

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TUFAN TÜRENÇ

AYNADAKİ YÜZLER

Yakın Tarihten İbret Öyküleri

Remzi Kitabevi

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://remzi.org>

TUFAN TÜRENÇ 4 Ocak 1945'te Bursa Yenişehir'de doğdu. Doktor babasının atanması üzerine ailesiyle birlikte bir yaşında İstanbul'a geldi. 1950 yılında ailecek Afyonkarahisar'a taşınınca ilkokulu bu kentte okuyup bitiren Tufan Türenç, orta ve liseyi İstanbul'da Saint Benoit Fransız Lisesi'nde yatılı olarak okudu.

Yükseköğrenimini yapmak üzere Eczacılık Fakültesi'ne kaydını yaptırdı. Eczacılık eğitiminin kendisine göre olmadığını anlayan Türenç, ertesi yıl Gazetecilik Yüksekokulu'na girdi. Gazetecilik eğitimi onu öylesine etkilemişti ki, bu mesleği yapmak için içinde dayanılmaz bir tutku doğdu.

Gazeteciliğin kapısını ona açacak olan Abdi İpekçi'ye başvurdu. Ardından polis muhabiri yardımcısı olarak gazeteciliğe başladı. Beş yıl muhabirlik yaptıktan sonra yazıişlerine geçti, iki yıl sonra da yazıişleri müdürlüğüne getirildi. 1986 yılında *Güneş* gazetesine geçti. 1988 Ağustosunda geçtiği *Hürriyet* gazetesinde 30 yıl süreyle yazıişleri müdürü ve köşe yazarı olarak görev yaptı.

49 yıl sürdürdüğü mesleğine 2018 yılı sonunda veda etti.

Gazeteci (1985), *Özgürlüğe Uçan Dev* (1988), *O Manşetler* (2008) ve *Babıâli'nin Öteki Yüzü* (2018) diğer kitaplarıdır.

TUFAN TÜRENÇ

**AYNADAKİ
YÜZLER**

Yakın Tarihten İbret Öyküleri

Remzi Kitabevi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

AYNADAKI YÜZLER / Tufan Türe 

  Remzi Kitabevi, 2019

Her hakkı saklıdır.

**Bu yapıtın aynen ya da  zet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.**

Yayına hazırlayan: Mecit Demir

Kapak: Keremcan G m     

ISBN 978-975-14-1905-7

BİRİNCİ BASIM: Temmuz 2019

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

**Remzi Kitabevi A. ., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705**

**Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr**

**Baskı: Seçil Ofset, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
4. Cad. No: 77 Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 12068 / Tel (212) 629 0615**

**Cilt:  if i Mücellit, 100. Yıl Mah., Matbaacılar Sitesi
5. Cad. No: 24-25 Bağcılar-İstanbul
Tel (212) 629 4783**

İçindekiler

Önsöz.....	7

İHANET VE İSYAN, 9

Yurdunu Düşmanlara Bırakıp Kaçan Padişah Vahideddin....	11
Genç Cumhuriyetin Atlattığı Büyük Tehlike.....	25

II. DÜNYA SAVAŞI YILLARI, 47

Binlerce Yahudi'yi Kurtaran Adam	49
Yılmayan Savaşçı Kadın: Sabiha Sertel.....	68
Kumara Tutsak Ünlü Şair	76

1960'LI YILLARA BAKIŞ, 85

Baykal, Menderes'in Yakasına Yapıştı mı?.....	87
Fatin Rüştü Zorlu'yu İdama Götüren İftira.....	97
Kıbrıs Mukavemet Teşkilatı Nasıl Kuruldu?.....	108
Küçük Adadan Çıkan Deha: Denktaş	121

28 ŞUBAT ÖNCESİ OLAYLAR, 129

Cindoruk Başbakanlığı Neden Reddetti?.....	131
Çiller'in, Komutanları Emekli Etme Planı	135
Demirel: "Doktor! Asker Rahatsız, Onları Bir Yokla!"	140
Tansu Çiller, Bakanlar Kurulunda Ağlıyor	143
Yazılanı Okuyamayan Başbakan	146

İBRET BELGELERİ, 149

Demirel'den Koçaryan'a Tarihi Ders.....	151
Klasik Bir Rüçhan Öyküsü: Kitap Arşivi - https://rantey.org	165

10 Milyon Dolara İki Milletvekili	170
Deniz Baykal'ı İstifa Ettiren Kaset.....	174
2001 Krizi ve Ecevit-Sezer Kavgası.....	179

GAZETECİNİN NOTLARI, 193

Ecevit'in Arayış Dergisi Nasıl Doğdu?	195
Aydın Doğan Genelkurmay'a Çağrılıyor	200
ABD Dışışleri'nin Akıl Almaz Oyunu	206
Öcalan'ın Suriye'den Atılması	211
Tayyip Erdoğan'ın Hürriyet'e Veda Ziyareti	218
Sokakta Kalan Senfoni Orkestrası	227

YAKIN DÖNEMDEN İLGİNÇ PORTRERLER, 233

Organ Naklini Türkiye'de Başlatan Prof. Mehmet Haberal.....	235
İki Dev Üniversite Yaratan Bilim İnsanı: İhsan Doğramacı	255
Fazıl Say'ın Vize Sıkıntısı	264
Türkiye'de Opera Sanatçısı Olmanın Talihsizliği	272

BİTİRİRKEN..., 279

Babıâli'nin Dikenleri	281
Üç Gazetenin Yazgısı	288

Önsöz

Elinizdeki kitap, yakın tarihimizim ilginç dönemlerinden değişik konuları içeriyor. Yakın tarihimizde yaşadıklarımız içinde yurt-severlerin başardıkları, hepimizi gururlandıran olaylar, akıl almaz ihanetler, hüznün verici, düşündürücü dramlar, sanatın ve sanatçıların çektikleri çileler var.

En hazini de Türkiye'nin en büyük ve etkin üç gazetesinin nere-lere sürüklendiğinin öyküsü var.

Bütün bu ilginç olayları okurken, sizleri zaman zaman hayrete düşürecek, şaşırtacak ayrıntılarla karşılaşacaksınız. Cumhuriyet'e ve Atatürk'e karşı kafaları önyargılarla doldurulmuş gençlerimize bu kitabı okumalarını özellikle öneririm. Kitapta anlatılan olayla-rı öğrendikçe düşüncelerinde değişiklikler olabilecektir. Çünkü bu kitapta yazılanlar defalarca kanıtlanmış gerçeklerdir.

Bugün ülkemizde egemen olan anlayış, gençlerin beyinlerinin yanlış bilgilerle doldurulması için çalışıldığı yönündedir. Din ağır-lıklı eğitimi yayma çabalarının tek nedeni, bu yönde katı nesiller yetiştirmektir.

Oysa eğitim düzeyini yükseltmek zorundayız. Ne yazık ki bu-gün eğitim düzeyinin en düşük olduğu ülkeler arasındayız. Üni-versitelerimiz ise ülkenin gidişatını olumlu yönde etkileyecek özel-liklerden yoksundur.

Her geçen gün Türkiye'ye olan güven azalmaktadır.

Bu kitapta anlatılan olaylar, Türkiye'nin bir zamanlar ne kadar saygın ve güvenilir bir ülke olduğunu gözler önüne sermektedir.

Bu nedenle elinizdeki kitap bir başucu kitabı olma özelliğine sa-hiptir. Ayrıca bu ülkenin aydınlık yüzlerini önünüze konan ayna-dan göreceksiniz. Bu önsözü yazar Falih Rıfkı Atay'ın gençlere yap-tığı veciz çağrısıyla bitiriyorum:

“Gençler, bizim çektiklerimizi çekmemek ve bu halka çektirmemek için siz de Atatürk’ü unutmayınız. MUSTAFA KEMAL BİZİMDİ, ATATÜRK SİZİNDİR!”

Tufan TÜRENÇ
İstanbul, 25 Nisan 2019

İHANET VE İSYAN

Yurdunu Düşmanlara Bırakıp Kaçan Padişah Vahideddin

Zaman zaman aşırı dinci kesimler bu konuyu gündeme getirirler.

Onların iddiasına göre “Son Padişah Mehmed Vahideddin olmasaydı Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı’nı yapamazdı. Çünkü onu Padişah Vahideddin Anadolu’ya göndermiştir. Vatanı kurtarması için yanına bir sandık dolusu altın da vermiştir.”

Uydurulan bu ve buna benzer senaryolarla Mustafa Kemal’in yaptıklarının padişahın emriyle olduğuna insanları inandırma haline sarıldılar.

Gerici kesimlerin bu saçma sapan senaryoları gerçeği yansıtmaz. Ama onlar inatla yıllardır bunu iddia edip dururlar.

Yine böyle bir dönemde muhafazakâr düşünceye sahip bir tarihçi olan Yılmaz Öztuna bile bunların gerçek olmadığını söyledilerinde ve televizyon konuşmalarında açıklamıştı. Yılmaz Öztuna yıllarca *Türkiye* gazetesinin başyazılarını yazmış bir insandı. Ama bir bilim insanı olarak gerçekleri söylemekten çekinmiyordu.

Bir televizyon söyleşisinde kendisine Mustafa Kemal ile Vahideddin’in ilişkileri konusunda neler düşündüğü soruldu.

Yılmaz Öztuna, sözlerine yine aynı kesimler tarafından yapılan Lozan tartışmaları ile ilgili görüşlerini açıklayarak başladı:

“Lozan büyük bir başarı belgesidir. Milli mücadelenin neticelerinin, Batılı devletler tarafından kabul edilmesinin belgesi Lozan’dır.

“Atatürk-Vahideddin karşılaştırmasına gelince, Atatürk asla Vahideddin’in alternatifi değildir. Bunu böyle söylemek Atatürk’e

hakarettir. Atatürk'ün Cumhuriyet'i kurduktan sonra Falih Rıfkı Atay'a anlattığı anılarında Vahideddin'i küçültecek bir kelime yoktur.

12

“Vahideddin hain değildir ama çok hatalar yapmıştır. Üstelik bunlar akıl almaz hatalardır.

“Fransa Kralı 16'ncı Louis'nin asılmasının sebebi Viyana'ya kaçmak istemesidir. Fransa halkı bu kaçıışı asla kabul etmemiş ve onu affetmemiştir.

“Vahideddin'in, bir İngiliz zırhlısıyla ülkesinden ayrılmasını da kimse kabul etmemiştir. Ölünceye kadar da 'Beni tekrar çağırırlar' diye umutla beklemiştir.

“Cumhuriyeti kuran Atatürk, Fransız İhtilali'nden çok etkilendi. 1909'da 31 Mart Vakası'nı önlemek için İstanbul'a gelen Hareket Ordusu'nda görev yapan Mustafa Kemal, Abdülhamit haledildikten (Tahttan indirilmesi) sonra Talat Paşa'nın topladığı Meclis-i Milli ülkenin içinde bulunduğu durumu görüşme toplantısına dinleyici olarak katılmıştı. Görüşmeler ve konuşmalar sürerken dinleyiciler arasından ayağa kalkarak 'Republic – Cumhuriyet– ilan edilsin' diye sesleniyor. Mustafa Kemal o sırada henüz kurmay yüzbaşısıdır. İleri görüşlü ve cesurdur. O günün imparatorluk durumunda cumhuriyet isminin telaffuz edilmesi bile çok zordu.”

Yılmaz Öztuna'nın söylediği gibi Mustafa Kemal, cesur ve öngörülü bir insandı. Başarısının nedenlerinden biri de buydu. Son derece gerçekçiydi. Onun en önemli yanlarından biri de olayları akıl ve mantık süzgecinden geçirmesi ve inanılmaz bir öngörü yeteneğiyle kararlar almasıdır. Gerçekten de Falih Rıfkı'ya anlattığı anılarında yaşananları olduğu gibi yansıtmıştır.

Tarihçi-yazar Yılmaz Öztuna çeşitli söyleşilerinde de Mustafa Kemal ile Vahideddin karşılaştırması konusunu şöyle değerlendirmiştir:

“Vahideddin, hanedandan olmasaydı sıradan bir insan olarak yaşardı. Tahta çıkması tesadüftür. Mustafa Kemal ile Vahideddin'i karşılaştırmak yanlıştır. Çünkü Mustafa Kemal hem askeri hem de siyasi yönden bir dahadır. Yaptıkları ortadadır.”

Falih Rıfka, *Mustafa Kemal'in Ağzından Vahideddin* adlı kitabının önsözünde "Mustafa Kemal Kuvayı Milliye ve Cumhuriyet tarihlerine kaynaklık etmek üzere meşhur *Nutku*'nu yazmıştır. Nutuk kendisinin Samsun'a ayak basması ile başlamaktadır. Bizim elimizde bulunan notlar ise ateşkes esnasında Adana'dan İstanbul'a geliş ile Samsun'a ayak basışı arasındaki devrin hatıralarıdır" der ve önsözü şu cümle ile sonlandırır:

"Şanlı kahramanın hatırası önünde bir daha eğilirim."

Mustafa Kemal, Falih Rıfka Atay'a anlattığı anılarında Vahideddin ile padişah olmadan önce aralarındaki ilişkinin nasıl başladığını şöyle anlatıyor:

"Enver Paşa bir gün bana bir aracıyla masaj gönderdi.

"Alman İmparatoru, Padişah Sultan Reşat'ı genel karargâhına davet etti. Zat-ı Şahane böyle bir seyahati yapamayacak halde bulunduğundan Veliht Hazretleri'nin Zat-ı Şahane namına bu seyahati yapmasının uygun olacağını düşündük. Kendisinin refakatinde bulunmayı kabul eder misiniz?"

"Ben böyle bir zat ile böyle bir seyahati kendim için enteresan gördüğümünden derhal 'uygundur' cevabı verdim. Tertibat ve tebliğat yapılmış, iki üç gün sonra bir perşembe akşamı trene binip Vahideddin ile seyahate çıkmamız kararlaştırılmıştı.

"Bana 'Seyahate çıkmadan evvel, Veliht Hazretleri ile tanışmalısınız' dendi. Veliht Vahideddin'in sarayına Kolordu Komutanı Naci Paşa ile gittik. Bizi sarayın içinde Arap hasırlarıyla örtülmüş bir salona açılan kapıdan bir odaya soktular.

"Bir süre geçtikten sonra Veliht Vahideddin salona geldi, koltuğuna oturdu ve gözlerini bir süre kapattı, sonra açtı ve 'Sizinle müşerref oldum, memnunum' dedikten sonra gözlerini tekrar kapattı."

Bu garip sahneyi Mustafa Kemal şöyle anlatıyor:

"Bu nazik sözlere cevap vermeye hazırlanırken, şaşkın bir şahsiyetin huzurunda bulunduğumu fark ettim. Cevap vermek mi, yoksa vermemek mi gerektiğinde tereddüt ettim. Naci Paşa'nın yüzüne baktım, o da çok duygundu. Onda bir defa daha konuş-

ma kudreti mevcut olup olmadığını anlamak için beklemeyi tercih ettim.

14

“Veliaht Vahideddin biraz sonra gözlerini açtı, ‘Seyahat edeceğiz değil mi?’ diye sordu. ‘Evet seyahat edeceğiz’ diye cevap verdim.”

Görüşmenin sonunu Mustafa Kemal şöyle anlatıyor:

“İtiraf edeyim ki, bir mecnunla karşı karşıya bulunduğumuzu hemen hissetmiş ve mantıklı bir konuşmaya girmekten kendimi men etmiştim. Hemen ayağa kalkıp ‘Efendi hazretleri, beraber seyahat edeceğiz. Seyahat iki gün sonra başlayacaktır. Perşembe akşamı garda hazır bulunacaksınız, oradan hareket edeceğiz’ dedim.”

Naci Paşa ile birlikte veliahta veda edip çıktılar. Süslü bir saray arabasıyla giderlerken Naci Paşa ile Mustafa Kemal arasında ilginç bir konuşma geçti:

Mustafa Kemal:

“Zavallı, bedbaht, acınacak adam! Bunlarla ne olabilir?”

“Öyledir.”

“Bu zavallı yarın padişah olacaktır, kendisinden ne beklenebilir?”

“Hiç.”

“Biz ki aklımız, mantığımız vardır, biz ki memleketin mukadderatını, halini ve geleceğini anlamış insanlarız, ne yapabiliriz?”

Naci Paşa, Mustafa Kemal’in bu sorusuna umutsuzca “Güç” diye yanıt verdi.

Almanya Seyahati

Veliaht Vahideddin ile Mustafa Kemal’in ilişkileri Almanya gezisinde çok gelişti. Vahideddin, tren İstanbul’dan ayrıldıktan sonra Mustafa Kemal’i salonuna çağırttı.

Görüşmeyi Mustafa Kemal şöyle anlatıyor:

“Doğrusu bu davet beni memnun etti. Yarınki padişahı yakından incelemek fırsatlarından birisi bahşediliyor demektir. Vahideddin’in salonuna girdiğim vakit kendisini ayakta beni bek-

lerken buldum. Oturdu, bana da oturmak için yer gösterdi. Bu dakikada, sarayında çoğunlukla gözleri kapalı konuşan zatı büsbütün başka bir vaziyette buldum. Bilakis gözlerini kuvvetle açmış ve dikkatle bana bakıyordu. Bir nutuk söyler gibi, şu tarzda beyanat-ta bulundu:

“Affedersiniz paşa hazretleri, birkaç dakika evveline kadar kiminle seyahat etmekte olduğumu bana açıklamamışlardı. Ancak trenin hareketinden sonra aldığım malumat üzerine gıyaben çok tanıdığım ve takdir ettiğim bir kumandanımızla beraber olduğumu anladım. Ben sizi çok iyi bilirim. Arıburnu’nda ve Anafartalar’da yaptığınız bütün icraat, kazandığınız başarılar tamamen malumdur. Siz, İstanbul’u ve her şeyi kurtarmış bir kumandanımız-sınız, beraber seyahat etmekte olduğum için çok memnunum ve bundan iftihar ediyorum.

Vahideddin bu sözleri çok ağır, fakat muazzam söylüyordu. Hayret ettim. Gerekliği gibi cevaplar verdim, aramızda mükemmel, ciddi ve samimi sohbetler oldu.”

Vahideddin Padişah Oluyor

1918’de Padişah Mehmet Reşat öldü.

Yerine otuz altıncı padişah olarak Mehmed Vahideddin tahta geçti. Yeni padişah Almanya seyahatinde kendisine refakat eden Mustafa Kemal Paşa ile görüşmek istedi. Ancak o sırada Mustafa Kemal, Viyana’da tedavi görüyordu.

Görüşme isteği üzerine İstanbul’a dönmeye hazırlanırken o zamanın çok yaygın ve öldürücü bir hastalığına, “İspanyol Nezlesi”ne yakalandı. Zorunlu olarak hastalığı atlatana kadar Viyana’da kalıp tedavi gördü. İyileşir iyileşmez İstanbul’a döndü.

Mustafa Kemal’i yaveri Cevad Abbas karşıladı ve padişahın görüşme isteğini bildirenin İzzet Paşa olduğunu söyledi. Mustafa Kemal, İzzet Paşa ile görüştü ve padişahın davet sebebinin ne olduğunu öğrenmek istedi. Paşa hiçbir sebebi olmadığını, padişahın Almanya gezisi sırasında kendisine karşı duyduğu yakınlık nedeniyle görüşme gereksinimi duyduğunu belirtti. Mustafa

Kemal, İzzet Paşa'ya bu isteği kendisine duyurduğu için teşekkür etti.

Olayı Mustafa Kemal'in ağzından dinleyelim:

16

“İzzet Paşa'ya ‘Genel durumun kötülüğünü gidermek için padişahı yeni bir istikamete sevk etmek lazım. Bu görüş doğrultusunda kendisiyle görüşmemi uygun bulur musunuz’ diye sordum.

Uygun gördü. Derhal Naci Paşa aracılığıyla padişahıtan görüşme istedim. Olumlu bir cevap geldi. Padişah Vahideddin'in salonuna Naci Paşa'nın kılavuzluğuyla girdim. Beni çok nazik karşıladığını söylemeliyim. Veliahtlığı zamanında olduğundan daha fazla mültefitti. Oturdu, bana da karşısında yer gösterdi ve aramızdaki tabure üzerinde bulunan sigaralıktan bir sigara alıp bana verdi, kendisi de bir sigara aldı ve yaktığı kibriti bana uzattı. Bu tavırdan çok ümitvar oldum. Evvela kendisini münasip bir lisanla tebrik ettim. Sonra çok mühim bir anda Osmanlı tahtını işgal etmiş olduğunu izah ederken dedim ki:

– Seyahatimiz esnasında bütün fikirlerimi çok açık bir dille söylemiştim. Bu dakikada aynı tarzda görüşmeme müsaade bulunur mu?

– Hayhay dedi.

– Hemen başkumandanlığı bizzat üstleniniz, kendinize vekil değil, bir Erkân-ı Harbiye Reisi (genelkurmay başkanı) tayin ediniz. Her şeyden önce orduya sahip ve hâkim olmak lazımdır. Ancak ondan sonra düşünülecek kararlar uygulanabilir.

Vahideddin bu teklifim üzerine, tıpkı kendini veliaht iken sarayda ilk gördüğüm vakit olduğu gibi, gözlerini kapadı ve az sonra cevap verdi:

– Sizin gibi düşünen başka komutanlar var mıdır?

– Vardır, dedim.

– Düşünelim.

Konuşmamız kendiliğinden kesilmişti. İzin istedim.”

Aradan birkaç gün geçtikten sonra Mustafa Kemal Paşa saraydan yine çağrıldı. Bu kez saraya padişahın isteği üzerine İzzet Paşa ile beraber gittiler. Ama aralarında sonuçsuz, kısa bir görüşme geçti ve saraydan ayrıldılar.

Mustafa Kemal günler sonra padişahla yalnız olarak görüşmek istedi. İsteği kabul gördü. Padişaha yine benzer önerilerini yineleyince Vahideddin Mustafa Kemal'e şunları söyledi:

– Paşa! Ben her şeyden evvel İstanbul halkını doyurmak mecburiyetindeydim. İstanbul halkı açtı, bunu temin etmedikçe alınacak her tedbir isabetsiz olurdu.

Mustafa Kemal, padişahın bu açıklamasını şöyle değerlendirdi:

“Bu cümlelerin sonunda Zat-ı Şahane gözlerini kapadı. Ben tilki tabiatında her entrikanın, her gün şahidi olduğum yüzlerce örneğinden birinin karşısında bulunduğuma büyük bir üzüntüyle kanaat getirdim. Düşündüğüm şu idi: Zat-ı Şahane evvela İstanbul halkını kazanmak istiyor, kendisinin gelecekteki girişimleri için kuvvet ve dayanak noktasını burada arıyor. Fakat yine düşündüm ki, genel şartlar düzeltilmedikçe, politikacılık noktasından doğru olsa bile bu isteğin gerçekleşmesi mümkün müydü? Bunun için bir fikir daha söylemekten kendimi engellemedim.

– Çok doğru düşünüyorsunuz; fakat İstanbul halkını doyurmak için alınması gereken önlem ve teşebbüsler, Zat-ı Şahanenizi bütün memleketi kurtarmak için alınması gereken kaçınılmaz ve acil tadbirlere başvurmaktan engelleyemez. Herkesin selametini temin edecek mesai, ancak makinenin işlemesiyle mümkün olur ve tamamı işlemedikçe bu makineden az sonuç dahi almak mümkün olmaz. Yeni padişahın hareket başlangıcı, evvela kuvveti sahiplenmek olmalıdır. Devleti, milleti ve bütün menfaatleri müdafaa eden kuvvet başkasının elinde bulundukça, sizin padişahlığınız sözde olmaktan kurtulmaz.

Padişahın verdiği cevabı şu cümle oldu:

– Ben gereken şeyleri Talat ve Enver paşalar hazretleriyle gördüm.

Oysa Vahideddin birkaç ay önce veliahtlığında Talat ve Enver paşalardan nefret ettiğini anlatmış ve bu adamaların memleketi mahvolmaktan başka bir neticeye götürmeyeceğini söylemişti. Oysa bu görüşmede bu paşalarla görüşüğünü ve bütün önemleri aldığını belirtiyor.” Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Mustafa Kemal, padişahın bu sözlerini Falih Rıfkı Atay'a anlattığı anılarında şöyle değerlendiriyor:

18 “Vahideddin demek istiyor ki ‘Siz vazife ve yetkinizin üstünde benimle laubalilik etmek istiyorsunuz.’

Bu maksadı anladıktan sonra, Vahideddin karşısında benim vicdani görevim son bulmuştu. Ayağa kalktım. İzin istedim. Gözlerini kapadı ve hiçbir kelime söylemeksizin elini uzattı.”

Suriye’ye Atanıyor

Bu olumsuz görüşmeden sonra Mustafa Kemal, saraydan yine çağırıldı. Naci Paşa, Zat-ı Şahane’nin kendisini özel salonunda görmek istediğini söyledi ve padişahın yanında iki Alman komutanı olduğunu da bildirdi.

Padişah Vahideddin, Mustafa Kemal’i Alman generallere “Çok takdir ettiğim ve güvendiğim bir kumandandır” diye takdim etti.

Sonra da Mustafa Kemal’e kendisiyle ilgili aldığı kararı bildirdi: “Sizi Suriye’ye kumandan tayin ettim. Oradaki durum önem kazanmış; oraya gitmeniz gerekiyor. Sizden talebim şudur: O tarafı düşman eline geçirmeyeceksiniz. Verdiğim vazifeyi başarıyla yerine getireceğinizden eminim. Derhal o diyara hareket etmelisiniz.”

Sonra da Alman generallere “Bu kumandan dediklerimi yapabilir” diye ekledi.

Mustafa Kemal kendisinden rahatsız olan Enver Paşa’nın bu atamada parmağı olduğunu hemen anlamıştı.

İzin isteyerek salondan ayrıldı, Enver Paşa’nın bulunduğu salona geçti. Enver Paşa gülüyordu. Mustafa Kemal, Enver Paşa’ya sert bir ifadeyle şöyle dedi:

“Bravo, tebrik ederim, muvaffak oldunuz. Benim bildiğime göre artık Suriye’de ordu, kuvvet vaziyet isimden ibarettir. Beni oraya göndermekle güzel bir intikam alıyorsunuz; sonra görenek dışı bir şey yaptınız. Bizzat padişaha bana emir verdirdiniz.”

Enver Paşa, Mustafa Kemal’in İstanbul’da kalmasını kendi poli-

tikaları açısından tehlikeli buluyor ve onu Suriye'deki curcuna içine göndertiyordu. Suriye'de bir komutan olarak başarı kazanmak olanaksızdı. Bunu Enver Paşa da Mustafa Kemal Paşa da çok iyi biliyorlardı.

Nitekim Suriye cephesindeki çöküntüyü düzeltmek olanağı yoktu. Enver Paşa, Mustafa Kemal'in Çanakkale'de kazandığı başarıların Suriye'de silineceğine inanıyordu.

Mustafa Kemal bu olumsuz koşullara rağmen Suriye'de önemli hizmetler yaptı.

Ancak durum Mustafa Kemal'in gördüğü şekilde gelişti. 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile Osmanlı İmparatorluğu İtilaf devletlerine teslim olmayı kabul etti. Bu, koca imparatorluğun çökmesi demekti.

Mondros Mütarekesi'nin 7'nci maddesine göre İtilaf devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durumun ortaya çıkması halinde, herhangi bir stratejik noktayı işgal edebileceklerdi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun bütün orduları silahlarını teslim ederek dağıtıldılar. Mustafa Kemal İstanbul'a çağrıldı.

Adana'dan trene bindi ve 13 Kasım 1918'de Haydarpaşa'ya geldi. O sırada Çanakkale'yi bütün zorlamalarına rağmen geçemeyen İtilaf devletlerinin dev armadası hiçbir engele rastlamadan salına salına İstanbul Boğazı'na giriyordu.

Bu acı tabloyu gören Mustafa Kemal Paşa büyük bir keder içindeydi ve kapatılan boğaz trafiğinin açılmasını bekliyordu.

Boğaz açıldı ve bir çatanayla karşıya geçerken boğazı kaplayan çelik zırhlı armadaya bakarak öfkeyle "Geldikleri gibi giderler" dedi.

Mustafa Kemal'in İstanbul'da yaptığı araştırma ve görüşmelerden edindiği izlenim vatanın kurtuluşu için tam bir umutsuzluktu. Padişah'tan da hükümetten de bu ülkeye hayır gelmeyeceği kanaatine varmıştı. Karşılaştığı bu karamsarlık nedeniyle çok gerçekçi bir karar aldı. Bu karar şöyleydi:

"Uygun bir zaman ve fırsatta İstanbul'dan kaybolmak, basit bir hazırlıkla Anadolu içine girmek, bir müddet isimsiz çalıştıktan sonra bütün Türk milletine felaketin haberi vermek"

Bu sırrı uzun süre içinde sakladı ve kimseye söylemedi. Tek açıkladığı insan İsmet Paşa (İsmet İnönü) oldu.

20

Mustafa Kemal kararını vermişti ve Anadolu'ya bir resmi görevle gidebilmenin yollarını arıyordu. Böyle bir görev, ülkenin kurtuluşu ve Anadolu'da başlatmak istediği isyan hareketi için elini daha da güçlendirecekti.

Bu konuda umutluydu çünkü Vahideddin kabinelerinde onun İstanbul'dan uzaklaştırılması için çalışanlar vardı. Onların amacı Mustafa Kemal'i Anadolu dağlarına atmak ve orada çürütmektir.

Bu çalışmalar Mustafa Kemal'in işine geliyordu ve Anadolu'ya bir görevle gönderilmeyi bekliyordu.

Mustafa Kemal o günleri şöyle anlatıyor:

“Beni İstanbul'dan çıkarmakla ağır bir yükten kurtulacaklarını zannedenler; makul bir sebep aramakla meşgul idiler. Nihayet bu sebep, işgal kuvvetleri subaylarının raporları ile dolu bir dosya halinde ellerine geldi.

Bir gün Harbiye Nazırı rahmetli Şakir Paşa, beni makamına davet etti. Bürosunda karşısına oturdum. Bir tek kelime söylemeksizin bana dosyayı uzattı, ‘Bunu okur musunuz?’ dedi. Dosyayı baştan nihayete kadar gözden geçirdim. Özeti şu idi:

‘Samsun ve çevresinde birçok Rum köyü Türkler tarafından her gün saldırıya uğramaktadır. Osmanlı hükümeti bu vahşi saldırıların önüne geçememektedir. Bu bölgenin emniyet ve huzurunu temin etmek insanlık namına borcumuzdur. Bu saldırıları engellemek gerekir. Eğer siz aciz iseniz, vazifeyi biz üstümüze alacağız!’

Dosyayı okuduktan sonra Harbiye Nazırı'nın yüzüne baktım.

‘Emriniz Paşam.’

‘Bu böyle midir zannedersiniz.’

‘Zannetmiyorum, fakat bir şeyler olması ihtimali vardır.’

Bunun üzerine Harbiye Nazırı asıl konuya geçti:

‘İşte böyle midir değil midir; evvela bunu meydana çıkarmak için oralara bir zatın gidip incelemelerde bulunması lazımdır. Ben sadrazam paşa ile (Damat Ferit) ile görüştüm. Sizi uygun gördük. Oraya gidersiniz ve meselelerin mahiyetini anlaşırsınız.’

‘Memnuniyetle giderim. Ancak ben oraya, Türkler Rumlara zulmediyor mu, etmiyor mu, yalnız bunu anlamak için mi gideceğim, vazifem bu mudur?’

‘Evet. Konuştuğumuz budur.’

‘Pekâlâ, yalnız müsaade buyurursanız, memuriyetime bir şekil vermek lazım! Sizleri üzmemeyim, arzu ederseniz Erkân-ı Harbiye Reisi’nizle (Genelkurmay Başkanı) görüşerek bunu tespit edelim!’

‘Hay hay!’ dedi.

Mustafa Kemal hemen Erkân-ı Harbiye Reisi Fevzi Paşa’yı (Çakmak) aradı. Fevzi Paşa makamında yoktu. Hasta olduğu için evinden çıkmadığını öğrendi. Hemen İkinci Reis Diyarbakırlı Kâzım Paşa’nın makamına gitti ve Nazır Paşa’nın kendisine verdiği görevi anlattı. Sonra kapıları kapattırmasını istedi ve Kâzım Paşa’ya açık konuşarak bütün düşündüklerini anlattı.

Mustafa Kemal bu görev için daha fazla yetki gerektiğini vurguladı ve böyle bir belgenin hazırlanmasını ve kendisine verilmesini istedi. Kâzım Paşa da Mustafa Kemal’in Anadolu’da işgalcilere karşı bir hareket başlatmak istediğini tahmin ediyordu. O nedenle Mustafa Kemal’in istediği yetkileri içeren talimatnameyi hazırlayıp Erkân-ı Harbiye Nazırı (Milli Savunma Bakanı) Şakir Paşa’ya götürdü. Paşa talimatnameyi onaylamış ama imza koymaya çekinmiş ve ‘imza edemem ama mühürümü basarım’ demiş. Kâzım Paşa talimatnameyi getirdikten sonra Mustafa Kemal’in isteğiyle bazı yetkileri daha ilave etti. Talimatname temize çekildikten sonra Şakir Paşa’nın mühürü basıldı ve iki nüshadan birini Mustafa Kemal aldı, ötekini de Kâzım Paşa’ya vererek “Sen de bunu dosyanda saklarsın” dedi.

Kâzım Paşa gülerek, “Paşam beni torbaya mı sokuyorsun” diye sordu.

“Hayır, hayır! Sana şimdi yalnız teşekkür ediyorum. Bir gün bunu hatırlarız.”

Böylece Mustafa Kemal beklediğinden çok daha fazla yetkiler alarak Doğu Vilayetleri Ordu Müfettişliği görevine atanmıştı.

Mustafa Kemal mutlu bir şekilde bakanlıktan ayrıldı. O anları şöyle anlatıyor: Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

“Bakanlıktan çıkarken, heyecanımdan dudaklarımı ısırığımı hatırlıyorum. Kafes açılmış, önünde geniş bir âlem, kanatlarını çırparak uçmaya hazırlanan bir kuş gibiydim.”

Vahideddin ile Son Görüşme ve Samsun’a Hareket

Durum giderek kötüleşiyordu. O nedenle Mustafa Kemal bir an önce Anadolu’ya geçmek istiyordu. Zat-ı şahaneyi ziyaret etmek üzere saraya gitti. Bandırma vapuru harekete hazırды.

Bu, Padişah Vahideddin ile son görüşmesi olacaktı. Mustafa Kemal bu buluşmayı şöyle anlatıyor:

“Yıldız Sarayı’nın ufak bir salonunda Vahideddin’le diz dize denecek kadar yakın oturduk. Sağında dirseğini dayamış olduğu bir masa ve üstünde bir kitap var. Salonun Boğaziçi’ne doğru açılan penceresinden gördüğümüz manzara şu: Birbirine paralel hatlar üzerinde düşman zırhlıları! Bordalarındaki toplar sanki Yıldız Sarayı’na doğrulmuş! Manzarayı görmek için oturduğumuz yerlerden başımızı sağa sola çevirmek yeterliydi. Vahideddin hiç unutmayacağım şu sözlerle konuşmaya başladı:

‘Paşa, Paşa! Şimdiye kadar devlete çok hizmet ettin, bunların hepsi artık bu kitaba girmiştir (Elini demin bahsettiğim kitabın üstüne bastı) ve tarihe geçmiştir.’

O zaman bunun bir tarih kitabı olduğunu anladım. Dikkatle ve sessiz bir şekilde dinliyordum.

‘Bunları unutun. Asıl şimdi yapacağın hizmet hepsinden mühim olabilir. Paşa, devleti kurtarabilirsin.’

Bu sözlerden hayrete düştüm. Acaba Vahideddin benimle samimi mi konuşuyor? O Vahideddin ki yabancı devletlerin yüzüncü derece aletleriyle temas arayarak devletini ve saltanatını kurtarmaya çalışıyordu, bütün yaptıklarından pişman mıydı? Aldatıldığını mı anlamıştı? Fakat böyle bir tahminle başka bahislere girişmeyi tehlikeli gördüm. Kendisine basit cevaplar verdim:

‘Hakkımdaki teveccüh ve itimada teşekkürlerimi arz ederim. Elimden gelen hizmette kusur etmeyeceğime güvenebilirsiniz.’

Söylerken kafamdaki muammayı da halletmeye uğraşıyordum. Çok iyi anladığım, veliahtlığında, padişahlığında bütün his ve fikirlerini, temayüllerini, sahtekârlıklarını tanıdığım adamdan nasıl yüksek ve asil bir hareket bekleyebilirdim? Memleketi kurtarmak lazımdır, istesem bunu yapabilirmişim. Kısaca hemen hükmümü verdim. Vahideddin demek istiyordu ki: ‘Hiçbir kuvvetimiz yoktur. Tek dayanağımız İstanbul’a hâkim olanların siyasetine uymaktır. Benim memuriyetim onların şikâyet ettikleri meseleleri halletmektir. Eğer onları memnun edebilirsem, memleketi ve halkı bu siyasetin doğru olduğuna inandırabilirsem ve bu siyasete karşı gelen Türkleri yatıştırırsam, Vahideddin’in arzularını yerine getirmiş olacaktım.

–‘Merak buyurmayınız efendim, demek istediklerinizi anladım. Emriniz olursa hemen hareket edeceğim ve bana emir buyurduklarınızı bir an unutmayacağım.’

‘Muvaffak ol!’ Hitab-ı şahanesine mazhar olduktan sonra, huzurundan çıktım.”

İsteddiği bütün yetkileri alan Mustafa Kemal 16 Mayıs 1919 günü Bandırma vapuruyla İstanbul’dan Samsun’a hareket etti ve 19 Mayıs sabahı Samsun’a ayak basarak yeni bir tarih başlattı. Bu tarih, işgal atındaki Türkiye’nin insanların silkinip ayağa kalmasının ve Kurtuluş Savaşı ile görülmemiş bir kahramanlık destanı yazmasının başlangıcıydı.

İstanbul İşgal Ediliyor

16 Kasım 1920’de ise büyük bir felaket yaşandı. İtilaf devletleri İstanbul’u işgal ettiler. Çok acı günlerdi o günler. İşgal kuvvetleri büyük bir gururla İstanbul caddelerinde geçit töreni yapıyorlardı. İstanbul’da yaşayan başta Rumlar olmak üzere tüm azınlıklar işgal askerlerini büyük bir sevinç ve coşkuyla alkışlıyorlardı. Bu tablo Türk halkını kahrediyordu.

O acı günleri Falih Rıfkı Atay, *Mustafa Kemal’in Mütareke Defteri* adlı kitabında şöyle anlatıyor:

“General Francher, d’Emperre, Galata Rahatı’nda beyaz zafer

atına bindiği zaman, hayvanını ürküttüğü için, kendisini selamlayan Osmanlı mızıkasına ‘Sus’ diye kırbacıyla işaret etmişti.

24

Ada vapurundan çıkmıştım. Köprü kalabalığı arasında onu beyaz atın üstünde gördüm.

Hiçbir kâbus ondan sonraki hayatımda bu mareşalin o günkü yüzü kadar ürpertici olmamıştır.

‘Çabuk padişahı çıkarınız. Dolmabahçe Sarayı’nda oturacağım’ diye emir vermiş.

Devlet bütün gün mareşali başka bir saray seçmeye kandırabilmek için uğraşıp duruyordu.”

Falih Rıfkı Atay’dan Gençlere...

Bu bölümü noktalamadan önce Falih Rıfkı Atay’ın *Mustafa Kemal’in Mütareke Defteri* kitabında gençlere yönelttiği öğüde yer verelim:

“Ağır bir hastalığın nöbetleri içinde ölümü iki gözleriyle görmüş gibi olanlar vardır. Ben iki gözümle battığımızı gördüm ve kurtulduğumuzu gördüm.

Mustafa Kemal’i unutamam.

O sonra daha da büyüdü. Kendi milletine o günleri göstermek için, asıl kurtuluş savaşına zaferden sonra girdi.

İnkılâp nizamının Atatürk’ü, zaferin Mustafa Kemal’ini gölgede bıraktı. Kendini gene kendi geçti.

Gençler, bizim çektiklerimizi çekmemek ve bu halka çekertirmek için, siz de Atatürk’ü unutmayınız.

MUSTAFA KEMAL BİZİMDİ. ATATÜRK SİZİNDİR.”

Genç Cumhuriyetin Atlattığı Büyük Tehlike

Yıl 1925... Cumhuriyet henüz iki yaşında...

Zaferi kazanan, emperyalistlerin ellerinden vatan topraklarını koparıp almayı başaran ve bağımsız bir devlet kuran Mustafa Kemal ve arkadaşlarının “Oh” bile diyecek zamanları olmamıştı.

Kendilerini vatana adanmış olan bu kadro kurtuluşun tadını çıkarmadan acilen çözülmesi gereken devasa sorunlarla karşı karşıya kalmıştı.

Ülke her yönden perişan haldeydi. Osmanlı’nın bıraktığı Türkiye’de topluluğa bile üretilmiyordu. Sanayi hemen hemen yok denecek durumdaydı. Tarım tamamen ilkel yöntemlerle yapıyordu. Halkın makineli tarımdan haberi bile yoktu. Sulamalı tarım diye bir yöntem bilinmiyordu.

Yıllardan beri savaşlarla boğuşan halk; yorgun, bitkin ve perişan durumdaydı.

Genç neslin büyük bölümü savaşlarda kurban verilmişti. Açlık ülkenin her tarafını kırıp geçiriyordu. Devlet hazinesi halkın yoksulluğunu giderecek güçte değildi.

Ülkede iletişim yok sayılacak kadar zayıftı. Tek haberleşme aracı telgrafı. Bazı bölgelerde telefon bağlantıları vardı. Elektrik ancak belli sayıda kente günde 3-5 saat verilebiliyordu. Gece saatlerinde ise bütün ülke koyu bir karanlığa gömülüyordu.

Kara ve demir yolu çok sınırlıydı, kentler arasında ulaşım patika yollardan yapılmaya çalışılıyordu. Örneğin Ankara ile İstanbul arasında bile kara yolu yoktu. Bu nedenle ulaşım yapılamıyordu. Ülkenin kuzeyini güneyine, doğusunu batısına bağlayan kara yolları yoktu. Ankara’dan Antalya’ya gitmek üç beş gün sürüyordu.

Sıtma ve verem ülkenin her tarafını sarmış, insanları kırıp geçiriyordu. Özellikle Güneydoğu kentlerinde yaygın olan, sürekli ve düzenli ilaçlama yapılmadığı zaman insanların görme özelliklerini yok eden trahom hastalığı giderek korkunç hale geliyordu. Ülkedeki doktor sayısı bini bulmuyordu. Diş doktoru yoktu, ebe ve sağlık elemanı sayısı çok azdı. Tıp malzemesi bakımından yetersiz olan hastaneler hijyenden yoksundu.

Bu devasa sorunların ötesinde genç cumhuriyet bir de Osmanlı'dan kalan borçları üstlenmek zorunda kalmıştı ve bütün zorluklara rağmen onları tıkr tıkr ödüyordu.

21 Şubat Cumartesi günü Ankara karlar altındaydı.

O yıllarda küçücük bir iki binadan oluşan Ankara Garı'nda öğle saatlerindeki olağanüstü kalabalık İstanbul'dan gelecek çok önemli bir konuğu bekliyordu. Herkes heyecan içindeydi. Saat biri biraz geçiyordu. Kalabalık arasında bir dalgalanma oldu.

Kalabalıktan "Gazi Paşa geldi... Gazi Paşa geldi..." fısıltıları yükseldi.

Gerçekten de Gazi Paşa gelmiş; otomobilinden inip perona çıkmış, oradan yabancı devlet konuklarının ağırlanması için yapılmış şeref salonuna geçmişti. Üzerinde koyu renk bir kürk palto, başında kalpak, elinde de bastonu vardı.

Hemen hemen bütün bakanlar ve milletvekilleri perondaydı ve İstanbul treninden inecek olan İsmet Paşa'yı bekliyorlardı.

İsmet Paşa ile Mustafa Kemal arasında anlaşmazlık olmuş ve paşa 22 Kasım 1924 tarihinde başbakanlık görevinden ayrılmak zorunda kalmıştı. Paşa'nın "amipli dizanteri" rahatsızlığı geçirdiği öğrenildi. Görevden ayrıldıktan sonra İsmet Paşa bir süre istasyondaki evinde oturmuş, sonra Çankaya'da satın aldığı bağ evine taşınmıştı. Daha sonra bu küçük bağ evinin yerine Pembe Ev adı verilen yeni bir bina yapılmış ve İsmet Paşa, cumhurbaşkanlığından ayrıldıktan sonra muhalefet lideri olarak bu eve yerleşmiş ve ölünceye kadar da orada yaşamıştı.

İsmet Paşa'ya Ankara'da yapılan tedavilerin yetersiz kaldığı görülmüş bunun üzerine doktorlar kendisine tam bir istirahat yap-

masını önermişler, bunun için de İstanbul'a gitmesini salık vermişlerdi. İsmet Paşa, Heybeli Ada'da bir ev kiralamış, bu evi daha sonra satın almıştı. Ailesi ile birlikte buraya taşınmış ve tedavisi burada sürdürülmüştü. İstanbul iyi gelmiş ve paşanın rahatsızlığı düzelmeye başlamıştı.

Aradan iki ay geçtikten sonra 20 Şubat'ta Gazi Paşa, İsmet Paşa'ya haber göndermiş ve acele Ankara'ya gelmesini istemişti.

İsmet Paşa'nın treni istasyona girdi, Gazi Paşa dışarı çıktı ve katarın sonundaki özel vagona inen İsmet Paşa'ya doğu yürüdü. İki dost hararetle el sıkıştılar.

Gazi Paşa, İsmet Paşa'nın kulağına eğilerek kendisini çağırmasını gerektiren önemli gelişme konusunda bir bilgi vermedi, sadece şöyle dedi:

"Doğruca Çankaya'ya çıkalım. Sana anlatacağım çok önemli gelişmeler var."

İsmet Paşa durumun acil olduğunu anlamıştı:

"Baş üstüne Paşam."

İsmet Paşa hızlı bir şekilde karşılamaya gelenlerin elini sıktı.

Karşılıyıcılar arasında Meclis Başkanı Kâzım Karabekir Paşa, Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt, Maliye Bakanı Mustafa Abdülhalik Renda, Ticaret Bakanı Ali Cenani, İçişleri Bakanı Cemil Bey, Dışişleri Bakanı Şükrü Kaya ve çok sayıda milletvekili vardı.

İsmet Paşa, başbakanlıktan ayrılınca Mustafa Kemal Paşa tarafından başbakanlığa atanan Fethi Okyar karşılamaya katılmamıştı.

İsmet Paşa, Gazi tarafından çağırılmasından Ankara'da çok önemli gelişmeler olduğunu anlamış ve yanına ailesini de almıştı. Ailesine evlerine gitmelerini söyledikten sonra Gazi ile birlikte onun otomobiline bindi.

Cumhuriyetin birinci ve ikinci adamının içinde olduğu otomobil sevgi gösterilerinde bulunan halkın arasından geçerek Çankaya'ya doğru yola çıktı. Yolda konu ayrıntılı bir şekilde konuşulmadı. Gazi Paşa düşünceliydi ve şöyle dedi:

"Durum tahmin ettiğinden daha vahim, konuşuyoruz."

İsmet paşa Doğu'daki olaylardan hiç habersiz değildi ama ay-
rıntıları biliyordu. Gazi Paşa'nın durumu vahim olarak niteleme-
si üzerine onun da canı sıkıldı.

Doğuda İsyan Başladı

Gazi Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa'ya Doğu'da büyük bir is-
yan başladığını anlattı ve bazı bilgiler verdi.

13 Şubat günü Ergani'nin Piran Köyü'nde başlayan olaylar
açık bir isyan hareketiydi. Kendisinin peygamber neslinden geldi-
ğini iddia eden ve “din elden gidiyor” diye insanları peşine takan
aşiret lideri Şeyh Sait ve adamları bir jandarmayı öldürmüş, ikisi-
ni de yaralamışlardı. Sonra “Din adına savaş” bayrağı açarak tele-
fon ve telgraf hatlarını kesmişler, Eğil bucağında bucak müdürü ile
on jandarmanın silahlarını alarak tutsak etmişlerdi. Bu olaylardan
sonra isyancıların cüreti giderek artmıştı.

Bu kez Genç ilinin merkezi Darahani'ye saldırmışlar orayı da
ele geçirmişlerdi. Darahani'de üç gün kalmışlardı, bu süre içinde
Diyarbakır'ı ele geçirme planları yaptıkları sanılıyordu. Bunun da
kanıtı Diyarbakır yolu üzerindeki ilçeleri ele geçirmeleri ve bütün
telgraf, telefon hatlarını kesmeleriydi. 20 Şubat'ta ise işi iyice abart-
mışlar ve düzenli ordu birliklerine saldırma cesaretini göstermiş-
lerdi.

Gelişmeler durumun giderek vahimleştiğini gösteriyordu. Gazi
Paşa ile İsmet Paşa olayın askeri safhasından daha çok, gerisindeki
oluşum üzerinde durdular. Doğu'da İngilizlerin kışkırtması ve des-
teğiyle bir Kürt hareketinin hazırlanmakta olduğundan hüküme-
tin haberi vardı. Çeşitli planlar ele geçirilmişti. Fakat Şeyh Sait, bir
Kürt lideri gibi davranmaktan daha çok, bir karşı ihtilalin ilk dar-
becisi olma gibi bir strateji kullanıyordu. Açtığı bayrak hilafet bay-
rağıydı, şeriat bayrağıydı.

Gazi Paşa bunları anlattıktan sonra esas vahim olan noktayı
vurguladı:

“Başvekil bunu böyle görmüyor. Hadiseyi mahalli bir isyan ha-
reketi olarak alıyor. Kabine de bu mahalli isyanın bastırılması ted-
birlerini alıyor.”

Gazi ile İsmet Paşa arasındaki görüşme uzun sürdü. İkisinin düşüncesi de bütün ülkede bir karşı ihtilal için tahriklerin yapıldığı, halkı buna itmek amacıyla “Din elden gitti” feryadının kullanıldığı, planlı hazırlıklara girildiği konusundaydı.

Mustafa Kemal, İsmet Paşa’dan akşam yemeğine de kalmasını istedi ve Meclis Başkanı Kâzım Karabekir Paşa’yı da davet etti. Konuyu üç paşa ele aldılar ve askeri önlemler üzerinde ayrıntılı bir şekilde durdular. Üçü de ilk yapılması gereken işin isyan bölgesinde sıkıyönetim ilan edilmesi olduğu konusunda birleştiler. Ayrıca harp divanı kurulmasını da gerekli gördüler. Zira gelen haberler yerel jandarma kuvvetlerinin yakından tanıdığı, bildiği asilerin üzerine ateş açmadığı doğrultusundaydı. Hatta jandarmaların bazılarının isyancılara katıldığı da bilgiler arasındaydı. Köylüler bunu görünce “Din uğruna savaş” sloganını kullanan Şeyh Sait kuvvetlerine kapılarını açıyor, onlara yardım ediyordu. Harp divanlarının alacağı kararlarla bunun önüne geçileceği kesindi.

Ertesi gün, yani pazar günü Çankaya Köşkü’ndeki önce ikili olarak başlayan daha sonra üçlüye dönen toplantı haberleri gazetelerde çıkınca kamuoyunda Fethi Bey’in başbakanlıktan çekileceği, yerine İsmet Paşa’nın yeniden başbakan olacağına dair yorumların yoğunlaştığı görüldü.

Herkes bunun Gazi Paşa’nın düşüncesi olduğuna inanıyordu. Bu da doğrudur.

Aynı gün yapılan Cumhuriyet Halk Fırkası Grubu Genel Kurulu tartışmasız geçti. İsyen olayı hiç dillendirilmedi. Ancak Gazi Paşa ile İsmet Paşa bazı bakan ve milletvekilleriyle konuşuyor, onların nabzını tutuyor, onlara kendi görüşlerini aktarıyorlardı.

Pazar akşamı da İsmet Paşa akşam yemeğinde Gazi Paşa’nın konukuydu. Kâzım Paşa da yemeğe çağırılmıştı. Gazi Paşa, Başbakan Fethi Okyar’ı da çağırdı.

Yemekteki görüşmelerde Fethi Bey’in Şeyh Sait isyanı konusunda Gazi ve İsmet Paşa ile aynı düşüncede olmadığı bir kez daha görüldü. Fethi Bey yerel önlemlerin yeterli olduğunda ısrar ediyordu. Ama üç komutan isyanın bastırılabilmesi için alınması gereken önlemleri belirlemişlerdi.

Doğu'da baş gösteren ve giderek genişleyen isyan olayı, 24 Şubat Salı günkü gazetelerde yer aldı. Gazeteler de olayı bir isyan olarak niteliyorlardı.

İsyan olayı iktidar partisinin grup genel kurulunda ele alındı ve enine boyuna değerlendirildi. Hükümet adına kürsüye gelen Başbakan Fethi Okyar ve İçişleri Bakanı Cemil Bey milletvekillerine bilgi verdi. Fethi Bey artık eşkıyalıktan bahsetmiyor, olayın "İrticai bir isyan" olduğunu bildiriyordu. Başbakan, gruba Şeyh Sait'in beyannamesini okudu. Şeyh Sait, bağımsız bir Kürdistan'ın kurulacağını müjdeliyor, halifenin döneceği, şeriatın tekrar toplum hayatına hâkim olacağı ve dinsiz olan hükümetin ortadan kaldırılacağı vaadinde bulunuyordu.

Fethi Bey durumun vahametini olduğu gibi açıkladıktan sonra olayın yerel niteliğinde ısrarını sürdürüyordu. Hükümetin önlemler aldığını, bunların yerel önlemler olduğunu söylüyor, olayın bunlarla bastırılacağına inanıyordu.

Başbakandan sonra bazı milletvekilleri söz aldı; kimi yumuşak bir üslup kullandı, kimi ise çok sert konuşmalar yaptı.

Daha sonra başbakanlığa atanacağı kesinleşen İsmet Paşa ise hükümetin yaklaşımının tam tersini içeren bir konuşma yaptı. Paşa, başbakan olunca uygulayacağı politikayı açıklamış oldu. İsmet Paşa'nın yaptığı konuşmaya Gazi Paşa'nın tamamen katıldığını herkes biliyordu. Çünkü uygulanacak politikayı Gazi Paşa ile İsmet Paşa birlikte belirlemişlerdi.

13 Şubat'ta başlayan isyan ise sürüyordu.

Gazi Paşa ertesi gün akşam asker arkadaşlarını Çankaya'da topladı ve isyanın nasıl ve hangi yöntemlerle yok edileceği ele alındı. Toplantıda; İsmet Paşa, Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa ve İkinci Başkan Kâzım Paşa bulunuyordu. Değerlendirmeler, haritalar ve gelen raporlar ayrıntılı bir şekilde incelenerek yapıldı. Varılan sonuç şuydu:

"Bölgedeki normal kuvvetlerle sıkıyönetim rejimi içinde bile Şeyh Sait'in oynak birlikleriyle başa çıkmak olanaksızdı. Bazı aşiretlerin isyanlara katıldığı, düzenli birliklerin de içinden kimle-

rin katılacağı kestirilemiyordu. Bütün bu nedenlerle asıl kuvvetler yetişip mevzilere yerleşmeden yetersiz kuvvetlerle geniş çapta saldırı ve takip hareketlerinden sakınılacak. Hedef, bölgeyi büyük birliklerle sarmak ve asileri teslim almaktır. Bu arada hava kuvvetleri de harekete geçirilecekti. Yığınak tamamlanıncaya kadar Şeyh Sait'in saldırılarına karşı konulacak, büyük merkezlerin asilerin eline geçmesi önlenecekti. Söz konusu büyük merkezlerin en önemlisi Diyarbakır'dı. Diyarbakır'ın politik bir önemi vardı. Hayal edilen Kürdistan'ın başkenti olarak bu kent düşünülüyordu.

Bölgeye bir an önce gönderilmesi gereken kuvvetlerin trenle götürülmesi gerekiyordu. Ancak burada bir sıkıntı vardı. Askerleri götürecek trenlerin, demiryolunun güney sınırı ötesinde kaldığı için Suriye topraklarından geçmesi zorunluluğu vardı. Oysa Suriye Fransa'nın mandası durumundaydı. Bu sevkıyatın gerçekleşebilmesi için Fransızlardan olur almak gerekiyordu. Paris hükümetine askerlerimizi güney hattını kullanarak Doğu bölgemize göndereceğimiz bildirildi. Askerin İngilizlere karşı kullanılması söz konusu olmadığı özellikle vurgulandı ve bu konuda güvence verildi. Paris'teki İngiliz Büyükelçisi biraz mırın kırın etti ama Fransa'dan herhangi bir itiraz gelmedi. Böylece bu sorun çözülmüş oldu.

Ancak Fethi Bey hâlâ durumun vahametini kavrayamamıştı. İsyanın genişlemesi giderek olayı daha zorlu hale getiriyordu. Fethi Bey başka önlem almaya gerek görmüyordu. Gazi Paşa, Başbakan'ın bu tutumu nedeniyle bu işin Fethi Bey'le yürümeyeceğine karar verdi.

Çankaya Köşkü o yıllarda bir bağ evi niteliğindeydi. Gazi, şimdi müze olarak kullanılan o küçük evde yaşıyordu. Gazi ve komutanlar isyanın bastırılması ve isyancıların yakalanmasını sağlayacak önlemler üzerinde anlaşmışlar ve yürürlüğe koymuşlardı. Bu da hepsini rahatlatmıştı. Önlemlerin tamamlanmasından sonra harekât başlayacak ve isyan kısa zamanda bastırılacaktı, isyancılar kısıvrak yakalanacaktı. **Bundan emindiler.**

Kararların alındığı gece Gazi Paşa kadınlı erkekli birçok arkadaşını Çankaya'ya davet etmişti. Davet, bir oyun davetiydi. Birkaç masa kurulmuştu. Gazi Paşa, Falih Rıfkı ve Yakup Kadri'nin bulunduğu masada oturuyordu. Bir masada Fethi Bey vardı. İsmet Paşa da bir başka masada briç oynuyordu.

Gazi'nin masasında oyunun en heyecanlı anında yaver kendisine bir yazı getirdi. Bu Doğu'dan gelen önemli bir bilgiydi ve isyanla ilgili son durum hakkında ayrıntılar vardı. Gazi yazıyı dikkatle okudu. Yüz ifadesinden gelen haberlerin iç açıcı olmadığı anlaşıyordu. Yazıyı yavere geri verdi:

“Al bunu Fethi Beyefendi'ye götür.”

Sonra masadakilere döndü:

“Çocuklar, dikkatle takip ediniz.”

Masadaki herkes yaveri takip etmeye başladı. Yaver Başbakan'ın masasına gitti ve raporu kendisine verdi. Fethi Bey kâğıda şöyle bir göz atıp “Sonra bakarız” diyerek geri verdi ve tekrar oyuna döndü. Gazi, yaveri çağırdı, bu kez yazıyı İsmet Paşa'ya götürmesi emrini verdi.

Yaver yazıyı İsmet Paşa'ya götürdü. Paşa yazıya bir göz attı ve elindeki oyun kâğıtlarını masanın üzerine bırakarak yazıyı dikkatle okumaya başladı. Gazi'nin masasındaki herkes İsmet Paşa'yı izliyordu.

İsmet Paşa o sırada sorumlu bir görevde değildi. Ancak Gazi Paşa ondan bu isyan işine el koymasını istemişti. Bir sigara yakıtı ve yazıyı okumaya devam etti. Paşa da Gazi gibi canının sıkıldığı zaman sigarasından derin nefesler çekiyordu. Düşünceli bir şekilde yazıyı sonuna kadar okudu. Sonra yazıyı yavere geri verdi ve masadaki arkadaşlarına bir şeyler söyledikten sonra kalktı ve kapıya doğru ilerledi.

Gazi Paşa sahneyi dikkatle izliyordu. İsmet Paşa yanından geçerken sordu:

“Nereye?”

İsmet Paşa, Gazi'nin sorusuna soruyla yanıt verdi:

“Raporu sen okuyup göndermedin mi?”

“Evet.” Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

“Tedbir almak lazım.”

Gazi, İsmet Paşa kapıdan çıkuncaya kadar onu izledi sonra da Falih Rıfkı ile Yakup Kadriye’ye döndü:

“İşte fark!”

İstanbul’daki Gelişmeler

Ünlü gazeteci Metin Toker, İsmet Paşa’nın damadıydı. Toker 1968 yılında yayımlanan *Şeyh Sait ve İsyanı* adlı kitabında Cumhuriyet için büyük tehlike oluşturan bu isyanla ilgili çok önemli ayrıntıları öğrenmiş ve bunları kitabında anlatmıştı. Bu ayrıntıların büyük çoğunluğu İsmet Paşa’nın verdiği bilgilerdi.

Metin Toker’in kitabında Doğu’da isyan sürerken İstanbul’da çok gizli gelişmelerle ilgili ayrıntıları da anlatılıyor.

İstanbul’daki bu gelişmelerin merkezinde olan kişi de Kürt Teali Cemiyeti fiili başkanı Van doğumlu Seyit Abdülkadir adlı biriydi. Bu cemiyet bağımsız bir Kürdistan devletini gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştu. Kürt cereyanının su yüzene çıkması ve rahat rahat çalışmaya başlaması Abdülhamit’in izlediği politikanın sonucuydu. Abdülhamit, saltanatı süresince hep aynı stratejiyi kullanmış ve sorunu kökten çözmek yerine kuvvetler arasında denge kurarak düzeni sürdürmeye çalışmıştı. Zaman zaman bunda da başarılı olmuştu. Ancak hiçbir zaman sorunlar çözölememişti.

Abdülhamit, Rusya’ya sırtını dayamış olan Hıristiyan Ermeni azınlığın karşısına Doğu’da İngiltere’nin desteklediği Müslüman Kürt azınlığını çıkarmıştı. Bunu başarmak için de Kürt aşiretlerine hoşgörü ile davranmış; onların beylerine, vezirlikler, paşalıklar vermişti. Abdülhamit bu stratejisiyle Kürt aşiret liderlerini tahtına bağlayarak Kürtçülüğü denetim altında tuttuğunu düşünüyordu. Oysa Kürt liderlerinin çoğunun çocukları elde ettikleri olanaklarla iyi eğitim görüyorlar ve Batı ile ilişki kuruyorlardı. Bu yolla Kürt milliyetçiliği yaratılıyordu. Abdülhamit ise Kürt liderlerin ve çocuklarının kendisinin elinde birer rehine olduğu inancındaydı.

Seyit Abdülkadir, Abdülhamit’ten sonra Damat Ferit kabinesinde şura-i devlet reisliğine kadar yükselmişti. Daha önce de

Abdülhamit'in gözdelerindendi. Daha sonra İttihatçılarla da çalışmıştı. Her kalıba girebiliyordu ancak en büyük hayali bağımsız Kürdistan emiri olmaktı.

34

Kurtuluş Savaşı'nda ise Doğu halkı hangi kökenden olursa olsun Kürt milliyetçiliğinin etkisinde kalmamış, Ankara hükümetiyle yani Mustafa Kemal'in kuvvetleriyle birlikte hareket etmişti.

Kurtuluş Savaşı kazanıldıktan sonra Kürdistan Teali Cemiyeti de kendini feshetti ancak ortadan kalkmadı. Yeraltına çekildi ve çalışmalarını gizlilik içinde sürdürdü. Seyit Abdülkadir kurulan gizli komitenin başındaydı.

İsyan başladıktan sonra Seyit Abdülkadir hiçbir zaman Şeyh Said ile doğrudan ilişkiye girmemişti. İlişkiyi Şeyh Said'in oğlu Ali Rıza yürütmüştü. Bu geçek, isyancıların İstiklal Mahkemesi'ndeki itirafları üzerine ortaya çıktı.

Seyit Abdülkadir isyan sırasında İngilizlerden sürekli destek sağlamaya çalışıyordu. Bu ilişkilerle ilgili bütün raporlar hükümetin elindeydi.

İngilizler, Lozan'da Musul sorununu bitirememişlerdi. Bu konudaki görüşmeler sürüyordu. Musul işini kesin olarak çözebilmek için Türkiye'nin başına Şeyh Said İsyanı'nı sardırdılar. Türkiye bu isyanı bastırdı ama bu kargaşada İngiltere, Musul sorununu istediği gibi çözdü.

İsmet Paşa Başbakan

2 Mart günü Cumhuriyet Halk Fırkası Grubu toplandı. Yoğun tartışmalardan sonra Fethi Bey hükümeti için yapılan güvenoylamasında 60'a karşı 90 oyla hükümete güvensizlik kararı çıktı. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası yöneticileri Fethi Bey'e "Biz mecliste size destek olabiliriz, o nedenle istifa etmenize gerek kalmaz" şeklinde bir öneri getirdiler ancak Fethi Bey bunu kabul etmedi ve grup toplantısından sonra istifa etti.

Fethi Bey'in istifasını Anadolu Ajansı o gece verdi.

Grup toplantısından sonra Gazi Paşa bir süre daha odasında çalışmalarını sürdürdü. İlk olarak Fethi Bey'i kabul etti. Başbakan

Cumhurbaşkanı'na istifasını takdim etti. Gazi Paşa da kendisine hizmetlerinden dolayı teşekkür etti.

Daha sonra Gazi Paşa, İsmet Paşa'yı kabul etti ve ona Fethi Bey hükümetinin istifa ettiğini bildirdi, yeni hükümeti kurmasını kendisinden istedi. Böylece İsmet Paşa yeniden başbakanlığa getirilmiş oldu.

İsmet Paşa başbakanlık için iki koşulu olduğunu söyledi. Bunlardan biri isyan bölgesinde bir kolorduyu sefer durumuna sokup harekete geçirecekti. İkinci koşulu da bütün memleket için yetkili İstiklal Mahkemeleri kurulmasıydı. Gazi Paşa bu iki koşulu da kabul etti.

Binadan birlikte ayrıldılar ve Çankaya'ya çıktılar. İki lider Çankaya'da sabaha kadar çalıştılar ve hükümete alınacak bakanları konuştular. Meclis'te uygulanacak taktiği belirlediler. En önemli kararları da güvenoyu alınır alınmaz meclise bir Tahriri Sükûn Kanunu (Huzurun sağlanması kanunu) sunulmasıydı.

İki lider de henüz ayaklarının üzerinde durmaya çalışan genç cumhuriyet yara almadan, yapmayı düşündükleri devrimlerin yatabileceği tepkileri önlemek amacıyla Tahriri Sükûn Kanunu'na gereksinim olduğuna karar vermişlerdi. Tahriri Sükûn Kanunu meclisten geçirilecek ve Türkiye, devrimler tamamlanıncaya kadar bu kanunla yönetilecekti.

Başbakan adayı İsmet Paşa hükümetini hızla kurdu ve 3 Mart günü öğleden sonra toplanan mecliste hükümeti 23 ret, 2 çekimser oya karşı 155 oyla güvenoyu aldı. Yeni hükümette İsmet Paşa, başbakanlıktan başka Dışişleri Bakanlığı'nı da üstlendi.

Güvenoylamasından sonra başlayan ikinci oturumda İsmet Paşa kürsüye geldi ve meclise güvenoyu verdikleri için teşekkür etti ve şöyle dedi:

“Bu gece müzakeresini teklif edeceğim bir kanun vardır. Bu gece intacını (sonuçlandırılmasını) istirham ederim.”

İsmet Paşa'nın meclise önerdiği ve hemen çıkarılmasını istediği yasa Gazi Paşa ile birlikte kararlaştırdıkları Tahriri Sükûn Kanunu'ydu.

Başbakanın bu önerisi meclis sıralarında büyük şaşkınlık ve

tepki yarattı. Şiddetli tartışmalar çıktı. Muhalefeti Kâzım Karabekir Paşa yönlendiriyordu. Muhalefetin ağır topu Ali Fuat Cebe-soy'du.

36

İktidar cephesinin başında İsmet Paşa vardı. Radikaller ön sıraları işgal etmişler, muhalifleri konuşturmamak için ellerinden geleni yapıyorlardı. İktidarın en sert konuşanı da Recep Bey'di. Muhalefet ise çıkarılması istenen yasanın anayasaya aykırı olduğunu savunuyordu. Yasa her türlü kargaşayı yasaklıyordu. Hatta yasa, huzur ve asayiş bozan, bu amaçla örgütlenen ve ortalığı karıştırmaya kalkışan kişileri İstiklal Mahkemesi'ne göndermesi için hükümete yetki veriyordu. Ayrıca hükümet parti ve gazete de kapatabiliyordu.

Buna karşılık Konya Milletvekili Refik Koraltan yasayla huku-kun korunacağını söylüyor ve muhaliflere şu yanıtı veriyordu:

“Biz kelimeleri münakaşa ederken orada kan akıyor. Millet-in hayatı mevzubahistir (söz konusudur). Cumhuriyetin hayatına su-ikast eden mürtecilerin izalesi için bu kanun şarttır.”

Tartışmalar uzadıkça uzuyordu. Sonunda İsmet Paşa söz aldı ve “Vaziyetin icaplarına göre daima tedbir alınacaktır. Cumhuriyetin memlekete vaat ettiği ıslahat mutlaka temin edilecektir” dedi.

Yasa oylandı, 22 ret oyuna karşı 122 oyla kabul edildi. Böylece Takriri Sükûn Kanunu yürürlüğe girmiş oldu.

Bu oylamanın hemen arkasından iki İstiklal Mahkemesi'nin kurulması hakkındaki Başbakanlık tezkeresi okundu ve kabul edildi. İstiklal Mahkemeleri'nin biri isyan bölgesinde çalışacak, öteki ise Ankara'da kurulacaktı.

İsmet Paşa bütün silahları eline almıştı. Bu durumda yapılacaklar belliydi. Önce isyan bastırılacak daha sonra da “Atatürk Devrimleri” adıyla bilinen reformların yapılmasına girişilecekti.

Gazi, kurdurduğu hükümete bütün yetkilerin verilmesini sağ-ladıktan sonra millete bir beyanname yayımlayarak herkesi gö-re ve çağırdı:

“Genç'te başlayıp Elazığ ve Diyarbakır merkezi hudutlarına ka-dar genişleyen hadise, kanunen suçlu olan bazı nüfuzluların din maskesi altında örtmeye çalıştıkları teşebbüslerin mahsulüdür.

.....
Devletin sarsılmaz nüfuz ve kudreti, sokaklarda saldırgan sarhoşların, dağlarda hırsızların, herhangi bir maksatla cumhuriyetin silahlı vasıtalarına karşı koymaya yeltenen asilerin ve milletin maaş fikirlerini karıştırıp bozanların mümkün olan süratle bastırılmasını emretmektedir. Sivil ve asker devlet memurlarını, her şeyden evvel bu yüksek vazifelerini duraksamadan ve şiddetle yerine getirmeye davet ederim.”

İsyanı Bastırma Harekâtı

İsmet Paşa hükümetinin ilk toplantısı, Gazi Paşa başkanlığında yapıldı. Toplantıda alınacak önlemler bir kez daha gözden geçirildi. Hükümete verilen yetkilerin nasıl kullanılacağı belirlendi. Zararlı yayın yaptıkları gerekçesiyle kapatılacak gazete ve dergilerin listesi hazırlandı ve şifreli telgrafla illerin valiliklerine bildirildi.

Ertesi gün de Diyarbakır ve Ankara’da görev yapacak olan İstiklal Mahkemeleri’nin kuruluşları gerçekleştirildi.

Şimdi sıra harekâta gelmişti. İsyanın başlangıcıyla İsmet Paşa hükümeti kuruluncaya kadar geçen sürede, Fethi Bey hükümeti olayın tehlikesini tam olarak değerlendiremediği için Şeyh Said kuvvetleri bazı başarılar elde etmişti. Şeyh Said ve atlıları önlerinde hiçbir engel olmadığı için rahatlıkla ilerliyorlar ve önlerindeki kentlerin kapıları açılıyordu. Dini kurtarmak amacıyla harekete geçtiğini söyleyen Şeyh Said’e katılımlar gün geçtikçe artıyordu. Şeyh Said bağımsız Kürdistan kurma emellerini kesinlikle ağzına bile almıyordu. İman adına, şariat adına savaştığını yayıyordu. Ülkeyi, Ankara’daki dinsizlerden kurtaracaklarını, halifeliği yeniden kuracaklarını, herkesin dinine kavuşacağını yineleyip duruyordu.

İsyancıların lideri, sıranın Diyarbakır’ın ele geçirilmesine geldiğine inanıyordu, bu nedenle zaman geçirmeden Diyarbakır’ı düşürmek için saldırıya geçti. Kent, dört ayrı kapısına aynı anda saldırılarak işgal edilecekti.

7 Mart gece yarısından sonra Diyarbakır’ı işgal saldırısı başlatıldı. Ancak saldırı daha önceki kentlerde olduğu gibi kolay değil-

di çünkü kentin savunmasını üstlenen Mürsel Paşa gerekli planı hazırlamış ve bütün stratejik noktalara kuvvetlerini yerleştirmişti. Şeyh Sait, Diyarbakır'da umduğu manzara ile karşılaşmadı. Özellikle içkaleye yerleştirilen toplar gece karanlığına rağmen sabaha kadar hiç susmadı. O güne kadar top sesi duymayan asiler namlulardan çıkan ateşler ve gök gürlemesine benzer seslerle üzerlerine yağan top mermilerinden korkup dağıldılar.

Şeyh Sait bütün gayretlerine ve zorlamalarına karşın Diyarbakır'daki askeri güç karşısında hezimete uğradı. Sabaha karşı durum kesinleşmişti. Şeyh Sait yenilgiyi kabul etmiş ve kuvvetlerine geri çekilmelerini emretmişti.

Diyarbakır yenilgisinden sonra 9'uncu Kolordu yapılan plana göre isyan bölgesini çevirmiş, isyancıların sağa sola kaçmasını engellemişti. Bu çember sürekli daraltılıyor ve Şeyh Sait kuvvetlerinin hareket yeteneğini ortadan kaldırıyordu.

İsyanı bastırma harekâtı giderek yayılıyor ve Şeyh Sait tarafından alınan köyler, ilçeler ve kentler tek tek düşüyordu. Buralardaki halk devlet kuvvetlerine katılıyordu. Şeyh Sait artık isyanın şansı kalmadığını anladı ve bütün kuvvetlerini toplayarak Genç dağlarına çekildi.

5 Nisan günü Gazi Paşa, Genelkurmay'a gitti ve harekât hakkında bilgi aldı. Her taraftan gelen haberler asilerin kısa zamanda yakalanacaklarını gösteriyordu.

Devlet kuvvetlerinin soğuğa, kara ve tipiye rağmen düzenli saldırıları karşısında dağlarda barınamayan asilerin güneyden kaçmasını engellemek için önlem alındı. Artık asilerin teslim olmaktan başka çareleri kalmamıştı. Sıkışan gruplar hiçbir tarafa kaçamayacaklarını anlayınca çaresiz teslim oluyorlardı.

Gelişmelerin halka duyurulması için Gazi Paşa ile İsmet Paşa asilere son darbenin indirilmesinden önce meclise hükümet tarafından geniş bilgi verilmesini yararlı buldular.

İsmet Paşa, Gazi'ye "Konuşmayı bizzat ben yaparım" dedi.

Gazi de aynı düşüncedeydi.

İsmet Paşa kürsüye geldi ve son bir aylık durum hakkında bilgi verdi. Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

İsmet Paşa'nın bu konuşmasının özetini Metin Toker'in kitabından aktaralım:

“Bir ay evvel durum, asilerin Diyarbakır kuzeyindeki birkaç noktaya kadar gelmiş bulunması şeklindeydi. Meclisiniz, hükümetinizin önerdiği memleketin bu kısmında çıkan ateşi söndürecek önlemleri kabul ettikten sonra durum böyle kalmadı. Asiler 7-8 Mart gecesi Diyarbakır'a saldırdılar; başarılı olamadılar. Sonra Silvan'ı aldılar. Daha sonra Mardin'e saldırdılar. Fesatlarını Palu civarına sıçrattılar. Muş'un irtibatını kestiler, Malatya'ya kadar girerek Çemişgezek'e dayandılar. Eğin'i tehdit ettiler. ‘Durum tehlikelidir’ dediğimiz zaman haklı olduğumuzu görüyorsunuz. Alınan önlemler arasında seferberlik ilanı da vardı. Vatandaşlar buna sevinerek uydular. Tam barışa ve rahata kavuştukları bir devrede ülkenin sükûnunu bozanlara karşı öfkeliydiler ve bunda çok haklıydılar. Asiler, üzerinde mukaddes yazılı bayraklarla her tarafta fikirleri karıştırmaya çalışıyorlardı. Ciddi çarpışmalar oldu. İrtica, alınmaz zannettikleri dağlık yerlere çekildi ve çok kayıp verdi. Cumhuriyet evlatlarının sert, keskin silahları karşısında her gün biraz daha eriyerek sürekli umutsuzluğa uğradılar.”

İsmet Paşa daha sonra son durumu anlattı. Doğu'da asilerin aldıkları bütün köy, ilçe ve kentlerin ele geçirildiğini bildirdi. Asilerin şu anda dağlara çekildiğini ve orada direnmeye çalıştıklarını anlattı ve sözlerini şöyle bitirdi:

“Asiler er geç bu dağların kendilerine mezar olacağını anlayacaklardır. Onları birer birer bulup tepeleyeceğiz. Bunu tamamlayacağız.”

Asiler Kuşatılıp Teslim Alınıyor

Askerlerin asileri çevirdiği çember giderek daralıyordu. Sekiz saat süren şiddetli çatışmalar sonunda asiler dağılmışlar, kaçamayanlar devlet kuvvetlerine teslim oluyorlardı. Şeyh Sait için artık yeni bir cephe kurmak olanağı kalmamıştı. Tek çare kaçabildiği kadar kaçabilmektir.

Şeyh Sait'in yanındaki şeyhler, yandaşlarıyla birlikte Menasikurt'a

çekilmişti. Şeyh Sait de yanındakilerle birlikte Menaşkurt'a geçti. Orada Şeyh Sait'in başkanlığında bir savaş meclisi kuruldu. Ancak izlenecek bir yol bulamadılar. Her taraf asker doluydu. Bir delik bulup oradan sıyrılmak gerekiyordu.

İsyancıların gözü Muşlu Nuh Bey'e dikildi. Oraya sığınabilirlerdi. Şeyh Sait oradan ya güneye ya da İran'a kaçmayı planlıyordu. Şeyhler yaptıkları değerlendirmede Muşlu Nuh Bey'in de yanına gitmeyi göze alamadılar ve sonunda Varto'da Osman Nuri (Koptagel) Paşa'ya teslim olmaya karar verdiler.

Osman Nuri Paşa'ya yazılan tezkere üzerine askerler ve Çarburuhlu milisler 14 Nisan'ı 15 Nisan'a bağlayan gece gelip asileri aldılar, isyancıları önce Çarburuh'a götürdüler oradan da Varto merkezine teslim edildiler.

Hemen hemen aynı saatlerde de İstanbul'da Kürt Teali Cemiyeti Başkanı Seyit Abdülkadir tutuklandı ve Diyarbakır'a gönderildi.

Asiler Diyarbakır'da Hezimete Uğradı

1925 yılının mayıs ve haziran aylarında Diyarbakır tarihi günler yaşadı. Şeyh Sait'in liderliğinde isyan başlatan aşiret liderlerinin ve İstanbul'daki Kürt Teali Cemiyeti Başkanı Seyit Abdülkadir ve arkadaşlarının Diyarbakır İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmaları yapıldı.

Diyarbakır'daki sinema mahkeme salonu haline getirildi. Sahneye yargıçlar heyeti ve savcı yerleştirildi. Sahnenin arkasındaki duvara Türk bayrağı asıldı. Salon tıklım tıklımdı. Halk duruşmayı büyük bir heyecanla izlemeye başlamıştı.

İlk yargılama Seyit Abdullah ile arkadaşlarının duruşmasıyla başladı. Kürt Teali Cemiyeti Başkanı Seyit Abdülkadir ve arkadaşları Türkiye toprakları üzerinde bir Kürdistan devleti kurma girişiminde bulunmakla suçlanıyorlardı. Sanıklar altı kişiydi. Aralarında Seyit Abdülkadir'in oğlu da vardı.

Seyit Abdülkadir sorgusunda her şeyi inkâr etti.

Yargıçlar Seyit Abdülkadir'in bütün marifetlerini ortaya koyan belgeleri yüzüne karşı okudular. Seyit Abdülkadir bin bir yalanla

bunları kabul etmedi. Sıkıştığı zaman da lafı geveleyerek geçiştirmek istedi.

Son celse 23 Mayıs Cumartesi günü yapıldı. İlk savunmayı Seyit Abdülkadir yaptı. Geçmiş hizmetlerini uzun uzun anlattı, suçsuz olduğunu iddia etti. Oğlu Seyit Mehmet de aynı şekilde savunma yaparak kendisine dönük suçlamaları kabul etmedi. Öteki sanıklar da son sözlerini söylediler.

Hüküm biraz sonra okundu. Seyit Abdülkadir, oğlu Seyit Mehmet ve dört kişi idama mahkûm edildi. Dinleyiciler kararı alkışladılar.

Hüküm, dört gün sonra 27 Mayıs Çarşamba sabahı şafak vakti Ulucami önünde infaz edildi.

26 Mayıs günü Diyarbakır'daki sinema salonunda yargılama sırasında gözler, isyanı çıkaran ve ismi üç aydır bütün Türkiye'de bilinen Şeyh Sait ile arkadaşlarındaydı. Şeyh Sait, Şeyh Abdullah, Şeyh İsmail, Şeyh Şerif, Şeyh Ali, Abdüllatif, aşiret binbaşılığından emekli Kasım Bey, Hacı Halit Abdülhamit, Kamil, Çerkez Reşit, binbaşı emeklisi İsmail, mollalar, ağalar ve adamları süngülü askerler arasında sırayla mahkemeye getirildiler. Hepsisi tedirgin ve endişeliydiler. Şeyh Sait devamlı okuyup üflüyordu. Beyaz sakalında yine kına vardı.

Yargıcın kimlik saptamasından sonra savcı iddianameyi okudu. Arkasından mahkeme başkanı sorgulamaya isyanın askeri lideri Şeyh Sait'ten başladı:

“Müslümanlar kardeşir. Müslümanı Müslümana kırdırmak caiz midir?”

Şeyh Sait soruya soruyla yanıt verdi:

“Hazreti Ali itbaı (tebaası), Hazreti Muaviye'nin itbaı kardeş değil miydi?”

Şeyh Sait daha sonra ayaklanmalarının nedenlerini anlattı:

“Din hükümleri zayıflamıştı. Müslüman olarak bu hale karşı çıkmam gerekiyordu.”

Başkan sordu:

“Yunan ordusu İslamiyet'in merkezini ayaklar altına almışken, cihadın farzlarını neden yerine getirmediniz?”

Şeyh Sait bu soruya net bir yanıt veremedi. Yunan işgali başladığında muhacir olduklarını ve perişan halde bulunduklarını söyledi. Piran olayını işine geldiği gibi anlattı. Jandarma subayına “Bu adamları tutmayınız. Bunlar yemin etmişler, vuruşurlar” demesine karşın jandarma ısrar edince vuruşma olmuştu. Kader böyle bir patlamaya yol açmış, o da buna karışmıştı.

Başkan sordu:

“Her şeyi kadere bağlıyorsunuz. Elinde olanı inkâr mı ediyorsunuz?”

“İnkâr etmem.”

Başkan bu isyanı Şeyh Sait’in tek başına düşündüğünü sanmadığını söyledi, işin içinde başka kışkırtıcıların bulunması olasılığını ortaya attı.

Şeyh Sait bunu inkâr etti. Ayaklanmanın sadece kendi fikri olduğunu söyledi.

Başkan:

“İslamiyet şöyle oldu, böyle oldu, kıyam vacipti diyorsunuz. Sonra kıyam ediyorsunuz. Bunca Müslümanın kanının dökülmesine sebep oluyorsunuz. Bu günah değil mi?”

Şeyh Sait bunun günah olduğunu kabul etti.

Söz tekrar Diyarbakır’a saldırıya geldi. Şeyh Sait bu konuda şunları söyledi:

“Diyarbakır’ı ele geçirdikten sonra bilginlerle, din adamlarıyla oturup konuşacaktık. Din meselesini hükümete yazacaktık. Şeriat isteyecektik. Kürdistan krallığı gibi bir davamız yoktu. Kürdistan için değil, Allah yolunda ayaklanmıştık.”

Sorguya daha sonra mahkeme üyesi Ali Saip Bey devam etti:

“Din hükümlerinin zedelendiğini söylediniz. Bununla neyi kastettiniz?”

“İçki yasağı kaldırıldı.”

Ali Saip Bey:

“İslam’a kılıç çeken, İslam değildir, hadisinden haberiniz yok mudur?”

Şeyh Sait:

“İslamlara din hükümleri bırakılmıştı.”

Ali Saip Bey:

“Hamdolsun, hepimiz Müslümanız. Kuran okuyoruz, zekat veriyoruz.”

Şeyh Sait direndi:

“Din ahkâmından hangisi var?”

Ali Saip Bey:

“İslam’da senden daha âlimi yok mudur?”

“Çoktur.”

“O halde?”

Şeyh Sait yavaş sesle: “Aklımın kıtlığındandır” dedi.

Şeyh Sait’ten sonra öteki sanıkların da sorgusu yapıldı.

27 Haziran’da halk, mahkeme salonunu yine tıklım tıklım doldurmuştu. Dinleyicilerin büyük bölümü kadınlardı. Ön sıraları tamamen doldurmuşlardı. Büyük bir merakla savcının iddianamesini bekliyorlardı.

Savcı Süreyya Bey iddianamesini okumaya başladı. Şeyh Sait iddianameyi hem dinliyor hem de durmadan sakalını sıvazlıyordu. Sanıkların tamamı da dualar mırıldanıyor, etraflarına üflüyorlardı. Süreyya Bey’in davudi sesi salondaki dinleyicileri etkiliyordu. Öğleye kadar süren iddianamede savcı sanıkların dini alet ederek rejimi değiştirmek için isyan edip kan döktüklerini vurguluyor ve çoğu hakkında idam cezası verilmesini istiyordu. İdamı istenen sanıklar yüzleri sararmış halde korku içinde birbirlerine bakıyorlardı. Beraatları istenenler ise sevince boğulmuşlardı.

İddianame bittikten sonra mahkeme başkanı oturumu öğle yemeği için tatil etti. Sanıkların çoğu, özellikle idamı istenenler yemeklerini yiyemediler. Bazıları ise –ki bunların arasında Şeyh Sait de vardı– iddianameye hiç aldırmazlıktan hapur hupur yiyorlardı. Şeyh Sait yemekten sonra iki de kahve içti.

Oturum açıldığında sanıkların savunmalarını yapmaları istendi. İlk söz Şeyh Sait’indi. Savunmasını yazılı olarak hazırlamıştı. Ayağa kalktı, gözlüğünü taktı ve okumaya başladı. Bir isyan hareketi içinde bulunduğunu itiraf ediyor ancak buna tesadüfen karıştığını ileri sürüyor, “İsyanın ne önündeyim ne de arkasındayım” diyordu.

Daha sonra yakalandığı sırada üzerinde bulunan altınların iki bin tanesinin eksik olduğunu, bunların bulunmasını ve kendisine verilmesini istedi.

44

Şeyh Sait'ten sonra savunma yapan tanıkların hemen hemen tümü kendilerine yöneltilen suçlamaları inkâr ediyorlar, suçun kadere ve kendilerini isyana katılması için tehdit edenlere ait olduğunu iddia ediyorlardı. Bazı sanıklar, okuma yazmaları olmadığı için savunmalarını yazılı hazırlatmışlardı. Bunları mahkeme heyetine verdiler. Bunlar şeyhlerin hizmetkârları, çobanları veya korumalarıydı. Mahkemede ne olup bittiğini bile anlamıyorlardı. Hepsisi hükümetten kendilerini affetmesini istiyorlardı.

Mahkeme başkanı kararın yazılması için oturumu ertesi güne bıraktı.

28 Haziran Pazar günü salon yine tıklım tıklımdı. Sanıklar getirildiklerinde bitkin oldukları gözleniyordu. Belli ki hiçbiri gece uyuyamamıştı. Şeyh Sait daha önceki gibi bakımlı değildi. Durmaksızın okuyup üflüyordu.

Mahkeme Başkanı Mazhar Müfit Bey sanıklarla ilgili kararı okumadan önce Diyarbakır İstiklal Mahkemesi'nin kendi bölgesindeki bütün tekke ve zaviyeleri (küçük tekke) kapattığını açıkladı. Buraların birer fesat yuvası olduğu duruşma sırasında meydana çıkmıştı. Şeyhler tekke ve zaviyede halkı kendilerine mürit haline getiriyor ve onları her yönden istismar ediyorlardı. Tekke ve zaviyelerin şeyhlerin elinde birer günah yuvası haline geldiğini vurguladı.

Mahkeme başkanı daha sonra kararı okudu, idamları ve idamdan kurtularak çeşitli hapis cezaları alanları ve beraat edenleri açıkladı. Tam 47 kişi için idam cezası verilmişti.

Kararların açıklanmasından sonra salonda bir uğultu oldu. İdam mahkûm olanlar karar kesin olduğu için korku ile titrediler.

Beraat ve takipsizlik kararı verilenler dışarı çıkarıldı. İçerde kalan idamlıklara ve hapis cezası yiyenlere Mahkeme Başkanı Mazhar Müfit Bey bir konuşma yaptı:

"Müstakil (Bağımsız) Kürdistan gayesine yürüdünüz. Senelerce düşündüğünüz kıyımı yaptınız. Cumhuriyet ordusu bunu mahv ve perişan etti.

Herkes bilmelidir ki genç cumhuriyet hükümeti fesat ve irticaa, her türlü melanetkârane faaliyetlere sureti katiyede (asla) müsaade edemeyecektir.

Bölgenin zavallı halkı yıllardır şeyhlerin, beylerin, ağaların bas-kısı altında sömürülmüş, malları, canları, ırzları onların keyfine bağlı olmuştur. Artık bu sisteme son verilecektir.

Bu halk, şeyhlerin tasallutundan (saldırı) kurtulmuş olarak cumhuriyetimizin feyizli yollarından ilerleyerek müreffeh ve mesut yaşayacaktır. İşte cumhuriyetin kahhar (kahredici) ve fakat adil kanunlarının hükmü budur. Mahkûmları götürünüz.”

O gece idama mahkûm olanlar uyuyamadılar. Şeyh Sait ise hücrelerinde vasiyetnamesini yazdı. “Paraları evlatlarıma teslim ediniz” dedi. Şeyh Sait’in iki karısından tam on çocuğu olmuştu. Bunların beşi kız, beşi oğlandı.

Siverek Kapısı dışına 47 tane idam sehpası kuruldu. İnfazın yapılması için her şey tamamlanmıştı. Gece yarısında Muhafız Bölük Komutanı Nafiz Bey geldi ve sert bir sesle emir verdi:

“Haydi bakalım, mahkûmları birer birer dışarı çıkarınız.”

Hapishanenin muhafız kıtası, mahkûmları birbirine bağladı ve idam sehparalarının hazırlandığı Siverek Kapısı’nın önüne götürdü.

Diyarbakır Valisi Mithat Bey, Şeyh Sait’e sordu:

“Türklerin en büyük düşmanı kimdir?”

“İngilizler.”

“Eee?”

Şeyh Sait başını salladı:

“Ahmet Zihni Bey’in *Fütuhatı İslamiye*’sinde yazılıdır. Mehdi-nin murucunda (çıkışında) Türkler 300 bin asker vereceklerdir. Demek ki Türkler kıyamete kadar İslamiyet’i koruyacaklardır.”

Bu kez Mürsel Paşa sordu:

“Din kalktı diyorsun. Namazını kılmıyor muydun? Camilerde ezan okunmuyor muydu?”

“İbadete kimse karışmıyordu. Her isteyen namazını kılabilirdi. Camilerde de ezan okunuyordu.”

Bu yanıtından sonra Şeyh Sait başını eğdi, sonra kendi kendine mırıldandı:

“Fena yaptık. Bundan sonra iyi olur inşallah.”

46

İdam sırası Şeyh Sait’e gelmişti. Gömleğini giydirdiler. Yazgısını kabul eder bir hali vardı. Sehpaye doğru ilerledi. Dua okuyordu. Sandalyenin üzerine çıkarıldı ve ilmik boğazına geçirildi. Sonra sandalyeye bir tekme atıldı...

Şeyh Sait de tarihe karışmış oldu. İrticanın başı genç cumhuriyet tarafından ezilmişti.

Şeyh Sait İsyanı’nın bastırılması ile cumhuriyet büyük bir tehlikeden kurtulmuştu. 1925 yılında gerçekleşen bu ayaklanmanın arkasında İngiliz parmağı olduğu devletin elindeki belgeler ile de kanıtlanmıştı. Kurtuluş Savaşı’nın kahramanı ve cumhuriyetin iki kurucusu Mustafa Kemal ve İsmet Paşa’nın önsezileri ve kararlılıkları sayesinde genç cumhuriyet bu büyük tehlikeyi yara bere almadan atlattı.

Şimdi sıra Türkiye Cumhuriyeti’nin çağdaş bir devlet olmasını sağlayacak devrimlerdeydi.

ÖNEMLİ NOT: Şeyh Sait isyanı ile ilgili ayrıntılı bilgiler ünlü gazeteci Metin Toker’in 1968 yılında yayımlanan *Şeyh Sait ve İsyanı* adlı kitabından ve değişik kaynaklardan yararlanılarak elde edilmiştir. T.T.

II. DÜNYA SAVAŞI YILLARI

Binlerce Yahudiyi Kurtaran Adam

Binlerce Yahudi'yi Hitler'in ölüm kamplarından kurtaran Paris Büyükelçisi olarak tarihe geçen Behiç Erkin, çok iyi yetişmiş bir Osmanlı erkânı harp (kurmay) subayı idi. Osmanlı ordusunda çeşitli görevler üstlenmişti. Balkan ve Çanakkale savaşlarına katılmış, İstanbul'un İngiliz ve Fransızlar tarafından işgal edilmesi nedeniyle Anadolu'ya hastalığı nedeniyle kaçamamış İstanbul'da sıkışıp kalmıştı. Oysa bir an önce Anadolu'ya geçmek ve Mustafa Kemal'in yanında olmak istiyordu.

Ancak İstanbul'da da boş durmamış, Mustafa Kemal'in gönderdiği listedeki isimlerin Anadolu'ya kaçışlarını düzenlemişti. İngilizler tarafından aranıyordu. Mustafa Kemal ise İsmet Bey aracılığıyla Ankara'ya bir an önce gelmesini istediğini bildirdi. Gizlice bir tekneye atlayarak Yalova'ya kaçtı, oradan da Ankara'ya geçti. 5 Temmuz 1920'de Ankara'ya geldi ve Mustafa Kemal'i görmeye gitti.

Mustafa Kemal, Behiç Bey'in Ankara'ya gelmesinden çok mutlu olduğunu belirtti ve şöyle dedi:

"Ben cephede ne yapılacağını çok iyi biliyorum, ancak askeri, cephelere nasıl sevk edeceğimizi bilmiyorum. Bunu bilen ve yapabilecek sizsiniz. Benim sizden ricam İsmet Paşa'nın size teklif ettiği Genelkurmay İkinci Başkanlığı yerine Demir Yolları'nın başına geçmenizdir. Şayet biz ordumuzu ve akabinde de erzak ve mühimmatları cepheye sevk etmekte başarılı olamazsak, korkarım ki İsmet'in birinci başkanlığına, sizin ikinci başkanlığınıza rağmen biz bu mücadeleyi kaybederiz."

Behiç Bey, Mustafa Kemal'in söylediklerini dikkatle dinledikten sonra kesin bir dille şu yanıtı verdi:

“Tek bir şart ile bu görevi kabul edebilirim. Hiç kimse işime karışmayacak.”

50

Mustafa Kemal, Behiç Bey’i iyi tanıdığı için bu şartı tereddütsüz kabul etti. Çünkü Behiç Bey’in başarılı olacağına inanıyordu.

Behiç Bey bu çok önemli zorluklarla dolu görevi kabul etti ve Kurtuluş Savaşı’nın lojistiğinin sorumluluğunu üzerine aldı.

Demiryollarını yabancı devletler işletiyordu. Başından beri işletmede bir tek Türk’e bile görev vermediler. Çalışanların tamamına yakını gayrimüslimdi ve büyük çoğunluğu Rumlardan oluşuyordu.

Behiç Bey işe başlar başlamaz gayrimüslimlerin büyük çoğunluğu işletmeden ayrıldı. Onların yerine hızla Türkler yerleştirildi ve yapacakları işler öğretildi. Ama yine en kritik görevler gayrimüslimler tarafından yapılıyordu. Örneğin makinistlerin hemen hemen hepsi gayrimüslimdi. Behiç Bey kritik görevlerde bulunan gayrimüslimleri büyük bir titizlikle sürekli izliyordu. Bunların hemen hemen hepsinin işlerini dürüst ve eksiksiz yaptığını belirliyordu. Onun için içi rahatı. İşe aldığı Türkler de gün geçtikçe işi öğreniyorlardı.

Ancak bakanlar kurulu demiryollarında çalışan gayrimüslim personelin işlerine son verilmesini istiyordu ve bu konuda karar almak için Mustafa Kemal’in başkanlığında toplanmışlardı. Bunu duyan Behiç Bey soluğu mecliste aldı ve Mustafa Kemal’e kendisini dinlemeleri için haber gönderdi.

Mustafa Kemal sıra demiryolları ile ilgili konunun görüşülmesine gelince bakanlara şunları söyledi:

“Kendisine işine karışmama sözü verdiğim Behiç Bey gelmişler, söz almak isterler.”

Behiç Bey, bakanlar kuruluna alındı.

Bakanlar kuruluna ilkelerinden en ufak bir ödün vermeyeceğini belirten Behiç Bey’in yaptığı konuşmayı torunu Emin Kırırcık’ın kitap haline getirdiği anılarından aynen aktaralım:

“Çok vaktinizi almayacağım: Malumunuz demiryollarında özellikle işletme personelinin yüzde 95’i gayrimüslimdir, vatan haini olan personel zaten işinden ayrılarak düşman saflarına katılmıştır,

geride kalanlar bu topraklara bağılı insanlardır. Bu topraklara bağılı olduklarından dolayı bu insanların cezalandırılması büyük hata olacağı gibi, şu anda işletmenin sağlıklı çalışabilmesini ancak bu elde kalan personelle yapmak zarureti vardır. Şayet bu işi bilen insanları çıkartıp yerlerine işi hiç bilmeyen acemileri yerleştirme fikrini benimserseniz, biliniz ki başarısızlık aşikârdır. Benim ismimi bugüne kadar hiçbir başarısızlığın yanında görmediniz, göremezsiniz. Bu kararı benimserseniz, istifamı da beraberinde kabul buyurunuz.”

Behiç Bey konuşmasını bitirir bitirmez, arkasını döndü ve bakanlar kurulu odasını terk etmek üzere kapıya yöneldi. Tam çıkacakken Mustafa Kemal sordu:

“Nereye gidiyorsunuz şu anda Behiç Bey?”

“Konya’ya efendim.”

“Siz programınızı aynen uygulamaya devam edin, birkaç istasyon sonra benden bir telgraf alacaksınız.”

Ankara’dan ayrıldıktan iki istasyon sonra, istasyon şefi Behiç Bey’e Mustafa Kemal’den bir telgraf getirdi.

“İşletmedeki hiçbir gayrimüslim personel işten çıkarılmayacak ancak yeni alınacak hiçbir personel de gayrimüslim olmayacaktır.”

Behiç Bey’in yönetimindeki demiryolları Kurtuluş Savaşı’nda çok büyük görevleri eksiksiz yerine getirmiş, asker, erzak ve mühimmat sevkıyatı bir kez bile aksamadan cephelere ulaştırılmıştır. Behiç Bey, Kurtuluş Savaşı’nda verdiği lojistik hizmeti ile savaşın görünmeyen kahramanı olmuştur.

Zaferden sonra bu ilkeli ve çalışkan insan Bayındırlık Bakanlığı yaptı. Bakanlıktan ayrıldıktan sonra Budapeşte’ye büyükelçi olarak atandı ve 11 yıl bu görevi sürdürdü.

Paris Büyükelçiliği

1939 yılında Avrupa’da Almanya eksenli endişe verici gelişmeler oluyordu. Avrupa’daki hava Ankara’yı da düşündürüyordu. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü de sıkıntılıydı ve Türkiye’nin zarar görmemesi için bazı ciddi önlemler almaları gerektiğine inanıyordu.

Behiç Bey'i çağırdı ve kendisine bir öneride bulundu:

"Avrupa'da durum gün geçtikçe daha vahim bir vaziyet alıyor. Bu durumda ben iki kritik şehir olduğuna inanıyorum. Birincisi Berlin, öteki de Paris. Sizin önümüzdeki dönemde bu iki yerden birinde görev almanız ülkemiz açısından son derece önemlidir."

Behiç Bey, Cumhurbaşkanı'na düşüncesini açıkladı:

"Ben Almanca bilmem. Osmanlı döneminde başımıza kumandan olarak getirilen Alman subaylardan emir almayı hiç içime sindirememişimdir. Fransa'da daha faydalı olabileceğime inanıyorum."

Bu yanıt üzerine Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Behiç Bey'i Türkiye'nin Paris Büyükelçisi olarak atadı.

İşin ilginç yanı, Behiç Bey'in anılarında yaptığı yorumlardan Almanların da kedisinden pek hoşlanmadıkları anlaşılıyor. Behiç Bey'in Almanlarla ilgili ilginç yorumu şöyle:

"Alman milletin her sahada kabiliyetini takdir edenlerdenim. Memleketimizde bulunanlardan bazılarının yaptıkları münasebet-sizlikler benim biraz Almanlara karşı soğukluk hissetmeme neden olmuştu."

Behiç Bey, üstlendiği görevi eksiksiz yapma alışkanlığında bir insandı. Ataması yapılır yapılır Paris'e gitme hazırlıklarına girişti ve 1939 yılının 13 Ağustos Pazar günü Paris'e vardı. Kendisini Fransa Dışişleri görevlileri ile Türk Büyükelçiliği çalışanları karşıladı.

Behiç Bey, ertesi gün Fransa Dışişleri Bakanı Georges Bonnet ile görüştü ve itimatnamesini Fransa Cumhurbaşkanı'na ne zaman sunabileceğini sordu.

Fransa Cumhurbaşkanı tatildaydı, o nedenle ancak eylül ayında uygun olacaktı. Behiç Bey, Fransızların bu rahatlığına şaşırdı çünkü savaşın pek yakında Avrupa'yı kaplayacağını düşünüyordu.

Büyükelçi Paris'te koltuğuna oturur oturmaz birlikte çalışacağı diplomat kadrosunun eksik olduğunu saptadı ve Dışişleri'ne başvurarak Beşir Balcıoğlu ve Melih Esenbel'i 3'üncü kâtip olarak Paris'e getirtti.

O tarihte elçilikte çalışan diplomat kadrosu şöyleydi: Müsteşar Salih Zeki Örs, Başkâtip Fatin Rüştü Zorlu, üçüncü kâtipler Melih

Esenbel, Beşir Balcıoğlu, Mahalli Kâtip Sadi Eldemir ve Reşat Temizer. Bu kadronun hepsi deneyimli ve iyi yetiştirilmiş elemanlardı. Diplomatların tamamı Galatasaray mezunuydu.

Avrupa'daki kara bulutlar ortalığı kaplamaya başlayınca Fransa Cumhurbaşkanı Albert Lebrun tatilini yarıda keserek 29 Ağustos'ta Paris'e dönmüştü ve hemen ertesi günü Behiç Bey'i kabul edeceği Türk Büyükelçiliği'ne bildirilmişti.

Türkiye'nin Paris Büyükelçisi Behiç Erkin 30 Ağustos günü saat 11.30'da Elysee Sarayı'nda itimatnamesini Fransa Cumhurbaşkanı Lebrun'a sundu.

Savaş Başlıyor

Avrupa'da herkes Hitler'in savaş çıkarmasını bekliyordu. Nitekim beklenen oldu ve 1 Eylül 1939'da Hitler, Polonya'ya savaş ilan etti.

Avrupa'da herkes şaşkındı. Hitler'in nasıl durdurulacağını kimse bilmiyordu. Almanya yıllardan beri ordusunu güçlendiriyor ve en yeni silahlarla donatıyordu.

İki gün sonra Hitler'i frenlemek için İngiltere ve Fransa da Almanya'ya savaş ilan etti. İkinci Dünya Savaşı başlamış oldu. Avrupa'yı büyük bir felaket bekliyordu çünkü hiçbir ülkenin orduları Almanların önünde durabilecek durumda değildi. Özellikle Paris'te huzursuzluk çok büyük boyutlardaydı. Çünkü Almanya'nın Fransa'yı işgale kalkacağı kesin gibiydi. Paris'te her gece sirenler çaldı ama 1940 yılının 3 Haziranı'na kadar Almanlar, Paris'e bir tek bomba atmadılar.

Bu süre içinde Behiç Bey Paris'teki diplomatik çevrede dostlar edindi ve sürekli istihbarat topladı. Bu bilgileri aralıksız Ankara'ya bildirdi. Hitler 10 Mayıs 1940 tarihinde ordularını Fransa'ya sürdü. Almanların Paris'i işgal etmesi an meselesiydi. Fransız hükümeti 9 Haziran 1940'ta Paris'i terk etti ve Wychy'ye taşındı.

Bu durumda Türk Büyükelçiliği'nin de Wychy'ye gitmesi ve çalışmalarını orada sürdürmesi gerekiyordu. Behiç Bey, Wychy'ye taşınmayı 9-10 Haziran gecesini için planlamıştı. Paris'teki elçilik ka-

patılmadı, İkinci Kâtip Şevket Utkuman ile birlikte bir kapıcı ve bir de hizmetkâr bırakıldı.

54 Behiç Bey, Türk vatandaşlarının korunması için başkonsolosluğu Paris'te bırakma kararı aldı. Büyükelçilik ise Wychy'ye hareket etti.

Fransa'da yaşayan Yahudiler büyük bir korku içindeydi. Savaş başladığında Fransa'da 330 bin civarında Yahudi yaşıyordu. Bunların yaklaşık 10 bini değişik tarihlerde Türkiye'den ayrılarak Fransa'ya yerleşen Türk vatandaşlarıydı. Bir de Fransa vatandaşlığına geçen Türk Yahudileri vardı. Bunlarla birlikte Türk Yahudilerinin sayısı 20 bin civarındaydı.

Yahudiler büyük bir tedirginlik içindeydiler. Uzun yıllar önce Fransız vatandaşlığına geçmiş birçok Yahudi, Fransa devletinin Almanlar karşısındaki çaresizliğini görünce büyük bir paniğe kapılmış ve kendilerini koruması için Türk Büyükelçiliği'ne başvuruda bulunmaya başlamışlardı.

O günlerde büyükelçilik, Türk vatandaşlığından çıkmış Yahudilerle doluydu. Başkâtip Fatin Rüştü Zorlu, Büyükelçi Behiç Bey'e gelerek durumu bildirdi ve nasıl hareket edeceklerini sordu. Behiç Bey, İkinci Kâtip'e şu emri verdi:

"Her kim gerek Osmanlı gerekse de Türkiye Cumhuriyeti'ne ait kimlik, belge ya da tapu ibraz ederse, vatandaşlık başvurusunu doldurtup vatandaşlık ilmühaberi kâğıdı verin."

Fatin Bey:

"Sayın Büyükelçim, hiç belgesi olmadığı gibi, bırakın belgeyi, Türkçe bile bilmeyen ama babasının, dedesinin uzun yıllar önce bizim topraklarımızda yaşadığını iddia eden çok Fransız var aralarında."

"O zaman 6 kelime ezberlesinler kâfi: 'Ben Türküm, akrabalarım Türk topraklarında yaşıyorlar.' Bunu ezberletin ve gerekli evrakları verin. Almanlar, Türkçe anlamaz nasıl olsa. Bunu konsolosluklara da böyle bildirin orada da aynı işlemi yapınlar."

Henüz Yahudilerle ilgili bir karar alınmadan önce gelecekte neler olacağını sezen Behiç Bey, diplomatlarına yaptırdığı bu uygulama ile binlerce Yahudi'nin hayatını kurtaracaktı.

Behiç Bey'in emriyle 20 bin Türk Yahudisi ellerinde Türk vatandaşları olduklarını kanıtlayan belge sahibi olmuştu.

Ama yine de tedirginlik sürüyordu. Herkesin merak ettiği kararı Hitler 1941 Ekimi'nde verdi. Yahudilerin imha edilmesi için ölüm kampları kurulacaktı.

Hitler'in aldığı karar şöyleydi:

"Yahudiler için kurulacak 'Ölüm Kampları'nda toplananlar büyük odalara alınacak, bunlara karbonmonoksit ve hidrojen siyanürü verilecek, 7-8 dakikada ölecekler. Cesetleri yakılarak imha edilecek."

Hitler tarafından toplanan Yahudiler'in ölüm kamplarında imha edilmesine verilen ad "Nihai Çözüm"dü.

1940 yılında Büyükelçi Behiç Erkin'in görev süresi sona ermişti. Ancak Cumhurbaşkanı İnönü, Behiç Bey'in görev süresini uzatmaktan yanaydı. Behiç Bey'i arattı ve kendisine göreve devam edip etmeyeceğini sordu. Behiç Bey, durumun çok kritik bir safhada olduğunu belirterek bir yıl daha görev yapmak istediğini söyledi ve görev süresi bir yıl daha uzatıldı.

Hitler, Yahudileri Toplatmaya Başlıyor

15 Mayıs 1941'de Büyükelçilik Müsteşarı Salih Zeki Bey, Behiç Bey'e Paris Konsolosu Cevat Dülger'den bir rapor getirdi. Raporu Paris'te 4 bin Yahudi'nin Fransız makamları tarafından toplanıp temerküz kamplarına sevk edildiği belirtiliyor, bunların çoğunluğunun Polonya, Çekoslovakya ve Avusturya gibi Almanya'nın işgali ettiği memleketlerin vatandaşları olduğu vurgulanıyordu.

Raporun en önemli cümlesi ise toplanan Yahudilerin bir taneisinin de Türk Yahudisi olduğu bilgisiydi. Bu bilginin devamına göre Cevat Bey'in Fransız polisi ile telefonla ilişki kurarak bu kişinin sağ olarak serbest bırakılmasının sağlandığı bildiriliyordu. Hatta raporda Fransızların yanlışlık olduğunu belirterek özür diledikleri de anlatılıyordu.

Büyükelçi, Salih Zeki Bey'e şu talimatı verdi:

“Almanlardan sonra Fransızların da rengi belli olmaya başladı. Hemen Lyon ve Marsilya’daki konsolosluk görevlilerimize de olayları bildiriniz. Bu olay morallerini yükseltir.”

Robert Lazare Roussa’nın Öyküsü

Paris Konsolosu Cevat Dülger’in büyükelçiliğe gönderdiği raporunda toplanan 4 bin Yahudi’nin içindeki tek Türk vatandaşı olan ve konsolosluğun girişimiyle son anda ölüm kampına gönderilmekten kurtarılan Robert Lazare Roussa’nın çok ilginç öyküsünü Behiç Bey’in anılarını kitap haline getiren torunu Emin Kıvrıkcık’ın *Büyükelçi* kitabından özetleyelim.

Robert Lazare Roussa çok soğuk ve sert geçen 1941 yılının 13 Aralık günü akşama doğru arkadaşlarıyla buluşmak için Champs-Elysee istasyonunda metrodan indi ve caddeye çıktı. Metro çıkışını kapatan Nazi askerlerinin kimlik kontrolü yaptığını gördü. Biraz tedirgin oldu ama üzerinde Türk kimliği olduğu için içi rahatı. Güven içinde kimliğini çıkardı ve Nazi askerine uzattı. Asker, kimlikteki Yahudi sözcüğünü görünce kolundan tutup “Benimle gel” dedi.

“Ama ben Türküm.”

“Sen Yahudi’sin. Benimle geleceksin.”

Sonra da kolundan tuttuğu gibi sert bir hareketle bekleyen cipe bindirdi. Kendisinden başka bir İtalyan Yahudisi vardı. Her ikisini de Alman karargâhı gibi bir yere götürdüler. Orada bir süre beklettikten sonra otobüslerle bir gara götürdüler. Oradan da trene bildirdiler. Tren durduğunda saat gece yarısını geçmişti. Almanlar topladıkları binlerce Yahudi’yi her tarafı tellerle çevrilmiş, çok sayıda barakanın olduğu bir askeri kışlaya getirdiler ve sıraya soktular. Sıra Robert Lazare’ye gelince Alman asker ismini sordu ve büyük bir deftere yazdı. Sonra demirden, küçük, üzerinde 3233 yazan metal parçası, bir çorba tası, bir kaşık ve bir de battaniye verdi.

“Sen artık 3233’sün unutma. Bunlar sana zimmetli. At şuraya imzanı” dedi.

Lazare’i 25 kişilik bir koğuşa koydular. Koğuş tam bir rezaletti. Samanların üzerinde yatmak zorunda kaldılar. İki üç saat uyuduktan sonra sabah saat 05.00’te hepsini uyandırıp avluya çıkardılar.

Lazare’nin babası sabah olur olmaz Türk Büyükelçiliği’ne giderek durumu anlattı. Konsoloslukta not aldılar ve merak etmemesini, ilgileneceklerini söylediler.

Lazare’nin kampta 8. haftasıydı. Ses seda yoktu. Kilosu 62’den 48’e düşmüştü.

Bir iki gün sonra bir sabah içtimasında 3233 numarası okundu. Lazare o kadar perişan durumdaydı ki okunan numarayı duyamadı. Alman asker yeniden numarayı okudu.

“3233.”

“Bu benim, diye mırıldandı ve öne çıktı.”

Asker kendisini takip etmesini söyledi. Birlikte binaya girdiler. Bir odaya aldılar ve genç bir asker çağırdı kendisini.

“3233 ver numaranı.” Arkasından çorba tasını, kaşığı ve bataniyesini istediler.

Lazare hepsini verdi sonra da zimmet defterine imzasını aldılar.

Lazare nereye götürüleceğini ve başına ne geleceğini bilmiyordu. Alman askerler onu binadan dışarıya çıkardılar, başka bir karargâh binasına soktular, üst kata çıktılar ve bir odanın önüne geldiler.

Alman asker “Sen burada bekle” dedi ve odaya girdi. Kısa bir süre sonra çıktı ve Lazare’yi içeri alıp, Alman komutanın önüne götürdü. Lazare korku içindeydi. Alman komutan sert bir sesle sordu:

“Senin ismin Robert Lazare Rouso mu?”

“Evet.”

“Sen Türk müsün?”

“Evet.”

“Şükret ki Türk’sün, serbestsin, gidebilirsin.”

“Nereye gideyim?”

Alman komutan öfkeyle bağırdı:

“Paris’e.”

“İyi de trene binecek param yok.”

Komutan yine öfkeli bir sesle askerlere döndü ve bağırdı: “Verin şuna 3. mevki bilet.”

Alman askerlerden biri 3. mevki bilet tutuşturdu eline.

Lazare, “Ben Paris’e evime giderken tekrar bir çevirmede yakalanırsam ne olacak? Beni yeniden buraya getirirler” dedi.

Komutan çekmecedan aldığı kâğıda bir şeyler yazdı ve altına imzasını attı.

“Al bu kâğıdı, bir daha seni çeviren olursa bunu göster.”

Lazare arkasını döndü ve kapıya yöneldi, tam odadan çıkacağı zaman komutan “Paris’e gidince Türk Konsolosu’nun elini ayağını öpmeyi de unutma” dedi.

Alman askerle birlikte karargâhtan çıktılar ve dış kapıya geldiler. Lazare’yi getiren Alman asker kapıdaki nöbetçilere “Açın çık-sın, bu Türk’müş” diye seslendi.

Alman asker kapıdan çıkan Lazare’ye “İlerden sağa dön, istasyon orada” diye seslendi.

Lazare açlığını, halsizliğini unuttu ve arkasına bakmadan hızlı adımlarla istasyona doğru yürümeye başladı, trene binerek Paris’teki evine döndü.

Lazare’nin dramatik öyküsü böyle. O ölüm kampı yerine Türk diplomatlarının çabasıyla evine dönmüş, ailesine kavuşmuştu.

İki Vagon Yahudi Nasıl Kurtarıldı?

Marsilya Konsolos Yardımcısı Necdet Kent evinde oturmuş, günün yorgunluğunu üzerinden atmaya çalışıyordu. Akşam saat 21.00 sularında kapısı çalındı.

Necdet Kent kapıyı açtı; gelen, konsoloslukta çevirmen olarak çalışan Sadi İşcan’dı. Çok heyecanlıydı ve elleri titriyordu.

Aslen Yahudi olan Sadi İşcan birkaç hafta önce Eski Liman bölgesinde yaşananlar gibi bu sefer de başka bölgede oturan Yahudiler SS’ler tarafından toplanmıştı. Sadi İşcan nefes nefeseydi:

“Necdet Bey, bu insanların çoğu Türk vatandaşdır. Şimdi onların Saint Charles tren istasyonuna götürüldüklerini öğrendim. Saniyim oradan da ölüm kamplarına gönderilecekler.”

Necdet Kent yorgunluğunu filan unutarak hemen ayakkabılarını giydi “Yürü Sadi olaya hemen el koymamız gerek. Yoksa bunları kamplara götürüp öldürürler sonra da cesetlerini imha ederler” dedi.

Evden fırladılar ve hızla Saint Charles istasyonuna gittiler. Allah’tan tren henüz kalkmamıştı. İki genç adam bütün vagonları dolaşarak “Bu vagonda Türk var mı?” diye bağırdılar. En arkadaki iki vagon “Biz Türk’üz, biz Türk’üz” diye sesler duydular.

Bu iki genç adamın bağırımlarını istasyondaki Alman subay görüp yanlarına gelerek kim olduklarını sordu.

Necdet Kent yanıt verdi:

“Ben Marsilya Konsolosluğu görevlisiyim, konsolos yardımcısıyım, ismim Necdet Kent.”

Alman subay, sert bir sesle bağırmaya başladı:

“Siz ne yaptığınızı zannediyorsunuz burada?”

“Ben Marsilya Konsolosluğu’ndan geliyorum. Konsolos yardımcısıyım, sizden derhal buradaki Türk vatandaşlarının aşağıya indirilmesini istiyorum.”

Alman subay bildiğini okuyordu:

“Bunlar sadece Yahudi.”

“Büyük bir hata yapıyorsunuz. Ben Türk diplomatıyım, derhal bu hatanın düzeltilerek vatandaşlarımın aşağıya indirilmesini rica ediyorum sizden.”

Alman subay, sert ve kararlı tutumunu sürdürüyordu:

“Ben bu istasyonda görevliyim. Bana, istasyona getirilen Yahudileri trenlere bindirip gönderme emri verildi, bunlar da sıradan birer Yahudi. Gidecekler.”

Alman subay vagonların kapısını kilitlemek üzere harekete geçince Necdet Kent, Alman subayın önüne geçip vagonun içine atlayıverdi. Sonra da “Sadi sen de atla” dedi.

Alman subay şaşkınlık içinde “Siz ne yapmak istiyorsunuz. Yahudi misiniz siz, insenize aşağıya” dedi.

Necdet Kent “Senin emirlerin varsa benim de emirlerim var. Bizi ya bırakırsın, ya da...”

Sözünü bitirmeden Alman subay kapıyı kapattığı gibi kilidi tak-

tı ve arka vagona yöneldi, orayı da kilitledi ve trenin hareket etmesi için düdüğünü öttürdü.

Alman askerin treni hareket ettirmesi her vagonda büyük umutsuzluk ve endişe yarattı. Necdet Kent ile Sadi İşcan da aynı korku ve şaşkınlık içindeydiler. Necdet Kent kendini hemen toparladı ve sakin bir havaya girdi. Bu da vagondaki insanları biraz olsun panikten uzaklaştırdı. Ama Necdet Kent de şunu biliyordu ki, hem kendisi hem de Sadi İşcan vagondaki insanlarla aynı yazgının yolundaydılar. Bütün umutlar büyükelçiliğin yapacağı girişimlerdeydi. Yoksa bu insanların kurtulması hayal olurdu.

Necdet Kent henüz mesleğinin başında sayılırdı. Böyle bir olayın içinde kalması büyük şanssızlıktı ama kendisine verilen emir buydu. O bakımdan içi rahattı. Bu insanları kurtarmak için başka şansı kalmamıştı.

Olay kısa zamanda Türk Büyükelçisi Behiç Erkin'e ulaştırıldı. Behiç Erkin durumu kendisine anlatan Marsilya Başkonsolosu Bedi'i Arbel'e "Necdet genç bir diplomat, vur dedik öldürülmüş. Demek ki çok çaresiz kalmış, aferin ona. Şimdi merak etmeyin emrimi fazlasıyla uygulayan bu cesur gençleri kurtarmak benim boynumun borcudur" dedi.

Behiç Bey hemen harekete geçti, büyükelçiliğin yanındaki Gestapo Karargâhı'na gitti. O geceki nöbetçi subay Struve'nin odasına gitti.

Behiç Bey burnundan soluyordu:

"Bay Struve bana derhal Krug von Nidda'yı çağırın buraya."

Behiç Bey'in çok sinirli olduğu belliydi. Nöbetçi subay ne olduğunu sordu ama yanıt alamadı. "Bana Krug von Nidda'yı derhal çağırın" dedi ve ekledi:

"İki ülke büyük bir krize doğru gidiyor ve sen hâlâ bana soru sorarak vakit kaybediyorsun."

Türk büyükelçisi elinde bastonu ayakta duruyor ve yerinden kımıldamayarak nöbetçi subayının gözlerinin içine bakıyor, Krug von Nidda'nın derhal çağırılmasında ısrar ediyordu.

"Eğer Krug von Nidda'yı derhal çağırmazsanız bu, büyük bir hata olur ve bu hatayı size pahalıya ödetirler."

Alman subay çaresizlik içinde masasına geçip bir not yazıp zarf içine koydu.

“Neden telefon etmiyorsunuz?” diye sordu Büyükelçi.

“Kendisi bir yere davetliydi bu akşam, halen ordadır, sizi temin ederim Sayın Büyükelçi, şimdi arabayla kendisine göndereceğim, eminim derhal gelecektir.”

Oturmayı kesinlikle reddeden Büyükelçi, sağ ayağında şiddetli sancı olmasına rağmen dimdik bekliyordu.

Çok geçmeden Krug von Nidda geldi.

“Aman sayın ekselansları bu kadar acil ve mühim ne var, yolda meraktan neredeyse ölecektim, yoksa Türkiye savaşa mı dahil oldu?”

Büyükelçi son derece soğukkanlı bir sesle “Sayenizde savaşa katılmak üzereyiz” dedi.

“Anlamadım.”

“Sizin bir istasyon komutanınız benim 2 vagon dolusu vatan-daşımı ve üstüne üstlük bu kadarı yetmezmiş gibi iki konsolosluk görevlisini trene kapatıp göndermiş. Hem de bu iki kişiden biri bir diplomattır, konsolos vekilidir. Büyük bir diplomatik rezalet yaşıyor ki bu, kullanabileceğim en hafif kelimedir. Sizin bu istasyon komutanınız ne yaptığını zannediyor? Burada neredeyse 3 yıldır sizinle tesis ettiğimiz ilişkilerimizi siz çöpe atmak mı istiyorsunuz, daha net konuşayım; iki eski dost, müttefik ülke şu anda herkesin olmasını istediği yerdeyken, tamir edilemeyecek kadar tahrip mi etmek istiyorsunuz siz.”

Türk Büyükelçisi’nin ağır sözleri Krug von Nidda’yı çok rahatsız etmişti:

“İsterseniz benim odama geçelim Sayın Büyükelçi.”

“Benim vatandaşlarım ve diplomatım o trenden indirilmediği müddetçe, hiçbir güç beni yerimden kımlıdatamaz.”

Krug von Nidda şaşkındı ve ne yapacağına karar veremiyordu. Tren hareket etmişti ve saatlerce yol almıştı. Yahudiler konusunda Berlin’den çok üzerine geliniyordu.

Büyükelçi aynı öfke ve kararlılıkla sözlerini sürdürdü:

“Bu yanlışla derhal müdahale etmezseniz, iki ülke arasında kriz

kaçınılmaz olur, buradaki olayları bütün detaylarıyla Cumhurbaşkanımıza anlattığımda, eminim Berlin-Türkiye ilişkilerini derhal gözden geçirecektir. Bunun tercih edeceğiniz bir durum olduğunu düşünüyorsanız o zaman başka. Ancak geçen her saniye aleyhimize işliyor ve ben burada bu işi bir neticeye vardırıramazsam, daha fazla vakit kaybetmeden, Cumhurbaşkanına durumu bildirmek üzere ayrılacağım.”

Bunun üzerine Nidda kısa bir süre izin istedi ve kendi odasına doğru gitti.

Bu saatlerde trende yaşanan dram anlatılabilecek gibi değildi. Umutlar sönmüş, iki vagonu büyük bir karamsarlık kaplamıştı. Çaresizlik insanların perişan hallerinden anlaşılıyordu.

Konsolos Yardımcısı Necdet Kent ise serinkanlılığını hâlâ korumaya çalışıyordu. Ama saatler geçiyor ve kapkara bir karanlıkta bu çaresiz insanlar ölüme götürülüyordu.

Sadi İşcan ise büyük bir korku yaşıyordu. Onun da trene binmesini isteyen Necdet Kent ise kendisini sorumlu hissediyordu:

“Sadi, seni ben bindirdim. Benim sorumluluğum altındasın. Bir hal çaresi bulacağız, sonuçta sen konsolosluk görevlisisin.”

“İyi ama ben Yahudi’yim.”

“Bir şey olmaz, diplomatik Yahudi’sin.”

“Bu tren, hele hele bu vagon diplomatik değil.”

Gestapo karargâhında Behiç Bey hâlâ ayakta bekliyordu. Yerinden kımıldamamıştı. Binada bir hareketlenme vardı ancak ne olduğunu anlamıyordu.

Bu sırada Krug von Nidda geldi:

“Gerekli temasları yaptım, bundan sonra yapabileceğimiz tek şey Berlin’den haber beklemek.”

Behiç Bey hiç yanıt vemedi. Ayakta beklemeye devam etti. Ancak sağ dizindeki ağrı onu oturmak zorunda bıraktı. Nidda, Behiç Bey’e arzu ederse gidebileceğini, Berlin’den haber gelir gelmez kendisine bildireceğini söyledi.

Behiç Bey, Nidda’ya öyle bir baktı ki bir daha bir konuşma olmadı.

Behiç Bey de düşüncelere dalmıştı: “Paris’e geldiğimde dünyada en fazla tadının çıkarılacağı şehir diye düşünürken, bu Almanlar sayesinde sadece birkaç ay Paris’te kalabildim. Sanırım büyükelçiliğin kurulduğu günden beri burada kimse benim kadar sıkıntı çekmemiştir.”

Tam o sırada çalan telefon sessizliği bozdu. Biraz sonra telefonu açan görevli Krug von Nidda’ya bir not getirdi.

Behiç Bey’in kalbi yerinden çıkacaktı.

Krug von Nidda, Behiç Bey’e gelen notla ilgili bilgi verdi:

“Sayın Büyükelçi, temaslarımdan sonuç aldık, tren durdurulacak. Durdurulduktan sonra konsolosluk görevliniz ve konsolos vekiliniz indirilecek.”

“Peki ya vatandaşlarımız?”

“Orada Türk vatandaşları olanlar da indirilecek ancak diğerleri kalacak.”

Behiç Bey itiraz etti:

“O insanların tümü Türk vatandaşı.”

“Nereden biliyorsunuz?”

“Marsilya Konsolosluğu’ndan bana öyle bildirildi.”

Krug von Nidda nöbetçi telgraf subayını çağırdı ve talimat verdi:

“Derhal bu telgrafi Marsilya’dan kuzey istikametindeki tüm istasyonlara tebliğ edin. Sayın Büyükelçim mesele halloldu sizi kapıya kadar geçireyim.”

“Ben meselenin hallolduğuna ve herkesin indirildiğine dair telgrafi görmeden gitmek niyetinde değilim.”

Tren Marsilya’dan kalkalı yaklaşık 6 saat olmuştu. İlk istasyonda tren yavaşlayarak durdu. Vagondaki bitkin insanlar bir anda ırkildiler. Yolculuğun ve yaşamlarının sona erdiğini düşünüyorlardı. Artık her şey bitmişti. Arkadaki vagonlara koşan askerlerin sesleri duyulmaya başladı.

Necdet Kent hemen ayağa fırladı ve vagon kapısının önünde durdu. Kapı açıldığında durumu anlatacak ve sonuna kadar direnecekti. Kapı açıldı. Uzun boylu bir Alman subay bağırarak sordu:

“Bu trendeki Türk diplomat siz misiniz?”

“İkimiziz.”

“Lütfen aşağı iner misiniz?”

64

“Hayır inmem. Benim bu trene binme sebebim buradaki Türk vatandaşlarının haklarını korumaktır. Onlar trenden benimle beraber inmedikleri müddetçe, vazifemi yerine getirmiş sayılmam, dolayısıyla inmeme imkân yok.”

Alman komutan vagona bindi ve tiksinererek içeriye baktı:

“Bunlardan hangisi sizin vatandaşınız?”

“Hepsi Türk vatandaşdır. O yüzden itirazımı trene binerek gösterdim.”

“Hangisi Türk vatandaşı ise alıp inin aşağıya.”

“Hepsi Türk.”

“O zaman derhal hepsini indirin aşağı.”

Vagondaki insanlar korkudan kımıldamıyorlardı. Necdet Kent vargüçüyle Türkçe seslendi:

“Hadi ne bekliyorsunuz, inin derhal aşağıya.”

Vagondaki insanlar sessizce inmeye başladılar. Alman askerler seyrediyorlardı. Arkadaki vagonun da kapısı açıldı oradaki insanlar da aşağı indiler. Sonra bir düdük sesi duyuldu, tren yavaş yavaş hareketlenerek gözden kayboldu. İstasyondaki görevli Alman askerler de arkalarını dönüp gittiler.

Necdet Kent’in çevresini saran kalabalık, ona dokunmak, onu öpmek için birbirlerini çiğniyordu.

Konsolos yardımcısı “Sadi, kamyon gibi bir şey bulmamız lazım” dedi.

Gestapo karargâhında bekleyen Büyükelçi Behiç Erkin kendisine gelen telgrafı okudu. Çok yorulmuştu, ayağa kalktı ve hayatında ilk defa Almanca konuştu:

“Danke Herr von Nidda.”

Nidda “Bir şey söyleyebilir miyim Sayın Büyükelçi” diye sordu.

Behiç Bey “Buyurun lütfen” dedi.

“Sayın Büyükelçi, Birinci Dünya Savaşı esnasında Osmanlı’daki Alman komutanların neden sizi hem sevdiklerini hem de büyük saygı duyduklarını şimdi anladım. Demirhaç Madalyası doğru insana verilmiş.”

Nidda sözleri biter bitmez topuklarını birbirine vurarak asker selamı verdi.

Behiç Bey'in anılarını kapsayan ve torunu Emin Kıvırcık tarafından yazılan *Büyükelçi* adlı kitaptan özetlediğimiz bu yaşanmış öyküler çok önemli tarihsel gerçekleri ortaya çıkarıyor.

Bir büyükelçi ve emrindeki genç diplomatlar bütün Avrupa'yı kasıp kavuran ve dünyayı savaş alanına döndürerek milyonlarca insanın ölümüne neden olan bir diktatöre karşı büyük mücadele vermişler ve mucizeler yaratarak binlerce insanın yaşamını kurtarmışlardır. Almanlar tarafından toplanıp ölüm kamplarına yollanan Türk Yahudilerini Azrail'in elinden almayı başarmışlardır. Bunun dünyada benzeri yoktur.

Şimdi bu öyküleri okuyanların hepsi mantıklarıyla düşünürlerse bir büyükelçi ile bir avuç Türk diplomatın bu mucizeyi bütün dünyada saygınlığı olan bir ülkenin görevlileri oldukları için başardıklarını kabul ederler. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti dünyaya örnek olmuş bir kurtuluş savaşı vermiş ve büyük özverilerle bu savaşı kazanmıştır.

Savaştan sonra bütün emperyalist ülkelere meydan okumuş ve mazlum milletlere örnek olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra bu saygının sürmesini Kurtuluş Savaşı'nın ikinci adamı İsmet İnönü sağlamıştır.

Şu bir gerçektir ki, Avrupa'yı tir tir titreten çılgın diktatör Hitler, Ankara hükümetinin isteği nedeniyle Türk vatandaşı Yahudileri serbest bırakmış ve onlara dokunmamıştır.

Tarihsel gerçekleri bilmeden İsmet Paşa'ya kin ve nefret besleyenler, bin bir iftiralar atanlar bu gerçekleri öğrenseler kuşkusuz vicdanları sızlayacaktır.

İsmet Paşa büyük direniş göstererek ve diplomasiyi ustaca kullanarak milyonlarca insanın öldüğü İkinci Dünya Savaşı'na Türkiye'yi sokmamayı başarmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda İsmet Paşa sayesinde bir tek Türk çocuğu babasız kalmamıştır.

Bunun değerini anlayabilmek hiç de zor değildir. Ama bazı anlamsız öğretilerle İsmet Paşa kinini içinde taşıyanları bu illetten kurtarmak olanağı yoktur.

Kurtuluş Savaşı'nın muzaffer komutanı, İkinci Dünya Savaşı'nın yaratacağı faciayı görüp ülkesinin insanlarını korumayı başaran saygın bir devlet adamı, çok partili demokratik rejimin mimarı olan İsmet Paşa'nın devlet adamlığıyla ilgili 1967 yılında yaşanmış bir gerçeği daha anlatmakta büyük yarar var.

Yıl 1967...

Rum çetelerin Kıbrıs Türklerine karşı saldırıları durdurulamıyordu. Türkiye sopayı gösterince Rumlar bir süre sınıyorlar, bir iki gün sonra yeniden azgınca saldırıyorlar ve ölüm saçıyorlardı.

Demirel Başbakan, İsmet Paşa ise ana muhalefet partisi (CHP) başkanıydı. Hükümet Kıbrıs'taki olaylardan son derece rahatsızdı. Çıkarma yapmaktan başka çare olmadığını herkes biliyordu ama bu çıkarma bir türlü yapılamıyordu. Çünkü ordunun bir adaya çıkarma yapmak için eksikleri vardı. Türkiye bunları gidermek için uğraşıyordu.

Bu hazırlıklar yurtdışında endişe yaratıyordu. Amerika ve NATO ülkeleri bir Türk-Yunan savaşının çıkmasından korkuyorlardı.

ABD Büyükelçisi Demirel'i ziyaret ederek Başkan Johnson'ın çıkarmaya karşı olduğunu diplomatik bir dille bildirmişti.

20 Kasım'da ABD Başkanı Johnson, İnönü'den sonra Demirel'e de bir mektup gönderdi ve "NATO'ya ait silahları ve teçhizatı Kıbrıs için kullanmayın" diye uyardı.

Buna rağmen Demirel çıkarma hazırlıklarını durdurmadı. Türk jetleri her gün Kıbrıs üzerinde uçuyor, ses duvarını aşarak Rumların yüreğini ağzına getiriyordu.

Johnson mektubundan sonra Demirel hükümeti, Türkiye'nin müdahale için kararlı olduğunu bildiren bir açıklama yayımladı.

Amerika ve Başkan Johnson bu açıklama üzerine diplomat Cyrus Vance'ı Türkiye'ye gönderdi. Vance'a verilen görev şuydu:

"Demirel'i ve Türk-Yunan savaşını durdurmak."

Başbakan Demirel, Vance'e diplomasiye filan aldırmadan sert bir tonla şöyle dedi:

"Kıbrıs'taki vahşeti görmüyor musunuz? Neden bize geliyorsunuz? Bu dökülen kanlar bizim kardeşlerimizin kanları, çiğnenen hukuk da milletimizin hukuku. Başka yere gidin."

Vance, gerekli yanıtı alıp doğru Atina'ya gitti, oradan da Lefkoşa'ya geçti.

Demirel, İnönü ile muhalefet liderlerini Çankaya'ya davet ederek gelişmeler hakkında bilgi verdi. İnönü-Demirel görüşmesi tarihten alınması gereken çok önemli bir ders niteliğindedir.

Demirel'i dinleyen yılların bin bir deneyiminden geçmiş İsmet Paşa, karşısındaki genç başbakana önerilerini tane tane şöyle anlattı:

“Ordunun yenilmemesini sağlayacak her önlemin alınması çok önemlidir. Ordunun onuru özenle korunmalıdır.

Bakınız ordu, vatan uğruna ölmek için yemin etmiş insanlardan oluşan ve devletimizi, bağımsızlığımızı, onurumuzu borçlu olduğumuz bir kurumdur.

Ordu, varlığımızın güvencesidir. Bu nedenle hiçbir kuruma benzemez.

Ordu yara alırsa her şey yaralanır.”

İsmet Paşa burada çıkarma için acele etmemek gerektiğini çünkü ordunun özellikle de bir adaya çıkarma yapması için gerekli donanıma sahip olmadığını vurgulamış ve Demirel'in hazırlıklar bitinceye kadar temkinli davranmasını önermişti.

Nitekim 1967 yılında Türkiye, helikopter filosu ve çıkarma gemileri olmadığı için Kıbrıs'a bir çıkarma yapmamıştır.

Ama daha sonraki yıllar içinde bütün bu eksikler tamamlanmış ve 1974 yılında Rum saldırıları yeniden başlayınca çok hızlı bir şekilde, başarılı bir çıkarma yapılmış ve adadaki Türk yurttaşlarının yaşamları güvence altına almıştır.

Kıbrıs Barış Harekâtı adaya kalıcı bir barış getirmiş, çarpışmalar son bulmuş, kadın ve çocuklar öldürülmekten kurtulmuştur.

Yıllardan beri Kıbrıs'ta yaşayan Rumlar ve Türkler huzur içinde dirler.

Yılmayan Savaşçı Kadın: Sabiha Sertel

Sabiha Sertel, kişiliğiyle, inadıyla, ilkeli ve onurlu duruşuyla Türk basın tarihine damgasını vurmuş bir gazeteci...

1895 yılında Selanik'te doğan Sabiha, orta halli bir ailenin kızıydı. Emekli olan babasının aldığı maaşla zor geçinebiliyorlardı. Bu sıkıntılı günlerde geçti Sabiha'nın çocukluğu. İlkokula başlama yaşına gelince o dönemdeki kurallara göre kızlar kara çarşafı okula gitmek zorundaydı.

Sabiha bunu asla kabul etmedi. Günlerce direndi kara çarşafa bürünmemek için ama bunu başaramadı. Çünkü çarşafsız okula kabul edilmiyordu. Çaresiz, okuyabilmek için 7 yaşında kara çarşafı giymek zorunda kaldı. Bu, ona çok ağır gelmişti. Hiçbir zaman kara çarşafı içine sindiremedi.

Zorla kara çarşaf giymesi Sabiha'da anlatılamaz bir isyan duygusu yarattı ve kabul etmediği bu durum, içindeki savaşım dürtüsünü daha da güçlendirdi. Sınıfları ilerledikçe okuma ve yazma isteği akranlarına oranla çok daha ilerdeydi. Derslerinden arta kalan zamanlarda sürekli kitap ve gazete okuyordu. Son sınıfına gelince okulda bir gazete çıkardı. Gazetenin bütün yazılarını kendisi yazıyordu.

Gazeteleri okurken köşe yazarlarının makalelerinden esinleniyordu. Hayran olduğu köşe yazarlarının başta geleni Selanik'te yayımlanan Rumeli Gazetesi yazarı Mehmet Zekeriya Sertel'di. Sabiha o yıllarda ilerde hayran olduğu bu yazarla bir gün evleneceğini aklına bile getirmemişti. Küçük Sabiha'nın yazgısı daha ilkokulda çizilmişti.

Liseyi bitirdiği yıllarda yazıları artık gelişmiş, düşünceleri olgunlaşmıştı. Ama savaşmı ruhu daha da keskinleşmişti. Yazdı-

ğı yazıları basılır basılmaz kaygısı gütmenden büyük bir özgüvenle Selanik'te yayımlanan dergilere gönderdi. Yazılarının tümü de gönderdiği dergilerde yayımlandı. Bu olay Sabiha'nın özgüvenini daha da güçlendirdi. Genç kız artık gazeteci ve yazar olmayı kafasına koymuştu.

17 yaşına geldiği zaman yaşamları birdenbire kararverdi. Osmanlı İmparatorluğu, 1912 yılındaki Balkan Savaşı'nda hezimete uğradı ve o bölgedeki topraklarının tümünü yitirdi. Selanik, Yunan ordusu tarafından işgal edildi. Daha sonra da Bulgar ordusu girdi kente.

Bu kargaşa ve acı dolu günlerde Sabiha hayran olduğu gazeteci-yazar Zekeriya Sertel'le 1913 yılında bir aracı kanalıyla tanıştı. Ama bir araya gelip birbirlerini bile tanıyamadılar.

Varlıklı bir ailenin çocuğu olan Zekeriya Sertel, Paris'e öğrenime gitti. Sorbonne Üniversitesi'nde sosyoloji eğitimi görmeye başladı. Zekeriya da tanıştıktan sonra Sabiha'ya hayran olmuştu ama araya Paris girince ondan uzak kalmıştı. Sabiha'ya bir gün Paris'ten bir mektup geldi. Sabiha mektubun kimden geleceğini tahmin edememişti. Büyük bir heyecanla açtı ve okuyunca büyük bir şaşkınlık yaşadı. Mektup, Zekeriya'dandı ve kendisine evlenme teklifi yapıyordu.

Aile, Zekeriya'nın evlenme teklifine karşı çıktı ve hem annesi hem de babası evlenmesine izin vermeyeceklerini söylediler. Sabiha, Zekeriya'yı tanımayan ailesine itiraz etmedi ve bu kitabı kapattı. Zaten yaşadıkları kentte mutlulukları sona ermişti. Aile İstanbul'a göç kararı almıştı. 1914 yılında İstanbul'a göç ettiler. Sabiha için doğup büyüdüğü Selanik'teki yaşam sona ermişti. Yazgısı onu bambaşka savaşımına götürüyordu.

İstanbul'da Evlendiler

Zekeriya, Birinci Dünya Savaşı çıkınca Paris'te sürdürdüğü eğitimini yarıda kesip dönmek zorunda kaldı. İşgal altındaki Selanik yaşanacak gibi değildi. Bu nedenle Zekeriya da İstanbul'a göç etti. Babiâli'de küçük bir gazete çıkararak gazeteciliğe başladı. Bu arada yaptığı ilk işlerden biri de Sabiha'yı aramak oldu. İlişkileri kısa

zamanda aşka dönüştü ve aile bu beraberliğe itiraz etmeyince 1915 yılında evlendiler.

Karı-koca el ele verip yepyeni dergiler çıkardılar. Ünlü yazar Halide Edip Adivar da onların dergilerinde yazardı. Halide Hanım bu yetenekli çiftin bilgi ve görgülerini geliştirmeleri için Amerika'ya gidip eğitim görmeleri gerektiği konusunda ikisini de ikna etti ve onlara olanaklar sağladı. Karı-koca birlikte Amerika'ya gittiler. Columbia Üniversitesi'nde sosyoloji eğitimi gördüler. Amerika'da dört yıl kaldılar. Bu süre onların dünya görüşlerinin gelişmesini sağladı. Serteller 1923 yılında Türkiye'ye döndü.

Babıâli aynı Babıâli, Türkiye de aynı Türkiye'ydi. Amerika'da onları en çok etkileyen düşünce ve söylem özgürlüğüydü. Bu onları çok ama çok etkilemiş, ufuklarını açmıştı. Ancak ikisinin de ideolojilerinde bir değişim olmamıştı. Hem Sabiha hem de Zekeriya faşizme şiddetle karşıydı. Babıâli'ye döner dönmez daha büyük bir heyecanla sırt sırta verip yeni mecmualar, gazeteler, ansiklopediler çıkarmayı sürdürdüler.

1924 yılında siyasi nitelikli *Resimli Ay* adlı bir dergi çıkardılar. Sabiha bu dergide yazdığı yazılarda işçi sınıfını savundu, işçilerin gelir düzeylerinin düşüklüğünü, sosyal haklarının olmamasını sert şekilde eleştirdi. Sabiha daha da ileri giderek toplumsal ve politik düzeni yerden yere vurdu. Bu yazılar iktidarı şiddetli bir şekilde rahatsız ediyordu.

Sabiha'nın yazıları tepki çekerken kabak Zekeriya Sertel'in başında patladı. Cevat Şakir'in (Halikarnas Balıkcısı) dergisinde yazdığı bir yazı yüzünden Sinop'ta 3 yıl kalebentliğe mahkûm edildi. Çaresiz bütün yük Sabiha'nın sırtına yüklendi ama o karakterinin verdiği güçle yılmadı ve dergiyi tek başına yönetti.

1929 yılında yazdığı "Savulun geliyorum" başlıklı yazısı da Sabiha'nın başını derde soktu. Mahkemeye verildi. Mahkûm olmadı ama basın suçu nedeniyle mahkemeye verilen ilk Türk kadın gazeteci oldu.

Her geçen gün, yazıları yüzünden Sabiha'ya tepkiler artıyordu. İktidar bu yazılardan son derece rahatsızdı. Sonunda *Resimli Ay* 1931 yılında kapatıldı. Sabiha çaresiz *Tan* gazetesinin çıkışına kadar çeşitli dallarda çeviriler yaptı.

Tan Gazetesi Yayınılanıyor

Tan gazetesinin ilk sayısı 23 Nisan 1935'te yayımlandı. Sabiha ve Zekeriya Sertel de bu gazetede çalışmaya başladılar. Gazetenin yazarları arasında çok ünlü kişiler de vardı. Bir gün Vâlâ Nurettin, Nâzım Hikmet adlı genç bir adamı getirdi. Uzun boylu, masmavi gözlü, güler yüzlü bir delikanlıydı. Nâzım da gazetede çalışmaya başladı ve başta Sabiha Sertel olmak üzere bütün kadroyu etkiledi. Nâzım, komünistti. O güne kadar liberal demokrat olan Sabiha da Nâzım'ı tanıdıktan sonra komünizmi benimsedi.

Nâzım çok iyi bir şairdi. Her geçen gün şiirleri büyük kitleler tarafından okunup beğeniliyordu. Böylece Nâzım'ın da ünü Türkiye'ye yayılıyordu. 9 Kasım 1938'de Ahmet Emin Yalman Tan'dan ayrıldı. Gazete Zekeriya ve Sabiha Sertel'in denetimine geçti. Diğer ortak Halil Lütfü Dördüncü, gazete ve matbaanın idari ve mali işlerine bakıyor, yayına karışmıyordu.

Serteller'in yönetimindeki Tan'da yedi yıl boyunca iktidar ağır şekilde eleştiriliyor ve gazetenin yayınları giderek sertleşiyordu. 1945 yılında tek parti yönetimine karşı ikinci bir parti kurmak için hazırlık yapan aralarında Celal Bayar ve Tevfik Rüştü Aras'ın da bulunduğu CHP'li milletvekillerinden oluşan grup, Serteller'e birlikte bir dergi çıkarma önerisi götürdü. Serteller bu öneriyi kabul ederek derginin yönetimini almaya karar verdi. Bu arada derginin hazırlandığı dönemde Sabiha Sertel'in yazdığı yazılarla, karşıt gazetelerin yazarları arasında sert kavgalar çıkıyordu.

Sabiha Sertel, 1933'ten itibaren faşizmden yana olanları açıkladı ve rejimin demokratik olduğunu iddia edenlerin ikiyüzlü olduğunu ileri sürdü. Karşı taraf da Serteller'i komünist olmakla suçladı.

Sabiha, iktidara karşı olduğu için Celal Bayar ile arkadaşlarının kurduğu Demokrat Parti'nin oluşturmaya çalıştığı "İleri Demokrasi Cephesi" adlı politik girişimin içinde yer aldı. *Görüşler* adlı bir derginin bütün hazırlığını Sabiha Sertel üstlendi.

Bu girişim iktidarı daha da öfkелendirdi. *Görüşler* dergisinin yayımlanmasından üç gün sonra Türkiye'de görülmemiş bir olay, daha doğrusu büyük bir vandallık yaşandı. Kışkırtılmış insanlar Türk basınına unutulmaz bir darbe indirdiler.

Tan Olayı

Tarih 4 Aralık 1945...

72

Sabah İstanbul Üniversitesi bahçesinde öfke dolu gençler toplanmaya başlamıştı. Gençlerin ellerinde sopalar, balyozlar, baltalar ve kırmızı mürekkep şişeleri vardı. Yeterli kalabalık toplanmadığı için üst sınıftan öğrenciler birinci, ikinci sınıfları olaya katmak amacıyla ana binaya girdiler.

Hukuk öğrencisi olan Orhan Birgit'in anılarına göre sınıfta Anayasa Hukuku hocası Hüseyin Nail Kubalı'yı dinlerken sınıfın kapısı birden açılıyor, içeri üst sınıflardan genç bir öğrenci giriyor ve doğru kürsüdeki Kubalı'ya giderek bir şeyler söylüyor. Sınıftaki öğrencilerin sonradan adının Tahsin Atakan olduğunu öğrendikleri bu genç, kürsüye çıkarak elindeki *Tan*in gazetesinin manşete çektiği Hüseyin Cahit Yalçın'ın "Kalkın Ey Ehl-i Vatan" (Vatanın değerini bilenler) yazısını göstererek "Serteller *Tan* gazetesinde komünizm propagandası yapıyorlar. Sizleri Beyazıt Meydanı'nda toplanmaya çağırıyorum" diyor.

Sınıftaki öğrenciler şaşkınlık içinde bu coşkulu çağrıya uyup uymama konusunda kararsız bir durumda ama *Tan* gazetesine olan tepki onları da etkilediği için çoğunluk olaya katılıyor.

Orhan Birgit olayı şöyle anlatıyor:

"Beyazıt'ta toplandıktan sonra kalabalıkla birlikte Sirkeci'ye doğru ilerlemeye başladık. Kendimi kalabalığa bırakmıştım. Ne olup biteceğini bilmiyordum. Cağaloğlu'ndan vilayete doğru yöneldik. Vilayeti geçtikten sonra caddenin sol yanındaki Hakkı Tarrık Us kardeşlerinin gazetesinin hazırlandığı binanın bir penceresinde Necip Fazıl oturuyordu. Kalabalığı görünce gençleri coşkuyla selamladı. Kalabalık Necip Fazıl'a sevgi gösterilerinde bulundu. Bu, benim katıldığım ilk mitingdi. Ne olacağını, ne yapılacağını hiçbirimiz bilmiyorduk. Cağaloğlu Yokuşu'nun bitimindeki Tan Matbaası'nın önüne geldiğimizde mitinge katılanları provoke edenler bir anda binaya saldırdılar ve camlarını kırdılar. Sonra içeri girerek en alt kattan en üst kata kadar ne varsa kırıp döktüler. Basık makineleri, eşyalar paramparça edildi. Sonra da Taksim'e doğru

yürüyüşe geçildi. Beyoğlu'ndaki şarküterilerdeki Rus salatalarının adları Amerikan salatasına çevrildi.”

Zekeriya Sertel'e Haber Geliyor

3 Aralık Pazar günü Zekeriya Sertel'e bir tanıdığı geldi. Ertesi gün üniversiteli gençlerin matbaa önünde gösteri yapacaklarını haber verdi. Önlem almaları gerekebileceğini söyledi. Zekeriya Sertel hemen Vali Lütfi Kırdar'ı arayıp bir tanıdığının getirdiği haberi söyledi ve önlem almalarını rica etti. Vali Lütfi Kırdar, Zekeriya Sertel'in verdiği bilgileri önemsemeyen bir havadaydı:

“Biliyorum. Gereken tedbirleri aldım, merak etme. Her vakit olan gösterilerden biri olacak.”

Valinin sözlerine güvenen Zekeriya Sertel de olaya fazla önem vermedi.

Ancak ertesi gün sabah erkenden üniversiteli gençlerden biri Zekeriya Sertel'i telefonla aradı:

“Birtakım gençler Tan Matbaası'nı basmaya hazırlanıyor. Bugün matbaaya gitmeseniz çok iyi olur.”

Sekeriya Sertel bu işin ciddi olmaya başladığını anladı:

“Hemen Vali Lütfi Kırdar'ı aradım. Bana gelen telefonu haber verdim ve ne tedbir aldığınızı sordum.”

Vali yine aynı aldırılmaz bir havadaydı:

“Merak etme, matbaanın etrafını polis kuvvetleriyle kuşattım. Tehlike yok.”

İstanbul Valisi Lütfi Kırdar, Zekeriya Sertel'i oyalıyordu. Oysa Sertel ile Vali arasında geçen konuşma sırasında ortalıklarda polis yoktu ve kalabalıktaki elebaşları ellerinde sopalar, balyozlarla binanın içine girip bütün katlara çıktılar ve içerde ne varsa kırıp döktüler.

Zekeriya Sertel'e Tan Matbaası'nın içindeki bütün makinelerin, eşyaların kırılıp döküldüğü haberleri geliyordu. Bu acı haberleri alan Zekeriya Sertel, Vali Lütfi Kırdar'ı tekrar aradı:

“Aldığınız tedbirlerden memnun musunuz? Şimdi de faşistler evime geliyor. Matbaamızı yıktırdınız bari hayatımıza kastedilmemesini önleyin.”

Vali özür dilemeye bile gerek görmedi:

“Merak etme. Olan oldu. Fakat hayatın güven altındadır. Gençlerin bindiği vapurun Kadıköy’e uğramadan Adalar’a gitmesini emrettim. Sizin için tehlike yoktur. Şimdi neredesiniz? Evdeyseniz ihtiyaten başka yere gidin, evde oturmayın.”

Vali, Serteller’e olayları önleyemeyeceğini itiraf ediyor ve başlarının çaresine bakmalarını öneriyordu. Belli ki güvenlikten sorumlu devlet adamları, linç edilme tehlikesindeki Serteller’i korumak için parmaklarını bile oynatmıyorlardı.

Vali’nin bir şey yapamayacağını anlayan Zekeriya Sertel karısı-
nı ve çocuklarını alarak evlerinden ayrıldılar ve arkadaşlarının yan-
larına sığınmak zorunda kaldılar. Belli ki devlet Serteller’i korumak
istemiyordu.

Zekeriya Sertel bu faciayı anlatmayı sürdürüyor:

“Faşist gençler polislerin gözlerinin önünde matbaayı sopa ve balyozlarla kırıp döktükten sonra ellerinde kırmızı boyalı şişelerle ‘Serteller nerede?’ naralarıyla bizleri aramaya koyuldular. Amaçları, bizi çırılçıplak soyup üzerimize kırmızı boya dökmek ve sonra önlerine katıp sokaklarda ‘İşte kızılar’ diye sergilemekti. Bütün bunlar polislerin gözü önünde oluyordu. Göstericiler bizi bulamayınca vahşi naralarla yollara düştüler. Beyoğlu yakasına geçtiler, orada Sabahattin Ali ile Cami Baykurt’un çıkardığı *La Turquie* gazetesinin matbaasına gittiler. Orasını da kırıp döktükten sonra vapurla Kadıköy’e geçip bizi evimizde basmaya teşebbüs ettiler.”

Hükümet olaylardan önce olduğu gibi, olaylardan sonra da bu cinayeti işleyenlere karşı hiçbir harekette bulunmadı.

Polis 7-8 şüpheli yakaladı. Ama haklarındaki şüpheler doğru çıkmadığı gerekçesiyle hepsi serbest bırakıldı.

İşin ilginç yanı, 4 kişi, haklarında dava açılması talebiyle sorguya çağırıldı. Dördü de tahrip edilen *Tan* gazetesinin sahipleri ve sorumlularıydı: Zekeriya-Sabiha Sertel, Cami Baykurt ve Halil Lütfi Dördüncü. Halk arasında nefret uyandırmak, galeyana neden olmak gibi çeşitli suçlardan sorumlu tutuldular ve üç yıl hapis cezasına çarptırılmaları istemi ile mahkemeye sevk edildiler ve tutuklandılar. Mahkeme bu dört kişiyi 3 ay hapse mahkûm etti. Cezaevine konuldular.

Zekeriya Sertel'in anıları şöyle sürüyor:

“Güpegündüz bir matbaayı yıkan bu faşist gençlerden hiç kimse tutuklanıp mahkemeye verilmedi. Bu işin İnönü'nün bilgisi içinde, Saracoğlu'nun verdiği emir üzerine polis tarafından tertiplenip yürütüldüğüne hiç şüphe yoktu. Gösteri yapan ve matbaaya saldıran gençler arasında sivil polisler de vardı. Saldırıyı asıl bunlar yönlendiriyordu.

Kanun adına, hükümet adına memleket adına yüz kızartıcı bir rezalet sayılabilecek olan bu 4 Aralık olayının sorumlusu ve suçlusu olarak biz hapse atıldık ve mahkemeye verildik. Yargıçlar bizim haklı olduğumuzu biliyor ve anlıyorlardı. Fakat Ankara'nın emrine uyarak bizi mahkûm ettiler. Bereket versin Yargıtay bu kararı bozdu ve üç ay hapisten sonra tekrar özgürlüğümüze kavuştuk.

Kavuştuk mu? Hayır. Artık *Tan* gazetesini yeniden çıkarmak olanağı kalmamıştı. Kırk yıllık çalışma hayatımın meyvesi enkaz altında yatıyordu. Evimiz polisle çevrilmişti. Arkamıza polis takılmıştı. Mahkemeden ve hapisten kurtulmuştuk ama bu kez de daha geniş bir hapishaneye düşmüştük.”

Tan Matbaası olayı Türkiye için büyük bir utançtı.

Yaşamları hapishaneye dönüşen ve sürekli polisin gözetimi altında kalan Sertel ailesi 1950 yılında Türkiye'yi terk etmek zorunda kaldı. Sürgün yılları Paris, Budapeşte, Moskova ve Bakü'de hep vatan hasreti içinde geçti.

Sabiha Sertel, Türkiye Komünist Partisi'nin çalışmalarına katıldı. Ömrünün son yıllarında vatan hasreti dayanılmaz olunca Türkiye'ye dönmek istedi ama bu istek reddedildi.

Yaşamı savaşımmlarla geçen bu yürekli kadın, 2 Eylül 1968'de Bakü'de yaşama veda etti.

Mezarı Bakü'de. O da Nâzım Hikmet gibi devlet tarafından gurbette bırakıldı. Anılarını topladığı *Roman Gibi* adlı eser, 1969'da ölümünden sonra yayımlandı.

Kumara Tutsak Ünlü Şair

Necip Fazıl Kısakürek Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküp tarihten silinişini, elde kalan Anadolu ve Trakya topraklarının emperyalist devletler tarafından işgalini, Mustafa Kemal Paşa'nın başlattığı Anadolu Ayaklanması'nı, Kurtuluş Savaşı'nı ve Cumhuriyet'in kuruluşunu yaşamış bir şairdir. Bu dönemin acılarını, sıkıntıları, heyecanlarını ruhunda duyumsamış ama buna karşın cumhuriyetçi olmamış, Cumhuriyet'i benimsememiş tersine şeriate bağlanmıştır.

Bunu anılarında şöyle anlatır:

“Otuz küsur yıldır canımı dişime takarak ve küfür kilerinden ekmek yemektense İslam çilehanesinde aç kalmayı tercih ederek, bu soydan Müslümanların kurtuluşu istihkakları (hak edilenleri) noktasından değil de bir gün bu davayı en geniş çapıyla temsil edecek yeni gençliğin, hakkı bakımından ve o hak yoluyla ilahi rıza için didinmekte, çırpınmakta ve yırtınmaktayım. Verdiğim iki cephe- li muharebede (savaşta) düşmanlarım İslam dışından saldıranlarla onu içinden pörsütenler ... Yani kâfirler ve kabalar...”

Necip Fazıl anılarında şeriat için bütün kâinatı feda edebileceğini belirtiyor, “Bence peşin, esas, asıl olan yalnız şeriat...” diyor. Şeriatın öylesine tutkunu olmuş ki, Kurtuluş Savaşı'nın bütün tutsak milletlere örnek olmasından bile zerrece etkilenmemiş.

Cumhuriyet kurulduktan bir yıl sonra Mustafa Kemal yeni devleti işletebilmek için bir kadro kurmak gerektiğini görmüş ve darülfünunda (üniversitede) eğitimlerini sürdüren zeki ve yetenekli gençlerin gruplar halinde eğitim görmeleri ve meslek sahibi olmaları için Avrupa üniversitelerine gönderilmesine karar vermiş.

1914 yılında dünyaya gelen Necip Fazıl da Darülfünun'un Felsefe Şubesi öğrencilerindendi. Atatürk'ün Avrupa'nın saygın üniversitelerinde eğitime gönderdiği ilk öğrenci grubunda o da yer aldı. Onları Marsilya'ya götürecek vapura bindiler. Bu grupta eğitimini tamamlayıp Türkiye'ye döndükten sonra ünlü bir felsefeci olan Cemil Sena, Suat Hayri Ürgüplü, Vildan Aşır, Burhan Ümit ve Şair Namdar Rahmi de vardı.

Uyum yönünden sorunlu olan Necip Fazıl'ın gruptaki tek arkadaşı, daha doğrusu kafasının uyduğu kişi Burhan Ümit'ti. Arkadaşlıkları Paris'te kaldıkları sürece devam etti. Atatürk'ün ülkeye yararlı olmaları için "Sizi Avrupa'ya eğitim görmemiz için bir kıvılcım olarak gönderiyorum. Her birinizin Türkiye'ye bir ateş olarak döneceğinize inanıyorum" sözleriyle uğurladığı bu gençler için ekonomik ve sosyal yönden zor durumda olan genç cumhuriyet, bütün sıkıntılarına karşın onların gönderildikleri ülkelerde rahat ve saygın bir yaşam sürmeleri için hiçbir özveriden kaçınmamıştı. Onlara Paris'te rahat bir yaşam sürdürebilecekleri bir maaş verildi ve bu harcırahlar düzenli bir şekilde onlara gönderildi.

Bu gençlerin büyük bölümü eğitimlerini tamamlayıp, Atatürk'ün beklediği gibi "Birer ateş olarak" ülkelerine döndüler ve devlette önemli sorumluluklar üstlendiler, çok büyük görevler yaptılar.

Ama Necip Fazıl, kendi deyişiyle Paris'te müthiş bir kumar illettine yakalanmış, her gece sabahlara kadar bakara oynanan bir kulüpte masadan kalkmamış, gündüzleri bütün gün uyumuştur. Üniversiteye (Sorbon) gidecek zaman bile bulamamıştı.

Bunu kendisi şöyle anlatıyor:

"Bütün bir mevsim, Paris'te gündüz ışığını görmedim. Gün doğarken yatıyor, gecenin başlangıcında hafakanlarla yatağımdan fırlayıp kulübe koşuyorum."

İşte böyle acınacak bir yaşama dalmıştı Necip Fazıl. Bu sarmaldan da bir türlü kurtulamıyordu. Devletin gönderdiği aylıkları cebine indirince doğru kumar kulübüne gidiyor ve son meteliğini verene kadar kumar masasından kalkmıyordu. Kumara para ayırmak

için ne yiyor, ne de doğru dürüst otellerde kalıyordu. Tam anlamıyla perişanlık içinde yaşıyordu. Arkadaşları onu sık sık uyarıyorlar, devletin kendileri için yaptığı özveriye anlatmaya çalışıyorlardı. Ama şair bunların hiçbirini algılayacak halde değildi. Onun akli fikri kumar masasındaki heyecanlı yaşamdaydı.

Günlerinin büyük bölümünü açlık içinde geçiriyordu. Zaman zaman otel parasını da ödeyemediği için sokaklarda sabahlamak zorunda kalıyordu. Yine böyle bir gecede o ünlü “Kaldırımlar” şii-rini beynine kazımişti. Yorgun ve bitkin bir halde otele dönüyor, odasındaki aynanın karşısına geçip hüngür hüngür ağlıyor ve dudaklarından şu acı cümle dökülüyordu:

“Allahım beni kendi kendimden kurtar.”

Paris’e geldikten bir yıl sonra, kaydı yaptırılan Sorbon’a bir gün dahi gitmeyen Necip Fazıl’a, bir gün, Paris’e öğrencileri denetlemeye gelen müfettiş Zeki Mesut’un kendisini aradığını bildirdiler. Cebinde meteliği olmayan Necip Fazıl arkadaşı Burhan’dan metro parasını alıp müfettişin kaldığı otele gitti. Otelin orta halli bir yer olduğunu gördü ve bunu yadırgadı. Devletin müfettişinin lüks bir otelde kalacağını düşünmüştü. Ama genç cumhuriyetin sıkıntıları öylesine büyüktü ki, bütün görevliler bu bilinçle hareket ediyorlardı.

Müfettiş Zeki Mesut Bey, Necip Fazıl’a içinde bulunduğu durumu kısaca anlattı:

“Bakanlık, sürdürdüğünüz hayat bakımından tahsisatınızı (Ödeneğinizi) kesiyor. İşte son aylığınız ve memlekete dönüş paranız.”

Necip Fazıl müfettişe hiçbir şey sormadı. Herhangi bir savunma da yapmadı. Uzatılan parayı alıp odadan çıktı. Cebindeki devletin verdiği iki bin Frank parayı düşünerek hayaller kurmaya başladı ve bu parayla kumarda büyük bir servet kazanacağı hayaline kapıldı. Kulübe gitmek için otelin kapısından çıktığında arkadaşşı Burhan Ümit ile karşılaştı. Durumu öğrenmiş olan Burhan ağlamaklı bir ifade ile arkadaşına patladı:

“Bırak şu kumarı kuzum, derslerine sarıl. Yeni tutkular ara kendine... Seninle tiyatrolara, sanat sergilerine, müzelere, konferans-

lara, konserlere, kütüphanelere, bohem kahvelerine, serseri meyhanelerine, dansing'lere, kabarelere gidelim, bütün Paris'i delik deşik edelim. Ama şu öldürücü illeti silk, at üzerinden... Kendine acı-mıyor musun?"

Necip Fazıl öyle bir psikolojik durumdaydı ki, kumar masasına dönük hayalleri o kadar baskındı ki "Kendime acımak için böyle yapıyorum. Eğer benim o uçuruma düşmemdeki sırrı bilseydin yakamı bırakırdın" dedi ve kulübe doğru uçarcasına gitti.

Kulübe girdiğinde çıldırmış gibiydi. Kafasındaki plan inanılmaz bir hınca dayanıyordu. Kararını vermişti. Bütün parasıyla bir tek kez kart isteyecekti. Bunun için uzun bir süre bekledi ve parasına eşit bir miktar ilan edince bağırды:

Banko!

Herkes bu üstü başı perişan durumda olan genç adama baktı, cebinde bu kadar para olmadığı inancı içindeydiler. Krupye de aynı düşüncede olduğu için Necip Fazıl'dan parasını göstermesini istedi. Büyük bir hınca cebinden çıkardığı bir tomar yüzölçüm Frank'ı masaya fırlattı. Kendisine uzatılan çift kartı aldı.

Kartlar krupye tarafından açıldı. Bütün parasını o anda kaybetti. Perişan bir durumda sessiz ve bitkin bir şekilde kulüp kapısından çıkıp, kendini sokağa attı. Paris pırıl pırıldı ve kaymıyordu. Genç şair bitmiş, perişan bir halde kimsesiz bir çocuk gibi çaresiz ve on parasızdı. Onu bataktan çekip çıkaracak bir ışık da görünmüyordu. Bütün umutları tükenmiş, ruh yapısı çökmüştü. Onun umudu olabilecek küçücük bir ışık bile yoktu.

Bilinçsiz bir şekilde saatlerce sokaklarda dolaştı durdu. Sonunda yorulup otele döndü. Odasına çıktı, aynanın karşısına geçip hüngür hüngür ağlamaya başladı. İçindeki kahredici zehiri boşaltmak istedi ama başaramadı.

Öyle bir çıkmaza düşmüştü ki parasızlıktan ülkesine dönüş şansını da yitirmişti. Buna rağmen direnmeye çalışıyordu. Kumar tutkusu nedeniyle Paris'ten bir türlü ayrılamıyordu. Böyle karanlıklar içindeyken İstanbul'dan dayısından gelen paralar imdadına yetişti. Ama bu paralarla ülkesine dönüp o bataktan kurtulacağına, kumar tutkusunun etkisiyle bataкта kalmak için direndi. İstanbul'dan ge-

len paralar da felaketten kurtulmasına yetmedi. Yine aynı sefil hayatı sürdürmeye başladı.

Artık arkadaşları da bir sonuç alamadıkları için ona yardımcı olmaktan bıkmışlardı. Son bir kez daha harekete geçip bir sabah onu yatağında bastılar. Zorla alıp tren garına götürdüler ve Marsilya trenine bindirdiler. Artık bunun son şansı olduğunu biliyordu. Ülkesine dönmekten başka çaresi olmadığını da bilincindeydi. Ama yine de kumar tutkusundan son dakikada bile kurtulamıyordu.

Marsilya'ya varır varmaz trenden atladı ve cebindeki İstanbul vapurunun biletini değiştirmek için soluğu vapur kumpanyasının bürosunda aldı. Kamara biletini verip yerine güverte bileti aldı ve fiyat farkını cebine koyduktan sonra hemen telefon rehberine sarıldı ve kumar kulüplerinin adlarını ve adreslerini öğrendi. Bu kulüplerden birine Paris'te üyesi olduğu kulübün kartı ile girebiliyordu. Hemen o kulübe gitti ve kısa zamanda bütün parasını verdi ve yine meteliksiz kaldı.

Otelde kalabilmek için tek çaresi Türk Konsolosluğu'ndan yardım istemektir. Konsolos, feleğin çemberinden geçmiş bir kişiydi. Karşısında sefalet içinde olan genç adamın durumunu hemen kavradı ve kararlı bir şekilde kendisine bir yardımda bulunamayacağını söyledi. Necip Fazıl kendisinin bir serseri olmadığını, hükümetin eğitime gönderdiği öğrenci olduğunu belirtti. Ama konsolosun kararı değişmedi:

“Size bir şey yapamam.”

Çaresiz konsolosluktan çıktı ve yakınlardaki bir parka giderek ağaçlardan dökülen yaprakların üzerine uzandı ve yorgunluktan bitkin vücudu uykuya daldı gitti. Uyandığında yeniden konsolosluğa giderek ısrarla kendisine yardım edilmesini istedi ve bin Frank aldı. Götürdü, onun da büyük kısmını kumara verdi. Kalan parayla otel parasını ödedi ve karnını doyurdu. Ertesi gün de kendini vapura attı. İlk gece güvertede kaldı ve çok üşüdü. İkinci gün bir yolunu bulup kamara bölümüne geçti ve banyo salonuna girdi, kapıyı kilitleti ve banyoyu sıcak suyla doldurarak sabaha kadar orada kaldı. Sonunda bu çileli yolculuk bitti ve Galata rıhtımına ayak basan Necip Fazıl ülkesine kavuştu.

Necip Fazıl, İstanbul'a döndüğü zaman 22 yaşındaydı. Biraz gazetecilik, biraz şairlik ama daha çok kumarbazlıkla günleri doluydu. Bu arada kendisine aileden kalan miras kırıntılarından elde ettiği paraların hepsini kumara verdi.

Genç şairin yeteneğini bilen yazar ve şair dostlarının kumardan kurtulması için verdikleri öğütler bir kulağından girip öbür kulağından çıkıyordu. Kumardan bir türlü kurtulamıyordu. Bu arada Hollanda Bankası'nda bir iş buldu ve çalışmaya başladı. Banka memuriyeti onun yaşamının bir düzene girmesini sağlayamadı. Aylığının tümünü kumara yatırıyordu.

Bir gün sürekli gittiği kumarhanenin müdürü "Yarın akşam büyük oyun var. Bunu kaçırma" diye tiyo verdi. Büyük oyun demek büyük şans, büyük umut demektir. Genç şairin kalbi hızlı hızlı çarpmaya başladı. Büyük oyunun heyecanı onu bambaşka hayallere sürükleyivermişti. Ne yapıp edip ertesi akşam için para bulmak gerektiğini düşünmeye başladı.

Ertesi sabah bankaya gider gitmez bir bahane üreterek avans istedi. Reddettiler. Üstelik bir de öğüt verdiler: "Banka nizamında böyle şeyler olmaz, her memur bütçesini denk tutmakla yükümlüdür."

Genç şair "Çaresi ne?" diye sorunca "İstifa edersen 29 günlük hakkını alırsın" yanıtını verdiler. Genç şair anında istifa dilekçesini yazdı ve sorumlu kişiye verdi. Yabancı olan banka sorumlusu yaşamı boyunca görmediği bir şaşkınlık içinde kaldı ve genç şairin istifası için gerekli işlemleri yaparak alması gereken parayı ödedi.

Hedef artık kumarhanedir. Akşamı zor etti ve büyük oyuna katıldı. Aldığı bütün tazminatı kısa sürede yitirdi ve kumarhaneden her zamanki gibi meteliksiz olarak çıktı. Her kumardan sonra kahredici durumu yeniden yaşamaya başladı. O sırada aklına Anadolu'ya gitmek ve orada bir iş bulup çalışmak düşüncesi geldi. Bunu başarabilirse belki kumar illetinden kurtulma olanağını bulabileceğini düşündü. Hemen Osmanlı Bankası'na başvurarak Anadolu'da iş istedi. Banka iyi Fransızca bilen genci Ceyhan'a 80 lira aylıkla atadı.

Annesinin yaptığı kuru köfte ve sigara börekleriyle dolu bir paket ve üç-beş parça eşyasıyla Ceyhan'a gitmek için Haydarpaşa'dan Adana trenine bindi. Trene binerken de tek umudunu "Belki Anadolu, iletime deva olur" diye konuştu. Tren hareket etti ve genç şair, anlatılmayacak kapkara duygularla Anadolu macesasına başladı.

Anadolu'da aradığını bulamayan ve ruhu sıkılan Necip Fazıl bir gün banka müdürünün odasına daldı ve kendisinin İstanbul'a atanmasını istedi. İşlemleri hızla tamamlandı ve kendini İstanbul trenine attı. Osmanlı Bankası onu İstanbul'da Umumi Muhasebe Servisi'ne verdi. Çok geçmeden genç şairi yine hafakanlar bastı ve bu kez Karadeniz Bölgesi'ne atanmasını istedi. Giresun'a atandı. Giresun'da yine kumara daldı ve orada da barınamadı ve yeniden İstanbul'a döndü.

Asmalımescit'te bir pansiyona yerleşerek şair ve yazar arkadaşlarının yaşadığı bohem hayatının tadını çıkarmaya başladı. Bu dönem onun ününün yayıldığı dönemdir. Şiirleri, felsefi yazıları ilgi toplamaya başladı ve adı giderek büyüdü.

Artık o ünlenmişti ve Mistik Şair olarak tanınıyordu.

Sanatta İdeoloji Olmaz

1935 yılında Rus Konsolosluğu'nun Babiâli yazarlarına verdiği çayda ünlü tiyatrocu Muhsin Ertuğrul'la karşılaştı. Muhsin Ertuğrul'u çeşitli yerlerde görmüş ama onunla tanışıp konuşma fırsatı bulamamıştı. Aslında Muhsin Bey'in oynadığı "Cehennem" temsili izlemiş ve sanatçıya hayran olmuştu. Daha sonra izlediği Hamlet'te sanatçı hakkındaki görüşünü şöyle açıklamıştı: "Büyük aktör."

Bu kez hayran olduğu aktörle tanışma ve konuşma olanağı buldu. Yanlarında elçiliğin kültür ataşesi de vardı.

Muhsin Bey, Necip Fazıl'a beklemediği bir soru yöneltti:

"Niçin tiyatro eseri yazmıyorsunuz? Neden bizi yerli eserden mahrum bırakıyorsunuz?"

Necip Fazıl biraz imalı bir yanıt verdi:

“Nâzım Hikmet’in ‘Kafatası’ piyesi ile Vedat Nedim’in ‘Kör’ü var ya elinizde.”

“Onlar ayrı. Siz niçin yazmıyorsunuz?”

“Yazarsam bizzat oynar mısınız?”

“Beğenirsem elbette oynarım.”

“Yazacağım öyleyse.”

Muhsin Ertuğrul o dönemde solcu, hatta komünist olarak tanınan bir sanatçıydı. Necip Fazıl ise dinci, hatta şeriatçı bir görüşe sahipti. İdeoloji bakımından birbirine taban tabana zıt olan bu iki sanatçı, sanatta buluşmuşlardı. Bu buluşmanın oluşmasını sağlayan kuşkusuz Muhsin Ertuğrul’un cesaretli tutumuydu. Ama Ertuğrul’un sanat söz konusu olunca ideolojilerin öneminin bittiği anlayışına, Necip Fazıl da aynı olgunlukla yanıt vermişti.

Necip Fazıl heyecanlanmıştı. O hızla oturdu ve *Tohum*’u yazdı. *Tohum*’da şunları anlatmak istemişti:

“Milli kurtuluş hareketini başlatan Maraş ayaklanması saf Müslümanlık ve Türklük yatağına ait bir kahramanlık destanı... Avrupa’da okumuş ve Avrupa’yı bütün dış tesellileri ve iç bunalımlarıyla aydın bir Batılı’dan daha iyi tanımış soylu bir Maraşlı’nın ruhçuluk aksiyonu ve maddeye ruhla karşı çıkma hamlesi... Ve milli kurtuluş hareketi ve bu hareketi yürütenlerden ne bir iz, ne bir isim... Her türlü pohpohlayıcılıktan uzak, hasbi ve samimi eser...”

Şair, ilk tiyatro eseri olan *Tohum*’u alıp Muhsin Ertuğrul’a götürdü ve ona okudu. Tekst bittiğinde gözyaşları içinde kalan Muhsin Ertuğrul duygularını iki sözcükle belirtti:

“Çok güzel.”

Muhsin Ertuğrul oyunu aldı ve hemen sahneye koymak için harekete geçti. Sanatçının bu tutumu Necip Fazıl’ı şaşırttı, biraz da mahcup duruma düşürdü. Şair bu olayı şöyle anlatır:

“Komünist olduğu söylenen, hatta birtakım vesikalarla tespit edilmeye kadar gidilen Ertuğrul Muhsin hiç de zannedildiği gibi değildir. Onun ideolojik planda komünizma ile hiçbir alakası yoktur. O, ‘güzeli’ ve ‘çarpıcı’yı gördüğü her yerde kendisini teslim eder...”

Tohum kısa zamanda sahneye kondu. Başrolü söz verdiği gibi Muhsin Ertuğrul üstlendi. Ancak seyirci bu tiyatro yapıtına beklenen ilgiyi göstermedi ve oyun birkaç gece sonra seyircisiz kaldı. Çaresiz *Tohum* sahneden kaldırıldı.

Necip Fazıl büyük bir mahcubiyet içinde kaldı ve üzüldü. Hele bazı yazarlar intikam almış gibi Necip Fazıl'a "Yaktın adamı. Yazık oldu Muhsin'e" diye serzenişte bulununca şair tam anlamıyla kahroldu. Bir süre sonra bu kahroluş onu hırslandırdı. Muhsin Ertuğrul'a gitti ve kendisini zor durumda bıraktığı için özür diledi. Muhsin Ertuğrul büyük bir olgunlukla şaire şunları söyledi:

"Hayır, hayır... Asla yılmak yok. Şimdi oturup hemen bir başka oyun yaz. Söz veriyorum, eğer beğenirsem onu da sahneye koyacağım ve başrolünü ben oynayacağım."

Necip Fazıl oturup *Bir Adam Yaratmak*'ı yazdı. Yeni oyununu yazarken *Tohum*'da düştüğü tuzaklara düşmemek için büyük çaba harcadı. Yazdığı oyun hem olay hem düşünce ağırlıklıydı. Birbiriyle tam barışık ve kıvamlı, elit toplumla aşağı tabakayı bir arada kucaklıyordu.

Oyunu Muhsin Ertuğrul'a verdi. Muhsin Ertuğrul bu kez oyunu kendi okudu ve sonunda yine gözyaşlarına boğuldu. Hemen sahneye koydu ve başrolü kendisi üstlendi. *Bir Adam Yaratmak* 1937-38 kışında İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda sahnelendi ve inanılmaz bir ilgi gördü. Salon her temsilde tıklım tıklım doluydu. Daha sonra oyun Ankara'da da oynandı, orada da aynı ilgi oldu. Muhsin Ertuğrul ve Necip Fazıl birlikteliği *Tohum*'un başarısızlığını da ortadan kaldırmış, onları eleştiren eleştirmenler ve yazarlar bu kez onları göklere çıkarmışlardı. Böylece Necip Fazıl da Muhsin Ertuğrul'a borcunu ödemiş oldu.

1960'LI YILLARA BAKIŞ

Baykal, Menderes'in Yakasına Yapıştı mı?

1969 seçimleri yapılmış, kesin sonuçlar açıklanmıştı. Partilerin aldıkları oy oranları ve çıkardıkları milletvekili sayısı şöyleydi:

Adalet Partisi	: % 46	256 milletvekili
Cumhuriyet Halk Partisi	: % 27,4	143 milletvekili
Güven Partisi	: % 6,6	15 milletvekili
Bağımsızlar	: % 5,6	13 milletvekili
Millet Partisi	: % 3,2	8 milletvekili
Milliyetçi Hareket Partisi	: % 3,0	1 milletvekili
Türkiye İşçi Partisi	: % 2,7	2 milletvekili
Yeni Türkiye Partisi	: % 2,2	6 milletvekili
Diğer	: % 2,8	8 milletvekili

Bu seçimler Bülent Ecevit için ilk genel sekreterlik sınavıydı. Genç Ecevit, İsmet Paşa'nın da desteğiyle rakiplerini geçerek genel sekreter seçilmişti. CHP'nin yeni genel sekreteri sosyal demokrat bir politikayı savunuyordu. Bu politikayı İsmet Paşa da benimsemiş, bu da Ecevit'in partide yükselmesine neden olmuştu.

1969 seçimlerinde az da olsa CHP'nin oylarında bir yükselme olmuştu. Bu da Ecevit'in başarısı olarak kabul ediliyordu.

Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde genç bir akademisyen seçim sonuçlarını incelemiş ve bazı ilginç bulguları yakalamıştı. Bu araştırmasını bir rapor haline getirmişti. Rapor, CHP'de sözü sayılan bilimadamı Profesör Turan Güneş'in eline geçmişti. Raporu inceledikten sonra genç akademisyenin bulguları hocayı heyecanlandırmıştı.

Raporda vurgulanan tez şuydu: Büyük kentlerin varoşlarında CHP'ye dönük bir yükseliş trendi saptanmıştı ve bu trendin gelecek seçimlerde bir oy patlamasına dönüşmesi kuvvetli bir olasılıktı.

Turan Güneş, adı Deniz Baykal olan bu genci çağırdı ve ona şunları söyledi:

“Araştırmamı çok ilginç buldum. Böyle bir çalışma yaptığın için seni kutlarım. Seni CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit'e götüreyim çalışmalarını kendisine anlat.”

“Çok mutlu olurum hocam.”

Turan Güneş raporu Bülent Ecevit'e anlattı ve bu genç akademisyeni dinlemesini önerdi. Ecevit de bundan çok mutlu olacağını söyledi ve genç akademisyenle en kısa zamanda görüşmek istediğini söyledi.

Bunun üzerine Turan Güneş, Deniz Baykal'ı partiye götürdü ve Ecevit'le tanıştırdı. Baykal çalışmalarında uyguladığı yöntemleri uzun uzun anlattı ve sözlerini şöyle bağladı:

“Efendim, eğer CHP büyük kentlerin varoşlarında ciddi şekilde örgütsel çalışma yaparsa çok iyi sonuçlar elde edilmesi sürpriz olmaz. Daha doğrusu ben gelecek seçimlerde böyle bir çalışma ile varoşlarda CHP'nin oy patlaması yapacağına inanıyorum, bunu görüyorum.”

Rapor Ecevit'i Heyecanlandırıyor

Ecevit, Deniz Baykal'a kendisine anlattıklarını İsmet Paşa'ya da anlatmasını istediğini söyledi.

Baykal “Bundan onur duyarım. Ne zaman isterseniz ben İsmet Paşa'ya anlatmaya hazırım” dedi.

Bülent Ecevit zaman yitirmeden Paşa'nın uygun olduğu bir gün Deniz Baykal'ı Genel Başkan'a götürüp tanıştırdı.

“Paşa Hazretleri size sözünü ettiğim genç akademisyeni getirdim. Eğer izin vererseniz beni çok heyecanlandıran çalışmasını size de anlatacak.”

Baykal çalışmalarını bir kez daha anlattı. Paşa da heyecanlandı ve Bülent Ecevit'e talimat verdi:

“Bu genç bilimadamının önerdiği çalışmaları varoşlarda mutlaka yapalım. Oralarda oluşacak bir oy patlaması bize büyük kentleri kazandırır.”

Bülent Ecevit, Paşa’nın yanından ayrıldıktan sonra Deniz Baykal’a bir öneride bulundu:

“Sizi partiye üye kaydedelim. Benim danışmanım olun. Eğer kabul ederseniz çok mutlu olurum çünkü partimizin sizin gibi genç akademisyenlere çok ihtiyacı var.”

Baykal, Genel Sekreter’in bu önerisini sevinçle kabul etti. Böylece de siyasete ilk adımını atmış oldu. Bülent Ecevit’in yanında sık sık görünen bu genç ve yakışıklı danışman ilgi çekmeye başladı.

Zaman, Deniz Baykal’ı haklı çıkarıyordu. Gerçekten de büyük kentlerin varoşlarında CHP’ye dönük eğilim gözle görünür hale gelmişti. Ecevit, gezilerinde dar gelirli insanların kalbine seslenen sloganlarıyla büyük ilgi toplamaya başladı. CHP mitingleri, toplantıları büyük kabalıklar tarafından izleniyordu. Ecevit gitgide yoksul kesimlerin umudu haline geldi.

CHP’ye dönük bu ilgi Süleyman Demirel’in de dikkatini çekmişti. Demirel yakın çalışma arkadaşlarına şu uyarıyı yaptı:

“Bundan sonraki seçimlerde iktidar olmamız giderek zorlaşacak. İsmet Paşa’nın ‘Ortanın solundayım’ diye özetlediği yeni politikaları CHP’ye karşı halkın ilgisini giderek büyütüyor. Bunun önüne geçmek çok zor olacak.”

Muhtıra Geliyor

CHP açısından işler iyi giderken özellikle büyük kentlerde önlenemeyen üniversite öğrencileri arasındaki sağ-sol çatışmaları ülkede tedirginlik yaratıyordu. İktidardaki Adalet Partisi hükümeti bu çatışmaları özellikle İstanbul ve Ankara’da durduramıyordu.

Bu durum askerlerin rahatsızlıklarının artmasına neden oluyordu.

12 Mart, normal bir gün olarak başlamıştı. Herkes işinde gücündeydi. Öğle saatlerine doğru bomba patladı.

Askerler, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’a ülkedeki kardeş kav-

gasının sonlandırılması için partilerüstü bir hükümet kurulmasını, anayasanın öngördüğü reformların bu hükümet tarafından hızla yapılmasını istiyorlardı. Aksi takdirde silahlı kuvvetlerin idareye el koymaya kararlı olduğunu bildiren bir muhtıra verdiler.

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay muhtırayı siyasi partilerin genel başkanlarına gönderdi. Adalet Partisi Genel Başkanı hemen istifasını verdi.

Bu muhtıra, CHP'nin oy yükselmesini daha da hızlandırdı. Çünkü İsmet Paşa partilerüstü hükümet kurulmasına "Evet" demiş ve bakan vermeyi kabul etmişti. Buna Ecevit karşı çıkmış ve İsmet Paşa ile ters düşünce istifasını vermişti. Ecevit istifasını açıklarken muhtıranın sosyal demokrasinin iktidara gelmesini engellemek amacıyla verildiğini iddia etmişti.

Bu çıkış, 1972 yılında yapılan CHP kurultayında İnönü'ye karşı genel başkanlık için aday olan Ecevit'in kazanmasını sağlamıştı.

Kurultayın Ecevit'ten yana tavır koyması üzerine İsmet Paşa yerinden kalkmış, ceketinin önünü ilikleyerek yeni genel başkanı kutlamıştı.

İsmet Paşa, 8 Mayıs 1972 günü 34 yıldır süren genel başkanlıktan ve CHP'den istifa ederek köşesine çekildi.

CHP, Ecevit'in liderliğinde halkın büyük bölümünün desteğini kazanmış ve 1973 seçimlerinden birinci parti olarak çıkmayı başarmıştı.

Baykal'a Atılan İftira

Deniz Baykal gibi parlak bir figürün politikaya girmesi, kısa zamanda CHP içinde ilerlemesi ve 1973 seçimlerinde Antalya'dan aday olarak önseçimde birinci sıradan çıkması ve milletvekili seçilmesi bazı kişileri çok rahatsız etti. Bu kişiler Baykal'ı yıpratmak için hemen bir iftira kampanyası başlattılar. Baykal'ın 1960 yılında öğrenciliğinde Kızılay'da üniversitelilerin yaptığı gösteri sırasında Adnan Menderes'in yakasına yapıştığını ve başbakanı tartakladığını uydurdular.

27 Mayıs İhtilaline gebe olan günlere dönelim ve 5 Mayıs'taki Kızılay olayını anlatalım.

Demokrat Parti iktidarı döneminde 1956'dan itibaren ülke borç yükünü kaldıramaz durumdaydı. Ayrıca döviz darboğazına girilmişti. Ekonomik sıkıntılar giderek büyüyordu. Bazı gıda maddeleri bulunmaz olmuş, karaborsaya düşmüş, hükümet de vatandaşlara karne dağıtmak zorunda kalmıştı.

Demokrat Parti, iktidara geldikten sonra CHP'yi iktidar dönemindeki karneli yaşamı bahane ederek sık sık eleştirmişti. Aslında CHP dönemindeki karneli yaşamın haklı bir nedeni vardı. İkinci Dünya Savaşı hemen bütün ülkelerin ekonomilerinin bozulmasına neden olmuştu. Özellikle Avrupa ülkeleri büyük sıkıntı ve açlık çekiyorlardı. Bundan Türkiye de etkileniyordu. Karne hemen hemen bütün Avrupa'da yaygın bir şekilde uygulanıyordu. Başka çare de yoktu. Türkiye, İsmet Paşa'nın direnmesi ile Amerika, İngiltere ve Rusya'nın bütün zorlamalarına rağmen savaşa girmemeyi başarmıştı ama savaş nedeniyle dünyadaki ekonomik sıkıntıdan uzak duramamıştı. Bu nedenle bazı gıda maddelerinin dağıtımı karne ile yapılıyordu.

Savaşın sona ermesiyle 1950'de Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'ın kurduğu Demokrat Parti iktidara geldi. O dönemde Amerika savaşın çıkan Avrupa ülkelerine büyük yardımlar yaptı. Bu yardımlardan Türkiye de yararlandı. Amerikan yardımları sayesinde ülke ekonomisi rahatlamış, bazı önemli yatırımlara girilmişti.

Yeni yollar, santraller, barajlar ve özellikle şeker ve çimento fabrikaları yapılmıştı. Ancak Demokrat Parti bu rahat dönemi planlı, programlı götürmediği için 1956'dan itibaren deniz bitmeye başlamış ve ülke döviz darboğazına girmişti. İkinci Dünya Savaşı'ndan yıllar sonra bütün dünyada savaşın tahribatı tamamen ortadan kalkmasına karşın Türkiye'nin yeniden karne dönemine dönmek zorunda kalması kaderin garip bir cilvesiydi.

Demokrat Parti lideri Başbakan Adnan Menderes ekonomik çaresizlikten dolayı giderek sertleşiyor, demokrasiden de uzaklaşıyordu. Bu, öncelikle üniversitelerde tepki ile karşılanıyordu. Sokakla-

ra dökülen öğrencilerin yaptıkları eylemler Menderes'in kimyasını iyice bozdu ve Başbakan daha da agresif davranmaya başladı.

Polis, öğrenci olaylarını bastırmak için üniversiteye giriyor; öğrencileri copluyor ve yerlerde sürükleyerek gözaltına alıyordu. Buna müdahale eden ve polisin üniversiteye giremeyeceğini söyleyen öğretim üyeleri de polis şiddetine uğruyorlardı.

Şiddet görenler arasında İstanbul Üniversitesi Rektörü saygın bilimadamı Ordinaryüs Profesör Sıddık Sami Onar da vardı. Rektörü tartaklayıp copluyan ve yerlerde sürükleyen polislerin darbeleri sonucu Onar'ın yüzü gözü morarmıştı.

Ertesi gün Başbakan Menderes, polisin üniversitelere giremeyeceğini söyleyen bilimadamlarına verdiği yanıtta "Üniversitelere gireceğim, gireceğim hem de temeline gireceğim" diye sert bir çıkış yapmıştı.

Rektör Sıddık Sami Onar'ın gazetelerde yayımlanan yüzü gözü morarmış fotoğrafları ve Başbakan Menderes'in "Üniversitelerin temeline gireceğim" sözleri bardağı taşıran damla olmuş, olaylar daha da büyüyerek kontrolden çıkmıştı.

İftirayı Bir Gazete Ortaya Attı

1960 olayları ile ilgili Baykal'a atılan iftira 1973 yılında İzmir'de yayımlanan bir gazetenin başının altından çıktı. Hangi amaçla yapıldığı da anlaşılamadı.

Haber 5 Mayıs 1960 tarihinde öğrencilerin Ankara Kızılay'da yaptıkları mitingde Başbakan Adnan Menderes'in yakasına yapışıp, itip kakan öğrencinin politikaya atılıp CHP'den Antalya Milletvekili seçilen Deniz Baykal olduğu iddia edildi.

Baykal bu iddiayı hemen reddetti ve gazeteye dava açtı, üstelik davayı da kazandı. Ancak bu yalan dedikodu hızla kulaktan kulağa geçerek bütün Türkiye'ye yayıldı.

Üniversite öğrencileri Kızılay'da düzenleyecekleri mitingin yerini ve saatini polisten saklamak için birbirleri arasında 555 K kodu kullandılar. Bunun açılımı şöyle: Beşinci ayın beşinci günü saat beşte Kızılay'da.

Kızılay'daki miting büyük bir coşku içinde başladı ve heyecan giderek büyüdü. Kızılay Meydanı, öğrenci olaylarının simgesi haline gelen Plevne Marşı'na yazılan yeni sözlerle inliyordu:

*“Olur mu böyle olur mu?
Kardeş kardeşi vurur mu?
Kahrolası diktatörler
Bu dünya size kalır mı?”*

İşte tam bu sırada Başbakan Adnan Menderes, Atatürk Bulvarı'ndan geçerken kalabalığı gördü ve Özel Kalem Müdürü'ne sordu:

“Nedir bu kalabalık?”

“Efendim, üniversite öğrencileri miting yapıyorlar.”

Başbakan öfkeyle emir verdi:

“Oraya gidelim. Onlara ne istediklerini soracağım.”

Özel Kalem Müdürü, Başbakan'ı uyarmak zorunda kaldı:

“Ama efendim, bu riskli olur.”

Başbakan daha da sinirlendi ve emrinin kesin olduğunu söyledi:

“Size emrediyorum. Hemen oraya gidin.”

Menderes'in otomobili miting alanına doğru yöneldi ve kalabalığın yanına gelince durdu. Menderes hırsla araçtan indi ve öğrencilerin arasına girdi. Menderes'i gören öğrenciler şaşırdılar ve marş söylemeyi durdurdular.

Menderes bağırarak sordu:

“Ne istiyorsunuz? Bana anlatın.”

Öğrenciler hep bir ağızdan bağırdılar:

“Hürriyet istiyoruz, diktatör istemiyoruz.”

Arkasından bir itiş kakış başladı. Başbakan da itiş kakışın içinde kaldı. Bazı öğrenciler Başbakan'ın yakasına yapışıp, itip kakmaya başladılar. Menderes'in kravatı kaydı, gömleğinin yakası açıldı, saçları dağıldı.

Menderes yakasına yapışan öğrenciye bağırdı:

“Bir başbakanın yakasına Kızılay Meydanı'nda yapışabiliyorsan, bundan büyük bir özgürlüğü nerede bulabilirsin?”

Korumalar hemen devreye girdiler ve Başbakan'ı kalabalığın

içinden güçlükle çıkararak otomobiline bindirip miting alanından uzaklaştırdılar.

Kızılay Meydanı'nda Menderes'in yakasına yapışan öğrencinin kim olduğu o kargaşada belirlenemedi. Ancak yıllar sonra bu olay, yıpratmak amacıyla Baykal'ın üzerine yıkıldı. Ne kadar yalanlansa da Baykal'ı eleştirmek isteyen herkes bu iftirayla Baykal'ı suçladı.

1988 yılında düzenlenen bir Taksim Toplantısı'nın konuşmacısı Deniz Baykal'dı. Taksim Toplantıları son derece özgür bir ortamda yapılır. Toplantıya katılanlar konuşmacıya her soruyu sorabilirler. Hatta bu soruyu sorarken yorum da yapabilirler.

Baykal da her konuşmacı gibi o günlerin önemli siyasi gelişmelerini değerlendirdiği konuşmasını tamamladı, toplantıyı yöneten Prof. Nurettin Süzen soru sormak isteyenlere söz vermeye başladı. Baykal soruları yanıtladı. Soru sorma sırası dinleyiciler arasında olan Nazlı Ilıcak'a geldi. Ilıcak, Demokrat Parti yanlısıydı ve 27 Mayıs İhtilali'ne şiddetle karşıydı. Beklenen soruyu sordu:

“Sayın Baykal, siz öğrenciliğinizde Kızılay Meydanı'ndaki mitingde dönemin başbakanı Adnan Menderes'in yakasına yapışıp onu tartakladınız mı? Bu eylem yıllardır size mal ediliyor. Bunu bir açıklığa kavuşturur musunuz?”

Baykal bu soruya gülümseyerek şu yanıtı verdi:

“Benim de yakama yapışan ve yıllardan beri yakamdan düşmeyen bu iftirayı bir türlü yok edemiyorum. Bu iftira üzerime atılmak istendiği gün hemen böyle bir olayla uzaktan yakından ilgim olmadığımı, bu söylentinin baştan aşağı yalan olduğunu açıkladım. Bununla da kalmadım. Bu iddiayı atan gazeteye dava açtım ve kazandım. Ama kulaktan kulağa yayılan bu iftiradan yine kurtulamadığım, bugün sizin sorunuzdan da anlaşıyor.

Şunu açıkça söylemek istiyorum. Ben Başbakan Menderes'in bırakın yakasına yapışıp tartaklamayı, yaşamımda kendisiyle yüz yüze bile gelmedim. Hiçbir şekilde kendisiyle karşılaşmadım. Sadece gazetelerde fotoğraflarını gördüm. Ayrıca o gün Kızılay'da değildim.

O nedenle bu yakıştırma kesinlikle bir iftiradır. Bunu kimler ne için yapmıştır bunu da çok düşündüm ama bir türlü gerekçesini bulamadım.

Ayrıca şunu da belirtmek isterim ki, o günün gençleri gibi ben de Menderes'e hep karşı olmuştumdur. Öğrencilik yıllarımda kendisine bir sempati duymadım. Ama hiçbir zaman düşmanlık da beslemedim. Bu benim yaradılışıma aykırıdır. Siyasi yaşamımda gerektiğinde eleştiri yapmaktan hiçbir zaman çekinmedim. Savaşım vermem gerektiğinde hiçbir zaman bundan da kaçmadım. Ama hiç kimseye iftira atmadım, olayları saptırarak suçlamalar yapmadım. Bugüne kadar yaptığım konuşmalarda kimseye hakaret etmedim.

Bunu bir kez daha vurgulamak isterim ki, ben Menderes ile karşı karşıya hiç gelmedim. O gün Kızılay'da değildim. O nedenle Menderes'in yakasına yapışan öğrenci ben değildim.

Menderes'in idam edilmesine de hep karşı olmuştumdur. O idam olayı çok yanlıştı. Eğer o gün siyasi gücüm olsaydı bu idamı protesto ederdim. İnfazın yapılmaması için elimden geldiği kadar uğraşırdım. Bunu bütün samimiyetimle söylüyorum.

İdam, medeni dünyanın kabul etmediği bir cezadır. Çünkü telifisi yoktur. İdam cezasının bütün ülkeler tarafından kaldırılması gerektiğine inanıyorum.”

Deniz Baykal'ı yıllardan beri tanırım. Dediği gibi savaşımçı bir insandır ama kavgacı değildir. Hele hele iftiracı hiç değildir. Yalan söyleyerek karşısındaki insanları suçlama stratejisini hiçbir zaman kullanmamıştır.

Bir gün Büyük Millet Meclisi'nde iktidarı eleştirirken AKP milletvekilleri birden ayağa kalktılar ve bağırıp çağırmaya başladılar:

“Siz başbakanımızın eşine nasıl dil uzatıp hakaret edersiniz. Utanmıyor musunuz?”

Baykal şaşırdı:

“Sayın milletvekilleri ben hiçbir zaman siyasi rakibimin ailesi ile ilgili bırakın hakaret etmeyi suçlama bile yapmam. Sanırım yanlış anladınız. Ben bu konuda çok dikkat ederim. Zabıtlar getirilsin dediklerimin doğru olacağını göreceksiniz.”

Oturumu yöneten Meclis Başkan Yardımcısı –ki o da AKP'liydi– hemen Baykal'ın konuşma zabıtlarını getirtti ve okuttu. Sonra da AKP grubuna dönüp şöyle dedi:

“Arkadaşlar bir yanlış anlama olduğu kesin. Sayın Baykal haklı. Sayın Başbakan’ın eşleri ve ailesi ile ilgili zabıtlarda bir söz yok. Kendisinden sizler adına özür dilerim.”

96

Ortalık bir anda yatıştı. Baykal konuşmasını tamamlayarak yerine geçti.

Türkiye’de kötü bir siyasi gelenek var. Siyaset adamları rakiplerini alt etmek için yalana, iftiraya sık sık başvuruyorlar, olayları saptırıyorlar. Bunu rakiplerine üstünlük sağlamak ve onları yıpratmak amacıyla yapıyorlar. Oysa bu dürüst bir strateji değil. Ne yazık ki kendi tabanları da buna inanıyor. Bu çirkin stratejiyi oy oranlarını arttırmak için yapıyorlar. Bu, bir siyasi taktik olabilir ama hiçbir zaman dürüst bir yol değil.

Bugün Türkiye’yi yöneten iktidar partisi sürekli bu stratejiyi sürdürüyor. Bu yol kullanılınca ülkenin insanları ister istemez birbirlerine düşman gibi bakıyor. Bugün Türkiye’de de ciddi bir bölünme var. İkiye bölünen insanlar birbirine inanmıyor. Bir tarafın ak dediğine, karşı taraf kara diyor.

İktidar işler sarpa sarınca birlik beraberlik nutukları atıyor. Ama bu sağlanamıyor. AKP’lilerle karşı partilere ait olanlar asla bir araya gelemiyor. Bu da ülkedeki uyumu ve huzuru bozuyor, birlik beraberlik lafta kalıyor.

Bütün bu sıkıntıların başlaması demokrasiden uzaklaşmanın sonuçlarıdır. Dilerim politikacılar bu gerçekleri bir gün görürler ve demokrasinin, hukuk devletinin, laikliğin, insan haklarına saygının uygar bir devletin temel direkleri olduğunda birleşirler.

İşte o zaman Türkiye bugün içine yuvarlandığımız kaostan kurtulur.

Fatin Rüştü Zorlu'yu İdama Götüren İftira

Yıl 1963...

Londra'ya büyükelçi olarak atanan Zeki Kuneralp bir sefaret yemeğinde eski İngiliz Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd ile karşılaştı. Lloyd, Kıbrıs görüşmeleri sırasında tanıştığı Büyükelçi Kuneralp'i bir köşeye çekip şaşırtıcı bir soru sordu:

“Zorlu'yu niçin öldürdünüz? Cesur adamdı, memleketi için iyi çalışırdı. Onu niçin öldürdünüz?”

Zeki Kuneralp bu soruya bir yanıt veremedi ve zorunlu olarak suskun kaldı. Ancak bütün gece eski İngiliz Dışişleri Bakanı Lloyd'un sorduğu soruyu kendi kendine sordu: “Zorlu'yu niçin öldürdük?”

Geçmişe, 1959 sonbaharına dönelim...

Paris'in tanınmış lokantalarından birinde Zorlu ile Yunanistan Dışişleri Bakanı Averof, Kıbrıs sorununun çözümünü kutlamak için buluşmuşlardı. Her iki dışişleri bakanı, yemeğe yakın dostlarını da çağırılmışlardı. Yemeğin sonunda Yunanistan Dışişleri Bakanı Averof, kadehini Türkiye Dışişleri Bakanı Zorlu'nun onuruna kaldırmıştı:

“Büyük bir diplomatik savaş sonunda Kıbrıs'a Türk askerlerinin çıkmasını uluslararası bir anlaşma ile sağlamayı başaran Zorlu'yu içten selamlıyorum. İlerde her şey olabilir fakat bizler da-
ima ülkelerimizin eski dışişleri bakanları olarak anılacağız.”

Yunanistan Dışişleri Bakanı Averof emekli olduktan sonra daima ülkesinde eski dışişleri bakanı olarak anıldı. Ancak rakiplerinin bile başarıları nedeniyle övdüğü Fatin Rüştü Zorlu ise ne yazık ki kendi ülkesinde anılamadı.

Bu dram 27 Mayıs 1960 sabahı başladı. Evinden alınan yetenekli diplomat, Harp Okulu binasına götürüldü, bir daha da geri dönmedi.

Fatin Rüştü'nün yaşamı incelendiğinde büyük bir dramla karşılaşılır. Varlıklı bir ailenin en küçük çocuğu olarak 1910 yılında doğan Fatin, daha çocuk yaşta çeşitli hastalıklara tutulan 4 ağabeyini yitirdi. Hüzünlü geçen çocukluğu nedeniyle içine kapanık, az konuşan bir kişiliğe büründü. Annesi kalan tek çocuğu olarak onun üzerine titriyordu. Galatasaray'ı bitiren Fatin, Paris'te siyasal bilgiler, daha sonra da Cenevre'de hukuk eğitimi gördü.

1932 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda Siyasi İşler Dairesi'nin Birinci Şubesi'nde kâtip olarak göreve başladı. Varlıklı bir aileden gelen uzun boylu, şık giyinen, yakışıklı bir genç diplomat olarak Ankara'da dikkatleri üzerine topluyordu. Alınan Büyükelçiliği'nde verilen bir davette Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın eşi Makbule Aras, ilgisini çeken bu genç ve yakışıklı diplomat ile ayaküstü konuştu. Bakanın eşi, çok beğendiği bu genç diplomatın kim olduğunu soruşturdu. Makbule Hanım, edindiği bilgilerin çok olumlu olması nedeniyle kızı Emel ile bu genç diplomatı evlendirmeyi aklına koydu. Bunun için yakın arkadaşlarından yardım istedi. Daha doğrusu kızı Emel'i bu genç diplomatla evlenmeye razı etmelerini rica etti.

Fatin'in yakın arkadaşları Makbule Aras Hanım'ın kendisini çok beğendiğini ve kızı ile evlendirmeyi düşündüğünü söyledi. Fatin söylenenlere bir tepki vermedi ve gülümsemekle yetindi. Bu haberi öğrenen Fatin'in annesi Güzide Hanım, çok sevindi ve hemen Ankara'ya giderek olaya el koydu. Oğluna bakanın kızıyla evlenmesinin kaçırılmaz bir fırsat olduğunu söyleyerek onu Emel ile evlenmeye razı etti.

Ancak bu evlilik için çok önemli bir engel çıktı. Tevfik Rüştü Aras'ın kızı Emel Aras bu evliliğe "Hayır" dedi. Annesi ve yakın arkadaşları Emel'i bir türlü ikna edemediler. Emel, "Ben güzel bir insan değilim. O çok yakışıklı, iddialı bir genç. Fatin benimle bakanın kızı olduğum için evlenmeye razı olmuştur" diye direndi. Ancak yapılan baskılar sonunda bunaldı ve sonunda evlenmeye razı oldu.

Emel razı oldu ama bu kez babası Dışışleri Bakanı Tevfik Rüş-tü Bey “Ben durumu Atatürk’e arz etmeden ve kendisinin rızasını almadan kızımı evlendiremem” diyerek olumlu yanıt vermedi.

Tevfik Rüş-tü, Dışışleri Bakanı olduğu için hemen hemen her gece Atatürk’ün sofrasında bulunuyordu. Durumu Atatürk’e arz etti ve kendisinin iznini istedi. Atatürk, Fatin’i daha önce gördüğünü ve bu genç diplomatı beğendiğini belirterek evlenme izni verdi, gençleri kendisinin evlendireceğini de ekledi.

29 Ekim 1933 gecesi Cumhuriyet’in 10. Yılıydı. Gündüz törenlerinden sonra gece de Ankara Palas’ta büyük bir resepsiyon verildi. Resepsiyonun sonlarına doğru Atatürk ayağa kalkarak sürpriz bir açıklama yaptı:

“Cumhuriyetimizin 10. Yılı’nı kutlarken size Dışışleri Bakanım Tevfik Rüş-tü Aras’ın kızı Emel Hanım ile Dışışleri Bakanlığı’nın genç meslek memuru Fatin Rüş-tü’nün nişanlandıklarını açıklıyorum.”

Atatürk yanına çağırdığı iki gencin alyanslarını parmaklarına taktı, mutluluklar diledi. Bu nişan Ankara’da büyük yankı yaptı. Fatin Rüş-tü’nün önünde parlak bir gelecek açılmış oldu. Genç, yetenekli diplomatın önüne çıkan bu fırsatları iyi değerlendireceğine onu tanıyan herkes inanmaktaydı. Ertesi yıl Atatürk, Tevfik Rüş-tü’ye verdiği sözü tutarak 30 Ağustos gecesi Dolmabahçe Sarayı’nda Emel ile Fatin’i kendi elleriyle evlendirdi ve Zorlu çiftinin onuruna büyük bir davet verdi.

Fatin Rüş-tü önündeki fırsatları en iyi şekilde değerlendirerek hemen her aldığı görevde başarı sağladı ve kısa zamanda Dışışleri Bakanlığı’nın en parlak diplomatları arasına girdi. 1950’de iktidara gelen Demokrat Parti döneminde de meslekteki yükselişi hiç hız kesmeden sürdü ve Türkiye Daimi Temsilcisi unvanı ile NATO’ya atandı.

Genç diplomatın NATO’daki başarılı çalışmaları Başbakan Adnan Menderes’in de gözünden kaçmamıştı. 1954 yılı başlarında Fatin Rüş-tü Zorlu’yu makamına çağırdı. Zorlu, Menderes’in kendisini milletvekili yapmak istediğini anlamıştı ve çalışma arkadaşlarının bu konudaki görüşlerini almak istedi:

“Adnan Bey beni çağırđı. Galiba mayıs seçimlerine katılmamı, siyasi hayata atılmamı isteyecek. Ben kendisinden böyle bir istekte bulunmadım. İsrar ederse reddetmem zor. Ancak bazı tereddütlerim var.”

Arkadaşlarının hemen hepsi aynı görüşte birleşti:

“Kabul etmeyin, daha kırk dört yaşındasınız. Mesleğin zirvesine ulaşmışsınız. Emekliliğinize daha çok var. Meslekte daha büyük başarılarla adaysınız.”

Fatin’in tahmini doğru çıktı ve Menderes’in büyük ısrarı üzerine Başbakan’ın politikaya girme önerisini kabul etmek zorunda kaldı. Başbakan’ın önerisini kabul ederek kendi acı sonunu da seçmiş oldu. 1954 seçimlerinde Demokrat Parti listesinden Çanakkale Milletvekili seçildi. Fatin hazin bir sona doğru büyük bir adım atmış oldu.

Menderes’in ısrarının nedeni anlaşılmıştı. Başbakan, Fatin Rüştü’yü Dışışleri Bakanı Fuat Köprülü’nün yerine atamak istiyordu. Ancak Fuat Köprülü parti kurucusuydu ve parti içinde siyasi gücü vardı. Menderes kafasındaki değişimi gerçekleştiremedi ve Fatin Rüştü’yü Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak atadı. İktisadi işleri ve Kıbrıs sorununu ona verdi.

Zorlu, diplomat olmak için yaratılmış bir insandı. Kısa zamanda dış politik olaylarda başarı kazandı. Ancak Demokrat Parti Grubu ile bir türlü sıcak ilişki kuramadı. Aslında kurmak için de çaba harcamadı. Gruba kendisini sevdirmek için harcayacağı zamanı da yoktu. Bu nedenle gruptan uzak duruyordu. O, kendini tamamen dış olaylara vermişti. Siyasette başarılı olmak veya olmamak onun umurunda değildi. O, Başbakan Menderes’e yakındı ve onun istediği şekilde dinamik bir dış politika yürütüyordu. Bu ise grupla onun arasındaki uçurumu daha da derinleştiriyordu.

Bütün partisel ve siyasal olumsuzluklara karşın dış politikada yıldızı her geçen gün parlıyordu. Özellikle uluslararası toplantılardaki başarısı onun ününü arttırıyordu.

1955 yılında Devlet Bakanlığı’ndan istifa etti. 1957 yılı kasım ayında Menderes tarafından Dışışleri Bakanlığı’na getirildi. Bir yıl sonra Kıbrıs’ta tansiyon yükseldi ve Rumlar, Türk toplumuna yönelik saldırılarını yoğunlaştırdı.

Yunanlar, Kıbrıs sorununu 1958 yılında Birleşmiş Milletler'e taşıdı. Ancak Yunanistan Dışişleri Bakanı Averof, Zorlu karşısında siyasi hezimete uğradı. Fatin Rüştü, diplomasi dünyasında sorunları kavrayış yeteneği yüksek, önsezileri kuvvetli, çabuk karar veren, cesur, yılmak bilmeyen bir diplomat olarak tanındı.

Atılan İftira

Rumlar, Birleşmiş Milletler'deki görüşmelerde uğradıkları hezimetini bir türlü kabul edemediler ve buna neden olan Fatin Rüştü'yü gözden düşürmek için büyük bir iftira kampanyası hazırladılar. Bu kampanyanın ayrıntılarını, Fatin Rüştü'nün ekibinde çalışan diplomat Semih Günver "Fatin Rüştü Zorlu'nun Öyküsü" adlı anı kitabında şöyle anlatıyor:

"Yunanlılar, Zorlu'nun siyasete atılışını ve Kıbrıs konusuna el atmasını endişe ile karşıladılar. NATO içinde kendisini yakından tanımışlardı. Yunan gizli servisleri New York'ta yayımlanan *Times* dergisinde 'Yüzde oncu Fatin Zorlu' iddiasıyla bir yazı çıkarttılar. Yunan dostlarımız bizim karakterimizi çok iyi bilirler, siyasi baskı ve propaganda alanında kendileriyle başa çıkmak zordur. Böyle bir suçlamanın Türkiye'de muhalefet tarafından nasıl istismar edileceğini çok iyi hesaplamışlardı. Nitekim bu attıkları kartopu Kasım Gülek'in de özel katkısı ile Türkiye'de Zorlu'nun üzerine bir çıg gibi düşürüldü. Zorlu, dış ekonomik konular ve Kıbrıs davası ile o kadar yüklü idi ki, uzun zaman bu iftira kampanyasının farkına bile varmadı. Dedikodu büyüdü, genişledi. Bunu yalnız muhalefet değil, Demokrat Partili milletvekilleri ve hatta bakanlardan birçoğu Zorlu'ya karşı kullandı."

Zorlu'nun akli fikri Kıbrıs sorununu başarıyla sonlandırmaktaydı. Bunun için hem kendisi hem de ekibi gece gündüz çalışıyordu. 1959 yılındaki Londra-Zürich anlaşmaları görüşmelerinde alınan kararları Yunanlar ile Kıbrıslı Rumlar kabul etmek zorunda kaldılar.

Londra ve Zürich anlaşmaları Türk diplomasisinin kazandığı büyük bir zafer olarak tarihe geçti. Zorlu'nun ekibinden Büyükel-

çi Zeki Kuneralp anılarında anlaşmaların esasını şu şekilde özetliyor:

102

“1- Kıbrıs müstakil (bağımsız) bir cumhuriyettir, ne Enosis’e ne taksime cevaz (geçit) vardır.

2- Kıbrıs anayasası, iki cemaatin eşit ve dengeli şekilde cumhuriyetin idaresine katılmalarını sağlamaktadır.

3- Türkiye, Yunanistan ve İngiltere durumu garanti etmektedirler, ihlal (bozma) halinde müdahaleye mecburdurlar (yetkilidirler).

4- Adada, Yunanistan 950, Türkiye 650 kişilik birer garnizon bulunduracaklardır.”

Londra-Zürih anlaşmaları Enosis’in (Adanın Yunanistan’a bağlanması) ölümü demektir.

Türkiye 1974’te Kıbrıs’a çıkarma yapma hakkını Londra-Zürih anlaşmasında kazanılan “garantörlük” maddesine dayandırdı ve dünya bunu kabul etmek zorunda kaldı.

Acı Son

27 Mayıs İhtilali’nde sabah erken saatte evinden alınıp önce Harp Okulu’na, oradan da gözaltına alınan Demokrat Partililerle birlikte Yassıada’ya götürüldü. Yargılama, Yassıada’da mahkeme haline dönüştürülen spor salonunda yapıldı. Zorlu, Yassıada Yüksek Adalet Divanı’nca, anayasayı zor kullanarak ihlal suçundan idama mahkûm edildi. Hakkındaki idam kararı 16 Eylül 1961 sabahı İmralı’da infaz edildi.

Zorlu idam edildiğinde 51 yaşındaydı.

İdamlar Türkiye’de beklenen tepkiye yol açmadı. Basın ve kamuoyu sessiz kaldı. Buna karşılık dünyanın büyük gazeteleri bu dramla ilgili görüşlerini açıkladılar.

The Observer, 17 Eylül 1961:

“İhanet davaları, siyasi bir eğitim yöntemi olarak politika yaşamında en masum işlemlerden birisidir. Türkiye’nin bugünkü liderleri, Menderes ve arkadaşlarının idamını Türkiye’de anayasayı çiğneyebilecek gelecekteki hükümetlere bir ihtar olarak kullan-

mak istemektedirler. İdamların, dünyadaki tepkileri hayret ve nefrettir.”

The Sunday Times, 17 Eylül 1961:

“..... Zorlu muhtemelen Türkiye’nin yetiştirdiği en yetenekli Dışişleri Bakanı idi. Zorlu, muhakkak ki Kıbrıs anlaşmasının Türk tarafının sorumlusu idi. Zorlu, ‘İhtilal kanla mühürlenmelidir’ diyenlerin isteklerine kurban edilmiştir.”

Herald Tribune, 18 Eylül 1961:

“Eski hükümet mensuplarına verilen ağır cezalar ihtilalcilerin zaferini lekelemiştir. Askeri rejim bir tehdit altında değildi ki, idamlar mazur görülebilsin. İdamlar bir siyasi intikam dosyası açıyor, bir emsal yaratıyordu.”

Le Figaro, 18 Eylül 1961:

“..... Zorlu cesaretle öldü. Cellada yardım için boynunu eğdi, ‘Ellerim bağlı olduğu için üzgünüm, yoksa ilmiği boynuma ben geçirmek isterdim’ dedi. Tabureyi kendi ayağı ile tekmelemek için cellattan izin istedi ve bunu yaptı.”

The Times, 18 Eylül 1961:

“..... Zorlu yakın zamanlarda Türkiye’de görev yapan Dışişleri bakanlarının en yetenekli ve zekilerinden birisiydi. Kıbrıs anlaşmazlığının çözümündeki başarısı, Türkiye’nin son derece lehine bu sorunun çözümlenmiş olması fevkalade büyük bir hizmet olarak daima hatırlanacaktır. Zorlu, popüler bir bakan olmadığı için kurban edilebilmişti. Zorlu’nun hataları ne olursa olsun, diplomatik yeteneği, zekâsı ve dışişleri konusundaki bilgisi, kusurlarını tamamen telafi ederdi. Kıbrıs konusunda 1959 Şubatı’nda yapılan anlaşma, Kıbrıs Türklerinin ve Türkiye’nin lehine idi. Bu da büyük ölçüde Zorlu’nun eseri idi.”

Le Monde, 17/18 Eylül 1961:

“İdam cezaları ile Türkiye’deki devrim sertlik yolunu seçmiştir.”

The Economist, 23 Eylül 1961:

104

“Ölüm cezasına mahkûm edilenler arasında infaz için neden Zorlu ve Polatkan seçildiler? Zorlu, şahsi hataları ne olursa olsun, Dışişleri Bakanı olarak memleketine büyük hizmetler götürmüştü. Acaba, Zorlu ve Polatkan’ın idam edilmelerinin nedeni her ikisinin de popüler olmayışlarından ve idamlarının olaylara yol açmayacağına düşünülüş olmasından mı ileri geliyordu?”

İsmet Paşa’ya Yapılan Haksız Suçlama

Burada bir gerçeği dile getirmek gerekiyor. Demokrat Partililer ve taraftarları idamlar konusunda hep İsmet Paşa’yı sorumlu tuttular, suçladılar. Bugün bile o anlayışın uzantıları aynı suçlamaları zaman zaman yapıyorlar. Oysa belgeler ve gerçekler bunun tam tersini gösteriyor. İsmet Paşa idamların ertelenmesi için büyük gayret sarf etti. Ama Milli Birlik Komitesi’ni bir türlü ikna edemedi.

Çaresiz kalan İsmet Paşa, dönemin güçlü insanı Cemal Gürsel’e bir mektup gönderip idamların durdurulmasını istedi.

Aşağıdaki mektup tarihe bir belge olarak kalmıştır:

Orgeneral Cemal Gürsel,

Sayın Silahlı Kuvvetler Başkumandanı ve Milli Birlik Komitesi Başkanı.

Yassıada kararları tebliğ ve ilan edilmek üzeredir. Kararlar arasında ölüm cezaları bulunursa, bunların infazı anayasaya göre Milli Birlik Komitesi’nin tasdikine bağlı olacaktır.

Kararın tebliğinden iki gün evvel yüksek makamınıza müracaat ederek ölüm cezalarının infazı hususundaki ciddi endişelerimin Milli Birlik Komitesi’ne duyurulmasına tavassut (aracılık) buyrulmasını istirham ediyorum.

Memleketin siyasi hayatında mesuliyet sahibi olarak idam cezalarının tasdikindeki büyük zararları arz etmek için başka bir vasıtamız ve çaremiz olmadığından, müracaatımın zaruri görülmesini saygılarla rica ederim.

Mahkemenin her tesirden uzak olarak tam bağımsızlıkla karar vereceğine ve mahkemenin vereceği kararların adil olacağına şüphe yoktur. Ancak Milli Birlik Komitesi üyeleri, ölüm cezalarının infazı için son söz sahibi olmak salahiyetiyle teçhiz (yetkili) edilmişlerdir. Bu hususta Milli Birlik Komitesi üyeleri hâkimlerin kararlarına mesnet teşkil eden hukuki ve kanuni unsurlar dışındaki bazı gerçekleri ve zaruretleri göz önünde bulundurmamak mevkiindedirler. Ben bu müracaatımla, memleketin selameti bakımından hayati ehemmiyette saydığım bu gerçekleri ve zaruretleri ortaya koymak istiyorum.

Ölüm Kararları Milli Çıkarlara Karşıdır

Sayın Orgeneralim,

Memleketimizin bugünkü halinde ne kadar az sayıda olursa olsun, ölüm kararlarının tasdik ve infazı yüksek milli menfaatlere her suretle aykırıdır. Kanserli bir ihtilal yapıldı. Böyle bir ihtilalden bir buçuk sene sonra, geçmiş bir iktidar erkânının siyasi suçlarından dolayı idam edilmeleri, siyasi idamların bünyesinde zaten mevcut olan hak tereddüdünü azami ölçüde arttırmış olacaktır.

Suçluların en ziyade kahrını çekmiş vatandaşlar bile bu infazı aşırı bulacak ve müteessir olacaklardır. İhtilalden bir buçuk sene sonra seçimlere gidiyoruz. Eski, yeni siyasi parti mensupları arasında yaklaşma ve anlaşma çareleri arıyoruz. Bu çabalama içinde artık eskimiş olan siyasi suçlardan dolayı idam cezası tatbik etmek, siyasi partiler arasında ve memlekette manen huzur teessüsünü imkânsız kılacaktır. Unutmamalı ki, yarın seçime gidecek ve seçimlerden sonra idareye katılacak siyasi partilerin çoğu, geçmiş iktidar partisinin mensuplarına büyük mikyasta istinat etmektedir. Bunlar yalnız seçim esnasında değil, seçimden sonra da ruhlardaki daimi bir yarayı işletmekten geri kalmayacaklardır.

Suçluların İdam Olunmaması

Ceza tatbikinin bünyesinde taşıdığı ibret ve tembih hassaları, şimdi infaz yapılmamasında daha ziyade mevcuttur. Memleket hu-

zurunun ve vatandaş münasebetlerinin iyi yola girmesi için ümitlerin bağlanabileceği tek çare bundan ibarettir. Suçluların idam olunmamasının ayaklanma teşebbüsünde olacakların cüretini arttıracak endişesi mübalağa edilmemelidir. Ayaklanma teşebbüsünün maddi kuvveti hiçbir zaman devlet ve hükümetin kuvvetiyle başa çıkamaz. Bu teşebbüslerin dikkate alınacak tarafları daha ziyade ruhi ve manevi kuvvetlerdir. Bu kuvvetler ise idam cezasının infaz olunmamasıyla artmak ve infaz olunmasıyla zayıflamak istidadındadır. İnsanların tecrübesinin bir değeri varsa, bizim her yerde gördüğümüz sonuç budur.

Ölüm Cezası Ayrı Bir Meseledir

Sayın Orgeneral,

Biraz da infaz meselesinin bir diğer önemli tarafına temas etmek isterim. Mahkemenin vereceği kararlara tesir edilmemesi ve mahkemece verilen kararların tatbik edilmesi, ordunun isteği olduğundan bahsedilmektedir. Mahkeme kararlarına tesir edilmemesi arzusu ordu için tabii ihtiyaçtır. En büyük milli müessesemiz olan ordumuzun adalet bağımsızlığı fikri ile dolu olmasını, millet anlayışının bir yankısı saymak lazımdır. Bu arzu takdire ve saygıya layıktır. Yalnız, ölüm cezasının infazı ayrı bir meseledir. Nitekim anayasa bunu, Milli Birlik Komitesi'nin hususi kararına bağlayarak kayıt ve şart altına almıştır. Eğer varit ise ordu adına Milli Birlik Komitesi'nin idam kararının tasdikine icbar edilmesi (zorlanması) haksız ve kanunsuzdur. Ordu adının böyle bir mevzuda kullanılması, Türk Ordusu'nun ebedi şerefine karşı saygı duygusu ile telif olunamaz. Ordu tesiriyle bir infaz muamelesi millette orduya karşı deva bulmaz bir kırgınlık yaratacaktır. Milletle ordu arasına girecek böyle bir hatıranın tepkisini düşünmek insana dehşet veriyor.

Endişelerimi Dikkate Alacağımızı Umuyorum

Hülasa, infaz kararında ordunun tesirini Milli Birlik Komitesi'nce yerine getirmek, akla gelebilecek mahzurların en büyüğünü taşır ve tarih önünde, karar verenlere de verdirenlere de hesapsız vebal yükler. Ordunun böyle bir tesir yaptığına ve yapacağına

asla inanmıyorum. Milli Birlik Komitesi'nin, ağır ve şerefli vazifesini tamamlarken, memleketin selameti bakımından duyduğum endişelerin üzerinde duracağını ümit ediyorum.

107

Sayın Orgeneral,

Türkiye bugün bir ittifak manzumesi içindedir. Her mesele-
nin önünde, milli savunma için müttefikler arasında haysiyetli ve
itibarlı bir mevkide bulunmamızın büyük ehemmiyeti vardır. Bu
bizim için öyle bir ihtiyaçtır ki, bunda kusurlu olmak, hatta itti-
fak manzumesi (topluluğu) içinde bizden daha kusurlu üyelerin
bulunması ihtimalinde bile bizim için mazeret teşkil edemez. Siya-
si suçlardan dolayı ölüm cezası, bugün yeryüzünde hemen hiçbir
medeni ülkede kalmamış gibidir. Türölü tehlike karşısında bulunan
memleketimizin bekçileri ve koruyucuları olan Milli Birlik Komite-
si üyelerinin ellerindeki aziz emaneti vahim bir itibar buhranına
maruz bırakmayacaklarını hulus ile ümit ediyorum.

Resmi Düşüncelerimi Bildirin

Sayın Orgeneral,

İnfaz meselesinde düşündüklerimi şimdiye kadar muhtelif vesi-
lelerle size ve temas edebildiğim Milli Birlik Komitesi üyelerine tam
bir açıklık ve kesinlikle söylemekte kusur etmedim. Şimdi resmi
vazife olarak son kararı vereceğiniz anda Milli Birlik Komitesi'ne
bu konudaki düşüncelerimin resmen bildirilmesini sizden niyaz
ediyorum.

Üstün saygılarımın kabulünü istirham ederim Sayın Orgene-
ralım.

İsmet İnönü, 13 Eylül 1961"

Kıbrıs Mukavemet Teşkilatı Nasıl Kuruldu?

1800'lerin sonlarına doğru Osmanlı İmparatorluğu, Rusların baskısından bunalmıştı.

Rus orduları hem doğudan hem de batıdan Balkanlar üzerinden Osmanlı topraklarına saldırıyorlardı. Rusya'nın bu baskısı İngiltere ile Avrupa ülkelerini de rahatsız ediyordu.

Batılılar, Rusya'yı durdurmak için Osmanlı İmparatorluğu'nu 1856'da yapılan Paris Antlaşması ile Avrupa Devletler Hukuku kapsamına aldılar. Osmanlı, Rusya'nın baskısından kısa bir süre için de olsa kurtulup soluk aldı.

Buna karşılık Doğu Akdeniz'e egemen olmak isteyen İngiltere, Kıbrıs'ı kiralamak istiyordu. Osmanlı İmparatorluğu çaresiz bu isteği kabul etti ve 1878 yılında Kıbrıs'ı İngiltere'ye kiraladı.

Böylece Kıbrıs, İngiliz egemenliğine geçti.

Adada Rumlarla Türkler yaşıyorlardı. Ancak yıllar içinde Rum nüfusu Yunanlar tarafından bilinçli olarak artırılınca Türkler azınlıkta kaldı.

Rumların ideali Enosis'ti. Yani adayı Yunanistan'a bağlamaktı. Bunun için 1950'den itibaren harekete geçtiler.

Amaçları, İngilizler ile Türkleri adayı terk etmek zorunda bırakmaktı. Bunun için 1955 yılında EOKA adlı bir yeraltı örgütü kurdular. Bu örgütün eğitimini Yunan subaylar üstlendi. Kısa süre sonra EOKA, Türklere karşı saldırılara başladı. EOKA milisleri Türk köylerini basıyor, evlerini, ahırlarını yakıp yıkıyor, direnenleri de öldürüyordu. İngilizler bu cinayetleri önleyemiyordu. Türkler, organize olmuş, eğitilmiş ve silahlı Rum çeteleri karşısında kendilerini savunamıyorlardı.

Bu cinayet haberleri Türkiye'ye ulaşınca kıyametler koptu ve bütün ÷lkede halk sokaklara dök÷ld÷ ve cinayetlerin engellenmesini istedi. Her gün bir ilde miting düzenleniyor, insanlar katil EOKA'ya lanetler yağdırıyordu. Ada, İngiliz yönetiminde olduğu için Türkiye duruma müdahale edemiyor, çaresiz kalıyordu.

Türkiye'de sokaklar "Ya taksim ya ölüm" sloganları ile inliyordu. Halkın sabrı giderek tükeniyordu.

Türkler, kendilerini korumak için EOKA'ya karşı mukavemet grupları kurdular. KTMB (Kıbrıs Türk Mukavemet Birliği) ve VOLKAN (Var Olmak Lazımsa Kan Akıtmamak Niye) adlı bu gruplar dağınık, eğitimsiz ve donanımsız oldukları için EOKA karşısında yetersiz kalıyor, dağınık durumdaki Türk köylerini koruyamıyorlardı.

Türkiye'de halk infial halindeydi ve Menderes hükümetinin bir an önce harekete geçmesini istiyordu.

6-7 Eylül Olayları Çıkıyor

1955 yılında başlayan olaylar her geçen gün Türkiye'ye yayılıyor, halkın tansiyonu giderek kontrolden çıkıyordu. Bu gergin ve çok tehlikeli durum sürerken daha vahim bir olay patladı. 5 Eylül akşamı gece yarısında Atatürk'ün Selanik'te doğduğu evin yanındaki bahçede bomba patladı. Evin bazı camları kırıldı. Başka önemli bir hasar olmadı. Haber Türkiye'de duyulunca Rumlara öfke içinde olan halk İstanbul'da galeyana geldi ve 6-7 Eylül olayları patlak verdi.

Aslında 6 Eylül günü sakin başlamıştı. *İstanbul Ekspres* gazetesinin Yazışleri Müdürü Gökşin Sipahioğlu ve çalışanlar gazeteyi hazırlamışlar ve baskıya vermişlerdi.

Gökşin Sipahioğlu çok dikkatli ve yetenekli bir gazeteciydi ve haberlerin kokusunu iyi alırdı. Anadolu Ajansı'ndan gelen bir haber dikkatini çekti. Habere göre 5 Eylül gece yarısı Atatürk'ün evine bomba atılmıştı. Gökşin Sipahioğlu haberi okur okumaz heyecanla gazetenin sahibi Mithat Perin'i aradı ve durumu bildirdi.

Atatürk'ün doğduğu evde önemli bir hasar yoktu ama sonuçta Selanik'teki ev bombalanmıştı. Bu saldırı Türklerin en büyük de-
ğerine karşı yapılan saygısızlıktı. Bu durum bütün Türk halkını öf-
kelendirmiş, hatta galeyana getirmişti.

Gökşin Sipahioğlu, Mithat Perin'e ikinci baskı yapmayı önerdi:
"Mithat Bey, bence ikinci baskı yapalım ve haberi manşetten ve-
relim. Çünkü bu vahim bir olaydır. Buna tepki göstermek zorun-
dayız."

"Evet önemli. İkinci baskı yapmanız iyi olur. Öteki gazetelerin
önüne geçmiş oluruz. Tirajı da biraz arttırın."

"Tamam efendim. Anlaşıldı. Hemen ikinci baskıyı hazırlaya-
lım."

"Kolay gelsin."

Gökşin Sipahioğlu, yazışlarına hemen ikinci baskı yapılacağını
söyledi ve hızla gazeteyi değiştirmelerini istedi. Sonra da daktilosu-
nun başına geçti ve haberi yazdı.

Kısa sürede birinci sayfa değiştirildi ve Selanik olayı manşet ya-
pıldı. Birinci sayfaya büyük harflerle "Atamızın Evi Bombalandı"
başlığı kondu ve gazete baskıya girdi.

Baskı tamamlanınca hemen dağıtım yapılmaya başlandı. İşte
bundan sonra hazırda bekletilen gruplar birden sokaklara fırladı ve
ortalığı birbirine kattı. İstanbul'da azınlıkların yoğun olduğu semt-
lerde büyük bir vandallık başlatıldı. Evler, işyerleri, ibadethaneler
yakılıp yıkılıyor, mağazalar talan ediliyordu. Bu gözü dönmüş kala-
balıkları güvenlik güçleri durduramıyordu.

Olaylar kontrolden çıkmıştı.

İstanbul'da olan ancak olaylardan hemen önce trenle Ankara'ya
hareket eden Başbakan Adnan Menderes, durum vahimleştiği için
Sapanca'dan dönmek zorunda kaldı. Başbakan, vilayete giderek
Vali Fahrettin Kerim Gökay'dan bilgi aldı. Olaylar tehlikeli bir şe-
kilde yayılıyordu. Güvenlik güçleri bu olayları önleyemiyordu.

Başbakan Menderes, İstanbul ve Ankara'da sıkıyönetim ilan
edilmesi için emir verdi.

Olaylar sabaha doğru kontrol altına alındı ama olan olmuştu.
Tablo inanılmayacak kadar kötüydü.

Azınlıklara ait 4 binden fazla ev, bin kadar işyeri, 73 kilise, 1 sinagog, 2 manastır ve 26 okul tahrip edildi. İstiklal Caddesi'ndeki azınlıklara ait mağazalardaki mallar ve kumaşlar paramparça edilerek yollara atılmıştı. Durum gerçekten dehşet vericiydi. 11 kişi ölmüş, yüzlerce kişi de yaralanmıştı. Yabancı basına göre ölenlerin ve yaralananların sayısı daha fazlaydı.

Beyoğlu, Kurtuluş, Şişli, Nişantaşı, Eminönü, Fatih, Balat, Eyüp, Bakırköy, Yeşilköy, Ortaköy, Arnavutköy, Bebek, Moda, Kadıköy, Kuzguncuk ve Çengelköy'de büyük talan yapıldığı anlaşıyordu.

Ben, olayların olduğu gece Aksaray'daki evimizin balkonundan gökyüzünün çıkan yangınlardan kıpkızıl olduğunu görüyordum ama olayların vahametini bilmiyorduk. Herkes korku içindeydi ve evinden dışarı çıkmaya cesaret edemiyordu.

Olayların korkunçluğunu ertesi gün gazete manşetlerinden öğrenebildik. Olaylara karıştıkları belirlenen 5 binden fazla insan gözaltına alınıp tutuklandı. Ama kısa zamanda bunların çoğu serbest kaldı.

Bizim mahallede zaman zaman gördüğüm ama adını bilmediğim iriyarı bir adam olaylardan iki gün sonra gelmiş tanıdıklarına olayları anlatıyordu. Bizim komşunun oğlu bu adamı bütün mahalleye tanıtıyordu:

“Bu arkadaş Rumların evlerini basıp, yakan, yıkan insandır. Bizim intikamımızı almış olanların başındakilerden biridir. Bu adamı iyi tanıyın.”

Mahallelinin de bu adama hayranlık duyduğuna tanık olmuştum. Bu beni çok şaşırtmıştı. Bu adam bizim mahallenin büyük ilgi gösterdiği gibi bir kahraman mıydı, yoksa bir vandal mıydı? Bunu o yaşımda anlayamamıştım. Şaşkınlığım da bundandı.

Ancak 6-7 Eylül olaylarının Türkiye'nin dünyadaki saygınlığına büyük darbe indirdiğini evdeki büyüklerin konuşmalarından öğrenmiştim.

Demokrat Parti iktidarının azınlıkların zararlarını ödemesi Türkiye'ye karşı olan tepkinin azalmasını sağlayamadı. Olaylardan sonra İstanbul'da yaşayan binlerce Rum, Türkiye'yi terk etti. Bu insanların hemen hepsi Türkiye'den ayrılırken gözyaşlarını

tutamadı. İnsanların doğup büyüdüğü yerden koparılımları çok dramatik travmalar yaratıyor ve bu kara günler bir türlü unutulmuyor.

112

Bu acı olayların üzerinden yıllar geçmesine rağmen İstanbul’u terk etmek zorunda kalan ailelerin çocukları hâlâ İstanbul özlemi ile yaşıyorlar.

O günkü Türkiye’de her toplumsal olay komünistlere mal edilirdi. Bu kez de öyle oldu ve 6-7 Eylül olaylarının da sorumluluğunu yine komünistlere yüklediler. Aziz Nesin, Nihat Sargın, Asım Bezirci, Kemal Tahir, Hasan İzzettin Dinamo, Hulusi Dosdoğru ve komünistlikle damgalanan daha pek çok insan gözaltına alındı ve haklarında dava açıldı. Sonunda bir kanıt bulunamadığı için hepsi beraat etti ve serbest bırakıldı.

Kıbrıs’ta Olaylar Tırmamıyor

6-7 olaylarından sonra Kıbrıs’ta EOKA çeteleri saldırılarını daha da arttırdı. Türk Dışişleri’nin bütün uyarılarına karşın Yunanistan EOKA saldırılarının durdurulması için parmağını bile kıpırdatmıyordu. Türk mukavemet birlikleri EOKA ile başedecek güçte değildi. Bu da büyük sıkıntılar doğuruyordu. Hemen her gün Kıbrıs Türkleri ile ilgili acı haberler geliyordu.

1958 yılı başlarında Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu bir gün Başbakan Menderes’e düşüncelerini anlatmak zorunda kaldı.

Zorlu, Başbakan’a önce Kıbrıs’taki olayları özetledi ve durumun giderek kötüleştiğini, buna bir çare bulunması gerektiğini söyledi. Zorlu’nun verdiği bilgiden canı sıkılan Menderes şu soruyu sordu:

“Ne yapmamız gerekiyor? Bana onu söyle.”

“Efendim, EOKA’ya karşı biz de bir yeraltı örgütü kurmalıyız ve bu örgütü kısa zamanda eğitilmiş ve donanımlı olan Rum çeteleriyle başa çıkacak duruma getirmeliyiz. Bunu yapmazsak Kıbrıs’ı kaybederiz.”

Menderes kısa bir süre düşündükten sonra Zorlu’ya kesin bir talimat verdi:

“Sen hiç zaman yitirmeden Genelkurmay Başkanı’na git ve bana anlattıklarını ona da anlat. Böyle bir yeraltı örgütünün hemen kurulması için çalışmalara başlanmasını iste. Ne kadar para gerekiyorsa ben bunu size vereceğim.”

Başbakan’dan talimatı ve onayı alan Zorlu, doğru Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun’a gitti ve Dışişleri’nin görüşünü anlatarak bir yeraltı örgütü kurulması için bu işi bilen subaylara hemen çalışmaya başlamaları emrini vermesini rica etti.

Erdelhun, bu işi organize etmesi için Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Salih Coşkun’u görevlendirdi. Salih Coşkun, Tümgeneral Daniş Karabelen’i çağırarak yeraltı örgütünün kuruluşunun hemen başlatılması emrini verdi. Sonunda bu konuda uzmanlığı ve deneyimi olan Binbaşı İsmail Tansu’ya iş teslim edildi ve her türlü yetki verildi.

Artık Dışişleri ile İsmail Tansu muhataptı. Tansu hemen harekete geçerek ekibini kurdu. Gerekli para ise Başbakan Adnan Menderes tarafından sağlanmıştı.

Planlama hazırlandı. Buna göre kısa zamanda Kıbrıslı gençlerden seçilecek 5 bin mücahit eğitilip silahlandırılacak, bu sayı hızla 10-15 bine çıkarılacaktı. Biri Ankara’da, öteki Antalya’da olmak üzere iki eğitim kampı kuruldu ve gönüllü olarak mücahit olmak isteyen gençlerin eğitimine hemen başlandı.

Kıbrıs Türklerinin lideri Doktor Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş ile işbirliği yapıldı. Yeraltı örgütünün adı Türk Mukavemet Teşkilatı olarak belirlendi. Ankara’da Tuna Caddesi’ndeki Kıbrıs Türk Kültür Derneği, TMT’nin merkezi olarak kullanıldı. Bu binaya ada ile haberleşmek için güçlü bir telsiz kuruldu. Amerikalıların Özel Harp için verdiği telsiz gizlice adaya gönderildi. TMT örgütlenmesi o kadar gizli tutuldu ki, bundan Amerikalıların bile haberi olmadı.

Yabancı ülkelerin askeri uzmanları TMT’nin örgütlenmesini yıllar sonra öğrendiler ve yaptıkları değerlendirmede bunu tarihte eşine az rastlanır başarılı bir özel harp örgütlenmesi olarak nitelendirdiler.

Bunun nedeni örgütlenmenin çok gizli bir şekilde yapılması oldu. TMT’nin kurulmasından Rumların da haberi olmadı.

TMT’de görev alacak Türk Silahlı Kuvvetleri’nin subayları Kıbrıs’a öğretmen, müfettiş, din adamı gibi kimliklerle gönderildi. TMT lideri olarak atanan Bayraktar unvanlı Yarbay Rıza Vuruşkan da adada İş Bankası müfettişi kimliğiyle göreve başladı. Kod adı “Bozkurt” olarak belirlendi. Kıbrıs Türkleri arasında Bozkurt’un kim olduğunu Denктаş ve Ankara’da Kıbrıs Türk Kültür Derneği Başkanı Burhan Nalbantoğlu’ndan başka kimse bilmiyordu. Bozkurt ile bu iki kişi konuşuyordu. TMT’de yönetici durumundaki herkesin kodu vardı. Bozkurt ile bu yöneticiler yüz yüze değil de telsizle iletişim kuruyorlardı. Bozkurt yine telsiz yoluyla Genelkurmay ile konuşuyor ve verilen talimatları örgüte gizlice iletliyordu.

Seçilen mücahitler 3-7 kişilik hücreler halinde eğitiliyordu.

Kısa zamanda mücahitlerin sayısı arttırıldı. Lefkoşa, Mağusa, Larnaka, Limasol, Baf, Lefke, Erenköy, Yeşilirmak, Serdarlı ve Boğaz’da 10 sancaktarlık kuruldu.

TMT hızla büyüyor ve eğitimli bir yeraltı örgütü haline geliyordu. Ancak tek eksik donanımdı. Yeterli silah yoktu.

Zorlu Yine Menderes’in Kapısını Çalıyor

TMT’ye silah göndermek gerekiyordu. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu yine Başbakan Menderes’e gitti.

“Efendim, genelkurmayımızın canla başla çalışmasıyla Türk Mukavemet Teşkilatı’nın örgütlenmesi tamamlanmak üzere. Bu güzel haberi size vermek istedim.”

“Çok sevindim. Emeği geçen herkese teşekkürlerimi iletin.”

“Sayın başbakan çok önemli bir eksikimiz var. Bu örgüte artık silah gerekiyor. Çünkü karşılarında en iyi silahlarla donatılmış bir yeraltı örgütü var. Bizimkiler derme çatma silahlarla onlara karşı koyamazlar.”

“Ne istiyorsunuz?”

“Efendim, Genelkurmay silah temin edecek ancak bunları adaya sokmak büyük sorun. İngiliz sahil muhafaza gemilerine yakalanmadan adaya ulaşmak zor ve tehlikeli.”

Başbakan biraz düşündükten sonra şu talimatı verdi:

“Peki... Yarın İstanbul’da olacağım. Öğleden sonra saat 14.00’te Park Otel’de İstanbul’daki büyük armatörlerle bir toplantı yapayım ve bize bu konuda yardım edip edemeyeceklerini öğreneyim. Siz emir verin, bakanlığınız bu toplantıyı organize etsin.”

Fatin Rüştü Zorlu, Başbakan’a teşekkür ederek hızla odadan çıktı ve Dışişleri’ne giderek toplantının organize edilmesi için bazı diplomatları görevlendirdi.

Ertesi gün İstanbul’daki bütün armatörler toplantıya katılmak üzere Park Otel’e gelmişlerdi. Hepsi merak içindeydi. Başbakan kendilerini neden çağırtmıştı? Bir istekte mi bulunacaktı? Bu, ne olabilirdi? Aralarında konuşuyorlar ama bir türlü toplantının nedenini tahmin edemiyorlardı.

Menderes saat tam 14.00’te salona geldi ve armatörlerin hepsinin elini tek tek sıkarak büyük masanın başına oturdu ve mikrofonu önüne çekti.

Önce bütün armatörlere toplantıya katılma nezaketinde bulundukları için teşekkür etti, sonra da tane tane konuşmaya başladı:

“Değerli arkadaşlar. Bugün sizden vatan için çok önemli bir hizmet isteyeceğim. Bu, tehlikeli ve riskli bir görevdir. Onun için hiçbirinizi zorda bırakmak istemiyorum. İsteyen bu görevi kabul etmeyebilir. Bunu anlayışla karşılarım.

Biliyorsunuz Kıbrıs’ta EOKA adlı bir Rum yeraltı çetesi var. Bunlar çok iyi eğitilmişler ve silahlandırılmışlar. Oradaki yurttaşlarımıza saldırıyor, evlerini barklarını yakıp yıkıyor, hatta bazıları da öldürüyorlar. Ne yazık ki dağınık bir şekilde yaşamak zorunda olan yurttaşlarımız bu katillere karşı koyamıyor. Bu durum hepimizi üzüyor. Bunu önlemek ve adada barışı sağlamak için her türlü yolu denedik. Yunanistan ile diplomatik ilişkiye girdik ama karşı tarafın adayı ele geçirme hırsı nedeniyle onlarla bir noktada buluşamadık. Sonunda EOKA ile baş edebilmek için aynı yöntemi kullanmak zorunda olduğumuz konusunda karar verdik. Adada kısa zamanda biz de bir yeraltı örgütü oluşturduk. Onları eğitimden de geçirdik. Ancak onların kendilerini savunabilecek yeterli silahları yok. Şimdi kurduğumuz bu örgüte silah göndermemiz gerekiyor.

Şimdi sizden öğrenmek istediğim şudur: Siz bizim temin edeceğimiz silahları gemileriniz ile adaya taşıyabilir misiniz? Çünkü çoğunuzun adaya mal taşıdığınızı biliyoruz.

Ama söylediğim gibi bu işin tehlikesini göze alamıyorsanız bu görevi kabul etmeyebilirsiniz. Size hiçbir şekilde kırılmam. Yanıtınızı bekliyorum.”

Bir kişi dışında armatörlerin tümü bu işin çok riskli olduğunu ve yakalanma durumunda gemilerine İngilizlerin el koyabileceğini, bunun da uluslararası bir skandal yaratacağını söylediler. Yani bu işe giremeyeceklerini Başbakan’a bildirdiler.

Armatör Kemal Sadıkoğlu ise ayağa kalktı ve yüksek sesle konuşmaya başladı:

“Sayın Başbakan, bu bir vatan borcudur. Her türlü tehlikeyi göze alarak bütün gemilerimi emrinize verebilirim. Ne zaman istenirse adaya istendiği kadar silah gönderirim. Bunun için hiçbir ücret de istemem.”

Kemal Sadıkoğlu’nun bu sözleri bütün armatörleri şaşırttı. Menderes ayağa kalktı, Kemal Sadıkoğlu’nu kucaklayarak teşekkür etti.

Sonra da toplantıyı bitirdi.

Daha sonra Genelkurmay’da yapılan bir toplantıda büyük gemilerin taşıdıkları silahları yanaştıkları limanda boşaltmalarının olanaksız olduğu sonucuna varıldı ve daha basit yollarla taşıma yapılmasına karar verildi. Yapılan tartışmalardan sonra silahların balıkçı kayıklarıyla taşınmasının, adaya çıkarılmasının ve mücahitlere teslim edilmesinin daha kolay olacağı görüşünde birleşildi.

Kıbrıs’ta balıkçılık yapan Vehbi Mahmut, Asaf Elmas ve Cevdet Remzi adlı üç gönüllü bulundu. Sicilleri incelendi ve temiz oldukları belirlendi. Silahlar hazırlandı ve 16 Ağustos 1958’de 5 metre uzunluğundaki kayığa 10 makineli, 20 tabanca ve iki sandık mermi yüklendi ve bu yürekli gençler Anamur sahilinden adaya doğru açıldılar.

Bu gençlere “İngiliz devriyesine yakalanırsanız silahları denize atıp balıkçı olduğunuzu söyleyin” diye tembih edildi.

İlk silahlar kazasız belasız adaya vardı ve mücahitlere teslim

edildi. Bu ekibe “Arı Ekibi” adı verildi. Bu kahraman ekip adaya tam 9 sefer yaptı ve taşıdıkları silahları mücahitlere teslim etti. Silahlar gerektiğinde çıkarılmak ve kullanılmak üzere özel ambalajlarıyla toprak altına gömüldü.

İki kayıkla yapılan bu silah taşıma işi talihsiz bir fırtınaya yakanınca sona erdi. Kayıklardan biri battı, iki genç boğularak şehit oldu.

Bu deniz kazasından sonra kayıkla silah taşımaktan vazgeçildi. Adaya daha fazla silah gönderebilmenin yolları araştırıldı ve bir balıkçı teknesi satın alınmasına karar verildi. Araştırmalardan sonra 3 tonluk bir balıkçı teknesi seçildi ve satın alındı. Bu tekneye silah taşırken fırtınaya tutulup batan sandalda şehit olan Asaf Elmas anısına “Elmas” adı verildi ve silah taşıma işine devam edildi. Ancak 18 Ekim 1959’da tekne silah doluyken İngiliz devriyesi tarafından fark edildi ve yolu kesilerek durması istendi. Durum hemen telsizle Ankara’ya merkeze bildirildi. Örgütün kurucu ve yöneticisi Binbaşısı İsmail Tansu derhal teknenin batırılması emrini verdi. Tekne silahlarla birlikte batırıldı.

O dönemin Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun olayı duyunca çok öfkeleni ve İsmail Tansu hakkında soruşturma başlatılması için emir verdi. Böyle bir soruşturma çok gizli olarak götürülen operasyonu açığa çıkaracağı için durum Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’ya bildirildi. Bakan derhal devreye girerek Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun’a bu olayın duyulması halinde bir daha adaya silah gönderilemeyeceğini söyleyerek kesinlikle soruşturma açılmamasını istedi.

27 Mayıs’ta Skandal Önlüyor

Genelkurmay ve Dışişleri Kıbrıs için uğraşırken Türkiye’de sokaklarda Demokrat Parti iktidarına karşı olan tepki de giderek büyüyordu. Olayların önlenebilmesi için ilan edilen sıkıyönetim de yeterli olamıyordu. Hemen hemen her gün üniversite öğrencileri sokaklara dökülüyor ve Demokrat Parti iktidarına karşı gösteriler düzenliyordu.

Öğrencilerin bu isyanı silahlı kuvvetleri de etkiliyor, özellikle ordunun alt kesiminde iktidara karşı tepkiler artıyordu. Türkiye bir darbeye doğru sürükleniyordu. Bu gösterilere halk ve ordunun küçük rütbeli kesimi de katılıyordu.

Sonunda ordu 27 Mayıs 1960'ta yönetime el koyarak Demokrat Parti iktidarını devirdi. Başta Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes olmak üzere Demokrat Parti bakanları ve milletvekilleri gözaltına alındı ve Harp Okulu'na toplandı. Daha sonra bütün Demokrat Partililer yargılanmak üzere Yassıada'ya götürüldü.

Yassıada, kısa zamanda yargılama için hazırlandı. Adadaki askeri birliklere ait binalar yatakhane haline getirildi ve buralara siyasi tutuklular yerleştirildi. Adadaki spor salonu da mahkeme salonu haline getirildi.

Ünlü Yassıada duruşmaları bu salonda başladı.

Gazeteler duruşmaları izleyecek muhabirlerinin adını ilgili komutanlığa bildirdiler. Görevli gazeteciler her gün Dolmabahçe'den vapurla Yassıada'ya götürülüyor, duruşmalar bittikten sonra da aynı vapurla geri getiriliyordu. Ayrıca izin alabilen vatandaşlarla sanık yakınları da duruşmaları izleyebiliyordu.

Yassıada duruşmaları 1960 yılının en önemli ve merakla izlenen olayıydı. Bütün Türkiye'nin gözü kulağı Yassıada'ya dönmüştü. Gazetelerin en deneyimli muhabirleri bu tarihi duruşmaları çok dikkatle izliyorlar, hemen bütün ayrıntıları gazetelerine bildiriyorlardı.

Radyolar akşam, duruşmaları uzun uzun veriyordu. Bütün Türkiye akşam ajansını büyük bir heyecanla izliyordu. Yargılamaları yürüten yargıç Salim Başol, Türkiye'nin en popüler kişilerinden biri olmuştu. Yargıç Başol'un çok sert bir üslubu vardı. Sanıkları zorda bırakacak sorular soruyordu. Verilen cevapları beğenmezse sanıkları zaman zaman azarlıyordu. Özellikle de Menderes'e çok yükleniyordu. Demokrat Parti'ye kızan insanlar bu nedenle Salim Başol'u çok beğeniyordu. Demokrat Parti taraftarları ise öfke içindeydi.

Zor ve kötü günlerdi.

Duruşmaların en korkusuz adamı ise Cumhurbaşkanı Celal Bayar'dı. Başol'un sorularına kısa ve kesin yanıtlar veriyor, "O şartlarda o kararları vermem gerekirdi, onun için de verdim. Bugün de önüme gelse yine aynı kararı veririm" diye kestirip atıyordu.

Menderes ise Celal Bayar gibi yanıtlar veremiyor, Başol'un sorularını yanıtlamakta zorlanıyordu.

Duruşmalar sonunda kabak üç kişinin başına patladı.

Başbakan Adnan Menderes, Dışışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan hakkında verilen idam kararı Milli Birlik Komitesi tarafından onandı ve bu üç siyasetçi İmralı Adası'na götürölerek idam edildi.

İdamlar hem yurtiçinde hem de yurtdışında büyük tepki ile karşılandı. Dünyanın en büyük ve etkin gazeteleri, ajansları üç politikacının idamını ağır dille kınadı.

Kurtuluş Savaşı'nın muzaffer komutanlarından biri olduğu için orduda büyük saygınlığı olan İsmet Paşa'nın ihtilalin lideri Cemal Gürsel'e idamların yapılmaması için yazdığı mektup da sonuç vermedi.

Yassıada duruşmaları tamamlanınca cezaya çarptırılan Bayar, bakanlar ve milletvekilleri Kayseri Cezaevi'ne nakledildi ve bir yıl yattıktan sonra affedildiler.

Olan Menderes, Zorlu ve Polatkan'a olmuştu. Onlar Demokrat Parti'ye çıkarılan ağır faturayı asılarak ödemişlerdi.

Üç kişinin canını alan acı ve adaletsiz ihtilal dönemi de böylece dramatik bir şekilde sona ermişti.

Yassıada duruşmaları devam ederken Kıbrıs'a gönderilen silahlarla ilgili iftiralar da ortaya atıldı. Ordudan temin edilen bu silahlarla Adnan Menderes'in kendisine bağlı bir silahlı milis gücü oluşturduğu iddiaları kulaktan kulağa yayıldı. Çok sayıda insan da bu iddiaya inandı. İhtilalciler bu söylentilerin üzerine gittiler ve ordudan temin edilen silahların ait olduğu birliklerdeki subayların sorumlu olduğuuna karar verdiler ve bu subayların tutuklanması gündeme geldi. Tam operasyon yapılacağı sırada Türk Mukavemet Teşkilatı'ndan sorumlu olan İsmail Tansu ihtilalin güçlü adamı

Başbakanlık Müsteşarlığı koltuğunda oturan Alparslan Türkeş'ten randevu istedi.

Tansu, Türkeş'e durumu anlattı ve silahların Türk Mukavemet Teşkilatı'na gönderildiğini ve bu silahların kendi gözetimlerinde mücahitlere teslim edilerek toprağa gömüldüğünü ve çarpışmalar olduğu zaman Rum EOKA yeraltı örgütüne karşı kullanıldığını anlattı:

“Komutanım böyle bir soruşturma açılır, silah temin eden subaylar tutuklanırsa çok büyük bir skandal çıkar, bunun mutlaka önlenmesi gerektiğini size arz etmek istedim. Takdir sizindir.”

Türkeş operasyonun yapılmaması için emir verdi ve İsmail Tansu'ya “İyi ki bizi zamanında uyardın ve skandalı önledin. Siz çalışmalarınızı aynen sürdürün. Artık arkanızda ben varım, bir ihtiyacınız olursa bana iletin, gereğini yapacağım” dedi.

Böylece hem Türk Mukavemet Teşkilatı sırrı açığa çıkmadı hem de büyük bir skandal önlenmiş oldu.

1974 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'ta zor durumda kalan yurttaşlarımızı korumak ve Rum saldırılarını önlemek için Barış harekâtını yaptı. Kıbrıs'taki harekâta Türk Mukavemet Teşkilatı da yer aldı ve belli mevzileri tutarak Türk Silahlı Kuvvetleri'ne yardımcı oldu.

Küçük Adadan Çıkan Deha: Denктаş

Kıbrıs gibi küçücük bir adadan birinci sınıf devlet adamı, politikacı ve usta bir diplomat olan Rauf Denктаş nasıl çıkmıştı?

Bunu kendi kendime hep tartışmış ama bir yanıt bulamamışımdır. Kıbrıs'tan neden Denктаş çizgisinde üstün nitelikli bir ikinci insan çıkmamıştır? Buna da bir yanıt bulamamışımdır.

Denктаş yıllarca Kıbrıs'ta yaşayan Türkler için bütün dünya ile tek başına savaşmıştır. Birleşmiş Milletler'de verdiği savaşım bütün dünyanın hayranlığına mazhar olmuştur.

Denктаş, Rumlarla, Yunanistan'la ve daima onların arkasında duran ülkelerin devlet adamlarıyla boğuşması yetmiyormuş gibi zaman zaman Ankara'daki hükümetlerle de uğraşmak zorunda kalıyordu.

Yaşamı boyunca Kıbrıs sorunu dışında başka hiçbir konuyla ilgilenememişti Denктаş. Ne müzik dinleyebilmiş, ne sinemaya gidebilmiş, ne tatil yapabilmiş, ne eğlenebilmiş... Denктаş'ın Kıbrıs'tan başka bir yaşamı olmamıştır. Bütün günleri, saatleri hep Kıbrıs için kafa yormakla geçmiştir.

İngiltere'de hukuk eğitimi gören ve adaya dönen genç Rauf, İngilizlerin yönetimindeki adada savcı olarak çalışmış sonra da Türk toplumunun liderliğini üstlenmiş ve yaşamı savaşım ile geçmiştir.

Rumlar adayı Yunanistan'a bağlamak (Enosis) idealini 1931'de başlatmıştı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Enosis'e hız verildi. 1955 yılında EOKA kuruldu. Adadaki Türk nüfus Rum nüfusunun dörtte biri kadardı. O nedenle EOKA şiddet eylemleriyle Türklere zarar veriyordu. Türkiye de Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun önerisiyle EOKA'ya karşı Türk Mukavemet Teşkilatı'nı (TMT) kurdu.

11 Şubat 1959 yılında Zürih-Londra anlaşmaları ile iki ortaklı bir devlet olarak Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyet'i kuruldu. Yine aynı anlaşmaya göre Türkiye, İngiltere ve Yunanistan ada ile ilgili olarak garantör devletler oldular. Anlaşmaya göre Türkler ve Rumlar eşit siyasi hak ve statüye sahipti. Ancak Rumlar kısa bir süre sonra anlaşmayı çiğnemeye başladılar ve Türkleri devlet kurumlarından dışladılar. Bununla da kalmadılar, Türklerin imhası veya adadan atılmasını öngören Akritas Planı'nı uygulamaya başladılar.

Türk toplumu yoğun bir baskı altına alınmış, köylerinden, evlerinden baskınlarından olmuşlar ve oluşturulan ceplerde yaşamak zorunda kalmışlardı. Buna rağmen EOKA saldırıları bütün şiddetiyle sürüyordu.

Kıbrıs'taki EOKA saldırıları Türkiye'de nefret uyandırıyor ve kamuoyu bu saldırıların ve cinayetlerin bir an önce durdurulmasını istiyordu. 14 Temmuz 1974'te Yunan cuntasının desteğiyle EOKA lideri Nikos Samson, Enosis'i gerçekleştirmek amacıyla Makarios'a karşı bir darbe yaptı. Makarios adadan kaçmak zorunda kaldı.

Bunun üzerine Türkiye, Zürih-Londra anlaşmalarında tanıyan garantörlük hakkını kullanarak 20 Temmuz 1974 günü Barış Harekâtı'nı başlattı. Kıbrıs'ın kuzeyi denetim altına alındı ve böylece adadaki Türk toplumunun can güvenliği sağlandı. Böylece 11 yıldır Rumların elinde tutsak olan Türkler özgürlüklerine kavuşmuş oldular. 15 Kasım 1983 yılında ise Denктаş'ın önderliğinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruldu. O tarihten bu yana da Kıbrıs'ta iki devlet yan yana yaşamaya başladı. Barış Harekâtı ile Kıbrıs'ta tam anlamıyla barış egemen oldu. Batılı devletlerin baskılarıyla başlatılan ve yıllarca süren toplumlar arası görüşmelerde bir sonuç alınamadı. Toplumlar arası görüşmelerin değişmeyen aktörü Denктаş, Kıbrıs'ta Türk varlığını sürekli savundu ve egemenlik olmadan Rumlarla anlaşmalarının olanaksız olduğunu bütün dünyaya bıkmadan usanmadan anlattı. İnanılmaz öngörüsüyle Türk toplumuna kurulan bütün tuzakların etkisiz hale gelmesini sağladı.

1992 yılında Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri olan Butros Ga-

li, Denктаş ile Rum lider Yorgo Vasiliu'yu New York'ta bir araya getirerek taraflara toprak bölüşümü haritasını verdi. Türklere yüzde 28.2 oranında toprak bırakılıyordu. Denктаş, Güzelyurt'u Rumlara bırakan haritayı reddetti ve en fazla yüzde 29 artı oranına inebileceğini önerdi. Vasiliu da bunu asla kabul etmeyeceklerini söyledi.

Daha sonra Gali "Fikirler Dizisi" diye anılan çözüm planını taraflara sundu ancak bunda da anlaşılamadı. Aynı yılın sonunda Rum kesiminde seçimler yapıldı ve seçimleri Glafkos Klerides kazandı. Çocukluktan beri arkadaş olan Denктаş ve Klerides arasında yeniden görüşmeler başladı.

Gali, Türk ve Rum liderleri New York'ta toplantıya çağırды. Denктаş, New York'ta kendisine baskılar yapılacağını duyuyor ama bunun neler olacağını bir türlü öğrenemiyordu. Denктаş çok sıkıntılıydı. Gali ile Klerides'in kendisinden neler isteyeceklerini düşünüyor, düşünüyor ama bir sonuca varamıyordu. New York'a iki gün önce gidip Birleşmiş Milletler'de nabız yoklamaya karar verdi.

Koca kurt New York'a iner inmez Birleşmiş Milletler binasına gitti ve bazı ziyaretler yaptı. Ama nereye gitse, kimle konuşsa da en ufak bir bilgi alamıyordu. İkinci gün yine Birleşmiş Milletler binasını kolaçan ediyordu. Birden karşısına Birleşmiş Milletler Kıbrıs Temsilcilğini uzun yıllar yapmış olan Oscar Camillon çıktı. Uzun yıllar birlikte çalışan iki dost olarak kucaklaştılar. Birbirlerini yıllardan beri görmüyorlardı. Hasret gidermeye başladılar. Hal hatırdan sonra Denктаş, Camillon'u övmeye başladı:

"Sen Kıbrıs'ta görev yapan en iyi temsilciydin. Sana daima güven duydum. Çünkü sen dürüst bir insansın ve çok iyi bir diplomasın. İşini yaparken hep tarafsız kaldın. Bu çok önemlidir."

Camillon, Denктаş gibi bir devlet adamından bu övgüleri almasının çok önemli olduğunu, bundan kıvanç duyduğunu söyledi ve teşekkür etti.

Denктаş, Camillon'u istediği noktaya getirmişti, hemen sorusunu sordu:

"Şimdi sana inandığım için önemli bir soru soracağım. Bana doğruyu söyleyeceğine inanıyorum."

"Hiç kuşkunuz olmasın sayın ekselans. Buyurun sorun."

“Öyleyse söyle bakalım. Bunlar yarın benden ne isteyecekler.”

Camillon güldü:

124 “Sayın Denктаş benden duymuş olmayın... Sizden yeni toprak isteyecekler.”

Denктаş teşekkür etti ve Camillon’la kucaklaştıktan sonra Birleşmiş Milletler’den ayrıldı ve gönül rahatlığıyla otele dinlenmeye gitti. Nasıl olsa öğrenmek istediğini öğrenmişti. Bundan sonrası kolaydı.

Ertesi sabah yatağından neşeyle kalktı, tıraş oldu, giyindi. Tam toplantı saatinde Birleşmiş Milletler binasına gitti ama hemen Gali’nin odasına gitmedi, sağda solda biraz oyalandı. Klerides’in kendisinden önce geleceğini biliyordu. Gali ile Klerides, Denктаş’a karşı nasıl bir taktik uygulayacaklarını konuşacaklardı.

Gali’nin odasına toplantı saatinden beş dakika sonra girdi. Gali ile Klerides baş başa vermişler konuşuyorlardı. Denктаş kapıdan girer girmez ikisi karşılamak için ayağa kalktılar. Denктаş daha merhaba bile demeden son sözünü söyledi:

“Bakın size peşin peşin söyleyeyim. Sakın benden toprak moprak istemeyin, benim verecek bir karış toprağım yok. Haberiniz olsun.”

Gali ile Klerides’in gözleri şaşkınlıktan fal taşı gibi açılmış, ikisi de donup kalmışlardı. Gali, Klerides’e dönüp baktı ve kararını verdi:

“Beyler toplantı burada sona ermiştir. Çünkü konuşacak bir şey yoktur.”

Denктаş ikisine de veda edip çıktı, otele döndü ve oradan sevinç içinde havaalanına gitti. Kurt politikacı yine her görüşmede olduğu gibi kendisine kurulan tuzağı bir kez daha atlatmayı başarmıştı.

Denктаş Kıbrıs’la Kalkar Kıbrıs’la Yatardı

Ünü dünyaya yayılmış olan Denктаş’ın hayatının tamamını Kıbrıs konusu doldururdu. Bir gün Oktay Ekşi ile Denктаş’ı ziyarette gitmiştik. Son gelişmeleri sorduk. Uzun uzun anlattı. Bir ara Oktay Ekşi’ye “Sen Karadenizlisin değil mi?” diye sordu.

“Evet efendim. Karadeniz’e gittiniz mi?”

Denktaş, boynunu bükerek “Çok istediğim halde bugüne kadar gitmek kısmet olmadı” dedi.

“Eğer zaman ayırabilirseniz ben size Karadeniz’i gezdirmek isterim.”

“İnşallah ayırabilirim. Çünkü hanım da çok görmek istiyor. Ben takvimime bakıp bir tarih belirleyeyim ve size bildireyim.”

Denktaş, Karadeniz Bölgesi’ni görmek için bir haftasını ayırmayı başardı ve Oktay Ekşi ile geziye gittiler. Gitmeden önce Oktay Ekşi’ye “Silahlı Kuvvetler’den bir helikopter iste. Denktaş’ı başka türlü gezdiremezsin” diye uyardım. Aklı yattı ve Genelkurmay’dan Denktaş’ı gezdirmek için helikopter istedi. Hemen helikopter tahsis ettiler. Bu sayede çok yeri görebildi Denktaş.

Dönüşte Oktay Ekşi’nin anlattığına göre hem Denktaş hem de eşi Karadeniz’e hayran olmuşlar, helikopterli gezi sayesinde çok yer görmüşler. Gezdikleri illerin yöneticileri de zaman zaman onlara katılmış. Aralarında konuşurlarken müzikten, sinemadan, tiyatro-dan söz etmişler. Bu konuşmalara Denktaş hiç katılmamış ve sadece dinlemiş. Bu durum hemen herkesin dikkatini çekmiş. Bunun farkına varan Denktaş bir açıklama yapma gereksinimi duymuş ve şöyle demiş: “Demin çok güzel konularla ilgili düşüncelerinizi açıkladınız. Çok ilgiyle izledim ama katılamadım çünkü ben bu konularda hiçbir şey bilmiyorum. Yaşamım hep Kıbrıs konusuyla uğraşmakla geçti. Ben sözünü ettiğiniz sanat etkinliklerinden hiçbirini izleyemedim. Özelliklerini anlattığınız sanatçılar hakkında pek bir şey bilmiyordum. Onun için konuşmalarınıza katılamadım. Benim kusuruma bakmayın.”

Demirel: Denktaş Kahramandır

Denktaş’ın en zor günleri...

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından hazırlanan adanın toprak paylaşımını yeniden düzenleyen planı Denktaş’ın bütün uğraşmalarına karşın referanduma sunuldu. Annan Planı, Türklerin uzun vadede adadan silinmesi planıydı. Plan

referandumdan geçerse Türklerin adadaki varlığı ciddi tehlike altına girecekti. Denктаş yırtınıyor ama bunu kimseye anlatamıyordu. Sonunda referanduma gidildi. Türkler “EVET” dediler ama Rumlar “HAYIR” verdikleri için referandum geçersiz sayıldı. Denктаş derin bir nefes aldı, “Rumlar bizi kurtardı” demekten de kendini almadı.

Denктаş şunu çok iyi biliyordu aynı olaylar Girit’te de yaşanmıştı ve bugün Girit’te tek bir Türk bile kalmamıştı. Girit faciasını özetleyerek anlatalım:

Girit, Muğla kıyılarına 180 kilometre uzaklıktadır. Önce Bizanslıların egemenliğinde olan ada, 823 yılında Arapların eline geçti. 961 yılında ise yeniden Bizanslıların oldu.

Daha sonra adayı Cenevizliler ele geçirdi ve 15 kilo altına Venediklilere sattılar.

1645’te Osmanlılar adayı fethetme harekâtına girişti. 24 yıl süren kanlı savaşlardan sonra ada Osmanlı egemenliğine geçti. Türklerin adayı alması Rumlar tarafından büyük bir sevinçle karşılandı. Venediklilerin kapattığı Ortodoks kiliseleri hemen açıldı.

Türkiye’den getirilen çiftçi, esnaf aileler yerleştirildi, camiler, medreseler, köprüler, kütüphaneler ve çeşmeler yapıldı.

Bu özgür ortam nedeniyle çok sayıda Yunan da adaya gelip yerleşti. 1760 yılında adada 200 bin Müslümana karşı 60 bin Hristiyan yaşıyordu. Girit’teki ilk isyan 1770’te patladı. Ondan sonra da aralıklarla sürdü.

1821’de başlayan Yunan isyanı 1825’te bastırıldı ama 1830’da Batılı devletlerin zorlamasıyla bağımsız Yunanistan kuruldu. Hemen ardından da Girit’te ayaklanma çıktı, kısa zamanda bastırıldı ancak Rumlar 1841 ve 1859’da yeniden ayaklandı.

Türlere yönelik katliamlar başladı. Bunların en büyüğü ve kanlısı 1866 yılının 16 Ağustosunda Selino kasabasında oldu. Binlerce Türk katledildi. Ama Batı bu katliamları görmezden geldi. Bundan cesaret alan ada Rumları 2 Eylül 1866’da “Enosis” ilan ettiler ve Girit’in Yunanistan’a bağlandığını açıkladılar.

Bu sırada adada 16 tabur Türk askeri bulunmasına rağmen Osmanlı devleti hiçbir şey yapamadı. Katliamlar, Yunan Albay Koreneos önderliğinde aralıksız sürdü.

Sonunda baskılara dayanamayan Osmanlılar, Girit'e özerklik vermeyi kabul etti ama Rumlar bunu reddetti. Batılı ülkelerin yoğun baskısıyla bu özerklik daha da genişletildi.

Ardından bir Yunan vali atandı. Böylece adada Osmanlı egemenliği fiilen sona ermiş oldu.

1909'a gelindiğinde sallantıda olan Osmanlı İmparatorluğu Girit'i düşünecek halde değildi.

O günlerde Avusturya, Bosna-Hersek'i ilhak ettiğini açıkladı. Osmanlı devleti buna da sesini çıkaramadı. Bunu fırsat bilen Girit Rumları adanın Yunanistan'a ilhak edildiğini açıkladı. Yunanistan da aday topraklarına kattığını dünyaya duyurdu.

Bu karar Türk toplumunda büyük infial uyandırdı. Heyecanlı ama hüznü dolu gösteriler yapıldı.

Sonuçta ada milyonlarca insanın "Girit bizim canımız, feda olsun kanımız" feryatları arasında 1909'da Yunanistan'ın oldu.

Bugün adada tek bir Türk bile yaşamamaktadır.

İşte Girit'in hüznü öyküsü böyle.

Kıbrıs'ın da aynı sona doğru yuvarlanmaması için Denктаş'ın dediği gibi "Egemenlik adada var olmanın vazgeçilmez şartıdır." O sıkıntılı günlerde yapayalnız savaş veren Denктаş'a Demirel sürekli moral veriyor, "Sakın mücadelenden vazgeçme" diyordu. Her fırsatta da "Denктаş kahramandır" diyordu.

Denктаş gerçekten bir kahramandır. Bugün Kıbrıs'ta Türk varlığı sürüyorsa bunda Denктаş'ın büyük rolü vardır.

**28 ŞUBAT ÖNCESİ
OLAYLAR**

Cindoruk Başbakanlığı Neden Reddetti?

1993 Nisanı'nda Türkiye, beklenmedik bir olayla allak bullak oldu.

Cumhurbaşkanı Özal, ani bir kalp krizi sonucunda yaşamını yitirdi. Özal, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ne yaptığı yorucu gezi- den döndüğünün ertesi günü banтта sabah yürüyüşünü yaparken Semra Hanım'ın gözleri önünde birden yere kapaklandı.

Semra Hanım feryat ederek Turgut Bey'in üzerine atladı. Bir yandan Turgut Bey'in göğsüne masaj yapıyor bir yandan da avaz avaz "Yetişin... Yetişin" diye bağıırıyordu.

Sağlık görevlileri koştular ama yapılacak bir şey yoktu çünkü Cumhurbaşkanı'nın kalbi şiddetli bir krize dayanamamış ve durmuştu. Hemen ambulansa taşınan Özal bir umutla hastaneye götürüldü.

Ama bütün çabalara rağmen Cumhurbaşkanı kurtarılamadı.

Özal'ın beklenmedik ölümü Türkiye'deki bütün dengeleri altüst etti. Aslında devletin üst kademesi, Amerika'da prostat ameliyatı olan Özal'ın durumunu biliyordu. Amerika'dan gelen raporlarda Özal'ın prostat kanseri olduğu ve bir iki yıllık ömrü kaldığı bildiriliyordu. Ancak Özal'ın kalp krizi geçirip hemen öleceği hiç kimsenin aklından geçmiyordu. Bu yüzden Ankara büyük bir şok yaşadı. Yalnız devlet katında değil bütün ülke şok içindeydi. Özal karşıtları bile bu ani ölüm nedeniyle şaşkına dönmüşlerdi.

Peki şimdi ne olacaktı? Demirel henüz bir buçuk yıllık başbakan- dı. Onun ve Erdal İnönü'nün karizması sayesinde Türk siyasi tari- hinde bir ilk yaşanmış, yıllardan beri rakip olan iki parti AP ile SHP bir başka deyişle merkez sağ ile merkez sol koalisyon kurmuştu.

Hem Demirel, hem İnönü büyük bir uyum içindeydiler ve hükümet sorunsuz bir şekilde ülkeyi yönetiyordu. Demirel ve İnönü'nün sorumlu devlet adamlığı sayesinde bakanlar kurulunda herhangi bir sorun çıkmıyor, bakanlar tek bir partinin temsilcileriymiş gibi hareket ediyorlardı.

Ancak Özal'ın ölümü belki de bu uyumun sonu olacaktı. Çünkü herkes Demirel'in Çankaya'ya çıkmak isteyeceğini biliyordu.

Ülkenin ana konusu DYP'nin başına kimin geçecekti. Başbakan olacak DYP'li, Demirel'in yönetim becerisini gösterebilecek miydi? Hükümet içinde bir saat düzeniyle işleyen uyumu sürdürebilecek miydi? İnönü ile anlaşabilecek miydi?

Bunlardan daha önemlisi İnönü, Demirel'in yerine seçilecek olan kişinin altında çalışmayı kabul edecek miydi, yoksa politikadan mı çekilecekti? Çünkü İnönü değerli bir bilimadamıydı ve politikadan bir an önce ayrılmak istiyordu. Bu değişimi bahane ederek politikadan kopabilirdi. O zaman ne olacaktı? İnönü'nün yerini kim dolduracaktı. Yeni SHP lideri aynı uyumu gösterebilecek miydi?

Kafalardaki sorular uzayıp gidiyordu ve sağlıklı yanıtlar bulunamadığı için endişeler artıyordu. Seçimden sonra yakalanan siyasi istikrarın bozulma olasılığı herkesi korkutuyordu.

Çok geçmeden Demirel, Çankaya'ya çıkıp çıkmayacağı konusunda nabız yoklamaya başladı. İnönü ile yaptığı görüşmede SHP liderinden olumlu yanıt alınca rahatladı ve cumhurbaşkanlığına soyunmaya karar verdi. Başbakan, cumhurbaşkanlığına aday olacağını alıştırma alıştırma sağda solda söylemeye başladı.

Günler ilerledikçe Demirel, söylemlerini netleştirdi. Bunun üzerine DYP içinde genel başkanlık arayışları başladı. DYP içinde tartışmasız tek bir isim öne çıkıyordu: Meclis Başkanı Hüsamettin Cindoruk. Ancak Cindoruk bu işe pek fazla hevesli gibi görünmüyor, uzak duruyordu.

Hemen her gün DYP'li milletvekilleri ile parti örgütünden bir sürü insan Cindoruk'u ziyaret ediyor ve partinin başına geçmesini istiyorlardı. Cindoruk, kararsızlığını ortaya koyan açıklamalar yapıyordu.

DYP kongresine on gün kala Pınar Türenç ile birlikte Ankara'ya gittik. Cindoruk'u aradım ve kendisini ziyaret etmek istediğimizi söyledim. Hemen aynı gün akşamüstü bizi beklediklerini söyledi. Randevu saatinde Meclis Başkanlığı Konutu'na gittik.

Görevliler bizi salona aldılar. Bir iki dakika içinde Cindoruk ile eşi Dilek Hanım geldiler. Bir süre havadan sudan konuştuk sonra malum konuya girdik. Cindoruk genel başkanlık için neden direndiğini anlatmaya başladı:

“Ben şu aşamada DYP genel başkanlığına soyunmak istemiyorum. Bunun siyaseten yanlış olduğunu görüyorum. Partiyi bir süre geçici genel başkanın yönetmesinde yarar var. Onun için bütün ısrarlara rağmen genel başkanlığa aday olmayacağım. Arkadaşlar üstüme çok düşüyorlar ve zaman zaman bunalıyorum. Ama direnmek zorunda olduğumu biliyorum. Siyasette sabırlı olmak gerekir.”

Ben, Cindoruk'un bu değerlendirmesine katılmadığımı, örgüt kendisini istediğine göre görevi kabul etmesi gerektiğini söyledim.

Cindoruk hafifçe güldü ve şöyle dedi:

“Bakın ben hem parti için, hem Türkiye'nin geleceği için DYP genel başkanlığına soyunmamayı daha yararlı buluyorum. Eğer genel başkan olursam bu aşamada kuracağım hükümete hâkim olamam. Bütün bakanlar benim emirlerimle değil, Çankaya'nın emirleriyle hareket edecekler. Bunu çok iyi biliyorum. Bu sefer Süleyman Bey'le aram bozulacak. O da ülkenin yararına olmayacak. Onun için ben geçici olarak bir başka arkadaşın bu görevi yüklenmesini uygun buluyorum.”

“Kim olabilir bu kişi?”

“İsmet Ağabey genel başkan olur ve kasımda yapılacak kongrede ben genel başkanlığa adaylığımı koyup seçilirim. O zaman dengeler yerli yerine oturmuş olur.”

“Ama ya İsmet Sezgin seçilemez de Tansu Hanım genel başkanlığı alırsa...”

“Tansu Hanım'ın aday olacağını sanmıyorum. Demirel'e rağmen DYP'de hiçbir şey olmaz bunu unutmayın.”

“Hüsamettin Bey, siz daha iyi bilirsiniz politikada şans insanın ayağına her zaman gelmez. Bence bu fırsatı kaçırmamak gerekir.

Siz şimdi aday olmaz da biri gelir genel başkanlığı alırsa tren kaçmış olacak. O treni bir daha yakalamak çok zor, hatta imkânsız olabilir.”

“Yanlış düşünüyorsunuz. Ben kaç senedir politikanın içindeyim. Benim yaptığım doğrudur. Bunu önümüzdeki günler gösterecektir. O zaman bana hak vereceksiniz.”

“Ya yanılıyorsunuz. Bir de bunu düşünün. Genel başkan olan kişi treni alıp giderse bir daha onu yakalayamama tehlikesi de yok mu?”

“Kuşkusuz bu olasılık da var ama bugün benim başka çarem yok.”

“Sizi bütün ısrarlara rağmen böyle bir karara götüren nedir?”

“Ben Demirel’le görüştüm. Bu konuyu açmadım. O da açmadı ama konuşmamızın bir yerinde bana ‘Ben Cumhurbaşkanıym, sen Meclis Başkanı’sın, bir de iyi bir Başbakan bulursak ülkeyi gül gibi yönetiriz’ dedi. Bu, bana, ‘Sen aday olma’ mesajıdır. Ben bu ülkede Demirel’e rağmen başbakanlık yapamam.”

O sırada konuşmayı başından beri dikkatle izleyen ama söze hiç karışmayan Dilek Cindoruk dayanamadı:

“Hüsam, bence Tufan Bey doğru söylüyor. Bir kez daha düşünmen lazım. Bir daha bu fırsat doğmayabilir.”

Hüsamettin Bey hafif gülümseyerek başını iki yana salladı:

“Hayır hayır, benim yaptığım doğrudur. Zaman bunu gösterecektir.”

Bir iki gün sonra Hüsamettin Cindoruk’un kesinlikle aday olmayacağını öğrenen Tansu Çiller hemen adaylığını açıkladı ve bildirildiği gibi Demirel’e rağmen İsmet Sezgin ile Köksal Toptan’dan fazla oy alarak DYP genel başkanlığına seçildi.

Başbakanlığı devralan Çiller o gün konuştuğumuz gibi DYP trenini alıp götürdü. Orada burada durdu kalktı, kömürü suyu bitti, raydan çıkıp devrilmesine ramak kaldı ama bir daha da hareket ettiği gara hiç dönmedi.

Çiller'in, Komutanları Emekli Etme Planı

Milli Güvenlik Kurulu'nda alınan 28 Şubat kararları bir hükümet için ağır kararlardı.

Oybirliği ile alınan kararlar hükümeti zor durumda bırakmıştı.

Kararların alındığı o tarihi toplantıda kurulun asker kanadı, hükümeti demokratik, laik cumhuriyete ihanet etmekle suçluyordu.

Toplantıda Cumhurbaşkanı Demirel de askerleri desteklemiş ve Doğru Yol Partisi ile Refah Partisi koalisyonuna irtica hareketlerinin önlenmesini öngören bir liste verilmişti. Bu listenin en kısa zamanda uygulanması tavsiye edilmişti.

Aslında bu, bir muhtıraydı. Refah Partisi ile Doğru Yol Partisi'nin ortak olduğu hükümet bu muhtırayı ya kabul edip uygulayacak ya da istifa edecekti.

Refahyol hükümeti istifa etmedi. Kararları kabul etmiş oldu.

Aradan üç gün geçmişti. DYP lideri Tansu Çiller kafasında bazı planlar yapıyordu. Düşündüklerinin riskleri vardı ama başarılı olması durumunda kamuoyundan büyük puan toplayacağını, hatta demokrasi kahramanı olacağını hayal ediyordu.

Kafasında oluşturduğu cüretkâr plan şuydu: 28 Şubat kararlarını öneren komutanların tümünü emekliye ayırmak.

Ancak bu planı uygulayabilmek için partisinin başkanlık divanından yetki alması gerekiyordu.

Eğer başkanlık divanı arkasında durur, grubu da yanına çekebilirse planını yürürlüğe koyabilirdi. Tansu Hanım'ın üç gündür düşünüp kafasında oluşturduğu bu plan son derece basitti ve iki ayaklıydı.

Başkanlık divanı toplantısını açan Çiller, sözü uzatmadan doğrudan konuya girdi ve kafasındaki planı üyelere anlattı.

Şimdi bu heyecanlı toplantıyı anlatmaya burada ara verelim ve bir gün sonraki gelişmelere geçelim.

İnanılmaz Haberi Başdanışman Veriyor

O gün, gazetede çalışırken aklıma sık sık aradığım ve önemli bilgiler aldığım Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanı eski milletvekili rahmetli Münif İslamoğlu'nu aramak geldi.

Münif Bey umur görmüş bir insandı ve asla uydurma haber vermezdi. Her zaman güvendiği gazeteciye kamuoyunun duyması gerekli olan önemdeki haberleri vermekten çekinmezdi.

Münif Bey henüz evden çıkmamıştı. Hal hatır sorduktan sonra günlük olayları konuşmaya başladık. Münif Bey birden hiç beklemediğim bir şey söyledi. Bu bir bombaydı:

“Biliyor musunuz Tansu Hanım çıldırmış... Evet evet resmen çıldırmış bu kadın... Olacak iş değil beyefendi, olacak iş değil. Partinin başkanlık divanını toplayıp bütün komutanları emekli etmek istediğini söylemiş ve yetki istemiş. Allah'tan bazı aklı başında arkadaşlar kendisini frenlemişler.”

“Sayın İslamoğlu bu müthiş bir haber... Nereden aldınız? Kaynak sağlam mı?”

“Beyefendi toplantının zaptı geldi bize. Konuşulanları not eden bir arkadaş toplantıdan sonra bunu bize getirdi.”

“Bu belgeyi bana yollayabilir misiniz? Ya da hemen evinize bir arkadaşı yollayıp aldirtayım mı?”

“Olabilir. Birini gönderin belgeyi vereyim. Yarın sabah bu saatlerde eve gelsinler.”

Bu çok önemli belgeyi ertesi sabah Ankara bürodan bir arkadaş gidip Münif Bey'den aldı. Ertesi gün de İstanbul'da benim elimine geçti.

Toplantıya katılan üyelere birinin tuttuğu bu notlar aynen şöyle:

“DYP Başkanlık Divanı’nın 3 Mart 1997 tarihli toplantısından notlar.

DYP Başkanlık Divanı, Genel Başkan, Genel Başkan Yardımcıları, Genel Sekreter ve Grup Başkanvekillerinin katılımı ile Dışişleri Konutu’nda toplandı. Toplantının tek maddesini MGK sonrası durum değerlendirmesi teşkil etti.

Genel Başkan Çiller ve bir kısım üyeler bunalımdan çıkış için önerilerde bulundular. Daha sonra bu konuda iki planın uygulanabileceği konusunda mutabakat sağlandı.

Söz konusu planlar şunlar:

A Planı: MGK bildiri krizi, uzlaşma içinde çözülmeli. Gerek asker kanadı, gerekse Başbakan Erbakan’ın yumuşatılması için çaba harcanmalı.

B Planı: Bu plana göre hükümet ‘Vuruşarak çekilme’ eylemi yapacak. Söz konusu plan çerçevesinde önce ‘Generallerin emekli edilmesi’ için Başbakan’la anlaşma sağlanacak. ‘Emeklilik karar-nameleri’ hazırlanacak. Tansu Çiller kararnameleri alıp Cumhurbaşkanını Demirel’in onayına sunacak. Çiller, bu görüşme sırasında Cumhurbaşkanını’na şunları söyleyecek: ‘Demokrasiden yana mısınız, militarizmden yana mısınız?’

Büyük bir ihtimalle Cumhurbaşkanı, kararnameleri imzalama-yacak. Bu yeni durumdan sonra meclise gidilerek gerekli açıklama kamuoyuna yapılacaktır.

Çiller’in konuşması:

‘Öncelikle, taraflar arasında uzlaşma için çalışalım. Ben, durumu cumhurbaşkanına iletirim. Görevimi yapar, daha sonra olanı biteni halkuma anlatırım.

İşin içinde iç ve dış güçler var. Hınçları Erbakan’a ama hedef biziz. Demirel istese MGK toplantısını dilediği gibi yönlendirirdi. Ama yapmadı. Gerekirse vuruşarak çekilelim. Şimdi B Planı’nı uyguluyoruz ama meclis grubu benim arkamda olur mu?’

Cevheri’nin sözleri:

‘Generallerin emekli edilmeleri konusunda muvaffak olunamaz. 12 Mart ve 12 Eylül’de bunlar düşünüldü. Ama uygulaması gayri kabil.’

Rıza Akçalı'nın önerisi:

'Demokrasi kartını oynayalım. MGK kararlarını gerekirse biz de imzalamayalım. Çünkü biz imzaladıktan sonra Erbakan imzalamakta direnir ilerde aleyhimize koz olarak kullanabilir.'

Çiller'in cevabı:

'Ben de öyle düşünüyorum.'

Çiller'in yanı sıra bazı konuşmacılar da Cumhurbaşkanı'na sitemkâr ifadeler kullanmışlar, bu arada DYP ileri gelenleri B Planı'nın uygulanması halinde parti grubunun nasıl tavır sergileyeceği konusunda nabız yoklaması yapıyor."

Tansu Çiller bu cüretkâr planı ortaya atarken bunu uygulamakta samimi miydi yoksa bir başka amaç mı güdüyordu. Başkanlık divanından kendisine onay çıksaydı bu planı uygulama cesaretini gösterebilir miydi? Bu soruları yanıtlamak olanaksız.

Münif İslamoğlu bu metni Cumhurbaşkanı Demirel'e de sunduğunu söyledi. Başdanışman bu belgeyi sadece Cumhurbaşkanı'na sunmadı, askerlere de götürdü. Belgeyi askerler içinde en güvendiği kişi olan Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Güven Erkaya'ya verdi ve şöyle dedi:

"Bu belgeyi daha beyefendi görmedi. Onu atlattım sana geldim."

Güven Paşa belgeyi dikkatlice sonuna kadar okudu ama fazla önemsemedi:

"Bunu fazla ciddiye almıyorum."

Buna rağmen Erkaya ilk fırsatta belgeyi Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı'ya okuttu. İki komutan karşılıklı gülüştüler. İki üç gün sonra Savunma Bakanı Turhan Tayan, Ahmet Çörekçi, İlhan Kılıç ve Güven Erkaya ile eşleri Gölbaşı'ndaki askeri tesislerde yemek yediler. Yemek boyunca tek konuşulan konu irtica olaylarıydı. Askerler hükümete ağır eleştiriler yönelttiler. O yemek Turhan Tayan için çok zor geçti. Milli Savunma Bakanı hükümet için yapılan eleştiriler karşısında bunaldı.

Yemekteki mesajlar Tansu Çiller'e büyük olasılıkla Turhan Tayan tarafından iletilmiş olmalı. Ama Tansu Hanım yine de bu işin peşini bırakmıyor. Bir ay sonra planı değiştirerek yine atağa geçi-

yor. En yakın arkadaşlarından bile gizlediği bu planı doğrudan Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı'ya açıyor.

Mayıs ayı içinde Karadayı'yı ziyaret ediyor ve kendilerine karşı olan komutanları emekli etmek istediğini söylüyor, yardımını istiyor.

Böyle bir teklifi şaşkınlıkla karşılayan Karadayı, Tansu Çiller'in önerisini reddediyor.

Demirel: “Doktor! Asker Rahatsız, Onları Bir Yokla!”

Refahiyol hükümetinin en hızlı günleri...

Erbakan, başbakan olmasının verdiği havayla bulutların üzerinde dolaşıyor, kendisinin çok kritik bir denge üzerinde oturduğunu unutarak devletin 70 yıllık temel politikalarına ters davranışlarda bulunmaktan kaçınmıyor.

Laik, demokratik cumhuriyete yürekten bağlı olan toplumun duyarlılıklarına özen göstermeden esip yağıyor.

Her fırsatta “Taksim’e cami dikeceğiz, İstanbul’u ikinci kez fethedeceğiz” yollu meydan okumalarda bulunuyor. Bu açıklamalara toplumdan, devletin üst düzey kurumlarının yöneticilerinden gelen tepkileri hiç umursamayan Erbakan kalkıp “Yalnız Taksim’e değil, Çankaya’ya da cami dikeceğiz” resti çekiyor.

Bu söylemler öyle sert ve kışkırtıcı bir tonda söyleniyordu ki, toplumun hemen hemen bütün kesimleri Refah Partisi’nin rejime yönelik meydan okumalarına isyan ediyordu. Buna karşın Tansu Çiller suskun. Refah Partisi’nin bu densizliklerine kapalı kapılar arkasında bile bir tepki koymuyordu.

Ülkede hava giderek geriliyor. Ordu içinde kıpırdanmalar olduğu yolunda yoğun söylentiler halk arasında yayılıyordu. Sokaktaki vatandaş ihtilalin her an olabileceği beklentisi içindeydi. Oysa askerlerin ihtilal yapma gibi bir düşüncesi yoktu. Üst rütbeli generaller gazetecilerin “Ordu içinde bir ihtilal havası esiyor mu?” sorularına şu yanıtı veriyordu:

“Silahlı kuvvetler demokrasiye bağlıdır. Bu nedenle ihtilali düşünmemektedir...”

Bütün bunlara karşın komutanlar asker titizliği ve özeni ile her olasılığı masaya yatırarak “Durum muhakemesi” yapıyorlardı.

Bu toplantılarda oluşan genel kanı şöyle belirleniyordu:

“Görüşlerimizi, endişelerimizi Milli Güvenlik Kurulu’nda dile getirelim. Uyarılarımızı, politikacıların anlayacağı açıklıkla yapalım. Bazı önlemlerin alınması için ısrar edelim.”

Daha önce iki kez müdahaleye muhatap olan Demirel askerlerin nabzını dikkatle dinliyor. Askerin çok rahatsız olduğunu biliyordu.

Gelişmelerden çok canı sıkılan Demirel, askerlerin düşüncelerini daha yakından öğrenmek istiyordu. Bir gün başdanışmanı eski milletvekili Münif İslamoğlu’nu çağırıp şu talimatı verdi:

“Doktor sen askerlere git ve ağızlarını yokla. Genelkurmay’daki hava nasıl öğren?”

“Emredersiniz beyefendi. En kısa zamanda size bilgi arz ederim.”

İslamoğlu, Demirel’in yanından çıktıktan sonra ne yapabileceğini, askerlere hangi kanaldan sokulmasının daha yararlı olacağını düşündü, sonunda Deniz Kuvvetleri Komutanı Güven Erkaya Paşa’ya gidip konuyu açık açık konuşmaya karar verdi.

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı’nı arayarak Güven Erkaya’dan randevu istedi.

Randevu günü Deniz Kuvvetleri Komutanı Güven Erkaya’ya gitti. Hal hatırdan sonra İslamoğlu doğrudan konuya girdi:

“Paşam bir ihtilal söz konusu mu? Sizin böyle bir niyetiniz var mı?”

Güven Paşa son derece sakın yanıt verdi:

“Hayır, böyle bir düşüncemiz yok.”

İslamoğlu, Güven Paşa’nın ağzını aramak ve onu konuşturmak için tahrir etmeyi denerdi:

“Paşam size bir şey söyleyeyim mi? Ben olsam ihtilal yapmak için bir dakika bile beklemezdim.”

Paşa, zeki bir insan olduğu için Münif Bey’in attığı bu zarfı yutmadı ve şu yanıtı verdi:

“Yok yok, ihtilal düşünülüyor bile, biz gereken uyarıları yasal zeminleri kullanarak yapmayı tercih ediyoruz. Bu kararlılık içindeyiz.”

Paşa'nın ağızından duyduğu bu kesin ifadeler Münif İslamoğlu'nu rahatlatıyor ve veda ederek Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndan ayrılıyor. Makam arabasına atladığı gibi soluğu Çankaya'da alıyor ve Demirel'e müjdeli haberi veriyordu.

Tansu Çiller, Bakanlar Kurulunda Ağlıyor

Yıl 1991...

Bakanlar kurulu salonu...

DYP-SHP koalisyonunun bakanları yerlerini almışlar, Başbakan Demirel'i bekliyorlar. Bazı bakanların önünde kalın dosyalar var. Ama hiçbiri Tansu Çiller gibi dosyaları okumuyor. Hepsi hararetle hararetle iki gazetenin manşetini tartışıyor.

Ekonomiden sorumlu olan Tansu Çiller ise okuyor gibi yapıyor ama belli ki aslında pek önündekilerle ilgili değil. Kulağı hemen yanındaki iki bakanın konuşmalarında. Çünkü tartışılan manşetler kendisiyle ilgili. Manşetlerden çok mutlu olduğu anlaşılıyor. Onu sevindiren manşetlerin başlıkları şöyle:

"Tansu Hanım'ın kolları bağlı."

İkinci başlık ise konuyu açıyor:

"Devlet Bakanı ekonomik önlemler öneriyor ama bunlar çıkartılmıyor."

Bu haberlerin iki gazeteye Tansu Hanım tarafından uçuurulduğu konusunda toplantıya katılan bakanların en ufak bir kuşkusu yok. Çünkü Tansu Hanım zaman zaman basına bu tip haberler veriyor sonra da "Benim haberim yok, ilgim de yok, gazeteler nereden almışlarsa almışlar" diyor.

Herkes bu iki manşetin Başbakan Demirel'i çok kızdırdığına emin. O nedenle bütün bakanlar Demirel'in nasıl davranacağını merak ediyor. Hükümet kurulduğundan beri en elektrikli toplantının bu olacağı konusunda kimsenin kuşkusu yok. Demirel'in gelmesi yaklaştıkça salondaki heyecan da gözle görülür şekilde artıyor. Ancak herkesi şaşırtan, Tansu Hanım'ın son derece rahat ve mutlu olması.

Kimseyle konuşmadan önündeki kâğıtları okuyor gibi görünen Tansu Hanım'ın dudaklarında hınzırca bir gülümse var. "İşte ben Demirel'e bile böyle kazık atarım" gibilerden bir gülümseme.

Birden bakanlar kurulu salonunun kapısında bir hareketlenme oluyor ve başbakan içeri giriveriyor. Bakanlar ayağa kalkıp başbakanı selamlıyorlar. Demirel'in suratı asık ve bembeyaz. Belli ki manşetler epeyce canını sıkmış.

Eliyle işaret ederek "Buyurun beyler" diyor. Bakanlar oturuyor. Başbakan bir süre önündeki kâğıtları karıştırıyor ve sonra kafasını kaldırarak toplantıyı açtığını söylüyor, söz isteyen olup olmadığını soruyor.

Devlet Bakanı Ömer Barutçu barut gibi... Öfkeli bir sesle söz istediğini söylüyor. Başbakan "Buyurun" diyor. Barutçu ağzını açar açmaz sözler ağzından alev gibi fışkırıyor:

– Efendim bir arkadaşımız basında hükümeti ağır bir dille suçluyor. Bu hükümet bazı önlemleri almıyormuş. Daha doğrusu alınmasını engelliyormuş. Ben bu hükümetin bir üyesi olarak itham altındayım. Bu arkadaş basına konuşacağına burada açıklasın biz neyi engellemişiz?

Salonda çıt çıkmıyor. Herkes buz kesmiş birbirine bakarken Tansu Hanım kafasını önündeki kâğıtlardan kaldırmıyor. Demirel, Çiller'e dönüp sert bir ses tonuyla şöyle diyor:

– Nedir engellenen, açıklayın sayın bakan?

Herkes Tansu Hanım'a dönmüş merakla ne söyleyeceğini bekliyor. Devlet bakanı kafasını yavaş yavaş Demirel'e döndürüyor ve öylece kalakalıyor. Ağzından tek bir sözcük çıkmıyor, sadece boş boş Başbakan Demirel'in suratına bakıyor.

Demirel görevlilere dönüyor ve Başbakanlık Genel Sekreteri Necdet Seçkinöz'ü çağırmağını istiyor. Kısa bir süre sonra bakanlar kurulu salonunun kapısı açılıyor, içeri şaşkın bir yüzle Necdet Seçkinöz giriyor ve Demirel'e "Buyurun efendim" diyor.

– Necdet Bey, Devlet Bakanlığı'ndan ne geldiyse toplayın buraya getirin.

– Bekleyen hiçbir evrak yok efendim.

Demirel ısrar ediyor:

- Sayın bakan olduğunu iddia ediyor. Siz bir kez daha bakın.
- Efendim, Devlet Bakanlığı’ndan Başbakanlık’a gelen hiçbir şey yok.

Başbakan, Seçkinöz’ün kesin yanıtı üzerine Tansu Çiller’e dönüyor:

- Sayın bakan gördünüz, sizden gelen bir tek evrak bile yok. Nedir çıkarılmayan kararlar, nedir engellenen? Lütfen açıklayın.

Tansu Hanım çaresizlik içinde taş kesilmiş öyle bakıyor. Birden ağlamaya başlıyor. Yaşlar gözlerinden sicim gibi akıyor. Herkes şaşkınlık içinde birbirine bakıyor. Tansu Hanım birden kalkıyor ve hızla salonu terk ediyor.

Toplantıdaki bakanlar belki de yaşamlarında ilk kez böyle bir olayla karşı karşıya kalmışlardı. Herkes Tansu Hanım’ın istifa edeceğine inanıyordu. Çünkü çok zor durumda kalmıştı. Ama günler geçtiği halde Tansu Hanım’ın istifasına dair bir gelişme olmamıştı.

Genel kanı Tansu Hanım’ın istifasını verdiği ama Demirel’in bunu kabul etmediği yönündeydi.

Bir süre sonra bir gün Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin merakını yenemeyip Demirel’e soruyor:

- Efendim Tansu Hanım’ın istifasını neden engellediniz?

Demirel bu soruyu gayet sakin yanıtlıyor:

- Etmedi ki...

- Peki neden istifasını istemediniz?

– Biraz zamana ihtiyaç var. Kamuoyu hâlâ onun arkasında, çünkü henüz onu tanımıyor.

Bu olay 1991 yılı sonlarında yaşandı. Çiller iki yıl daha bakanlıkta kalmayı başardı. 1993 yılında ise Cumhurbaşkanı Turgut Özal ölünce Demirel, Çankaya’ya çıktı. Tansu Hanım ise Demirel’in yerine önce DYP genel başkanlığına seçildi sonra da başbakan oldu.

Yazılanı Okuyamayan Başbakan

Yıl 1994...

DYP-CHP koalisyonu... Tansu Çiller Başbakan, Hikmet Çetin Dışişleri Bakanı. Her ikisi de Avusturya'da toplanan NATO Asamblesi'ne katılmak için Viyana'dalar. İlk günkü yorucu görüşmelerden sonra hem Başbakan hem de Dışişleri Bakanı erkenden odalarına çekiliyorlar.

Bir süre sonra Hikmet Çetin'in kapısı vuruluyor. Çetin kapıyı açtığı anda karşısında heyecan içindeki özel kalem müdürünü görüyor.

"Hayrola ne var?"

"Efendim rahatsız ediyorum ama çok önemli bir gelişme var. Sizi haberdar etmek istedim."

"Nedir?"

"Efendim, Rusya'da bazı önemli olaylar oluyor. Yeltsin isyancıları dize getirmek için Beyaz Ev'i (Rusya Parlamentosu) bombalamış. Gelişmelerin çok ciddi boyutta olduğunu bildirdiler. Bilgini ze sunarım efendim."

Olay, Çetin'i de heyecanlandırmıştı. Hemen telefona giderek bakanlığı arattı ve daha ayrıntılı bilgi aldıktan sonra Tansu Hanım'a telefon etti.

Tansu Hanım'ın özel kalem müdürü telefona çıktı. Çetin çok önemli gelişmeler olduğunu, bu nedenle Başbakan'la hemen görüşmek istediğini, kendisine haber verilmesini istedi. Özel kalem müdürü sıkıntı içinde şöyle dedi:

"Sayın bakan çok özür dilerim ama Sayın Başbakan istirahate çekildiler ve kendilerini rahatsız etmemem için talimat verdiler onun için haber veremem efendim."

Hikmet Çetin'in canı sıkıldı ama özel kalem müdürünün yapacağı bir şey yoktu. Israr etmedi.

"Peki ama yarın sabah aşağı inmeden mutlaka bana haber verin."

"Emredersiniz sayın bakanım. İyi akşamlar efendim."

Ertesi sabah Çetin'e Başbakan'ın aşağı inmek üzere olduğunu bildirdiler. Hemen odasına gitti. Önceki günkü gelişmeleri ayrıntılarıyla Başbakan'a anlattıktan sonra gazetecilerin bu konuda sorular yöneltebileceğini, kendisine açıklama için bazı notlar hazırlayıp vereceğini söyledi.

Sonra Başbakan'ın danışmanı Büyükelçi Yalım Eralp'le birlikte Başbakan'ın gazetecilere söyleyeceklerini bir kartona yazdı. Notlar bu tip olaylarda söylenecek klasik sözlerden oluşuyordu. Açıklamanın bir yerinde de "Meşruiyet"ten ayrılınmaması vurgulanıyordu.

Yalım Eralp, Çetin'i uyarmak gereğini duydu:

"Sayın bakanım, Tansu Hanım bu sözcüğü 'Meşrutiyet' diye okur. Bunun yerine bir başka sözcük bulsak."

"Doğru, başka bir şey bulalım."

Çetin'le Eralp epeyce kafa yordular ama "Meşruiyet"ın yerini tutabilecek bir sözcük bulamadılar. Bunun üzerine Başbakan'ın dikkatini çekmek için "Meşruiyet" sözcüğünü büyük harflerle iri iri yazdılar. Çetin götürüp küçük metni yazdıkları kartonu Tansu Hanım'a verdi.

Tansu Hanım toplantının yapıldığı binaya gidince Türk gazeteciler hemen çevresini sararak Rusya'daki olaylar hakkında görüşlerini sordular. Başbakan hemen Dışişleri Bakanı Çetin'in verdiği kartondan okumaya başladı. Ancak tam tartışmalı "Meşruiyet" sözcüğüne geldiği zaman bunu "Meşrutiyet" diye okudu.

Aldıkları bütün önlemlere rağmen Çetin'le Eralp'in korktukları başlarına gelmişti. Tansu Hanım, büyük harflerle yazdıkları sözcüğü tahmin ettikleri gibi yanlış okumuştı. O sırada başka bir toplantı için Viyana'da bulunan ve Tansu Hanım'ı izlemeye gelen Devlet Bakanı Yıldırım Aktuna'nın gözleri fal taşı gibi açıldı ve Hikmet Çetin'e baktı. Çetin hemen savunmaya geçti:

“Bana hiç bakma... Ben ‘Meşruiyet’ yazdım, hem de büyük harflerle. Ama genel başkanınız yine de ‘Meşrutiyet’ diye okudu.”

Başbakan’ın konuşması bitince Hikmet Çetin hemen elindeki kartı aldı ve getirip Yıldırım Aktuna’ya gösterdi. Devlet bakanının gözleri bir kez daha fal taşı gibi açıldı.

Aynı toplantıda Tansu Hanım bir sürü pot kırdı. Ancak bunlardan ikisi çok ilginçti.

Bir oturumdan sonra gazeteciler Tansu Hanım’a “NATO’ya girmek isteyen ülkeler arasında Rusya var mı?” diye sordular.

Tansu Hanım hiç düşünmeden ve hemen yanındaki Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin’e danışma gereği duymadan yanıtladı:

– Hayır, bu ülkeler arasında Rusya yok.

Hikmet Çetin’in soluğu kesildi. Yanıt tamamen yanlıştı çünkü Rusya vardı, üstelik toplantının ana maddesi buydu. Hemen eğilip Tansu Hanım’ın kulağına fısıldadı:

“Aman Tansu Hanım, Rusya var.”

Başbakan bozuntuya vermeden hemen lafı değiştirdi:

“Her ne kadar yoktuysa da toplantıda Rusya’nın katılması için ilke kararı alındı.”

Başbakan’ın yaptığı ikili görüşmelerden biri de Fransa Cumhurbaşkanı Mitterrand’laydı. Tansu Hanım görüşmede ele alınan genel konulardan sonra sözü döndürüp dolaştırıp Avrupa Birliği’ne getirdi. Tansu Hanım Mitterrand’dan Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne alınması için destek istedi:

“Sayın başkan ben Avrupa Birliği’ni çok iyi tanırım. Avrupa Birliği konusunda kitabım var.”

Bu konuşmayı unutmayan Fransa Cumhurbaşkanı Tansu Hanım’ın kitabını merak etmiş ve buldurulması için talimat vermiş. Fransız dışişleri yetkilileri aramışlar taramışlar ama böyle bir kitap olmadığını, daha doğrusu Tansu Hanım’ın böyle bir kitap yazmadığını saptamışlar ve durumu Mitterrand’a bildirmişler.

İBRET BELGELERİ

Demirel'den Koçaryan'a Tarihi Ders

Karşımda oturan kişi güler yüzlü, sempatik bir insan.

Adı: Samson Özararat.

Samson Özararat 58 yaşında bir Anadolu Ermenisi. Yanık tenli, yüzünde Anadolu insanının çileli yaşamından kalan çizgileri var. Konya'da doğmuş, Saint Joseph (Sen Şozef) Fransız Erkek Lisesi'nde okumuş. Türkçesi kusursuz. Askerliğini Heybeliada'da yapmış.

Asala militanlarının Türk büyükelçilerine yaptıkları suikastlardan sonra çok sayıda Ermeni kökenli vatandaşlar gibi huzursuz olup, Türkiye'den ayrılmak zorunda kalmış ve Fransa'ya gitmiş. Orada bir Fransız kadınla evlenmiş. Kendi deyişiyle çoluk çocuğa karışarak hanım köylü olmuş ve Nice'e yerleşmiş. Nice'te emlakçılık yapıyormuş.

Ben Samson Özararat ile karşılaştığımda yıl 2009'du. Onun adını Türkiye ile Ermenistan'ın yakınlaşması için yaptığı arabuluculuk nedeniyle duymuştum. İlginç bir insandı. İçtenlikli ve açık sözlüydü.

1993 yılında Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin en gergin olduğu dönemde MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş ile Ermenistan Cumhurbaşkanı Levon Ter Petrosyan'ı Paris'te bir otelde buluşturarak diplomatların yapamadığı bir işi başarmıştı.

Türkeş ile Petrosyan'ı buluşturmayı nasıl başardığını çok merak ediyordum. Kendisine bunu sordum.

Çok alçakgönüllü bir insan Samson Özararat. Sorum üzerine gülümsüyor ve koltuğunun arkasına yaslanarak başardığı bu çok zor işi sıradan bir olaymış gibi anlatmaya başlıyor:

“Ben Ermeni bir ailenin çocuğuyum ama Türk vatandaşıyım. Yani Anadoluluyum. Yıllarca bir arada yaşamış olan Türkler ile Ermenilerin birbirlerine düşman olmalarını benim aklım almıyor. Bu işte birçok yanlış olduğunu düşünüyorum. Düşmanca ilişkilerin ancak ve ancak diyalogla düzeleceğine de bütün kalbimle inanıyorum. Bunun için arabuluculuk yapmaya karar verdim.

Aynı coğrafyada doğup büyümüş, aynı havayı teneffüs etmiş, aynı suyu içmiş, bu topraklarda yetişen ürünlerle karnını doyurmuş, karakter yapıları birbirinin aynı olan bu insanların barışta birleşebileceklerini adım gibi biliyorum. İşte bunun için hiç düşünmeden, bir çıkar beklemeden bu işe soyundum.

Önce tanıdığım Türk politikacıları ile bu konuyu konuştum. Hepsi Ermenistan’a karşı en sert muhalefeti MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş’in yaptığını söylüyordu. Türkeş’le konuşmak istedim. Epeyce uğraştım ama başaramadım. Türkeş’e yaklaşmamın olanaksız olduğunu anladım. Bunun üzerine arkadaşım olan Tuğrul Türkeş’ten beni babasıyla buluşturmasını istedim. Tuğrul isteğimi olumlu karşıladı ve babasıyla beni buluşturacağına söz verdi.

Tuğrul’un sayesinde Türkeş’le buluştum. MHP Genel Başkanı ile konuştukça Ermenilere sıcak baktığını anladım. Tarihte Türkiye Ermenilerinin büyük kahramanlıklar yaptıklarını isimler vererek saydı.

Dinledikçe şaşırıyordum. Sonunda dayanamadım ve ‘Efendim bu söylediklerinizi ben Petrosyan’a anlatsam adam inanmaz. Bunları siz kendisine söyler misiniz?’ diye sordum.

‘Tabii söylerim’ diye yanıt verince şaşkınlığım daha da arttı ve doğrusunu söylemem gerekirse çok heyecanlandım.

Bu konuşmayı yaptığımız tarih 1993 Şubatı’ydı.

Korka korka Türkeş’e ‘Efendim önümüzdeki ay Petrosyan Paris’te olacak. Eğer gelerseniz sizi onunla buluştururum’ dedim.

Türkeş’in hiç tereddüt etmeden verdiği yanıt beni daha büyük bir şaşkınlığa sürükledi:

‘Gelirim. Sen görüşmeyi ayarla.’

Büyük Buluşma Gerçekleşiyor

Görüşmeden sonra hemen Ermenistan Cumhurbaşkanı Petrosyan'ı aradım. Aramızda şu konuşma geçti:

'Sayın Cumhurbaşkanı mart ayında Paris'e geldiğinizde sizi Alparslan Türkeş ile görüştürebilirim. Türkeş'le yaptığım konuşmada sizinle konuşup konuşmayacağını sordum. Olumlu yanıt aldığım için sizi aradım.'

'Türkeş kabul ettiyse sorun yok. Ben Paris'e gelince kaldığım otelde görüşebiliriz. Bundan mutluluk duyarım. Siz ona göre ayarlama yapın.'

İki lider belirlenen tarihte Paris'te Petrosyan'ın kaldığı otelde buluştu. Uzun bir görüşme oldu."

Bu görüşmede Türkiye'ye karşı ılımlı bir politika izleyen ve soykırım iddialarını geri plana iten Petrosyan ülkedeki ekonomik krizi aşmaları için Türkiye'nin desteğine gereksinimleri olduğunu vurguladı ve Türkiye'nin kendisine yardım etmesini istedi sonra da sözünü şöyle bağladı:

"Bana yardım etmezseniz bundan sonraki seçimi şahinler karşısında kazanmam olanaksız olur."

Türkeş, Petrosyan'ın Türkiye ile ilişkileri düzeltmek için kararlı olduğunu anladı ve ona mutlaka yardım edilmesi gerektiğine inandı.

Petrosyan'ın Türkeş'e yaptığı içtenlikli açıklamaları doğrudu. Çünkü Ermenistan Cumhurbaşkanı 1991'de göreve geldiğinden bu yana özellikle Ermeni diasporasının yarattığı Türkiye düşmanlığını ilişkileri iyileştirerek ve Türkiye'den destek alarak geri plana itmeyi amaçlıyordu. Ancak Amerika'daki Ermeni diasporası ve Ermenistan'daki şahin partiler ve politikacılar Petrosyan'ı yıpratmak için her türlü girişimde bulunuyorlardı.

Petrosyan'ın düşüncelerini özetlemek için zaman zaman yaptığı konuşmaları dikkatle izlemek gerek.

Petrosyan bir konuşmasında Türkiye'ye karşı yürüttüğü politikayı şöyle açıklıyor:

"Türkiye ile ilişkilere büyük önem vermemiz gerek. Geçmişte-

ki sorunlarımız ne olursa olsun, ekonomik ve ticari ilişkileri kurmak zorundayız. Türkiye bizim Avrupa'ya ve Arap dünyasına ulaşan en kısa yolumuzdur."

Bu politikayı diasporaya ve şahinlere karşı yılmadan yürüten Petrosyan'ın iktidarının bozulmaması Türkiye için çok önemli olmalıydı. Ancak olmadı.

Görüşmeden döndükten sonra Türkeş Ermenistan'la ilişkilerin düzeltilmesi için Petrosyan'ın politik açıdan güçlü hale getirilmesi gerektiğini, bu nedenle de desteklenmesinin çok önemli olduğunu liderlere anlattı ama onları ikna edemedi.

Türkiye'deki politikacılar Petrosyan'a yardım etmeyi göze alamadılar ve geçekten de bir sonraki 1998 seçimlerini Petrosyan kaybetti, yerine de en iddialı şahinlerden Robert Koçaryan geldi ve Ermenistan Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturdu.

Koçaryan genç bir insandı ancak iktidara gelir gelmez Petrosyan'ın yürüttüğü politikaların tam tersini uygulamaya başladı. Türkiye ile ilgili politikasını ise gerginleşme üzerine kurdu. Petrosyan'ın geri plana ittiği soykırım iddialarını iktidara geldikten 10 gün sonra kaşımaya başladı. Onun iktidarında Türkiye düşmanlığı Ermenistan'da zirve yaptı.

Koçaryan'dan sonra iktidara gelenlerin hiçbiri onun kadar akıllı ve geniş düşünemediler. Hepsi de diasporanın etkisinden kurtulamadı ve oradan esen rüzgârların önünde sürüklenerek Türkiye karşıtlığından kurtulamadılar.

Oysa Ermenistan 2 milyonluk küçücük bir ülke. Türkiye ile iyi ilişkiler içinde olsalar hem ekonomik hem de sosyal yaşam yönünden çok rahat ederdi.

Demirel-Koçaryan Görüşmesi

Yıl 1998 Haziranı.

Petrosyan gitmiş yerine şahinliğiyle ünlü Koçaryan gelmiş.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Zirvesi'ni izlemek üzere Cumhurbaşkanı Demirel ile Yalta'ya gittik.

Yalta, Rusya'nın Antalyası. Şirin, güzel bir kent. O yıllarda Rusya, komünist rejimi terk etmiş ancak hâlâ serbest ekonomiden çok uzakta. Devletçilik sürüyor. Demirperde ülkesi standardının üzerine çıkılamamış.

Yalta Otel'i'nde kalıyoruz. Zirveye katılan ülkelerin delegasyonları da aynı oteldeler. Çünkü kentte Yalta Otel'i'nden daha lüks otel yok. 1500 odalı bu dev otel bizim kasaba otelleri düzeyinde. Her yer dökülüyor, eşyaları eski, yemekler ve hizmet çok kötü.

Rusya'ya ileri tarihlerde de sık sık gittim. Bugünkü standart 1998 yılıyla karşılaştırılmayacak kadar yükselmiş. Bu, Rusya için çok önemli bir gelişme.

Ama şunu da belirtmek gerekir ki, bugünkü Rusya turistler için Avrupa'dan daha pahalı bir ülke.

Komünist rejimin hantallığı ve köhneliği ise her tarafta hâlâ sürüyor. Serbest ekonomiye bir türlü tam geçiş sağlanamıyor. Yılların alışkanlığını kaldırmak kolay değil.

Ancak Yalta sokaklarında dolaşırken belki de dünyanın hiçbir yerinde karşılaşamayacağınız kadar güzel kız görüyorsunuz. İnılmaz bir çelişki. Gerçi bu güzel ırkın insanların büyük bölümü artık tatillerini Antalya'da yapıyor. Rusya'da Antalya, Ruslar için bir cennet.

KEİ (Karadeniz Ekonomik İşbirliği Zirvesi), uluslararası adıyla BSEC (Black Sea Economic Cooperation) Yalta Otel'i'nin devasa salonunda toplanıyor.

Bu projeyi Turgut Özal ortaya attı.

Belki böyle bir düşünce vardı ama bir türlü hayata geçirilememişti. Bunu başaran Özal oldu. Karadeniz Ekonomik İşbirliği 1992'de İstanbul'daki zirvede doğdu. Türkiye'nin fikir sahipliği ve öncülüğünde kurulan KEİ'ye nedense Yunanistan da sokuldu. Bunu da Özal istedi.

Zirve sakın başladı. Görüşülecek konular ve alınacak kararlar önceden belirlendiği için bu tip zirvelerde sürprizler olmaz. Gazeteciler de bu zirveleri sabahdan akşama kadar izlemezler, daha çok aralarda konuşabildikleri devlet adamlarından bilgiler almak için uğraşırlar. Ama bazen de hiç ummadığınız ilginç ve heyecan veri-

ci gelişmeler yaşanabilir. Onun için gazeteciler salondan ayrılmazlar. Sabırla beklerler.

Hepimizin şansı; Demirel gibi gazetecilerin dilinden anlayan, onlara ilginç bilgiler veren bir politikacının zirveye katılmasıydı. Demirel kendisiyle beraber gelen gazetecileri habersiz bırakmazdı. Bir başka iyi tarafı da yazılmasını istemediği bir konuda asla açıklama yapmamasıydı. Anlattığı her şeyi yazmak serbestti. Bazı arkadaşlar anlattığı ilginç bir olayı yazıp yazamayacağımızı sorduğunda gülerek şöyle yanıtlardı:

“Ben yazılmayacak bir şey söylemem. Söylediklerimin hepsi yazılabilir. O bakımdan rahat olun.”

Bir de dönüşte uçakta gazetecileri çağırır, onlara görüşmeleri hakkında geniş bilgiler verirdi. Yani Demirel gazetecileri iyi besleyen liderlerin başında gelirdi. Özal da Demirel gibiydi. Bu iki liderle bir yere gitmek haber yönünden sıkıntı çekmemek demekti.

Zirve, “Yaprak kımıldamıyor” diyecek kadar durgun geçiyordu. Sıkılıyorduk. Ama Demirel umudumuzdu. Ondan bir hareket bekliyorduk.

Evet, zirvenin ikinci günü Demirel bizi yanıltmadı. Konuşmalar bir ara kesildi ve birden bir hareketlenme oldu. Demirel’in yerinden kalktığını ve salondan koruma ordusu ile dışarıya doğru ilerlediğini gördük. Bir anda bütün gazeteciler yerlerinden fırladı ve büyük bir hızla Demirel’i yakaladık.

“Efendim, ne oldu? Nereye gidiyorsunuz?”

“Bekleyin. Sabırlı olun. Her şeyi göreceksiniz.”

Salonun kapısı doğrudan bahçeye açılıyordu. Ama Demirel oraya yönelmedi ve hemen sağdaki koridora girdi. Koridor, anında korumalar tarafından kapatıldı. Biz giremedik. Ama Demirel yirmi-yirmi beş metre sonra bir odaya girdi.

Hepimiz meraktan çatlıyorduk. Belli ki biriyle buluşacaktı Cumhurbaşkanı ama kiminle?

Hiç kimsenin bu konuda en ufak bir bilgisi yoktu.

Aradan on dakika geçti, bu kez Ermenistan Cumhurbaşkanı Koçaryan masadan kaktı, o da korumalarla birlikte Demirel’in git-

tiği odaya girdi. Belli ki Demirel-Koçaryan görüşmesi yapılacaktı. Bu buluşmanın sızması hepimizi şaşırttı. Heyecanla bekliyorduk ve bir yandan da gazetelerimize birer manşet göndereceğimiz için sevinçten uçuyorduk.

Dakikalar geçmek bilmiyordu. Acaba ne konuşuyorlardı? Görüşme isteği kimden gelmişti? Hangi konuları ele aldılar? Soykırım iddiaları gündeme geldi mi? Bunları öğrenebilecek miydik?

25 dakika sonra odanın kapısı açıldı, Demirel dışarı çıktı ve toplantı salonuna doğru ilerlemeye başladı. Hemen önünü kestik.

“Efendim ne konuştunuz? Anlaşabildiniz mi? Bir açıklama yapar mısınız?”

Demirel bir tek kelime etmedi ve ellerini havaya kaldırarak açıklama yapmayacağını belirtti ve yürümesine devam etti.

Belli ki Demirel açıklamasını daha sonra yapacaktı ama bizim gazetelere haber geçmemiz gerekiyordu. Mutlaka bazı bilgiler edinmek zorundaydık. Hepimiz heyetteki Dışişleri bürokratlarının başına üşüştük ama onlarda da ayrıntı yoktu. Hatta görüşmenin olacağı onlara bile söylenmemişti. Belli ki sürpriz bir gelişme olmuş ve görüşme kararı alınmıştı.

Beş dakika sonra da Koçaryan çıktı odadan. Suratı asıktı. Bu kez onun önünü kestik. Demirel’e sorduğumuz ama yanıtını alamadığımız soruları Koçaryan’a sorduk.

“Görüşme nasıl geçti? Olumlu mu, olumsuz mu?”

Koçaryan bilmiyorum gibilerden dudaklarını yukarıya doğru kaldırdı:

“Görüşme çok iyi geçti ama Sayın Demirel’le görüş birliğine varamadık. Yine de konuşmamız yararlı oldu. Hepsı bu.”

Koçaryan’dan da umduğumuz bilgiyi alamadık. Ama anlaşıldığı kadar Demirel-Koçaryan görüşmesinden beklendiği gibi bir sonuç alınamadı.

Toplantının sonuna doğru bazı bilgiler sızmaya başladı. Bizim bürokratlar çok yüzeysel bazı bilgiler verdiler. Görüşmelerde sadece soykırım iddiaları gündeme gelmişti. Koçaryan, Türkiye’nin

soykırımı kabul etmesini önermiş Demirel de gereken yanıtı vermiş. Böylece bir sonuca ulaşamamıştı. Bürokratlar Demirel'in Koçaryan'a tarihi bir ders verdiğini söylüyorlardı.

Zirve sona erdikten sonra uçakla Türkiye'ye dönerken Demirel gazetecileri uçağın ön tarafına çağırdı ve her geziden sonra toplantılarda konuşulan konular hakkında bilgi verdi ve değerlendirmeler yaptı.

Demirel'in verdiği bilgiye göre görüşme isteği Koçaryan'dan gelmiş. Koçaryan, Ukrayna Devlet Başkanı Kuchma'ya eğer kabul ederse Demirel'le görüşmek istediğini söylemiş. Kuchma da Koçaryan'ın isteğini Demirel'e iletmış. Cumhurbaşkanı görüşmeyi kabul etmiş onun üzerine iki liderin buluşmasına karar verilmiş.

Demirel buluşulacak odaya önceden giderek Koçaryan'ı kabul etmiş oldu. Hal hatır sorduktan sonra Koçaryan ile Demirel görüşmesinde Ermenistan Cumhurbaşkanı şunları söylemiş:

"Biz Türkiye ile anlaşmaya hazırız, bizim sizinle herhangi bir sorununuz yok. Biz, tarihi aşmak istiyoruz. Ancak tarihte yaşananları da çözmeden, sorunları aşamayız. Onun için siz bizden soykırım olayları için özür dileyin, biz de bu işi unutalım."

Demirel'in yanıtı ise şöyle:

"Bak sen daha çok genç bir başkansın. Sana tavsiyem kesinlikle tarihten husumet çıkarma. Bu, büyük sorunlar yaratır. Bizimle ilişkilerinizi geliştirmek istemenize sevindim. Ancak Azerbaycan sorununu önümüzde. Biz bu konuda son derece hassasız. Çünkü Azerbaycan toprakları bugün Ermenistan'ın işgali altındadır. Bir buçuk milyon insan toprağından, evinden oldu, göçebe hayatı yaşıyor. Sizin bir an önce bu işgali kaldırmanız gerekir. Dediğim gibi Türkiye bu durumun sürdürülmesinden çok rahatsızdır."

Koçaryan, Demirel'in bu sözlerine rağmen tarihin tartışılmasında ısrar ediyor:

"Tarihten gelen ağır yükü ortadan kaldırmak için tarihi tartışmak gerekir."

Demirel sakın bir şekilde genç ama şahin politikalar yürüten Koçaryan'ı uyarıyor:

"Türkiye büyük bir devlettir. Hiçbir şekilde sorunlara duygusal

yaklaşmaz. Ermenistan gibi 6 yıllık bir devletle bizim herhangi bir sorunumuz olmaz. Sorun, Azeri topraklarının işgalinden kaynaklanmaktadır. Bunu düzeltmeden olumlu bir yaklaşım beklemeyin. Unutmayın ki Ermenistan'ın dünyaya açılması için Türkiye'ye ihtiyacı var. Çünkü dünyaya açılacak başka kapınız yok. O nedenle Azerilerle sorununuzu çözmeniz gerekiyor.”

Koçaryan, Demirel'in verdiği dersleri bir türlü anlamıyor ve ısrarını sürdürüyor:

“Toprak işgali bir savaşın sonucudur. Azerilerde o kadar insan yerinden olduysa bizde de 500 bin insan yer değiştirmek zorunda kaldı.”

Demirel, Koçaryan'a barış için yol gösteriyor ve iki ülke arasındaki anlaşmazlığın çözülmesi için Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı çerçevesinde kurulan “Minsk Grubu”nun yeniden işlerlik kazanmasını öneriyor.

Koçaryan gözlerini karartan şahin politikası nedeniyle barıştan yana bir yaklaşım içinde olamıyor ve gelecek için olumsuz sinyaller veriyor:

“Bugüne kadar yapılan uluslararası mutabakatları biz kabul etmiyoruz. Minsk süreci ölmüştür. Ama biz, Azerbaycan dışında mutlaka sizinle bağlantı kurmak istiyoruz.”

Demirel son kez bir uyarı yapıyor:

“İşgali kaldırmazsanız Türkiye sizinle bağlantı kurmaz. Ben bu konuları senden önceki cumhurbaşkanları ile de konuştum. Onlara da anlattım. Azerbaycan'la ilişkilerinizi düzeltin ve Türkiye ile dost olun. Bu, Ermeni ulusunun yararınadır. Bunu unutmayın.”

Sonra da kalkıyor ve Koçaryan'ın elini sıkarak odayı terk ediyor.

Ermenilerin Düşmanlığı Nasıl Doğdu?

Ovanes Kaçaznuni, Taşnak Partisi'nin kurucusu. 1918 yılında kurulan Ermenistan devletinin de ilk başbakanı. Kaçaznuni bu görevde 13 ay kalabilmiş.

İlginç bir politikacı olan Kaçaznuni 1923 yılı nisan ayında Taş-

nak Partisi'nin Bükreş'te düzenlediği bir toplantıda hazırladığı raporunu açıkladı. Bu raporda Ermenilerin Türklerin soykırım yaptığı yolundaki iddialarla ilgili olarak çok önemli açıklamalar var. Bu tarihi gerçekleri dile getiren rapor Ermenistan'da yasaklandı ancak Ermeni ve Rus arşivlerinde bulunmaktadır.

Bu tarihi raporu İlker Başbuğ *Ermeni Suçlamaları ve Gerçekler* adlı kitabında şöyle özetliyor:

"1914 sonbaharında, Türkiye henüz savaşa taraflardan birine katılmamışken, fakat savaş hazırlıkları içindeyken, Güney Kafkasya'da büyük gürültü içinde ve enerjik biçimde Ermeni gönüllü birlikleri oluşturmaya başlandı.

Sadece birkaç hafta önce, Erzurum'da yapılan kongrede gönüllü birlikler konusunda alınan olumsuz karara rağmen Ermeni Devrimci Taşnaksutyun, hem bu birliklerin oluşturulmasına hem de bunların Türkiye'ye karşı gerçekleştirdikleri operasyonlara aktif biçimde katıldı.

Gönüllü birliklerin kurulması gerekir miydi sorusu günümüzde elbette anlamsızdır. Tarihsel olayların kendisine özgü çelik bir mantığı vardır. Ancak yine de hataydı.

1914 sonbaharında Ermeni gönüllü birlikleri kuruldu ve Türklerle karşı faaliyete geçti. Bu gelişme Ermeni halkının hemen hemen çeyrek yüzyıl boyunca beslenmiş olduğu psikolojik ortamın doğal ve kaçınılmaz bir sonucuydu. Bu psikoloji kendini bir şekilde bulmalıydı ve onu buldu.

Günümüzde kimin suçlu olduğunu sormak da anlamsızdır. Gönüllü birliklerin kurulması bir yanlışsa, bu yanlış, kökleri uzak geçmişte aranacak bir siyasi çizginin doğal devamı ve sonucudur. Biz bu gönüllü hareketine aktif biçimde katıldık. Bu katılım parti kongresinin kararına rağmen gerçekleşti.

1914 kışı 1915 yılının ilk ayları, Taşnak Partisi dahil olmak üzere, Rusya Ermenileri açısından bir heyecanlanma ve umut dönemiydi.

Biz kayıtsız şartsız Rusya'ya yönelmiş durumdaydık.

Herhangi bir gerekçe yokken, zafer havasına kapılmıştık. Çar hükümetinin Güney Kafkasya Ermenistan'ı ile Türkiye Ermeni

eyaletlerinden oluşan Büyük Ermenistan'ın bağımsızlığını bize armağan edeceğinden emindik.

Aklımız dumanlanmıştı. Biz kendi isteklerimizi başkalarına mal ederek, sorumsuz kişilerin boş sözlerine büyük önem vererek ve kendimize yaptığımız hipnozun etkisiyle, gerçekleri anlayamadık, hayallere kapıldık.

Ermeni halkının günü onun siyasi, askeri önemi, keza Ruslara verdiği destek fazla abartıldı.

1915 yaz ve sonbahar döneminde, Türkiye Ermenileri zorunlu göçe (tehcir) tabi tutuldu. Türkler savunma içgüdüleriyle hareket etmişlerdi. Tehcir kararı amacına uygundu. Kitlesel sürgünler ve baskınlar gerçekleştirildi. Bütün bunlar Ermeni meselesine ölümcül bir darbe vurdu: Ermeni vilayetleri Ermenisiz kaldı.

Kötü kaderden şikâyet etmek ve felaketimizin sebeplerini kendi dışımızda aramak acıklı bir durumdur. Bu, bizim psikolojik durumumuzun karakteristik bir özelliğidir. Denizden denize Ermenistan projesi gibi emperyalist bir talebe kapıldık ve kıskırtıldık. Müslüman nüfusu katlettik. Terör eylemlerinin amacı Batı kamuoyunu kazanmaktı.

İsteyen herkes bizi kolyca atlattı, ihanet etti, kesti, başkalarının kesilmesine imkân verdi. Taşnak Partisi'nin artık yapacak bir şeyi yoktu. İntihar etmeliydi.”

Kaçaznuni bu raporda kimseden çekinmeden vicdanının sesini dile getirmektedir ve gerçekleri haykırmaktadır.

Çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Ermeniler huzur ve refah içindeydiler. Hiçbir sıkıntıları yoktu. Çoğu esnaflıkla geçiniyordu. Hatta imparatorluk Ermenilere hoşgörü ile bakıyor, onları “millet-i sadıka” olarak kabul ediyordu. Ermeniler yüzlerce yıldır yaşadıkları topraklara bağlı kaldılar, kimse onların dinlerine, inançlarına müdahale etmiyordu. Özgürlük içinde mutlu bir şekilde yaşıyorlardı.

Bu mutluluk 1915 yılında sona erdi. Bunun en büyük sorumlusu Çarlık Rusyası'ydı. Rusya, Kaçaznuni'nin raporunda belirttiği gibi Ermenileri kullandı ve onları yüzlerce yıldır mutlu bir şekilde yaşadıkları topraklarından etti.

Osmanlı İmparatorluğu, iki Alman zırhlısının Karadeniz'e çıkıp Sivastopol'u bombalaması üzerine 1 Kasım 1914'te Birinci Dünya Savaşı'na Almanya'nın müttefiki olarak girmek zorunda kaldı.

İki Alman zırhlısına Karadeniz'e çıkmaları için kimin izin verdiği anlaşılamadı. İttihat Terakki'nin ileri gelenlerinin hiçbirinin olaydan haberi olmamıştı. Ancak herkes Enver Paşa'dan şüpheleniyordu. Enver Paşa ise bütün ısrarlara karşın olaydan haberi olmadığını söylüyordu. Sonuçta zaten can çekişen ve topraklarının büyük bölümünü yitiren imparatorluk bir emrivaki ile Birinci Dünya Savaşı'na girmiş oldu.

2 Kasım'da Rusya, 5 Kasım'da da İngiltere, Osmanlı devletine savaş ilan etti.

Bu, imparatorluk bir için felaketti. Nisan 1915'te Osmanlı İmparatorluğu üç cephede saldırıya uğradı.

İngilizler ve Fransızlar dev donanmalarıyla Çanakkale'ye saldırdılar. Amaçları Çanakkale Boğazı'ndan geçip İstanbul'u istila ederek imparatorluğu yıkmaktı. Ancak Çanakkale'de büyük bir Türk direnişiyle karşılaştılar ve boğazdan Marmara'ya geçemediler. Deniz ve kara savaşlarında büyük kayıplar vererek geri gitmek zorunda kaldılar.

İngilizler, Çanakkale'ye saldırırken aynı anda Süveyş harekâtı başlatmıştı. Ruslar ise Doğu vilayetlerine saldırdılar.

Ruslar, Doğu harekâtında daha bir yıl önce kurulmasına ön ayak oldukları Ermeni Gönüllü Birlikleri'ni kullanmaya başladılar. Savaşa katılım nedeniyle köylerde erkek kalmamıştı. Yaşlılar, kadınlar ve çocuklar korumasızdılar. Ermeni çeteler bu köylere baskınlar düzenliyorlar ve katliamlar yapıyorlardı. Onun dışında Osmanlı ordusuna lojistik destek getiren kuvvetlere saldırıyor, bunları engelliyorlardı. Durum çok vahimdi. Enver Paşa, Dahiliye Vekili Talat Paşa'ya bir yazı yollayarak "Ermenileri aileleriyle birlikte Rus sınırı içine göndermek yahut bu Ermeni ve ailelerini Anadolu içinde çeşitli yerlere dağıtmak gereklidir" diye bildirdi.

Enver Paşa'nın bu uyarısı üzerine "tehcir" kararı alındı ve zaman yitirmeden uygulamaya konuldu.

Tehcir sırasında savaş nedeniyle bölgede güvenlik sağlanamadığı için bazı acı olaylar yaşandı. Göçe zorunlu kılınan Ermeni ailelerinin korunmaları o günkü koşullarda sağlanamadığı için dağlardaki eşkiyalar bu insanlara saldırdı. Çok sayıda insan katledildi.

Sonraki yıllarda Ermeniler bu tehcir olayını sürekli Türkiye'ye karşı kullandılar. Bunu gündemde tutabilmek ve Türkiye Cumhuriyeti'ni soykırımla suçlayabilmek için tehcir sırasındaki yaşamını yitirenlerin sayısını aşırı bir şekilde abarttılar.

Oysa 1914 yılında Osmanlı topraklarında yaşayan Ermeni nüfusu 1 milyon 294 bin 851 olarak belirlenmişti.

1921 yılında bu sayı yarıya yakın azalarak 625 bin olmuştu. Ancak Birleşmiş Milletler Cemiyeti Göçmenler Komitesi raporuna göre tehcirden sonra 1921 yılına kadar geçen sürede 400-420 bin Ermeni, Rusya'ya göç etmişti. Bu rakam 625 binle toplanırsa Ermeni nüfus 1 milyon 25 bine ulaşır. Tehcirden önce yaşayan 1 milyon 300 binden 1 milyon 25 bin çıkarılırsa 1915-1916 yılları arasında yaşamını yitirenlerin sayısı 275 bin olarak çıkar.

Bugün Ermenilerin "Tehcir'de 2 milyon Ermeni katledildi" propagandası gerçeklerden çok uzak ve abartılıdır.

Bu acı olayları unutmamak gerekir. Ama yalanlarla, abartmalarla dünyayı kandırmanın anlamı yoktur. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin bu olayın sorumluluğuyla ilgisi yoktur. Türkiye'yi zorlayarak bütün dünyaya "Soykırım yapan ülke" olarak kabul ettirme gayretleri yanlışır.

Ermenistan, bu iddialardan dönmeyerek çok büyük bir yanlış yapıyor. 2 milyonluk küçük bir ülkenin dünyaya açılacağı tek kapıdır Türkiye. Bu düşmanlıktan vazgeçen bir Ermenistan bugün içinde bulunduğu sıkıntılardan kısa zamanda kurtulabilir. Bugün binlerce Ermeni, Türkiye'de çalışmakta ve ekmeğini kazanmaktadır.

Türkler, Ermenileri severler. Onları kendilerine yakın bulurlar. Çünkü onlar Anadolu insanlarıdır. Gelenekleri, görenekleri, yedikleri, içtikleri, huyları, karakterleri tıpkı bizim gibidir.

Burada Demirel'in Koçaryan'a verdiği tarihi dersi yinelemek istiyorum:

164 "Türkiye Cumhuriyeti büyük bir devlettir. Onunla iyi geçinmek Ermeni halkının yararınadır. Onun için sana tavsiyem tarihten husumet (düşmanlık) çıkarmamandır."

Klasik Bir Rüşvet Öyküsü

Ülkenin geleceği için çok önemli bir yatırımın tartışıldığı günler...

O yıllarda Türkiye'nin bu büyük yatırımı gerçekleştirecek parasal gücü yok. O nedenle dönemin hükümeti yurtdışından finansman sağlama peşinde. Ama ekonomik durum pek parlak olmadığı için uluslararası bankalar Türkiye'ye kredi açmıyor. Açımlar ise ağır koşullar ileri sürüyor.

Bu durum üzerine ihaleye girecek firmalardan dış finansman sağlamaları isteniyor. Büyük bir işadamı bu yatırımla ilgileniyor. Kurmaylarına konuyu incelemeleri ve bir rapor hazırlamaları için görev veriyor.

Bir hafta sonra rapor önüne geliyor. Rapora göre yatırım kârlı. Bunun için dış ortak ve yabancı bankalardan finansman sağlanabilir. Girişimlere hemen başlanmasında büyük yarar var. Raporu Boğaz'a tepeden bakan nefis ofisinde okuyan ünlü işadamı kısa bir süre düşündükten sonra hiç zaman yitirmemek gerektiği kararını alır. Hemen telefona sarılır ve sekreterine bazı dostlarını araması için emir verir.

Patronunun tatlı bir işin peşinde olduğunu hemen anlayan sekreter telefona sarılırken "Koca kurt para kokusunu yine aldı" diye gülümsedi.

Sekreter kısa sürede bulduğu Avrupalı ve Amerikalı işadamlarını tek tek bağlamaya başladı. Telefon trafiği bir hafta yoğun bir şekilde sürdü.

İşadamı yaptığı görüşmeler sonunda yabancı firmaların söz konusu yatırıma sandığından fazla ilgi duyduklarını belirledi. Kısa bir süre sonra görüşmeler yüz yüze yapıldı ve iki yabancı ortakla an-

laşma sağlandı. Onların girişimleriyle uluslararası bankalardan yatırım için kredi açılacağı yolunda olumlu yanıt alındı.

İki uluslararası banka yatırım için gerekli garantiler verildiği takdirde uzun vadeli iki milyar dolar tutarında kredi açmak için yeşil ışık yaktı. Bu, çok sevindirici bir olaydı. Çünkü Türkiye uzun zamandan beri uluslararası bankalardan kredi bulamadığı bir dönemde bu kadar büyük bir paranın sağlanması başlı başına önemli bir olaydı.

Hemen yabancı ortakların da katıldığı bir toplantı yapıldı ve kredi için istenen garantinin nasıl sağlanacağı da belirlendi.

Artık her şey hazırды. Üç ortaklı konsorsiyum açılan ihaleye katılacağını açıkladı ve teklif verdi.

Finansman sağlama koşulu nedeniyle ihaleye katılan firma sayısı sınırlı oldu. İhale sonuçları kısa bir süre sonra açıklandı ve ihaleyi ünlü işadaminin firması ile iki yabancı ortaktan oluşan konsorsiyumun kazandığı kamuoyuna ilan edildi. Sonuçtan hükümet de memnundu çünkü ihaleyi gerçekten çok güçlü olan konsorsiyum kazanmıştı.

Her şey iyi gitmekteydi. Medyada yatırım ve ihaleyi kazanan konsorsiyum konusunda olumlu yazılar çıktı, programlar yayımlandı. Herkes yatırımın başlatılması için hükümetin düğmeye basmasını beklemeye başladı.

Yatırım yeri belirlendi. Gerekli her türlü hazırlık yapıldı. Ama nedense temel atma tarihi bir türlü ilan edilmedi. Başbakan tören için tarih vermedi. Aradan bir süre geçti Ankara bu konuda garip bir sessizliğe büründü.

Yatırımın gerçekleşmesi için büyük çaba harcayan işadama birtakım terslikler olduğunu sezdi ama kimseye, özellikle yabancı ortaklarına bir şey belli etmemeye çalıştı. Ama hissettiği, hükümet kanadında ters rüzgârların estiğiydi. Hükümetten kendisine herhangi bir haber gelmiyordu. Davetlerde karşılaştığı bakanlar ve üst düzey bürokratlar konu hakkında hiçbir şey konuşmuyorlardı.

İşin içinde bir gariplik vardı. Olayın üstündeki sır perdesi bir gün aralanıverdi.

İşadamı bir davette iktidar partisinden bir politikacı ile karşılaştı. Politikacı bir fırsatını bulup işadamını bir köşeye çekerek şöyle dedi:

“Bak, biz iktidar olarak bu yatırımın hemen başlamasını istiyoruz. Ama elimizi tutan önemli bir engel var.”

İşadamı merakla sordu:

“Nedir sizin kafanızı karıştıran? Söyleyin ki sizi aydınlatayım.”

“Canımızı sıkın bazı gelişmeler var. Daha doğrusu söylentiler var. Bunların mutlaka giderilmesi lazım.”

“Ne gibi söylentiler? Benim kulağıma hiçbir şey gelmedi.”

Politikacı düşünceli bir havada konuştu ve şaşırtıcı bir açıklama yaptı:

“Bizim milletvekili arkadaşımız Mehmet Bey’in bu yatırımın gerçekleşmesi için senden yüzde 5 komisyon istediği yoğun olarak konuşuluyor. Bizim kulağıımıza kadar geldi. Bu söylentiler açıklığa kavuşmadan temel atamayız. Sizden ricam Mehmet’in komisyon istediği yolundaki söylentileri yalanlamanız.”

İşadamı şaşırıldı:

“İyi de bu arkadaş benden bir şey istemedi ki. Şimdi durup dururken ben böyle bir açıklamayı nasıl yapayım? Garip karşılır. Kimse bir anlam veremez.”

Politikacı üslubunu birden sertleştirdi:

“Bak, böyle bir açıklama yapmazsan bu yatırımın başlamasına izin vermeyiz. Bu ihalede en ufak bir şaibe olmaması için çok titiz davranmak zorundayız.”

Politikacı bunları söyledikten sonra işadamının yanından ayrıldı. Yalnız kalan işadamının kafası karıştı. İlk aklına gelen yabancı ortakları oldu. Bu durumu onlara nasıl anlatacak, iktidardaki partinin isteğini onlara nasıl aktaracaktı?

Canı çok sıkıldı. Davetten çıktıktan sonra bir arkadaşına uğradı. Kahveyle Hennessi konyak içmeye başladılar. İşadamı sıkıntılı zamanlarında olduğu gibi kadehleri arka arkaya deviriyordu. Arkadaşıyla sohbet ederken kafası politikacıyla yaptığı konuşmadaydı. Politikacının dilinin altında bir bakla olduğunu anlamıştı ama bunu bir türlü çözemiyordu.

Sonunda dayanamadı ve konuyu arkadaşına anlattı, sonra da şu soruyu sordu:

168

“Senin aklın bu işlere benden fazla erer. Bu politikacı ne demek istedi sence?”

“Anlamadın mı? Senden yüzde 5 komisyon istemiş.”

“Yüzde 5 komisyon mu? Deli mi bu adam? Yüzde 5 komisyon en az elli-altmış milyon dolar eder. Ben bu parayı nasıl veririm?”

“Evet çok büyük bir para ama istemiş. Bunu vermek zorundasın yoksa senin proje yatar.”

“Cehennemim dibine... Yatarsa yatar. Umurumda değil.”

İşadamı kalktı. Konuyu düşünemeyecek kadar içtiği için hiçbir şeyi umursamıyordu. Evine dönerken otomobilde içi geçti ve uyudu. Eve gelir gelmez kendini yatağa attı, deliksiz bir uykuya daldı.

Günler geçiyor, hükümetten temel atma ile ilgili bir haber gelmiyordu. Ortaklar zaman zaman gelişmeleri soruyorlar, sağlanan krediyi tutmakta zorlandıklarını bildiriyorlardı. Onları sürekli oyalıyor, yakında sorunun çözümleneceğini söylüyordu.

Bir gün yine bir davette yanına iktidar partisinden bir başka politikacı geldi. Hal hatırdan sonra, bazı iltifatlarda bulundu ve doğrudan doğruya söze girdi.

“Abi, senden haber gelmedi. Bu komisyonu mutlaka ödemelisin. Yoksa bu ihale iptal edilir.”

İşadamının kanı beynine çıktı. Demek ki arkadaşı doğru tahmin etmiş. Öfkeyle politikacıya şunları söyledi:

“Bak aslanım, şunu iyi bil ki, ben bu parayı istesem de veremem. Benim yabancı ortaklarım var. Onlara bunu açıklayamam, utanırım. Böyle büyük bir parayı nereden bulup da size vereceğim? Bu mümkün değil.”

“Vallahi abi sen bilirsin. Eğer o para bize gelmezse o yatırımın da temeli atılmaz. Bunu böyle bil.”

“Ne yaparsanız yapın. Biliyorsunuz ki ülkenin bu yatırıma ihtiyacı var. Ama siz ‘Bizim için ülke değil, para önemli’ diyorsanız yolunuz açık olsun.”

Politikacı bozulup gitti, bir daha da yanına uğramadı. Ama yatırım hükümet tarafından askıya alındı. Adı bile anılmaz oldu. As-

linda bu yatırıma ivedi olarak gereksinim vardı. Ancak ülkeyi yönetenlerin rüşvet alışkanlıkları bir kez daha ülke çıkarını ikinci plana itmişti.

Ertesi gün ortaklarını aradı ve yatırım için pek umutlu olmadığını, bir süre daha beklemek gerekeceğini söyledi. Ardından da eğer isterlerse projeden vazgeçebileceklerini belirtti:

“Kusura bakmayın. Sizleri de olmayacak bir iş için uğraştırdım. Zamanınızı bu iş için ayırdınız. Ama bildiğiniz gibi ben elimden geleni yaptım.”

Ortakları çok sevdikleri ve güvendikleri için Türk işadamlarının söylediklerini anlayışla karşıladılar. Üzülmemesini, ilerde bir başka işte yeniden ortaklık yapabileceklerini söylediler.

Olayın sonrası daha ilginç. Bir süre sonra seçimler oldu ve meclis yelpazesi değişti. Yeni iktidar bu ilginç proje ile ilgilendi ve işadamlarını arayarak her şeyi hazır olan projeyi hemen başlatabileceklerini bildirdiler.

İşadamı yabancı ortaklarını arayarak yeni durumu anlattı ve krediye yeniden işlerlik kazandırılıp kazandırılmayacağını sordu.

Yabancı ortaklar işin zor olduğunu ama bankalarla görüşeceklerini söylediler. Birkaç gün sonra mutlu haber geldi. Aynı bankalar krediyi aynı koşullarla verebileceklerini bildirmişlerdi. İşadamı haberi hükümete iletti ve her an temel atılabileceğini söyledi.

Kısa bir süre sonra yatırımın temeli atıldı.

Şimdi o yatırım tıkır tıkır çalışıyor. Ülkesini seven bir insanın inadı sayesinde hem yatırım gerçekleşmiş hem de birtakım hırsızlar istedikleri rüşveti alamamışlardı.

10 Milyon Dolara İki Milletvekili

Politikacı çok pişkin adamdı. Yıllardan beri işadamları ile pazarlıklar içinde olmuş, yüzlerce işi bağlamıştı. Pazarlık masasında gerçekten çok becerikliydi. İstedikini alır, bunun dağıtımını da çok akıllıca yapardı. Onun bitirdiği işlerin hiçbirinden en ufak bir koku çıkmamıştı. Bu özelliği parti ileri gelenleri tarafından da biliniyordu.

Ancak son günlerde çok sıkıntılıydı. Yakında seçim vardı. Partisinin durumu hiç iyi değildi ve seçimde büyük bir başarısızlık yaşanacağını adı gibi biliyordu. Aslında partisinin başarısızlığı onun umurunda değildi ama kendi milletvekilliğinin de sallantıda olması onu endişelendiriyordu.

Partisinin liste başında yer alması kesindi. Ama bu da yeterli olmayabilirdi çünkü partisinin bu seçimde kendi bölgesinden milletvekilliği çıkaramama olasılığı büyüktü. Günlerden beri bir çıkış noktası bulmak için düşünüyordu. Rakip partinin durumu ise onlardan daha iyiydi ve en az iki milletvekili çıkarması garantiydi.

Sıkıntısının en büyük nedeni düşüncelerini kimseyle paylaşmamasından kaynaklanıyordu. En yakınlarına bile durumu anlatmıyordu. Çünkü herkes yıllardan beri onu bölgenin en güçlü siyasetçisi olarak biliyordu. Milletvekili olamaması bütün karizmasını yok edecekti.

Ama partisinde kalırsa milletvekili seçilemeyecek, bu da onun bölgedeki etkinliğine büyük bir darbe indirecekti.

Sonunda parti değiştirmesi gerektiğine karar verdi. Rakip partiye geçmeli ve orada liste başı olmalıydı. Ancak bu çok zor bir işti. Rakip partinin köşe başları tutulmuştu. Onları nasıl aşacaktı? İşte kafasını zorlayan sorun buydu.

Ne yapmalıydı ki rakip partinin liste başına tepeden inip oturmalıydı. Yıllardan beri politik cambazlıklar için çalışan beyni bunun yanıtını bulmakta gecikmedi. Anahtarı tamamı, artık kapıyı açmak çok zor değildi.

Hemen atlayıp Ankara'ya gitti. Rakip partinin önemli adamlarından birini arayarak buluşmak için randevulaştı.

Başkent'in en gözde lokantalarından birinde öğle yemeğinde buluştular. Söz konusu lokantada öğle yemeğinde buluşulması demek, iki önemli politikacının bir araya geldiğinin bütün Ankara tarafından öğrenilmesi demektir. Bu haberin duyulması iki tarafın da işine geliyordu. Onun için bu mekân özellikle seçilmişti.

İki taraf da bu işlerde pişmişti. Birbirlerine oyun oynayacak halleri yoktu. O nedenle her ikisi de kartları daha masaya oturur oturmaz açtılar. Politikacı lafı döndürüp dolaştırmadan konuyu bütün açıklığıyla ortaya koydu:

“Bak arkadaş, ben bizim ilin liste başını ve ikinci sırasını istiyorum. Bunu bana genel başkanın sağlayabilir mi? Bu siyasi gücü var mı?”

“Olabilir de olmayabilir de... Bu, senin göstereceğin özveriye bağlı.”

“İşin o tarafını düşünme. Aklınızın hafsalanızın almayacağı kadar büyük para getireceğim size.”

Lidere yakın politikacı heyecanlandı:

“Yok ya! Ben patrona ne diyeyim? Bana bir ipucu ver.”

“Keş... On milyon dolar...”

Parti yöneticisinin gözleri fâl taşı gibi açıldı:

“Ne diyorsun sen be... Ciddi misin?”

“Evet çok ciddiyim. Genel başkanın bugün evet desin, para yarın hazır.”

“Yahu bu ne iştir? Bu kadar paraya bizim patron bütün listeyi senin emrine verir.”

“O zaman patronuna git, teklifimi söyle. Yarına kadar yanıt istiyorum. Gecikerseniz iş değişir. Hadi şimdi afiyet olsun.”

Yemeği konuşmadan bitirdiler. Parti yöneticisi haberi genel başkana iletme için yerinde duramıyordu. Vedalaşıp ayrıldılar.

Politikacı haberin en kısa zamanda geleceğinden emin olduğu için hemen otele gitti ve odasına çıkarak beklemeye başladı.

Yanılmamıştı. Bir saat sonra telefon geldi. Parayı yarın bekliyorlardı. Kendisi liste başı, vereceği isim ise ikinci sıraya konacaktı. Bu, genel başkanın sözüydü.

“Tamam. Para yarın elinizde. Liste açısından bir aksilik olabileceğine ihtimal vermiyorum.”

“Olur mu hiç? Söz verildi, iş bitti.”

“Tamamdır. Yalnız parayı teslim ederken genel başkanın adamının da bulunmasını istiyorum.”

“Hiç kuşkun olmasın, zaten parayı ona teslim edeceksin. Biliyorsun bu para partiye verilecek, biz elimizi bile sürmeyeceğiz. Tanrı bize bir kuruşunu bile nasip etmesin. Para kuruşuna kadar seçim giderleri için kullanılacak.”

Politikacı telefonu kapattıktan sonra daha önce ihale ayarladıkları müteahhide de telefon edip otele çağırıldı.

“Emaneti de getirmeyi unutma. İş tamam.”

“Tamam ağabey. Hemen geliyorum.”

Otelin barında müteahhitten çantayı alırken yanağını okşadı:

“Hiç merak etme, sana bunun kat kat fazlasını kazandıracam. Bundan kuşkun olmasın, tamam mı aslanım.”

“Tamam ağabey. Senin canın sağ olsun. Sana feda olsun.”

Birer içki içtiler, müteahhit gitti. Politikacı çantayı sıkı sıkı tutup doğru odaya çıktı. Odada para destelerini saydı. Tamamdı. Müteahhit tam on iki milyon dolar getirmişti. İki milyon doları çantada bıraktı, on milyon doları ise odadaki kasaya kilitledi.

Bir arkadaşını aradı:

“Sana geliyorum. Büroda kimse olmasın.”

Sonra çıktı, bir taksiye atlayıp Tunalı Hilmi'deki görkemli büroya gitti. Büroda sekreterlerden başka kimse yoktu. Doğrudan arkadaşının odasına girdi.

“Çantada iki milyon dolar var. Konuştuğumuz gibi 500 bin doları senin. Benim payımı uygun bir yoldan İsviçre'ye yatırt. Senin adamın da liste ikincisi oldu. Kimseye bir şey söylemeyin ama siz aranızda kutlayabilirsiniz.”

“Tamam ağabey. Ben ve arkadaşım her zaman senin emrindeyiz.”

Otele döndü ve odasına çıkarak parti yöneticisini aradı ve randevu saatini belirledi. Artık yapacak bir iş kalmamıştı. Yatağa uzandı, derin bir oh çekti.

Ertesi gün devir teslim, usulüne uygun bir şekilde yapıldı. Politikacı ilk uçakla iline döndü. Seçim listeleri açıklandığı zaman politikacı için bir sürpriz olmadı ama ilde kıyamet koptu. Listede yer almasına garanti gözüyle bakılan bir sürü insanın listeye bile giremediği görüldü.

İl örgütündeki ufak tefek kıpırdanmalar da kısa zamanda genel merkezin uyarısıyla son buldu.

Seçimlerde 10 milyon doları bastıran politikacı ve onun adamı milletvekili seçilerek meclise gitti ve ülke için çok yararlı hizmetlerde bulunmak için kolları sıvadılar.

İhaleleri, gerekli iş takiplerini büyük bir ustalıkla yapmayı sürdürdüler.

Orda burda bol bol namus ve onur söylevleri atmaya da unutmadılar.

Yazarın notu: Bu iki olay aynen yaşanmıştır. Ama kişiler belli olmasın diye ad verilmemiş, tarih ve yer belirtilmemiştir. Onun için olayın kahramanlarının kimler olduğunu tahmin etmek olanaksızdır. Olayı yaşayan kişilerin anlatımından başka bir belge olmadığı için böyle bir yöntem uygulamak zorunda kaldım. Bu olay hepimizin yıllardan beri duyduğumuz ama kanıtlanamayan bu tip rüşvet olaylarından sadece birkaçıdır. Bunlar gibi binlerce olay yaşanmakta, milyarlar paylaşılmaktadır. Dilerim Türkiye bir gün özlediğimiz şeffaflığa kavuşur da bu kimlikler açıklanır. Kendi çıkarlarını ülkesinin çıkarının önüne koyan onursuz insanlar deşifre edilir ve politika dünyası bu ahlak yoksunu siyasetçilerden temizlenir. T. T.

Deniz Baykal'ı İstifa Ettiren Kaset

2010 yılının 6 Mayıs sabahı...

Yemyeşil doğası, mis kokulu çiçekleriyle İstanbul taptaze bir pazartesi gününe başlıyor. Hafif hafif esen poyraz bu güzelliği daha da doyumsuz hale getiriyor. Dinlenmiş, zinde bir enerjiyle gazete-ye gittim.

Kapıdan girer girmez danışmadaki arkadaş müjdeyi verdi:

“Baykal'ın seks kasetini izlediniz mi?”

“Ne diyorsun sen?”

“Baykal ile partili bir kadın arkadaşının yatak odasında çekilmiş yarı çıplak görüntüleri sosyal medyada yayımlandı. Felaket. Büyük skandal.”

Bizim kata fırladım. Baktım kıyamet kopuyor. Her kafadan bir ses çıkıyor. Herkes skandalın bir tarafından tutmuş ballandıra ballandıra anlatıyor. Hemen bilgisayarımı açtım ve kasetin görüntüsünü buldum. Üç-beş kere soluk almadan izledim. Belli ki kasetin öncesi de var ama o bölümün görüntüleri kasete konmamıştı. Bir yatak odasında Baykal ile Özel Kalem Müdürü Nesrin Baytok yarı çıplak vaziyette görünüyorlar. Nesrin Hanım bir yandan giyiniyor, bir yandan da yatağı düzeltiyor. Baykal da yarı çıplak durumda görünüyor. O da giyinmeye çalışıyor. Kasetteki görüntü bu kadar, öncesi, sonrası yok.

Gazetede kaseti izleyen herkes bu olayı FETÖ'cü polislerin yaptığı inancında. Zaten bunu polisten veya MİT'ten başka hiçbir kurumun becermesi olanaksız. Olay, nereden bakarsanız bakın bir rezale. Devlet görevlileri insanların yatak odalarına girmişler ve en gizli ilişkilerini görüntülemişler. Bu da yetmiyormuş gibi bir de bunu sosyal medyadan yayımlıyorlar. Üstelik bu kişi ana muhale-

fet partisi lideri. Birlikte olduğu kadın ise eski özel kalem müdürü. Baykal, Nesrin Hanım'ı son seçimde listeye koyarak milletvekili seçtirdi. Nereden bakarsanız bakın elle tutulacak bir yanı yok skandalın. Olay patladıktan sonra Deniz Baykal ortarlardan kayboldu ve evine kapandı. Bütün gazeteciler kendisiyle konuşmak istediler ama CHP Genel Başkanı evinden dışarı çıkmıyor, kimseyle görüşmüyordu. Belli ki bundan sonra nasıl hareket edeceğini belirlemeye çalışıyor.

Gazetede herkes olayı tartışıyor. Birbiriyle çelişen düşünceler ortaya atılıyor. Kimi arkadaşlar kaset olayını kişilerin özel yaşamına bir saldırı olarak görüyor. Kimi arkadaşlar ise ana muhalefet partisi lideri konumundaki bir insanın böyle bir ilişkiye girmemesi gerektiğini söylüyor. Tartışmalar uzayıp gidiyor. Bu arada CHP içinde tam bir fırtına yaşanıyor. Partililer nasıl bir tutum sergileyeceklerini belirlemeye çalışıyor.

Kimi partililer "Biz bu durumu halka nasıl anlatacağız" diye yakınıyor. Kimi partililer ise sonuna kadar Baykal'ın arkasında duracaklarını açıklıyor. Herkesin merak ettiği ise Baykal'ın ne yapacağı, nasıl bir tutum sergileyeceği... İstifa edecek mi, yoksa ailesinden, partililerden ve halktan özür dileyerek görevini sürdürecektir mi?

Köşe yazarları da konuyu nasıl işleyeceklerini kara kara düşünüyorlar. Baykal'ın istifa etmesi gerektiğini mi yazacaklar, yoksa görevine devam ederek bu alçakça saldırıya karşı durmasını mı önerecekler. Olay bugüne kadar yaşamadığımız bir rezaleti ortaya koyuyor. Olayın kasete çekilmesi rezalet, sosyal medyada yayımlanması ise daha büyük rezalet.

İnsanların Kafası Karmakarışık

Ben yazımı yazmak için odama çıkıp bilgisayarın başına oturduğumda kafam çok netti ve ne yazacağıma karar vermiştim. Baykal sevdiğim, ilişkilerimizin iyi olduğu; dürüst, uygar, tartışılabilir bir politikacıydı. Onunla yıllardan beri tanışırđık. Gazeteci, politikacı olarak sık sık birlikte olurduk. Söyleşiler yaptık. Hatta bir seçim öncesinde bana milletvekili olmamı önermişti. Politikanın ya-

radılışıma uygun olmadığını, o nedenle milletvekilliğini düşünmediğimi söyledim ve kendisine teşekkür ederek önerisini reddetmiştim.

176

O günkü yazımda Baykal'ın hemen istifa etmesi gerektiğini üzülererek belirttim. Yaşanan olay istifayı zorunlu kılıyordu. Bana göre nedeni şuydu: Deniz Baykal ana muhalefet partisinin genel başkanıydı. Deneyimli bir politikacıydı. Dürüst bir insandı. Bugüne kadar en ufak bir para işine bulaştığı duyulmamıştı. Ama bütün bunlar onun istifa etmemesine gerekçe olamazdı. Burada etik olmayan şuydu: Deniz Bey bir kadınla birlikte olabilir. Böyle bir durum, ailesinden başka kimseyi ilgilendirmez. Ama özel kalem müdürü olan bir kadınla ilişkiye girmişse ve o milletvekili yapılmışsa bütün etik kurallar çiğnenmiş demektir.

Bu durumda Baykal'ın hemen istifa etmesi gerekiyordu.

Yazıyı bitirip yazışlarına gönderdim. Yazıyı okuyan herkes ama herkes bana şu uyarıda bulundu:

“Çok acele etmedin mi? Birkaç gün gelişmeleri beklemek gerekmez mi?”

“Hayır. Beklemeye gerek yok çünkü Baykal'ın yaptığı siyaset etiğine aykırı. Onun için beklemeden istifa etmesi gerekir.”

Istifa Gerçekleşiyor

Her kafadan bir sesin çıktığı, karmakarışık üç gün yaşandı. Bu kısa sürede çok büyük ve herkesi şaşırtacak gelişmeler oldu. Önce Deniz Baykal'ın istifa etmesi durumunda genel başkanlık için CHP Genel Sekreteri Önder Sav'ın adı öne atıldı. Ama hemen ardından Kemal Kılıçdaroğlu adı birden bütün topluma yayıldı. Hemen bütün kamuoyu Kemal Kılıçdaroğlu adını benimseyiverdi.

Sonunda evine kapanan Baykal, perşembe günü kameralar önüne çıktı. Ben istifa edeceğine emindim. Çünkü bu işin başka çıkar yolu yoktu. Baykal tane tane şunları söyledi:

“Ana muhalefet liderine bu kadar kaba kanunsuzluk, bu kadar kaba ahlaksızlık bu günlerin ortamında iktidarın bilgisi ve onayı olmadan gerçekleştirilemez, piyasaya sürülemez.”

Baykal bu skandaldan iktidarı sorumlu tutuyordu. CHP Genel Başkanı herkesin kuşkulandığı FETÖ örgütü konusunda da şunları söyledi:

“ABD’den, Pennsylvania’da aldığım üzüntü ve destek mesajlarının samimiyetine inandığımı da belirtmek isterim. Bu kara kampanyaya teslim olmayacağım. Eğer bunun bir bedeli varsa ve bu bedel CHP genel başkanlığından ayrılmaksa o bedeli de ödemeye hazırım. Benim CHP genel başkanlığından istifa etmem hiçbir şekilde bu komploya teslim olmak ya da kaçmak anlamına gelmez. Tam tersine meydan okumaktır. Bu anlayışla CHP genel başkanlığından istifa ediyorum.”

Olay aydınlanmıştı. Baykal’ın yerine geçecek genel başkan adayı açıklanmamasına rağmen partililer ve seçmenler tarafından çoktan belirlenmişti. Bu isim son günlerde yolsuzlukları dile getirmesi nedeniyle yıldızı parlayan ve ön plana çıkan Kemal Kılıçdaroğlu’ydu. Kemal Bey, Baykal açıklama yapmadan önce genel başkan olarak adı geçince “Aday olmayacağım” diye açıklama yapmış ama ısrarlar üzerine genel başkan adaylığını kabul etmişti.

Aslında Baykal’ın yaptığı konuşmada göreve geri dönmek için kapı aralık bırakılmıştı ama olan olmuş, Baykal’ın istifadan geri dönmesi artık çok gerilerde kalmıştı. Zaten Baykal’ın istifasından sonra Önder Sav yaptığı açıklamada Baykal’ın CHP’ye artık katkısı olamayacağını vurgulayarak Kılıçdaroğlu’nun adını bütün kamuoyuna ilan etmişti.

Sav daha sonra “Deniz Baykal; Mustafa Kemal, İsmet Paşa, Bülent Ecevit gibi tarihte unutulmazlar arasında yerini almıştır” diye açıklama yapmış ve Baykal’ın geri dönmesinin olanaksız olduğunu söylemişti.

Baykal’ın istifasını açıkladıktan sonra Sav-Kılıçdaroğlu görüşmesi yapıldı ve yeni genel başkanın adaylığını açıklaması için pazartesi günü belirlendi. Kılıçdaroğlu, pazartesi günü yaptığı basın toplantısında CHP genel başkanlığına aday olduğunu bütün Türkiye’ye açıkladı. Bu açıklama, CHP örgütünde ve kamuoyunda heyecanla karşılandı ve Kılıçdaroğlu olağanüstü toplanan kurul-

tayda tek aday olarak delegelerin karşısına çıktı ve oybirliğiyle CHP genel başkanlığına seçildi.

Böylece CHP’de Deniz Baykal dönemi sona ermiş oldu. Politika dünyasına bir yıldız gibi doğan Baykal’ın yıllar sonra istifa etmek zorunda kalması gerçekten hazindi.

2001 Krizi ve Ecevit-Sezer Kavgası

19 Şubat 2001 Pazartesi günü sakin başlamıştı.

Ülkede olağan dışı bir durum yoktu. Türkiye’de kimse 09.30’da başlayan Milli Güvenlik Kurulu’nda Cumhurbaşkanı Sezer ile Ecevit arasında çıkacak tartışmanın büyük bir ekonomik krize yol açacağını ve ülke ekonomisinin yerle bir olacağını tahmin etmiyordu.

Jandarmanın bir ihbarı değerlendirerek Enerji Bakanlığı’nda başlattığı “Beyaz Enerji Operasyonu” hükümeti rahatsız etmişti. Operasyon yapılmasının nedeni Enerji Bakanlığı’nda bazı ihalelere fesat karıştırıldığı yolundaki iddialardı. Askerlerin başlattığı bu operasyon Başbakan Ecevit’in öfkesine neden olmuştu. Başbakan bu olayla ilgili olarak sert eleştiriler yapmıştı.

Bu arada Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer de bankalarla ilgili olarak Devlet Denetleme Kurulu’nu devreye sokarak Bankalar Birliği Denetleme Kurulu’nun denetlenmesi emrini vermişti. Başbakan Ecevit, Cumhurbaşkanı Sezer’in bu kararını da eleştirmişti. Ecevit basına yaptığı açıklamalarda bankaların sürekli denetlendiğini belirterek “Denetimin denetimi mi olur?” demişti.

Başbakan Ecevit ile Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer arasındaki gerginliğin başlangıcı ise Fazilet Partisi’nin kapatılması davası nedeniyleydi. Ecevit, Fazilet Partisi’nin kapatılmaması gerektiğini savunmuş, bunun önlenmesini istemişti. Sezer ise Ecevit’in bu isteğini iki kez reddetmişti.

Ecevit’in istekleri kabul edilmedi ve Fazilet Partisi 22 Haziran 2001 yılında kapatıldı, 20 Temmuz 2001’de de Fazilet Partisi’nin yerini alacak olan Saadet Partisi kuruldu.

Bu polemikler, Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasındaki gerginliği büyüttü.

MGK toplantısında Sezer, Ecevit'in Devlet Denetleme Kurulu'nun, Bankalar Birliği Denetleme Kurulu'nu denetlemesini eleştirmesinden rahatsızlık duyduğunu söyledi ve şöyle dedi:

"Bankalarla ilgili olarak benim Devlet Denetleme Kurulu'nu devreye sokmama tepki gösteriyorsunuz. Basına 'Denetimin denetimi mi olur?' diyorsunuz. Siz hükümet olarak kamuoyu önünde beni küçük duruma düşürüyorsunuz. Beni yıpratmak için uğraşıyorsunuz. Siz yolsuzlukların üzerine gidilmesinden, pisliğin temizlenmesinden neden rahatsız oluyorsunuz? Bir bakanı (enerji) bile görevden almayı beceremiyorsunuz. Yasaları bilmeden eleştirmeyin. Benim devlet kurumları arasında her türlü denetlemeyi yaptırmak için anayasal yetkim var. Denetimin de denetimi olur."

Cumhurbaşkanı Sezer'in öfkeli bir ses tonuyla söylediği bu sözler salonda büyük bir şaşkınlık yarattı.

Başbakan Yardımcısı Hüsametdin Özkan devreye girdi:

"O anayasayı biz de görelim."

Bu müdahale Sezer'i daha da kızdırdı ve elindeki anayasa kitapçığını hırsla Ecevit'le Özkan'ın önüne doğru itti.

Milli Güvenlik Kurulu'nda çıt çıkmıyordu.

Ecevit salonu terk etmek için ayağa kalktı ve kapıya yöneldi. O sırada Özkan da anayasa kitapçığını tekrar Sezer'in önüne fırlattı ve "Nankör kedi" diyerek Ecevit'in arkasından o da salonu terk etti.

Çok hızlı bir şekilde gelişen ve Milli Güvenlik Kurulu'nda ilk kez yaşanan bu tatsız olay üzerine salonda buz gibi bir hava esti ve toplantı sona erdi.

Komutanlar Ecevit'in yanına giderek kesinlikle bir açıklama yapmamasını rica ettiler, aksi takdirde büyük bir kriz çıkacağını söylediler. Ancak Ecevit bu ricayı dinlemeyerek gazetecilerin beklediği odaya girip "Cumhurbaşkanı terbiye dışı bir üslupla yüzüme anayasa kitapçığını fırlattı. Bu, bir devlet krizidir" diye açıklama yaptı.

Kriz Patlıyor

Ecevit'in bu açıklaması ülkede büyük bir deprem yarattı. Borsa 14.6 oranında düştü, repo faizleri yüzde 760'a fırladı. Hızlı bir şekilde yurtdışına milyarlarca dolarlık döviz çıkışı oldu. Açık pozisyonları nedeniyle bankalar çok zor durumda kaldı. Dolar faizi anormal bir şekilde yükseldi.

Bu anormal gelişmeler karşısında ülkenin finans sistemi bir gecede çöktü. Ertesi gün de devlet çarkı durdu.

Hükümet şaşkınlık içindeydi. Ne yapılması gerektiğini kimse bilmiyordu. Durum vahimdi. Bu kaos içinde büyük bir sürpriz yaşandı. Amerikalılardan Başbakan Ecevit'e bir öneri geldi:

"Sizin bu krizden çıkmanız, çok hızlı ve köklü ekonomik önlemler almanıza bağlı. En önemlisi de sizin acilen 40 milyar dolar kredi bulmanız gerekiyor. Bunun için hemen Dünya Bankası'nda iyi bir pozisyonda olan, bu tip krizlerden nasıl çıkılacağını çok iyi bilen, bu konuda deneyimleri olan Kemal Derviş'i Amerika'dan çağırın. Sizi bu krizden ancak o çıkarır."

Ecevit büyük bir çaresizlik içinde Amerikalıların önerisini hemen yerine getirmek için Kemal Derviş'in bulunup kendisine bağlanması emrini verdi.

Kemal Derviş o sırada izinliydi. Karısıyla birlikte sabah kahvaltısı yapıyordu. O sırada telefon çaldı. Karısı açtı ve kısa bir konuşmadan sonra Kemal Derviş'e dönüp "Seni Türkiye başbakanı arıyormuş" dedi ve telefonu Derviş'e verdi.

Bu sürpriz telefona Derviş de şaşırmıştı.

"Buyurun efendim ben Kemal Derviş."

Telefondaki görevli:

"Sayın Başbakan sizinle görüşmek istiyor, hemen bağlıyorum efendim."

Telefon bağlandı. Telefonda Ecevit'in sesini duyunca Derviş'in şaşkınlığı daha da arttı.

Ecevit sözü uzatmadan durumu anlattı:

"Sayın Derviş, büyük bir ekonomik krizin içine düştük. Bunu önlemekte zorlanıyoruz. Size ihtiyacımız var. Hemen Türkiye'ye gelmeniz gerekiyor."

“Emredersiniz efendim, iki gün içinde toparlanıp gelirim.”

Ecevit hiç zaman geçirmeden gelmesi gerektiğini söyledi ve ısrar etti:

182

“Kaybedecek zamanımız yok. Hemen gelmeniz gerekir. Yarın ilk uçağa binmelisiniz. Sizden bunu rica ediyorum. Bu, bir vatan görevidir.”

Derviş durumun çok vahim olduğunu anlamıştı:

“Anladım efendim. Yarın sabah ilk uçakla geleceğim.”

“Duyarlılığınıza teşekkür ederim, sizi bekliyoruz.”

Ülkenin Tek Umudu Oldu

Derviş, Amerikalı eşine durumu açıkladı; acilen Türkiye’ye gitmeleri gerektiğini söyledi ve hemen hazırlanmasını istedi.

Ertesi gün Ankara’ya gelen Derviş, doğru Başbakanlık’a gitti ve Ecevit ile konuştu. Başbakan kendisine durumu kısaca özetledi:

“Sizi hemen Hazine Müsteşarlığı’na getirmek istiyorum. Sizin bu krizi yöneteceğinize ve Türkiye’yi bu kaostan çıkaracağınıza inanıyorum. Bunun için gerekli bütün yetkilere sahip olacaksınız.”

“Güveninize teşekkür ederim efendim. Ancak ben şu anda ne olup bittiğini bilmiyorum. Bana izin verirsiniz biraz inceleme yapmam ve görevdeki arkadaşlarla konuşup durumun boyutlarını öğrenmem gerek. Bu kaostan ülkenin çıkması için yapılacakları belirledikten sonra bana gerekli olan yetkileri size bildiririm.”

Ecevit çok tedirgindi, hızlı hareket etmesini özellikle rica etti.

Derviş, tanıdığı bürokratlarla buluşarak durumun ne boyutlarda olduğu konusunda geniş bilgi aldı ve ertesi sabah Başbakanlık’a giderek kendisini merakla bekleyen Ecevit’in odasına girdi:

“Sayın Başbakan, durum tahminimden daha kötü. Bu kaostan çıkabilmemiz için ekonomik bütün yetkileri bana vermeniz gerekiyor. Hem Hazine, hem Planlama bana bağlı olmalı. Bunun yanında ekonomiden sorumlu bakanlığı da üstlenmem gerekli. Çok köklü

ve kalıcı önlemler almak, bir dizi ekonomik reformları kısa sürede yapmak ve zaman yitirmeden uygulamaya geçirmek zorundayız. Bunları yaparsak bu krizi atlattırız. Bir iki yıl içinde Türkiye çok sağlam temellere dayanan, ekonomisi tutarlı bir ülke haline gelir. Bir daha da böyle bir duruma kolay kolay düşmez.”

Ecevit, Derviş’e bir tek soru sordu:

“Peki, siz bu kadar yükün altından kalkabilecek misiniz?”

“Kalkmak zorundayım efendim. Durum düzeldikçe bazı görevler ve yetkileri arkadaşlara devredebilirim. Ama başta bütün yetkilerin bir tek elde toplanması krizden çabuk çıkılmasını sağlar.”

“Peki Sayın Derviş, size güveniyorum ve istediğiniz bütün yetkilerin size verilmesi için koalisyon ortaklarımı da ikna edeceğim. Size güç vermesi için Tanrı’ya dua edeceğim. Başarılı olmanızı ülke adına dilerim.”

Kemal Derviş Hemen Kolları Sıvadı

Deneyimli ekonomist, çalışabileceği kişileri gece boyu düşünmüş ve bu işin altından kalkabilmek için kendisine yardım edecek kadroyu kafasında kurmuştu. Hemen onlarla ilişkiye geçti ve hepsini toplayarak çalışmalarını başlattı.

Türkiye’yi bu ekonomik çıkmazdan kurtaracak olan kadro önce krizin nedenlerini inceledi. Ondan sonra da ilk alınacak önlemleri belirledi ve çalışmalar hemen başlatıldı.

Milli Güvenlik Kurulu’ndaki gerginliğin tetiklediği bu ekonomik krizin çıkmasında 1998 yılında Rusya’da baş gösteren ekonomik durgunluk ile 1999’da yaşanan iki büyük depremin 9 ilde büyük hasarlar meydana getirmesi ve Türkiye’ye milyarlarca dolara mal olması büyük rol oynamıştı. Buna likidite krizi de eklenince ekonomik felaket kapıya gelmişti.

Başbakan Ecevit’in çağrısı üzerine Amerika’dan apar topar gelen Kemal Derviş, 1977’de Dünya Bankası’na girmiş, 1996’da Ortadoğu ve Kuzey Afrika’dan Sorumlu Başkan Yardımcısı olmuştu. Birçok ülkede meydana gelen ekonomik krizin düzeltilmesi için

yapılan savaşı yönetmiş ve başarı kazanmış deneyimli bir ekonomistti.

İsteddiği bütün yetkiler Ecevit tarafından kendisine verilmişti. Ekonominin tümünü yönetmeyi üstlenmişti. IMF ile müzakereleri yürüterek Türkiye'nin kredi gereksinimlerini hızla halletti ve mali krizin atlatılmasında önemli bir adımın atılmasını sağladı. Derviş ve birlikte çalıştığı kadro, Türk finans sisteminin radikal bir şekilde yeniden yapılanmasını sağlayacak ekonomik programı hazırladı ve uygulamaya koydu. Türkiye'nin sağlam bir ekonomik yapıya sahip olması için gerekli bütün yasal düzenlemeler de yapıldı.

Bu önlemler ve uygulanan ekonomik program kısa sürede ekonominin toparlanma sürecine girmesini sağladı. Her geçen gün ekonomi daha iyiye gidiyordu.

Ülke biraz olsun rahatlamış, ekonomik çark dönmeye başlamıştı. Ancak bu kez de uyumlu bir çalışma içinde olan DSP-MHP-ANAP koalisyon hükümeti içinde bazı anlaşmazlıklar baş göstermeye başladı. Bunun en büyük nedeni, Başbakan Ecevit'in rahatsızlığıydı. Ecevit, başbakanlık görevini yürütürken zorlanıyordu.

Bahçeli-Derviş Tartışması

Bir başka gelişme de Başbakan Yardımcısı Devlet Bahçeli ile Kemal Derviş arasında baş gösteren anlaşmazlıktı. İstanbul'da temmuz ayındaki bir toplantıda Bahçeli ile Kemal Derviş arasındaki görüş ayrılığı tartışmaya dönüştü. Kemal Derviş, Bahçeli'nin görüşlerine karşı çıkıyor ve bunların uygulanamayacağını savunuyordu.

Toplantıdan sonra Bahçeli, Kemal Derviş'e sürekli kendisine karşı görüşler ileri sürmesinin nedenini sordu:

"Sayın Derviş, siz toplantı boyunca benim söylediklerime karşı çıktınız. Bu tavrınızın nedeni nedir? Bir rahatsızlığınız mı var?"

Derviş de aynı sert üslupla yanıt verdi:

"Sayın Bahçeli zor bir ekonomik program yürütüyoruz. Bunu sonuna kadar götürmezsek krize karşı verdiğimiz mücadeleyi son-

landıramayız. Bütün emeklerimiz de boşa gider. Çok dikkatli davranmalıyız. Ben bunun için bazı müdahalelerde bulunmak zorundayım.”

185

“Peki Sayın Derviş, sizin istediğiniz nedir? Gereken nedir?”

Derviş kararlı bir şekilde gerekeni söyledi:

“İşlerin hızla yürütülmesi için yeni bir siyasi irade gerekiyor efendim.”

“Anlaşıldı efendim, anlaşıldı.”

Bahçeli hızla salondan çıktı. Derviş’le yaptığı konuşma uzun zamandan beri kafasını kurcalayan kuşkuları doğruluyordu. Ona göre toplumun bazı kesimlerinde ve basında MHP’nin koalisiyondan ayrılmasına ve yerini DYP’nin doldurmasına dönük görüşler ile sürülüyor, hatta bunun için bazı insanların girişimde bulunduğu da konuşuluyordu. Bahçeli, partisinin iktidardan uzaklaştırılmasına izin vermemesi gerektiğine inanıyordu, bunun da tek ve kesin çaresinin erken seçime gitmek olduğu kanısındaydı.

MHP lideri, kurmaylarıyla konuştuktan sonra yaptığı açıklamada erken seçime gidilmesine karar verdiğini söyledi ve 15 Temmuz 2002’de erken seçim yapılması için çağrı yaptı.

Koalisyonun ortaklarından Başbakan Yardımcısı Mesut Yılmaz, Bahçeli’nin erken seçim çağrısını Antalya’da turistik bir otelin açılışında öğrendi. Mesut Bey, olaylar karşısında paniğe kapılmayan bir karaktere sahipti. Bu yüzden Bahçeli’nin erken seçim çağrısını olağan bir olay gibi karşıladı.

Ertesi gün Ecevit, Yılmaz ve Bahçeli Ankara’da toplandılar. Başbakan Ecevit, Bahçeli’ye “Erken seçim çağrınız yanlış oldu” dedi ve sözlerini şöyle sürdürdü:

“Yapmayın, erken seçim bizler için intihardır. Çok büyük zorluklar içine yuvarlandık ama yılmadık, savaştık ve durum her geçen gün daha iyiye gidiyor. Seçime kadar daha önümüzde bir buçuk yıl var. Bu zaman içinde ülkenin ekonomik durumu çok daha iyi bir hale gelecek, bütün sıkıntılar bitecek. Erken seçime gidersek hepimiz ağır bedel öderiz. Yapmayın, erken seçimi aklınızdan çıkarın. Dedğim gibi bu bir intihar olur.”

Ecevit ne kadar dil döktüyse de Bahçeli’yi ikna edemedi. Mesut

Yılmaz da Bahçeli'nin ısrarlı olduğunu ve kararından dönmeyeceğini anladığı için Ecevit'in düşüncelerine katılmasına rağmen sesiz kaldı.

186

Mesut Yılmaz bu tutumunu şöyle açıkladı:

“Seçimin aleyhimize olacağını ben de biliyordum. Çünkü krizle mücadele başarılı bir şekilde yürütülmesine karşın henüz düze çıkamamıştık ve bu sırada seçime gitmek çok büyük hataydı. Ama Bahçeli inanılmaz şekilde ısrarcıydı. Bir de o günlerde Ecevit'in partisinde istifalar başlamıştı. 60'a yakın milletvekili DSP'den istifa etmişti. Bu durumda biz koalisyon olarak meclisteki sandalye sayımızla erken seçimi engelleyemiyorduk. Bu nedenle seçim karşıtı olduğum konusunda bir açıklama yapmadım, erken seçimden kaçır duruma da düşmek istemiyordum.”

Böylece üçlü toplantıda 3 Kasım 2002'de erken seçim yapılması için karar alındı.

Mesut Yılmaz erken seçim onaylanınca buna karşılık Bahçeli'den de Avrupa Birliği reformlarının engellenmesine son vermesini istedi. Bu reformların yasalaştırılması, Türkiye'nin AB ile tam üyelik görüşmelerine başlaması için konan engelleri ortadan kaldıracaktı. Avrupa Birliği, Türkiye'nin idam cezasını kaldırmadan tam üyelik görüşmelerinin başlamasının olanaksız olduğunu defalarca açıklamıştı.

Yılmaz'ın ısrarları üzerine Bahçeli idam cezası ve Kürtçe televizyon yayınlarının başlaması konusunda ancak çekimser kalabilecekleri sözünü verdi.

Yılmaz, idam cezasının kalkmasını hızlandırmak için Yargıtay Onursal Başkanlığı'ndan emekli olan Sami Selçuk'la buluştu ve kendisinden “Ölüm cezasının kaldırılması için bir kanun metni yazmasını istedi.” Sami Selçuk metni yazdı. Mesut Yılmaz metni Bahçeli'ye gösterdi ve bunu engellememesini rica etti. Bahçeli engellemeyecekleri konusunda söz verdi.

Yılmaz, DSP'den ayrılan milletvekilleri ile birlikte Yeni Parti'yi kuran İsmail Cem ve Hüsametdin Özkan'a gitti, idam cezası ile ilgili kanun metnini göstererek destek istedi. Her ikisi de bu kanunun meclisten çıkmayacağını söylediler.

Mesut Bey daha sonra Adalet ve Kalkınma Partisi'ni kuran Recep Tayyip Erdoğan ile Abdullah Gül'e gidip durumu anlattı ancak ikisi de "ıdam hariç reformların hepsine destek verimiz" dediler.

Tansu Çiller ile görüşme olmadı ancak DYP'li Güneydoğu milletvekilleri yasaya destek vereceklerini söylediler.

Bunun üzerine Mesut Yılmaz ve arkadaşları idamın kaldırılması yasa teklifini meclise verdiler. İdam cezasının kaldırılması yasası sabaha kadar süren toplantıda onaylandı. Bu önemli oturuma Ecevit ile Bahçeli katılmadı ama MHP grubu birkaç kişi dışında çekimser kaldı. Meclisteki oturumda en büyük muhalefeti MHP'li Tunca Toskay ile bir iki arkadaşı yaptı ama yasanın çıkmasını engellemediler.

Mesut Yılmaz o sıkıntılı günleri anlatırken Bahçeli'nin çok septik (kuşkucu) bir karaktere sahip olduğunu söyledi ve şu bilgileri verdi:

"O günlerde *Hürriyet*'in sahibi olan Aydın Doğan Almanya'da büyük bir matbaa kurmuş ve açılışına siyasetçileri de davet etmişti. Davete ben katıldım, Tansu Çiller, Recep Tayyip Erdoğan ve çok sayıda milletvekili de katıldı.

Türkiye'ye döndükten sonra açılışa MHP adına katılan Tunca Toskay, Bahçeli'ye 'Bizi koalisyonundan çıkarıp Tansu Hanım'ı alacaklar. Tansu Hanım da buna hazır' demiş. Bahçeli bu bilgiyi de alınca partisinin koalisyonundan çıkarılma söylentilerinin de doğru olduğuna inanmış. Bunun üzerine alalecele erken seçim çağrısını ilan etmiş.

Bir gün de bana durup dururken '*Milliyet* gazetesinin ortağı sizin kardeşinizmiş, doğru mu?' diye sordu. Şaşırdım. 'Böyle bir şey yok' dedim. 'Peki, öyleyse' dedi. Sonra araştırdım, bu uydurma bilgiyi Bahçeli'ye bir milletvekili vermiş.

Onun dışında MHP'li bakanlardan Enis Öksüz, Türk Telekom Yönetim Kurulu'na bazı arkadaşlarını sokmak istemiş ama Kemal Derviş bunu engellemiş. Bahçeli'nin Kemal Derviş'e kızgınlığı büyük olasılıkla bu nedenle olmuştur. Bahçeli komplo teorilerine çabuk inanan bir insan. Bu kötü bir tavır değil, onun karakteri böyle."

Ecevit Hastalanıyor

188

Bir iki aydır hasta olan Ecevit'in durumu giderek ağırlaşıyordu. Başbakan tedavi altına alındı. Önce uzun süre hastanede yattı sonra evinde istirahat çekildi. Başbakanlık görevine gidemiyordu. Başbakanlık, Hüsamettin Özkan tarafından yürütülüyordu.

Ülkede bazı etkin kesimlerde özellikle de iş dünyasında Ecevit'in artık başbakanlığı götüremeyeceği tartışmaları başlamıştı. Hatta bazı işadamları Ecevit'in çekilmesini, yerine de Başbakan Yardımcısı Hüsamettin Özkan'ın geçmesi gerektiğini öne sürüyorlardı.

Ecevit'in görevini yürütememesi bazı sıkıntılara da neden oluyordu.

Bu sıkıntılar içinde başbakanlığı götüren Hüsamettin Özkan'ın Rahşan Ecevit ile anlaşmazlıkları da vardı. Rahşan Ecevit'e yakın olan milletvekili Emrehan Halıcı, bir basın toplantısıyla Hüsamettin Özkan'ın istifa etmesi gerektiğini söyledi.

Bu açıklamadan sonra Ecevit, rahatsızlığı tam geçmemesine rağmen görevine döndü ve Hüsamettin Özkan'ı yardımcılığından uzaklaştırdı. Bu durumda Özkan istifa etmek zorunda kaldı ve partiden ayrıldı.

Özkan eşini de alarak temmuz ayı içinde Bodrum'a tatile gitti. Aslında bu bir tatil değildi. Amacı Dışişleri Bakanı İsmail Cem ile buluşmaktı. Bodrum'da yaptıkları değerlendirmede her ikisi de Türkiye'nin yeni bir partiye gereksinimi olduğu konusunda anlaştılar. Bu parti sosyal demokrat olmalıydı. Bu konuda anlaştılar. İkiliye daha sonra Türkiye'yi içine yuvarlandığı ekonomik kaostan çıkaran Kemal Derviş de katıldı. O da Cem ve Özkan gibi yeni bir parti kurulmasının gerekli olduğuna inanıyordu. Özkan ile Cem 22 Temmuz 2002'de partiyi kurdu. Partinin adı "Yeni Türkiye Partisi" oldu.

Bu aşamada DSP'den de istifalar başladı ve birkaç gün içinde 62 milletvekili partiden istifa ederek Yeni Türkiye Partisi'ne geçti. Bu arada deneyimli bir politikacı olan Bülent Ecevit milletvekilleriyle görüşerek geriye kalan 73 milletvekilinin istifasını önledi. Böylece koalisyon hükümetinin de devamını sağladı.

Ecevit'in ağırlığıyla koalisyonun dağılmadan devam etmesi Yeni Türkiye Partisi'nin yarattığı heyecanın hızının kesilmesine neden oldu.

Temmuz ayında bir sürpriz daha yaşandı ve ekonomiyi rayına oturtan Kemal Derviş, Bahçeli ile görüş ayrılığına düştüğü gerekçeyle görevinden istifa etti. Derviş'in istifa edeceğini İsmail Cem ile Hüsamettin Özkan biliyorlardı ama onların dışında kimsenin bundan haberi yoktu. Başbakan Ecevit bu istifayı kabul etti ve Derviş'in yerine hemen DSP Milletvekili Masum Türker'i ekonominin başına getirdi. Derviş ile arkadaşları tarafından hazırlanan ve uygulanan ekonomik program aynen sürdürüldü.

189

Siyasi Kargaşa AKP'yi Güçlendirdi

Erbakan'a karşı çıkan ve kongrede çok az farkla kaybeden bir grup, Saadet Partisi'nden ayrılarak 1 Ağustos 2001 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi'ni (AK Parti) kurdu. Partinin kurucuları Recep Tayyip Erdoğan, Abdullah Gül, Bülent Arınç ve Abdüllatif Şener'di.

Ancak Adalet ve Kalkınma Partisi'nin bir sıkıntısı vardı. Partinin en güçlü adamı İstanbul Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Siirt'teki mitingde okuduğu şiir nedeniyle dava açılmıştı. Erdoğan "halkı birbirine düşürmek" suçundan yargılanmış ve 11 ay hapis cezasına çarptırılmıştı. Karar, Yargıtay tarafından onandı. Bunun üzerine Recep Tayyip Erdoğan cezaevine girdi ve infaz uygulaması nedeniyle cezası 4 aya indirildi ve bu süreyi cezaevinde yatarak geçirdi. Tahliye edilen Recep Tayyip Erdoğan, 10 aydan fazla hapis cezası aldığı için genel başkan ve milletvekili olma hakkını yitirmişti. O yüzden partinin genel başkanlık görevini ikinci adam durumundaki Abdullah Gül üstlendi.

Recep Tayyip Erdoğan, genel başkan olamamasına rağmen partinin en popüler figürüydü. Genel başkan gibi bütün etkinliklerde ön sıradaydı. Hatta bu arada Amerika'ya gitti ve bir başbakan gibi ağırlandı, üst düzeyde görüşmeler yaptı. Ancak bunlar hakkında kamuoyuna ayrıntılı bilgiler verilmedi.

2002 genel seçimlerine yaklaşan günlerde Türkiye’de esen rüzgârı görebilenler Adalet ve Kalkınma Partisi’nin iktidara geleceğini kolaylıkla tahmin edebiliyorlardı. Yapılan bütün kamuoyu yoklamaları da AK Parti’nin önde olduğunu gösteriyordu.

1999’daki deprem ile iki yıl sonra yaşanan büyük ekonomik krizin AKP’yi güçlendirdiği anlaşıyordu. Ayrıca merkez sağdaki partilerin tümünün gücünü ve halkın güvenini yitirmesi de AK Parti’nin işini kolaylaştırdı.

Ancak bütün bu verilere karşın 3 Kasım 2002’de yapılacak seçimlerde yine AKP’nin güçlü bir şekilde tek başına iktidar olabileceğini kimse tahmin etmiyordu. Kamuoyu, seçimden bir koalisyon çıkmasını bekliyordu.

Hatta Recep Tayyip Erdoğan bile partisinin tek başına güçlü bir iktidar olabileceğini beklemediğini zaman zaman belirtiyordu. CHP Genel Başkanı Deniz Baykal’la birlikte çıktıkları bir televizyon programında Erdoğan sert ifadeler kullanmamaya özen gösteriyor, “Sanıyorum seçim sonuçlarına göre AKP ile CHP’nin koalisyon yapma durumu ortaya çıkacak” diyordu.

Saadet Partisi ise hiçbir varlık gösteremiyor, ortalarda görünmüyordu. Bu partinin tabanı alt gelir grupları yani halkın sıkıntı içinde olan bölümü Adalet ve Kalkınma Partisi’ni umut olarak görüyordu. Saadet Partisi’nin yöneticileri bile rüzgârın AKP’den yana estiğini söylüyorlardı.

Halkın Adalet ve Kalkınma Partisi’ne bu yönelişinin en büyük nedeni, yaşanan ağır ekonomik krizin getirdiği pahalılık ve sıkıntılardı.

Ecevit’in ortaklarına seçimlerin zamanında yapılması konusundaki uyarıları haklı çıktı. DSP, ANAP ve MHP barajı aşamayarak meclise bile giremedi.

Seçimde Büyük Sürpriz

3 Kasım 2002 Pazar günü yapılan seçimler sakin geçti. Katılım yüksek oldu. Sandıklar kapandıktan sonra yapılan sayım sonuçları açıklandığında bütün Türkiye’yi şaşırtan bir durum ortaya çıktı:

Adalet ve Kalkınma Partisi yüzde 34.42 oranında oy almasına rağmen tek başına iktidar olmayı başardı ve parlamentodaki 550 milletvekilinin 365'ini kazandı. Oysa adil bir seçim sistemi uygulanmış olsaydı AK Parti'nin tek başına iktidar olması olanaksızdı. Düşük oy alarak tek başına iktidar olma taktiği Turgut Özal'ın bulduğu bir sistemdi. Bu sistem yüzde 34.42 oy alan AK Parti'ye çok güçlü bir iktidar getirmişti.

Seçimden ikinci parti olarak çıkan CHP ise yüzde 19.42 oy alabilmiş ve 177 milletvekili çıkarmıştı.

Öteki partiler (DYP, MHP, Genç Parti, ANAP, DEHAP, SP) yüzde 10 barajının altında kalarak milletvekili çıkaramadılar ve parlamentoya giremediler.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sadece iki parti girebilmişti, Adalet ve Kalkınma Partisi seçim sistemi sayesinde meclisten her türlü yasayı geçirebilecek güçte bir iktidar kazanmıştı. Özellikle aydınlar AK Parti'nin bu gücü olumlu kullanacağına inanmıyorlardı.

Bütün dünyada İslam partisi olarak kabul edilen Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidarı ile Türkiye'de geriye gidiş dönemi de başlamış olacaktı. Bu gerçeği halkın büyük çoğunluğu algılayamadı. Bazı aydınlar bu tehlike ile ilgili uyarılarda bulundular ama "Türkiye geriye gitmez. Bunu kimse yapamaz" diyen büyük çoğunluk bu uyarıları önemsemedi.

Hatta bazı aydınlar da yeni iktidarın daha demokratik bir yaşam sağlayacağı propagandalarına inanarak AKP'ye ciddi destek verdiler. Özellikle dış bağlantılarına Adalet ve Kalkınma Partisi'nin yepyeni bir demokratik ortam yaratacağını anlattılar.

Yıllar, kendilerini liberal olarak tanımlayan bu aydınların yanıltıklarını ortaya çıkardı. Bununla da kalmadı ne yazık ki bu aydın kesimin işler çığıından çıktıktan sonra biat etmeyenleri AKP'nin sillesini yiyerek ağır faturalar ödemek zorunda kaldı. Bunların büyük bölümü yurtdışına gitmeyi başardı. Gidemeyenler ise cezaevlerinde çile çekmeye başladı.

Parlamentoya sadece iki partinin girmesi siyasal dengenin de bozulmasına neden oldu. Adalet ve Kalkınma Partisi, kendisini dış dünyaya da kabul ettirdikten ve Avrupa'nın desteğini kazandıktan

sonra, yargıyı ele geçiren Fethullahçıların hukuku hiçe sayıp orduya büyük darbeler vurmasına göz yumdu.

Bu süreçte bütün özgürlükler sınırlandı, yargı bağımsızlığı yok edildi, laiklik kenara itildi, sendikalizm bitirildi, sivil toplum örgütlerinin sesleri kesildi. Medya, iktidarın borazanı haline getirildi.

Bütün bunların ötesinde Türkiye'nin geleceğini teslim edeceğimiz nesillerimiz çağdaş birer birey olarak değil de "kindar ve din-dar nesiller" olarak yetiştirilmeye başlandı. Çağdaş eğitimin gide-rek yok edilmesi Türkiye'nin geleceğinin daha karanlık olacağının göstergesidir.

Parlamente sistemden tek adam rejimine geçilmesinin gelecekte Türkiye'yi nereye götüreceği de belirsizdir.

Erdoğan'ın Başbakan Olması

Recep Tayyip Erdoğan yasal nedenlerle milletvekili olamadığı için başbakanlık görevini Abdullah Gül aldı. Gül daha dikkatli davranan bir insandı. Recep Tayyip Erdoğan gibi aklına koyduğunu ne pahasına olursa olsun yapan bir kişiliğe sahip değildi. O yüzden onun başbakanlığı döneminde olumsuz gelişmeler pek yaşanmadı veya toplum bunun farkına varmadı.

Daha sonra yasal engeller CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın yardımıyla ortadan kaldırıldı ve bir AKP milletvekili istifa ettirilerek Recep Tayyip Erdoğan Siirt'ten milletvekili seçildi ve başbakanlığa getirildi. Abdullah Gül, Dışişleri Bakanlığı görevini üstlendi.

Bu değişimden sonra Türkiye'de geriye gidiş hızlandı.

Ülkeyi yönetenler "Muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak" idealini unutarak Ortadoğu'ya doğru pupa yelken giden bir rotayı benimsediler.

GAZETECİNİN NOTLARI

Ecevit'in Arayış Dergisi Nasıl Doğdu?

12 Eylül darbesinin baskılı günleri...

Bütün Türkiye'de sıkıyönetim uygulaması sürüyor. Polis ve askerler terörist avına çıkmışlar, kuşkulandıkları herkesi toplayıp gözetimine alıyorlar. Nezarethanelerde işkencelerin yapıldığı haberleri toplumda yoğun şekilde konuşuluyor. Yüzlerce anne-baba birdenbire ortadan kaybolan çocuklarını arıyorlar ama herhangi bir sonuç alamıyorlar.

Polis ve jandarma acılı anne ve babalara bilgi vermiyor. MİT ise tam bir kapalı kutu. Darbe yönetimi bu konuda hiçbir açıklama yapmıyor. Bu gizlilik üzerine toplumda yazılan binlerce senaryo ortalıkta dolaşıp duruyor.

Terörle savaşım da bütün hızıyla sürdürülüyordu. Yakalanan örgüt militanları insan haklarını hiçe sayan güvenlik kuvvetleri tarafından yapılan ağır işkencelerle çözülüyor, önemli bilgiler veriyorlardı. Ülkenin tamamında sürdürülen bu yoğun baskı ve insan avı nedeniyle teröristler ortadan kaybolduğu için terör olaylarında bir azalma olmuştu. Ancak demokratik özgürlükler ortadan kalkmış, demokrasinin kurumları işlemez olmuştu. Sıkıyönetim komutanlarının yayımladığı tebliğlere herkes uymak zorunda kalıyordu. Bütün kararlar darbeyi yapan Genelkurmay Başkanı Kenan Evren ile Kara Kuvvetleri Komutanı Nurettin Ersin, Hava Kuvvetleri Komutanı Tahsin Şahinkaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Nejat Tümer ve Jandarma Genel Komutanı Sedat Celasun tarafından alınıyordu. Milli Güvenlik Konseyi'ni oluşturan beşlinin her aldığı karar yasa olarak geçerliydi.

Milli Güvenlik Konseyi siyasi partileri kapatmış, parti genel

başkanlarının siyasetle uğraşmasını da yasaklamıştı. Demirel, Ecevit ve Erbakan evlerinde oturmayı mahkûm edilmişti. Ancak liderleri ziyaret edenlere izin veriliyordu. Türkeş ise bilinmeyen bir yerde saklanıyordu. Bir süre sonra Türkeş de darbecilere teslim oldu.

Bu anlatmaya çalıştığım ayrıntılar darbe dönemlerinin sıkıntılı günleri nedeniyle yaşılanıyordu. Özellikle gazete ve televizyonların işleri çok zordu. Sıkıyönetim komutanlarının yayımladıkları bildirilere, uygulanan yasalara uymayan basın organları geçici olarak kapatılıyordu. Gazeteler ve televizyonlar kapatılmamak için haberlerini, programlarını titizlikle hazırlıyorlardı. Buna rağmen hemen her basın kuruluşu zaman zaman kapanıyordu.

Ecevit'ten Aydın Doğan'a Telefon

1981 yılında bir gün beklenmedik bir olay yaşandı. Aydın Doğan'ı Ankara'dan Ecevit aradı ve kendisi ile görüşmek istediğini ancak İstanbul'a gelemeyeceği için Aydın Bey'in Ankara'ya gelmesini rica etti.

Gazetede çalışanlarının doğal olarak bu telefonda haberi yoktu. Aydın Doğan'ın sekreteri yazışları çalışanlarını ve köşe yazarlarını patronun beklediğini telefonla bildirdi. Hepimiz işimizi bırakarak Aydın Doğan'ın odasına çıktık. Anımsadığım kadarıyla çağırılanlar arasında Turhan Aytul, Hasan Pulur, Çetin Altan, Sami Kohen ve bazı servis şefleri vardı. Odadaki büyük masaya hepimiz oturduk. Aydın Bey o sabah aldığı telefonu anlattı:

"Ecevit benimle görüşmek istediğini ancak kendisi evinden ayrılamayacağı için Ankara'ya gelmemi rica etti. Olumlu yanıt verdim. Yarın Ankara'ya gidip Ecevit'le görüşeceğim" dedi.

Sonra da hepimize şu soruyu sordu:

"Sizce Ecevit benden ne isteyecek? Bunu birlikte tartışalım istedim. Bu ortamda bizi zor durumda bırakacak bir istekte bulunursa benim nasıl hareket etmem gerekecek?"

İlk sözü Çetin Altan aldı:

“Bizim gazetede yazı yazmak isteyebilir. Ama bugünkü ortamda yazı yazmasına izin verilmeyeceği için sizi başka bir amaçla da çağırmış olabilir. O amaç nedir, bir tahminde bulunamıyorum.”

Toplantıya katılanların hiçbiri kesin bir tahminde bulunamadı. Toplantı uzadıkça uzuyordu ama bir sonuca varılamıyordu. Çoğunluk Çetin Altan'ın görüşlerine katıldığını söyledi. Aydın Doğan toplantıyı “Bakalım Ankara’ya gidelim de ne istediğini görelim” diyerek sonlandırdı.

Ertesi gün Aydın Bey Ankara’ya uçtu, Ecevit ve arkadaşları ile görüştü. Ecevit, Ankara’ya kadar zahmet edip geldiği için Aydın Doğan’a teşekkür etti. Ondan sonra da Aydın Bey’den isteklerinin ne olduğunu anlattı:

“Biz arkadaşlarla bir dergi çıkarmak istiyoruz. Toplumun isteklerinin, insanların duygularının sesi olmayı amaçlıyoruz. Bu derginin en büyük görevinin Türk toplumunun askeri yönetime layık olmadığını bütün dünyaya duyurmaktır. Bunu başarabilirsek Türkiye bu baskı döneminden hızla çıkabilir. Bunu yapmak zorundayız. İşte bunun için düşündüğümüz dergiyi çıkarmak için harekete geçtik. Sizden isteğimiz çıkaracağımız dergiyi finanse etmenizdir. Bize bu yardımı yaparsanız ülkeye büyük bir hizmette bulunmuş olacaksınız.”

Aydın Doğan kısa bir süre düşündükten sonra kararını açıkladı:

“Ben çıkarmak istediğiniz dergi için size bir büro hazırlatırım ve derginin bütün giderlerini karşılarım. Siz ve arkadaşlarınız büro ve baskı için gerekenleri Orhan Tokatlı’ya bildirin, o hepsini temin eder. Hayırlı olsun. Başarılı olmanızı dilerim.”

Ecevit ve arkadaşları Aydın Doğan’ın beklediklerinin üstünde bir destek vermesinden son derece mutlu olmuşlardı. Bülent Ecevit ayağa kalktı ve Aydın Bey’in elini sıkarak desteğinden dolayı kendisini kutladı.

Aydın Doğan, Ankara Büroya dönerek Orhan Tokatlı’ya gerekli talimatları verdi:

“Orhan, Sayın Ecevit ve arkadaşları ne isterlerse en iyisini yaptırmanı rica ediyorum. Hiçbir şeyleri eksik kalmasın. Derginin ha-

zırlanmasını, baskı ve dağıtımını ve gerekli olan her şeyi eksiksiz üstlenelim.”

198 “Hiç merak etmeyin Aydın Bey, her isteklerini en iyi şekilde karşılız.”

Arayış Dergisi Çıkıyor

Dergi çıkar çıkmaz baskı altındaki kamuoyunda heyecan yarattı. Özellikle Ecevit’in yazdığı yazılar onlara nefes aldırıyordu. Bu nedenle derginin ilk sayısından itibaren iyi bir satış yakalandı ve rakamlar giderek yükseldi. Derginin satışı kısa zamanda doksan bine ulaştı. Bu durum darbe yönetimini rahatsız ediyordu.

Çok geçmeden Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Recep Ergün ve Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri Orgeneral Haydar Saltık’tan uyarılar gelmeye başladı. Her iki komutan da Orhan Tokatlı’yı arayarak *Arayış* dergisinin Aydın Doğan tarafından finanse edildiği yolunda ihbarlar aldıklarını söylüyorlar, bu durumun böyle devam edemeyeceğini, Aydın Doğan’ın bu işten vazgeçmesi gerektiğini bildiriyorlar, hatta bu konuda ciddi bir şekilde karar alınacağını ima ediyorlardı.

Bu uyarının arkasından gelecek olanlar da belliydi. Orhan Tokatlı durumu Aydın Doğan’a bildirdi. *Milliyet*’in patronu dergiyi desteklemeyi bütün baskılara rağmen sürdürmeye kararlı bir tutum içindeydi. Orhan Tokatlı’ya “Sen durumu elinden geldiği kadar idare etmeye çalış” dedi.

Bu arada *Arayış* dergisinde yapılan eleştiriler giderek sertleşiyordu. Özellikle Ecevit yazılarındaki eleştiri dozunu iyice arttırmıştı. Dergideki muhalefet arttıkça satış da hızla yükseliyordu. Halk, üzerindeki baskıların sıkıntısını *Arayış*’ı okurken biraz olsun atıyordu. Demokrasiye dönüş konusunda da umutlar artıyordu. Bütün bunlar *Arayış*’ı çıkaranlar için büyük başarıydı. Ancak dergiye yönelik büyük ilgi, darbe yönetimini hem tedirgin ediyor hem de öfkeliendiriyordu.

Milli Güvenlik Konseyi, bu derginin bir an önce işinin bitirilmesi gerektiğini düşünüyordu. Karar verilmişti. *Arayış* kapatıla-

caktı. *Arayış*'ın uzun ömürlü olmayacağını artık dergiyi çıkaranlar da biliyordu. Sonunda darbeciler *Milliyet*'e dergiye yaptıkları desteği kesmeleri için sert bir uyarı daha yaptılar. Hemen arkasından da Ecevit'in yazı yazması yasaklandı.

Bu karar üzerine Ecevit çaresiz kaldı ve yazılarını kesti. *Arayış*, yazı kadrosu tarafından bir süre daha çıkmayı sürdürdü ama Ecevit'in yazılarının kesilmesi satışların hızla düşmesine neden oldu. *Arayış* 54 sayı çıktıktan ve halka umut verdikten bir yıl sonra zorunlu olarak kapatıldı.

Arayış olayı kısa sürede halkın umudu haline gelmişti. Dergiyi binlerce kişi alıyordu ama okuyanların sayısı çok daha fazlaydı. Derginin halk üzerinde darbe yönetiminin istemediği bir etki yarattığı kesindi. Bu nedenle derginin kapatılması her an bekleniyordu. Sonunda beklenen oldu ve dergi kapatıldı. Böylece *Milliyet* de darbecilerin baskılarından kurtulmuş oldu. Halk üzerinde büyük umutlar uyandıran ve insanların darbe yönetimine tepkilerini dile getirerek nefes almasını sağlayan demokrasinin sesi olan *Arayış* ef-sanesinin ömrü sadece 54 sayı oldu.

Aydın Doğan Genelkurmay'a Çağrılıyor

12 Eylül darbesinden 3 yıl sonra 1983'te seçimler yapılmış, Turgut Özal'ın kurduğu Anavatan Partisi (ANAP) tek başına iktidar olmuş, ülkeyi yönetmeye başlamıştı. Ancak iktidarın sivillere geçmesine karşın Türkiye'de darbe rejimi iklimi henüz sona ermemişti.

Darbenin lideri Kenan Evren'in cumhurbaşkanı seçilmesi, darbe havasının hâlâ hissedilmesinin önemli bir nedeniydi. Sivil iktidar da bu durumun farkındaydı ve bu havanın değişmesi konusunda gayret gösteriyordu. Devletin çeşitli kademelerinde önemli görevler alan Turgut Özal, sivil otoritenin devlete tamamen egemen olması için belli bir zaman geçmesi gerektiğini biliyor, ona göre ortamı yumuşatıyordu.

Bu geçiş döneminde Cumhurbaşkanı Evren de son derece diktatliydi, askerlerin sivil otoriteyi kabullenmesi için çaba harcıyordu. Türkiye'de demokrasiye geçişin kazasız belasız gerçekleşmesi için hem kurumlar hem halk elinden geldiği kadar olgun davranıyordu.

İşte Türkiye 1980'li yıllarda bu duyarlı hava içinde demokratik hukuk devletine yeniden kavuşabilmek ve darbe travmasından kurtulabilmek için büyük gayret içindeydi. Bu dönemde ülke çapındaki tansiyonun düşmesi için özellikle medyaya büyük görev düşüyordu. Hem yazılı hem görsel medya bir an önce demokrasiye dönülmesi için çok titiz davranıyordu. Haberler kılı kırk yararak hazırlanıyor ve toplumsal tansiyonun yükselmemesi için özen gösteriliyordu.

Ülke zor günlerden geçiyordu. İşte böylesine kritik günlerden birinde *Milliyet* gazetesinin sahibi Aydın Doğan'ın sekreteryasına

Ankara'dan Genelkurmay'dan bir telefon geldi. Telefon eden Genelkurmay Başkanı Necdet Üruğ'un yaveriydi. Komutan adına telefon eden yaver, Orgeneral Necdet Üruğ'un Aydın Doğan'ı ertesi gün saat 14.00'te Genelkurmay'da beklediğini bildirdi ve telefonu kapattı.

Durum, sekreteri tarafından Aydın Doğan'a bildirildi. Aydın Doğan, komutanın kendisini neden çağırdığını hemen tahmin etti. Makamında bir konuğunu bekleyen Genelkurmay Başkanı'nın çorabını düzeltirken çekilen fotoğrafı o günkü *Milliyet*'te kullanılmıştı. Komutanın kendisini bunun için çağırdığına emindi. Hemen Ankara'yı arattı ve büro şefi Orhan Tokatlı'yı bağlattı:

"Orhan, Genelkurmay Başkanı yarın öğleden sonra görüşmek için beni Ankara'ya çağırdı. Ben 10.00 uçağıyla geleceğim, arkadaşlara söyle büroda beni beklesinler. Komutanla görüşmeden önce onlarla konuşmak istiyorum. Özellikle yazarlar büroda olsun."

"Tamam Aydın Bey. Hepsi büroda bekliyor olacaklar, ben de gelip sizi karşılarım."

"Teşekkür ederim. Yarın görüşürüz."

Ertesi gün Aydın Doğan, Ankara'ya uçtu, Esenboğa'da Orhan Tokatlı tarafından karşılandı ve birlikte *Milliyet*'in Ankara Bürosu'na gittiler. Bütün yazarlar ve muhabirler toplanmış Aydın Doğan'ı bekliyorlardı. Aydın Doğan çalışanların tek tek ellerini sıkı ve hatırlarını sorduktan sonra masanın başına oturdu:

"Arkadaşlar dün Genelkurmay'dan benim sekreteri aramışlar ve Genelkurmay Başkanı'nın beni bugün saat 14.00'te beklediğini söylemişler. Neden çağrıldığımı bilmiyorum ama tahmin ediyorum. Sizlerle bunu konuşmak ve ne yapmamız gerektiği konusunu tartışmak istiyorum."

Aydın Doğan sözlerini şöyle sürdürdü:

"Benim tahminim, komutan, çorabını düzeltirken çekilen fotoğrafının yayımlanmasına kızmıştır. Bu fotoğraf kullanıldığı için gazeteyi şikâyet edecektir. Şimdi sizinle tartışmak istediğim konu da budur. Komutanın öfkesini yatıştırmak için nasıl bir tutum içinde olmalıyım. Bu konudaki görüşlerinizi öğrenmek istiyorum."

Söz alanların genel kanısı şöyleydi:

“Komutanın bu fotoğrafa kızmış olması kesindir. Onun için sizinle sert konuşabilir. Sizin yumuşak bir üslupla bu fotoğraftaki görüntünün son derece samimi bir tabloyu yansıttığını, okuyucuların da bunu böyle yorumlayacağını anlatmanız yeterlidir. Komutan da yumuşayarak bir daha böyle fotoğrafların yayımlanmamasını isteyecektir.”

Bazı kişiler de şunu savundu:

“Böyle bir fotoğraf haberdur ve dünyanın bütün ülkelerinin gazetelerinde de kullanılır. Bunun ötesinde hiçbir ülkenin genelkurmay başkanının böyle bir fotoğrafı çıkarsa buna kızmak akla gelmez, fotoğraftaki görüntünün insani bir davranış olduğu için üzerinde bile durmaz. Bunu komutana belirtirseniz öfkesi geçer.”

Ankara bürodaki gazetecilerin hemen hemen hepsi görüşlerini açıkladı. Bunlar üç aşağı, beş yukarı aynı doğrultuydu. Ancak bu görüşler Aydın Doğan’ı tatmin etmemişti. Yeni görüşleri beklediğini belirterek şöyle dedi:

“Arkadaşlar görüş açıklamak isteyen başka kimse yok mu?”

O dakikaya kadar konuşmayan ve açıklanan görüşleri dinleyen yazar Mümtaz Soysal söz aldı:

“Böyle olmaz. Komutanın öfkesini bu sözlerle yatıştırıramazsınız. Siz komutandan daha öfkeli bir tavır takının ve ‘Haklısınız Paşam, yerden göğe kadar haklısınız. Ben şimdi gidip Ankara büroyu dağıtacağım. Çalışanların hepsini kapının önüne koyacağım’ diyeceksiniz.”

“Ya o da bunu onaylarsa ne yapacağız?”

“Kesinlikle onaylamaz. Tersine o sizi yatıştırmaya çalışacak, ‘Sakin kimseyi işinden gücünden etmeyin. Ben onu demek istemedim. Yalnız arkadaşlar biraz daha dikkatli olsunlar. Şimdi oturun biraz ve sakinleşin’ diyecektir. Hiç kuşkunuz olmasın. Komutanın öfkesini ancak böyle önlersiniz.”

Aydın Doğan’ın bu öneriye akli yattı:

“Tamam hoca. Dediklerini aynen yapacağım. Ben de senin gibi düşünüyorum.”

Ankara büroda çalışanlara teşekkür eden Aydın Doğan, Genel-

kurmay'a gitmek için kalktı. Orhan Tokatlı "Ben de sizinle geleyim mi?" dedi.

"Hayır, hayır gelme... Yalnız gitmem daha iyi olur. Bakalım ne olacak?"

Mümtaz Soysal son derece emindi:

"Hiç endişelenmeyin. Göreceksiniz 'Gidip Ankara büroyu dağıtacağım' dediğiniz anda komutan yumuşayacaktır."

"İnşallah dediğin gibi olur hoca. Hadi şimdilik hoşça kalın."

Ürüg Çok Kızgındı

Aydın Doğan, Genelkurmay'ın kapısında görevli subaylar tarafından karşılandı ve doğruca Genelkurmay Başkanı'nın makamına götürüldü. Komutan masasında oturuyordu. Çok öfkeliydi. Aydın Doğan içeri girince yerinden kımıldamadı, "Hoş geldiniz" bile demedi.

Aydın Doğan, masanın hemen önündeki koltuğa oturdu:

"Buyurun Paşam, sizi dinliyorum."

Paşa birden patladı:

"Ben 30 yıldır gazetenizi alır, okurum. Yani *Milliyet*'in devamlı okuruyum. Gazeteyi yapanlar o fotoğrafı kullanırken bana en ufak bir saygı bile göstermedi. Bir genelkurmay başkanının böyle bir durumda fotoğrafının çekilmesi de saygısızlıktır. Hadi ondan vazgeçtim. Diyelim ki böyle bir fotoğraf çekildi ve önünüze geldi. İnsan kullanırken genelkurmay başkanının konumunu düşünür. Bu kadar sorumsuzluk olur mu?"

Aydın Bey, Paşa'nın söylediklerini sakın sakın dinledi ve sözü biter bitmez elini masaya vurarak yüksek ve öfkeli bir sesle şunları söyledi:

"Yerden göğe kadar haklısınız Paşam. Bir genelkurmay başkanına bu kadar saygısızlık yapılmamalıdır. Ben şimdi buradan gidip Ankara büroyu dağıtacağım. Bu işin sorumlularını kapının önüne koyacağım."

Ürüg Paşa birden yerinden fırladı ve Aydın Doğan'ı sakinleştirmeye çalıştı:

“Sakın... Sakın büroyu filan dağıtmayın. Kimseyi de işinden gücünden etmeyin. Ben bunu asla istemem. Oturun ve sakınlaşın.”

Zile bastı, içeri giren görevliye emir verdi:

“Hemen bir ıhlamur getirin.”

Aydın Doğan ısrar etti:

“Paşam bu affedilecek bir olay değil. Bu büroyu kesinlikle dağıtacağım.”

“Ben rica ediyorum. Sakın kimseyi işten çıkarmayın. Sadece daha dikkatli olmaları için onları uyarın. Bir daha önlerine böyle bir fotoğraf geldiğinde daha dikkatli olmalarını tembih edin. Bu yeter.”

“Ama Paşam size yapılan gerçekten saygısızlıktır. Bu karşılıksız kalmamalıdır.”

“Sizden tekrar rica ediyorum. Benim yüzümden sakın kimseyi işten çıkarmayın.”

“Peki Paşam, bu kadar ısrar ediyorsanız bu arkadaşları bu seferlik affediyorum ve sizden arkadaşlarım adına özür diliyorum. Müsterih olunuz bir daha böyle bir olay yaşanmayacak.”

“Teşekkür ederim. Doğrusu da budur.”

Aydın Doğan ıhlamurunu bitirdikten sonra kalktı ve Paşa'ya veda ederek Genelkurmay'dan ayrıldı, Ankara büroya döndü.

Herkes büroda Aydın Bey'i merakla bekliyordu. İçeri girer girmez “Mümtaz Soysal nerede?” diye sordu.

Mümtaz Soysal'ı odasından toplantı odasına çağırdılar. O da heyecanla “Ne oldu Aydın Bey? Nasıl geçti? Komutanın öfkesi din-di mi?” diye sordu.

Aydın Bey, Mümtaz Soysal'ın elini sıkı:

“Seni kutlarım. Aynen dediğin gibi oldu. Ama şunu da belirtmem gerekir ki, Necdet Paşa gerçekten iyi bir insan. Ankara büroyu dağıtmamam için çok rica etti.”

Ankara büroda herkes çok sevinçliydi. Aydın Bey, Paşa'ya verdiği sözü de tuttu:

“Bakın arkadaşlar, Paşa'ya bir daha böyle bir hata olmayacağına dair söz verdim. Sakın beni mahcup etmeyin.”

Orhan Tokatlı, “Aydın Bey ben size garanti veriyorum bir daha böyle bir olay olmayacak” dedi.

Bu olay böylece kapandı.

O dönemin yöneticileri insanların ekmek parasıyla oynamaktan korkarlardı. Bu nedenle Üruğ Paşa’nın vicdanı insanların işten çıkarılmasına razı olmadı ve kendisini rencide eden fotoğrafı koyan insanları affetti.

ABD Dışışleri'nin Akıl Almaz Oyunu

Amerika gezisinde hiç aklımıza gelmeyen bir olay yaşadık.

Aydın Doğan ve ben 1994 yılında 2 ay arayla by-pass ameliyatı olmuştuk. Ben Cleveland'dan döndükten bir ay sonra Aydın Bey aradı:

“Tufan, ‘Damdan düşenin derdinden damdan düşen anlarımı’ derler. Benim de beş damarım tıkalıymış. Doktorlar mutlaka ameliyat diyorlar. İki seçenek var; biri Cleveland, öteki Huston. Sen ne dersin?”

“Aydın Bey kesinlikle Cleveland’ı seçin. Çünkü Cleveland Amerika’nın bir numaralı kalp merkezi seçildi. Üstelik orada bir de Murat Tuzcu adında çok iyi bir kardiyolog var. Kendisinin Türk olması büyük avantaj. Doktorunuzun sizin dilinizle konuşması insanı rahatlatıyor ve moral olarak güçlendiriyor. O nedenle bence mutlaka Cleveland’ı tercih edin.”

Aydın Bey’in aklı Huston’dan çok Cleveland’a yattı. Sonunda seçimini yaptı ve kendisini Cleveland’a uğurladı. Çok başarılı bir ameliyat oldu ve 15 gün sonra sağ salım Türkiye’ye döndü.

Ameliyatlı olanlar iki veya üç yılda bir Cleveland’a kontrole giderler. (O yıllarda Türkiye’de by-pass ameliyatları bugünkü kadar yaygınlaşmamıştı.) Bazı yıllar Murat Tuzcu, Türkiye’ye gelir ve hastalarının kontrolünü burada yapar.

Yıl 1997...

Sanırım mayıs ayıydı. Aydın Doğan bir gün telefonla arayıp bana “Ben Amerika’ya kontrole gidiyorum. Sen de gel. Sağlam çıkar-sak iki üç gün de gezeriz” dedi.

Bu öneriyi doğrusu sevinerek kabul ettim çünkü Aydın Bey’in

gezi arkadaşlığı olağanüstüdür. O, Almanya ve İngiltere’de işleri olduğu için Ertuğrul Özkök ve Taylan Bilgel’le erken gitti. İşlerini bitirdikten sonra Amerika’ya geçtiler. Biz de Doktor Gündüz Tezmen ile birlikte aynı gün New York’a uçtuk, oradan Cleveland’a geçtik. Aydın Doğan, Ertuğrul Özkök ve Taylan Bilgel ile buluştuk. Hepimiz hastanenin hemen yanındaki otele yerleştik.

Kontroller iki günde tamamlandı ve ikimiz de Murat Tuzcu’dan sağlık diplomasını aldık. Aydın Bey “Hadi bakalım yarın Washington’a gidelim; biraz dinlenelim, sağı solu gezelim” dedi. Gittik ve Watergate Otel’ne yerleştik. Otel, Başkan Nixon’ın devrilmesine neden olan skandalın adını taşıyordu...

Nehir kıyısında çok güzel bir oteldir Watergate. Sabahları kalkıyor nehir boyu yürüyüş yapıyor sonra da kahvaltı ediyorduk. Öğle ve akşam yemekleri için Aydın Doğan’a arkadaşlarının önerdiği değişik lokantalara gidiyorduk. Bizim için önerilen lokantaların lüks olup olmaması hiç önemli değildi, önemli olan yemeklerinin lezzetli olmasıydı. Gittiğimiz bu lokantalar kazandıkları ünü fazlasıyla hak ediyorlardı. Yemekleri harikaydı.

Hürriyet’ın ve *Milliyet*’in Washington Temsilcileri Esen Ünür ile Yasemin Çongar da yanımızdan hiç ayrılmıyorlardı. Her sabah otele geliyorlar, ekibe katılıyorlardı. Gezi çok güzel ve neşe içinde geçiyordu. Hemen her gün İstanbul ile konuşuyor, Türkiye’de olup bitenleri izlemeye çalışıyorduk. O günlerde gazetelerin zam yapma durumları vardı. Zamlardan sonra oluşacak satışları merak ediyorduk.

Gezinin üçüncü günü Yasemin Çongar, Aydın Doğan’a beklemediğimiz bir öneri getirdi:

“Efendim ABD Dışişleri Bakanlığı’nın önemli görevlilerinden biri sizinle görüşmek istiyor. Sizin için bir sakıncası yoksa kendisini kabul etmenizi rica ediyor. Kendisi Türkiye doğumludur. Robert Kolej’de okumuştur ve çok iyi Türkçe bilir. Koleji bitirdikten sonra Amerika’ya üniversite okumak için gelmiş ve okulu bitirince parlak bir öğrenci olduğundan iş teklifleri almış ve bunların içinde diplomasıyı seçerek ABD Dışişleri Bakanlığı’nda çalışmaya başlamış.”

Aydın Doğan ilginç bir yanıt verdi:

“Benim böyle bir görüşme yapma düşüncem yok çünkü buraya arkadaşlarımla birlikte biraz dinlenmeye ve gezmeye geldik. Ama bu yapacağımız görüşme senin için bir yarar sağlayacaksa kabul ederim. Yarın sabah 10.00’da gelsin bir saat görüşelim.”

“Çok iyi olur efendim. Bana haberler konusunda çok yardımcı olan bir insan.”

Ertesi sabah kızıl saçlı sempatik bir adam geldi ve Aydın Doğan’a görüşme isteğini kabul ettiği için defalarca teşekkür etti.

Aydın Bey bize dönüp “Siz yürüyüşe çıkın; beni beklemeyin, ben de bu arada görüşme yaparım, öğleye doğru dönün” dedi. Biz otelden yürüyüş yapmak üzere ayrıldık. Yine nehir kıyısındaki yolda yürüyüşe başladık. Hepimizin akıllı yapılan zamların tirajları nasıl etkileyeceğindiydi. Bir saat sonra otele dönerken kafamda bir şimşek çaktı. Ertuğrul Özkök’e döndüm, alkıma takılanları anlattım:

“Biz büyük bir yanlış yaptık. Bu Amerikalılara güven olmaz, ne yapacaklarını tahmin bile edemezsin. Bu görüşmeyi kullanmaya kalkabilirler. Keşke birimiz görüşmede tanık olarak bulunsaydık. Bunu nasıl düşünemedik? Aydın Bey oraya buraya çekilecek şeyler kesinlikle söylemez ama Amerikalılar söylediklerini saptırabilirler.”

Özkök kuşkularımı paylaştı:

“Evet, çok büyük hata yaptık. Gerçekten birimiz görüşmeye katılsaydı iyi olurdu. Dilerim bir sürprizle karşılaşmayız.”

Otele döner dönmez endişemizi Aydın Doğan’a da anlattık. Aydın Bey gayet sakin bir şekilde bizi rahatlattı:

“Hiç endişelenmeyin. Ben görüşmeye Yasemin’i de aldım ve ona not tutturdum. Notlar bende.”

Bunu duyunca bütün endişelerimiz bir anda yok oldu. Rahatladık. Aydın Bey zeki adam. O da bizim gibi düşünmüş ve önlemini almış. Ertesi gün trenle New York’a geçtik, orada da iki gün kaldıktan sonra Türkiye’ye döndük ve hemen ertesi gün kendimizi gazetedeki curcunanın içinde bulduk.

“Tilkinin dönüp geleceği yer kırkçü dükkânıdır” derler. Biz gazetecilerin de dönüp dolaşıp döneceği yer gazetedir. İnsan haberle-

rin içine girdikten sonra hemen her şeyi unutuyor. Garip bir dünyadır gazetecilik. Mesaisinin ucu açıktır. Çalışırken ne uyku gelir aklınıza, ne de yorgunluk. Haber akımı sona erene kadar sürer gider çalışma. Biz de haberlerle boğuşmaktan Amerika'da yaşadığımız güzel ve keyifli günleri ve bizi endişelendiren görüşmeyi unuttuk gittik.

Amerika'dan döndükten iki ay sonra 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamaları başladı. Bu nedenle Ankara Ordu Evi'nde Genelkurmay Başkanı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı'nın verdiği geleneksel davete *Hürriyet*'i temsilen geniş bir kadro ile katıldık. Kokteyl çok kalabalıktı. Hemen hemen bütün Ankara oradaydı. Siyasiler, diplomatlar, üst düzey bürokratlar ve gazeteciler davete katılmışlardı.

Kokteylde tanıdığımız çok sayıda insan vardı. Hemen hepsiyle konuşma olanağı bulduk. Bu tip davetler haber yönünden çok verimlidir. Zaman zaman çok önemli olayların perde arkasını öğrenme fırsatı çıkar karşınıza.

Kokteyl sonunda arkadaşlarla buluşacağımız noktaya gittim. Baktım suratlar asık.

Ertuğrul Özkök beni kenara çekerek alçak sesle tatsızlığa neden olan duyumu anlattı:

"Hani Amerika'da oteldeki görüşme hakkında bazı endişeler duymuştuk ya işte o geldi başımıza. Tümgenerel Erol Özkasnak, Sedat'a (Sedat Ergin'e) Amerika'daki görüşmeyi duyduklarını ve çok üzüldüklerini söylemiş. Amerikalılar görüşmeyi askerlere bildirmişler ve Aydın Doğan'ın söylemediği sözlerle bir senaryo yazmışlar. Amerikan Dışişleri, Aydın Doğan'ın askerleri Amerikalılara şikâyet ettiğini ima etmiş. Tam bir senaryo uydurmuşlar. Ne yapacağız şimdi?"

"Niye endişeleniyorsunuz? Konuşmanın notları Aydın Bey'de değil mi? Hemen yarın o notları askerlere gönderelim. Okusunlar, Amerikalıların dolap çevirdiğini görsünler. Ne biçim adamlar bunlar? Yasemin Çongar'ı da zor duruma düşürdüler."

Ertesi gün Ertuğrul Özkök o notları Ankara Büro'ya Genelkurmay'a iletilmesi için yolladı. Notlar aynı gün Özkasnak Paşa'ya tes-

lim edildi. Aradan iki üç gün geçtikten sonra Özkasnak'tan Ertuğrul Özkök'e şu mesaj geldi:

210

“Washington Watergate Otel'deki Aydın Doğan'la Amerika-
lı bir diplomatın yaptığı görüşme bize tamamen yanlış, hatta ters
havada yansıtılmış. Ama notlar durumun böyle olmadığını ortaya
koyuyor. Bu nedenle başta Aydın Doğan olmak üzere *Hürriyet* aile-
sinden özür dileme görevini yerine getirmek için bana emir verildi.
Ben, kendi üzüntülerimi de belirterek bu emri yerine getiriyorum.”

Sonra günlerce bu konuyu kendi kendime değerlendirip Ame-
rikan Dışişleri'nin ne yapmayı amaçladığını anlayabilmek için
uzun bir süre düşündüm ama bir sonuca varamadım. “Bu adam-
lar kimin başına çorap örmek istediler, amaçları neydi? Sonra gö-
rüşmeye gelen diplomat Yasemin Çongar'ı not tutarken görmedi
mi? Buna rağmen konuşmayı nasıl saptırıyorlar? Ne için böyle bir
tezgâh kurmaya kalkıyorlar? Bunların hiç mi kafaları çalışmıyor”
diye düşündüm.

Şu gerçeği kabul etmek gerekir ki, Amerikalılar çok olayda böy-
le saçma sapan yollar deniyorlar ve çoğunlukla da çuvallıyorlar.

Öcalan'ın Suriye'den Atılması

Emekli Orgeneral Atilla Ateş, 30 Ağustos 1998'de Kara Kuvvetleri Komutanı olduğunda belki de Türkiye tarihini etkileyecek bir olayın düğmesine basan insan olacağını hiç tahmin etmemişti.

Ama olaylar Atilla Paşa'yı PKK terör örgütünün başı Abdullah Öcalan'ın yakalanması ve PKK'nın büyük oranda tasfiyesiyle sonuçlanacak gelişmelerin kilit adamı yapmıştı.

Paşa, 16 Eylül 1998 günü kendisine devletin zirvesi tarafından verilen görevi yerine getirmek için Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde tarihi bir demeç verdi. Atilla Ateş muharebe elbiseleriyle yaptığı açıklamada Suriye'ye sert bir uyarıda bulundu.

Bu ülkeyi, PKK terör örgütünün başını, yönetici kadrosunu ve militanlarını barındırmaması, ülkesini onların Türkiye'ye giriş çıkışlar için geçiş yeri olarak kullandırmaması konusunda uarmış "Artık sabrımız taşmıştır. Suriye üzerine düşeni yerine getirmezse Türkiye gerekeni yapmaya kararlıdır" demişti.

Atilla Paşa'nın bu tarihi uyarısından sonra olaylar hızla gelişti ve Türkiye açısından sevindirici bir şekilde sona erdi.

Artık emekli olan Atilla Paşa ile birlikte olduğumuz bir gün sohbet sırasında bu tarihi olayı ve gelişmelerini anlatması için kendisine bazı sorular sordum. Paşa, bu sorulara hiçbir zaman açıklanmaması gereken bilgilerin gizlilik sınırlarını aşmamaya büyük özen göstererek ama bugüne kadar bilinmeyen birçok ayrıntıya da değinerek yanıtlar verdi.

Bu tarihi olayın perde arkası, ilk kez, hem de kahramanı tarafından açıklanıyor. Şimdi tarihe çok önemli bir not olarak geçecek olan bu ilginç söyleşiyi hep birlikte okuyalım:

Soru: Kara Kuvvetleri Komutanı görevini üstlendiğinizde manzara neydi?

Atilla Ateş: PKK'nın en azgın günleri... Her gün çatışmalarda verdiğimiz şehitler için önce tören yapıyor sonra naaşlarını memleketlerine gönderiyorduk.

Her cenaze töreninde yüreğimde duyduğum acıyı anlatamam. O çocukları içim parçalanarak uğurluyordum.

Subaylarımın ve askerlerimin şehit edilmelerini aklım, mantığım kabul edemiyordu.

En acısı da PKK terör örgütünün ileri gelen militanları komşu ülke topraklarında ellerini kollarını sallayarak dolaşıyorlardı. Bu terörist gruplar barındıkları komşu ülkeden sınırı geçip ülkemize girerek köyleri, askeri karakolları basıyor, çoluk çocuk, ihtiyar genç demeden insanlarımızı öldürüp, askerlerimizi şehit edip geri dönüyorlar ve oradaki kamplarına sığınıyorlardı.

O günkü psikoloji içinde komşumuz olan Suriye'nin bu teröristleri topraklarında barındırmasını ve onları himaye etmesini benim mantığım almıyordu.

Hele bu terörist örgüt elemanlarına, Türkiye'ye karşı terörist eylemlerde bulunmaları konusunda göz yummaları beni ve arkadaşlarımı isyan ettiriyordu.

Hedef Abdullah Öcalan

Soru: Bu konuyu komutanlar olarak aranızda konuşuyor muydunuz?

Atilla Ateş: PKK'nın başı olan terörist, Suriye'nin başkenti Şam'da yaşıyor, o ülkenin yönetimi tarafından kendisine ayrılan evde oturuyordu.

Terörist başı oradan örgütü yönetiyor, insanlık dışı cinayetlerin emrini veriyor, ülkemizde kan dökülmesine neden oluyordu.

Bunu bir türlü içimize sindiremiyorduk. Silahlı kuvvetlerin bütün mensupları buna isyan ediyordu. O nedenle buna bir son verilmesi gerekiyordu. Bir an önce Suriye'ye gereken uyarı yapılmalıydı. Çünkü Türkiye için o teröristin orada barındırılması düşmanlıktı.

Onun oradan çıkarılmasını istemek hakkımızdı. İsteğimizin yapılması durumunda da bize meşru müdafaa hakkı doğacaktı. Gerekeni yapmaktan kaçınmayacaktık.

Ben yeni Kara Kuvvetleri komutanı olmuştum.

Bize rahatsızlık veren bu konu doğal olarak komutanlar arasında sürekli konuşuluyordu. Suriye'ye karşı sert tepki gösterilmesi hepimizin ortak inancıydı.

Bu düşünceler, yani Suriye'nin uyarılması konusu zaman zaman Milli Güvenlik Kurulu toplantılarının gündeminde de yer alıyor ve tartışılıyordu.

Sonunda bu konuda ortak bir noktada birleşildi.

Bu nokta şuydu:

Suriye'ye PKK'nın başını ve yönetici kadrosunu himaye etmesi konusunda sert bir uyarı yapılmalıydı.

Bu ülkenin terörist başını ve örgütün yönetim kadrosunu en kısa zamanda topraklarından çıkarması sağlanmalıydı.

Eğer Suriye teröristleri barındırmaya devam ederse bu ülkeye karşı gerekenin yapılacağı, çünkü artık sabrımızın taşıdığı açıkça bildirilmeliydi.

Bu Görev Bana Verildi

Soru: Milli Güvenlik Kurulu'nda bu doğrultuda bir karara varıldı mı?

Atila Ateş: Karar değil de bir anlayış birliğine varıldı. Daha sonra Genelkurmay Başkanı Hüseyin Kıvrıkoğlu, Suriye için MGK'da beliren görüş birliği konusunda benim bir girişimde bulunmamı istedi, "Sen Suriye sınırında bir açıklama yap" dedi.

Hazırlıklara hemen başladık. Önce Suriye'nin durumunu belirledik. Silahlı kuvvetlerinin sayısı, silah kapasitesi, manevra gücü tek tek gözden geçirildi. Suriye kuvvetlerinin yüzde 70'i İsrail sınırı boyunca yerleştirilmişti ve bu güçleri oradan kıpırdatmaları olanaksızdı. Kuvvetlerin geri kalan kısmı ise Türk sınırı yakınlarında konuşlandırılmıştı.

Bu kuvvetlerin vurucu gücü ve hareket kabiliyeti son derece zayıftı ve bizim için ciddi bir tehlike oluşturmazdı.

Önlemler Hızla Alınıyor

Soru: Suriye'nin durumunu saptadıktan sonra Türk Silahlı Kuvvetleri ne gibi önlemler aldı?

214

Atilla Ateş: Bölgede süren savaş ordumuzu eğitim açısından mükemmel hale getirmişti. Birliklerimizin savaş gücü çok yüksekti. Silah ve teçhizat bakımından da öyle. Hele havadan indirme yapan helikopter birlikleri belki de dünyanın en iyi eğitimli birlikleriydi.

İncelemelerimiz bize bir kez daha gösterdi ki, Suriye silahlı kuvvetlerinin bizim önümüzde barınabilmesi mümkün değil.

Her türlü hazırlığı yapmıştık.

Gerçi büyük bir kuvvet kaydırma gereğini duymamıştık ama İkinci Ordu'nun karargâhını güçlendirmiştik.

Artık uyarı zamanı gelmişti. 16 Eylül 1998 Çarşamba günü 2. Ordu Komutanı Orgeneral Aytaç Yalman, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Harekât Daire Başkanı Tümgeneral Behzat Balta ve 6'ncı Kolordu Komutanı Korgeneral Çetin Saner'le birlikte Reyhanlı Hudut Bölük Komutanlığı'nı ziyaret ettim.

Sonra helikopterle Reyhanlı'ya geçtim. Orada halka hitaben şu konuşmayı yaptım:

"Türk devleti olarak komşularımızla iyi ilişki kurmaya çalışıyoruz. Bu iyi niyetimize ve gayretimize rağmen bazı komşularımız, özellikle ismini açıkça söylüyorum, Suriye gibi komşular iyi niyetimizi yanlış tefsir ediyorlar. 'Apo' denen eşkıyayı destekleyerek Türkiye'yi terör belasına bulaştırdılar. Türkiye, iyi ilişkiler konusunda gerekli çabayı gösterdi. Türkiye beklediği karşılığı alamazsa her türlü tedbiri almaya hak kazanacaktır. Artık sabrımız kalmadı."

Soru: Bu uyarı nasıl yankı buldu?

Atilla Ateş: Bu uyarıyı manevra elbiselerimle yapmıştım. Benim sözlerimin önemi ilk gün medya tarafından algılanamadı ama Suriye üzerinde tam bir paniğe neden oldu. Verdiğimiz mesajı anında almışlardı ve işin ciddi olduğunu anlamışlardı. Benim bu uyarımdan sonra sınır bölgesine ciddi yığınaklar yapmaya başladık.

Eğer Suriye bu uyarıya rağmen önlem almasaydı gerekeni kesinlikle yapacaktık. Bu konuda son derece kararlıydık.

Suriye panik içinde bir iki birliğini oraya buraya kaydırmayı denedi ama onu bile beceremedi. İki hafta sonra, ekim başında Suriye sınırında bir tatbikat yaptık.

Cumhurbaşkanı Devreye Giriyor

1 Ekim’de de Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel TBMM’nin açılışında yaptığı konuşmada şöyle dedi:

“Türkiye’ye karşı Suriye’nin bu davranışı dostça değildir. Esasen Suriye, Türkiye’ye karşı açık bir düşmanlık politikası izlemektedir. PKK terör örgütüne aktif destek sağlamayı sürdürmektedir. Tüm uyarılarımıza ve barışçı açılımlarımıza rağmen düşmanca tutumundan vazgeçmeyen Suriye’ye karşılık verme hakkımızı saklı tuttuğumuzu, sabrımızın taşmak üzere olduğunu bir kere daha dünyaya ilan ediyorum.”

Aynı günlerde Milli Güvenlik Kurulu, Suriye’ye son kez bir uyarıda bulundu.

Bunun üzerine terörist başını topraklarından atmaktan başka çareleri kalmadığını anladılar ve gereğini yerine getirdiler.

Bir gece özel bir uçakla gizlice eşkıyayı ülkelerinden kovdular.

Harekât Yapacaktık

Soru: Suriye, Öcalan’ı ülkeden çıkarmasaydı Türkiye’nin tutumu ne olacaktı?

Atilla Ateş: Eğer Suriye bunu yapmasaydı biz mutlaka bu ülkeye dönük bir harekâta girecektik. Ama Apo’yu ve yönetim kadrosunu ülkeden çıkardıkları için buna gerek kalmadı.

Soru: Bu uyarının yapılması kararına siyasi otorite de katıldı mı?

Atilla Ateş: Tabii ki. Milli Güvenlik Kurulu’nda kararlar daima oybirliği ile alınır. O nedenle onlar da karara katılmışlardı.

Görev bana verildiği için uyarıyı ben yaptım.

Soru: Bu uyarının yapılacağından Amerika’nın haberi oldu mu?

Atilla Ateş: Hayır, kesinlikle Amerika’ya bu konuda bilgi verilmedi. Zaten gerek de yoktu çünkü bizim için bu uyarı bir meşru

müdafaaydı. Terör örgütü bizim sınırlarımızı ihlal ediyor, bizim askerimizi, subayımızı ve insanlarımızı öldürüyordu.

Buna daha fazla tahammül etmemiz mümkün değildi.

216

Soru: Siz uyarıyı yaptıktan sonra Amerika'dan bir tepki geldi mi?

Atilla Ateş: Ne Amerika'dan, ne de başka bir ülkeden benim düzeyimde herhangi bir tepki gelmedi. Dışişleri Bakanlığı'na gelip gelmediğini de bilmiyorum. Zaten gelse de bir şey değişmezdi. Türkiye Cumhuriyeti bir devlettir, devlet ne gerekiyorsa onu yapar.

Suriye'nin, teröristleri topraklarından sürüp çıkarmasından başka seçeneği yoktu. Onu da yerine getirdi. Apo'yu apar topar kovdu.

Soru: Uyarınızdan sonra Suriye'ye yönelik ne gibi önlemler alındı?

Atilla Ateş: Benim yaptığım bu uyarıdan sonra gelişmeler planlandığı gibi yürütüldü. Hatay'dan başlayarak Şırnak'ın Cizre ilçesine kadar olan 618 kilometrelik sınıra birlikler kaydırdık. Özellikle Hatay ve Kilis kesimlerindeki yığınaklar yoğundu. Bu bölgelerdeki önemli geçiş noktalarına zırhlı birlikler konuşlandırdık.

Soru: Ekim başında yapılan tatbikat önceden programlanmış mıydı? Yoksa bir bahane miydi?

Atilla Ateş: Planlıydı. NATO tatbikatıydı. 1 Ekim'de Demirel'in TBMM'deki uyarısını yaptığı gün Genelkurmay'da ve kuvvet komutanlıklarında bir dizi değerlendirme toplantıları yapıldı. Diyarbakır ve Malatya hava üslerinde savaş uçakları alarmına geçirildi. Suriye sınırı boyunca yapılan uçuşlar sıklaştırıldı.

Basına Genelkurmay'dan "Suriye ile diplomasi ve diyalog arayışı devri bitmiştir" diye bir açıklama yapıldı. Gazeteler bunu "Suriye'ye son uyarı" diye verdiler. Bu kadar baskı Suriye'yi bunalıttı ve terörist başını topraklarından atmak zorunda kaldılar.

Nefes Kesen Takip

Yoğun baskılara dayanamayan Suriye, ekimin ilk günlerinde Abdullah Öcalan'ı özel bir uçakla ülkesinden kovdu. Bu bilgiyi Ankara'ya bildirdi. Ancak Suriye, Abdullah Öcalan'ın gittiği ül-

ke konusunda bir bilgi vermedi. 11 Ekim’de Başbakan Mesut Yılmaz, Abdullah Öcalan’ın Suriye dışında olduğunu belirlediğini açıkladı. Yılmaz, terörist başının Rusya, Ermenistan ve Lübnan’da olabileceğini söyledi.

Ancak daha sonra gelen istihbarat bilgileri terörist başının Rusya’da olduğu şeklindeydi. Birkaç gün sonra da Rusya bunu açıklamak durumunda kaldı. Daha sonraki günler Türkiye terörist başını her gittiği ülkede izledi ve dışarı atılması için baskı yaptı. Sonunda Abdullah Öcalan, Kenya’da yakalanarak Türkiye’ye getirildi ve İmralı’ya kapatıldı.

Tayyip Erdoğan'ın Hürriyet'e Veda Ziyareti

Recep Tayyip Erdoğan'ın 1997 yılının aralık ayında Siirt'te düzenlenen mitingde yaptığı konuşma ve okuduğu birkaç satır şiir siyasi geleceğini tehlikeye atmıştı.

Erdoğan o tarihte İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı'ydı. Refah Partili milletvekilleri ve MÜSİAD'dan 20 kişilik işadamları grubuyla eşi Emine Erdoğan'ın memleketi olan Siirt'teki geziye siyasi geleceği açısından olumlu olacağı düşüncesiyle katılmıştı.

Siirt'te halk Erdoğan'a büyük ilgi gösterdi. Bu ilgi ve sevgi üzerine Cumhuriyet Meydanı'nda bir konuşma yapmaya karar verdi. Meydan tıklım tıklım dolmuştu.

Genç politikacı halkın ilgisinden ve kalabalıktan etkilenmiş ve coşkulu bir konuşma yapmıştı. O günün duyarlı ortamına uygun olmayan bu konuşma Erdoğan'ın gelecekteki siyasi yaşamının rotasını belirlemişti:

“Türkiye’de düşünce özgürlüğü yok ve ırk ayrımı yapıyor. Referansımız İslamiyet. Bizi hiçbir zaman sindiremezler. Okunan ezanı kimse susturamaz.”

Daha sonra da şu dizeleri okumuştı:

*Minareler süngü, kubbeler miğfer
Camiler kışlamız, müminler asker.*

Erdoğan'ın konuşması bu dozda uzayıp gidiyor. Konuştukça meydandaki kalabalık coşuyor ve heyecanla genç politikacıyı alkışlıyordu.

Mitingden sonra Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde dava açıldı ve Erdoğan yargılanmaya başladı. Yargılama sonunda mahkeme Erdoğan'ı Türk Ceza Kanunu'nun 312/2'nci maddesinden 10 ay hapis cezasına mahkûm etti. Mahkemenin gerekçesi şuydu:

“Halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik etmek.”

Avukatları karara itiraz etti ve Yargıtay'a başvurdu.

Yargıtay, kararını 1999 yılının mart ayında açıkladı ve 10 ay mahkûmiyeti onadı. Yargıtay'ın kararı Erdoğan'ın siyasi yaşamına indirilen bir darbeydi. Kendisini çok küçük yaştan itibaren siyasi yaşama yönelten Erdoğan'a verilen 10 aylık hapis cezası Siyasi Partiler Kanunu'nun 11. Maddesi ve Türk Ceza Kanunu'nun 312/2'nci maddesinden mahkûmiyeti olanların partilere üye veya kurucu olmasını yasaklıyordu.

Ayrıca anayasanın 76'ncı maddesi ve Milletvekili Seçimi Kanunu milletvekili seçilmesine de engel getiriyordu. Mahalli İdareler Kanunu da muhtar seçilebilmesini engelliyordu.

Bu karar, Erdoğan'ın siyasete devam yollarının tamamını kapatıyordu. Ama Türkiye gibi ülkelerde devran hızlı bir dönüşüme gebe olduğu için koşullar bir anda değişebiliyor, yasaklar kalkıyordu. Meslek yaşamımız boyunca bu tip değişimlere çok sık tanık olmuştuk. O nedenle çok uzak olmayan bir tarihte Erdoğan'ın da yasaklarının kalkabileceğini düşünüyorduk.

Mahkûmiyete neden olan şiir konusunda da çok ilginç bir durum vardı.

Erdoğan okuduğu şiirin Ziya Gökalp'e ait olduğunu söylüyor ve verilen cezanın haksızlığını her fırsatta belirtiyordu. Oysa Erdoğan'ın okuduğu şu satırlar:

“Minareler süngü, kubbeler miğfer
Camiler kışlamız, müminler asker”

Ziya Gökalp'in şiirlerinde yoktu. Oysa Erdoğan taraftarları bu dizelerin Ziya Gökalp'in “Asker Duası” şiirinde olduğunu iddia ediyordu.

İş sonradan açığa çıktı.

*Minareler süngü, kubbeler miğfer
Camiler kışlamız, müminler asker
Bu ilahi ordu dinimi bekler
Allahü ekber, Allahü ekber*

Bu dörtlüğün 1981 yılında vefat eden şair Cevat Örnek'e ait olduğu kızı Gülden Örnek Başoğlu tarafından açıklandı. Başoğlu bu satırların babasının 7 *Dağın Çiçeği* ve *Gülden Dikenler* adlı kitaplarında yer aldığını da kanıtladı.

Anlaşıldığı kadarıyla bu dörtlük birisi tarafından Ziya Gökalp'in "Asker Duası" şiirine monte edilmişti. Ama hangi amaçla ve neden yapılmıştı? Erdoğan bu durumu biliyor muydu, yoksa bundan haberi yok muydu? Bunlar bugüne kadar açıklanmadı.

Erdoğan'ın Veda Ziyareti

İstanbul Belediyesi'nden gelen bir telefonla Recep Tayyip Erdoğan'ın *Hürriyet*'e veda ziyaretinde bulunmak istediğini öğrendik. Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök de yanıt olarak Tayyip Bey'i beklediğimizi bildirmiş. Belirlenen gün ve saatte Erdoğan yanında birkaç kişiyle gazeteye geldi. Gazetenin konuk ağırlama salonunda kendisini karşıladık. Tayyip Bey'in yanında kimlerin olduğunu anımsamıyorum.

Yalnız Tayyip Bey'in büyük bir moral çöküntüsü içinde olduğu görülüyordu. Çok üzgündü. Haklıydı; kendini siyasete hazırlamış, İstanbul Belediye Başkanlığı gibi önemli bir göreve halkın oylarıyla gelmiş ve geleceği parlak olan bir siyaset adamıydı. Ama aldığı mahkûmiyet kararı bu parlak geleceği ortadan kaldırmıştı.

Tayyip Bey siyasette başbakan, hatta daha da ileriye giderek ülkeyi yöneten tek adam olmayı daha o zamandan beri hayal ediyordu. O iddia ile siyasetini yürütüyordu. Ancak bu 10 aylık mahkûmiyet onun bütün hayallerini sonlandırmıştı.

Yanındaki arkadaşları da çok üzgündü. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu.

Biz de bu sıkıcı havanın biraz dağılmasına çalışıyorduk. Hal hatır sorulduktan sonra kendisine “Geçmiş olsun” dedik.

Teşekkür etti ve şöyle dedi:

“Benim siyasi hayatımı bitirdiler. Bundan sonra siyaset yapmamız mümkün görülüyor. Önümüzü kapattılar.”

O kadar hüznü bir havası vardı ki, hem Ertuğrul Özkök hem de ben kendisini ve beraberinde gelenleri biraz olsun teselli etmek için umut verici sözler söylemek zorunda kaldık:

“Bakın burası Türkiye. Daima sürprizlere açık bir ülkeyiz. Kısa bir süre sonra bakarsınız koşullar değişir ve sizin için konan yasaklar kalkabilir. Umutsuz olmamak gerekir. Unutmayın Demirel kaç kere gitti, kaç kere geldi. Bunu düşünmelisiniz. Onun için hiçbir zaman umudunuzu yitirmeyin. Sabırla bekleyin.”

Tayyip Bey bizim tesellilerimize teşekkür etti ama hiç umutlu görünmüyordu.

“Bize müsaade. Daha uzun oturmak isterdik ama ziyaret etmemiz gereken yerler ve dostlar var” dedikten sonra ayağa kalkarak ellerimizi sıktı, arkadaşlarıyla birlikte gittiler.

Doğrusunu söylemek gerekirse bizim de fazla umudumuz yoktu. Ama çok üzgün olduğu için bazı umutlar vermek gerekiyordu. Ancak 3 yıl sonra dediklerimiz aynen gerçekleşti ve Tayyip Bey siyasi haklarına kavuştu, hem parti başkanı hem de başbakan oldu. Daha sonra da Cumhurbaşkanlığı rejimine geçilmesini siyasi gücünü kullanarak becerdi ve bugün ülkeyi tek başına yönetiyor.

Nereden nereye... Gerçekten de Türkiye ilginç bir ülke. Yarın ne olacağını kimse kestiremiyor.

Cezaevine Konvoyla Gitti

1999 yılının 26 Mart Cuma günü Erdoğan, büyük bir konvoy eşliğinde Eyüp Camii'ne gitti. Cuma namazını kıldıktan sonra dualarla uğurlandı, büyük bir konvoyla birlikte Kırklareli'nin Pınarhisar Kapalı Cezaevine teslim olmak üzere İstanbul'dan hareket etti.

120 gün yani 4 ay yatacağı cezaevinde kendisi için oda hazırlanmıştı. Cezaevine girdiğinin ertesi günü Pınarhisar Cezaevi ziyaretçilerle dolmaya başladı. Gelen giden hiç eksik olmuyordu. Erdoğan ziyaretler nedeniyle düşündüğü çalışmaları da doğru dürüst yapamadı. Cezaevine girmesi onu halkın gözünde haksızlığa uğrayan bir mağdur haline getirdi ve üünün büyümesine neden oldu. Erdoğan kendisini yalnız bırakmayan siyaset arkadaşlarıyla o 4 ayda gelecekteki siyasi yaşamının stratejisini çizdi. Kurmayı hedeflediği yeni partinin altyapısını hazırladı.

4 aylık ceza göz açıp kapayıncaya kadar geçiverdi. Tayyip Bey cezaevinden çıktıktan hemen sonra yeni parti hazırlıklarına girişti. Abdullah Gül başta olmak üzere birlikte hareket ettiği arkadaşları da Necmettin Erbakan'dan koptular ve yeni parti çalışmalarında görev aldılar.

Kısa süre içinde Adalet ve Kalkınma Partisi kuruldu ve hızlı bir tırmanışa geçti.

Partinin dört kurucusu şunlardı: Recep Tayyip Erdoğan, Abdullah Gül, Bülent Arınç ve Abdüllatif Şener.

Adalet ve Kalkınma Partisi baş döndürücü bir şekilde büyüdü ve seçmen tarafından benimsendi. Erbakan'ın taban kitlesi olduğu gibi Tayyip Bey'in taban kitlesi oluverdi. Ülkedeki heyecan rüzgârı, muhafazakâr kitleleri Adalet ve Kalkınma Partisi'ne doğru getiriyordu.

Erdoğan 2002 Seçimlerine Katılamıyor

Adalet ve Kalkınma Partisi harıl harıl 3 Kasım 2002'de yapılacak olan erken seçime hazırlanıyordu. Partinin örgütlenmesi tamamlanmış çeşitli kesimlerden insanlar AK Parti'de seçime girebilmek için kayıtlarını yaptırıyorlardı. İlgi her geçen gün büyüyordu.

2001 ekonomik krizi siyasi yaşamın merkez sağdaki partilerini adeta silmişti. Bu silinişten Ecevit'in Demokratik Sol Partisi de kurtulamamıştı. Ecevit'in erken seçime gitmemeleri konusunda ısrarı boşuna değildi. Deneyimli politikacının "Erken seçim hepimiz için intihar olur" sözlerinin gerçekleşeceği kesin gibiydi.

Rüzgâr AK Parti'den yana esiyordu. Buna rağmen başta Erdoğan olmak üzere AK Partililer tek başlarına iktidar olacaklarına inanmıyordu.

Erdoğan 10 aylık mahkûmiyeti nedeniyle 3 Kasım'da yapılacak 2002 seçimlerine katılamıyordu. AK Parti'nin birinci adamı yasak yüzünden geri planda durmak zorundaydı. Buna rağmen kamuoyunda ve dünya politik çevrelerinde geleceğin başbakanı olarak görülüyordu.

Kampanyanın en yoğun olduğu günlerde AK Parti, *Hürriyet* yöneticileri ile yazarlarına Ankara'da genel merkezde bir yemek verdi. Belirlenen günde Ankara'ya AK Parti Genel Merkezi'ne gittik.

Anımsadığım kadarıyla Hürriyet kadrosunda Genel Yönetmen Ertuğrul Özkök, Başyazar Oktay Ekşi, Emin Çölaşan, Bekir Coşkun, Sedat Ergin ve ben vardım. AK Parti'den ise Recep Tayyip Erdoğan, Abdullah Gül, Bülent Arınç ve bazı danışmanlar katıldı.

Önce Tayyip Bey'in odasına kabul edildik. Yarım saat kadar odada yürütülen kampanya ile ilgili bilgiler aldık. Sonra yemek masasının hazırlandığı odaya geçtik. U şeklindeki masanın başına Erdoğan ile Abdullah Bey oturdu. Biz masanın iki yanına sıralandık. Bizden sonraki sandalyelere de danışmanlar oturdu.

Tayyip Bey sorduğumuz soruları son derece sakin ve yumuşak bir üslupla yanıtlıyordu. Sanırım o zamanlar bugünkü gibi gazetecilere alerji duymuyordu. O nedenle güzel ve aydınlatıcı bir sohbet sürdü yemek boyunca.

Mönü alışıldık mөнüydü. Yani AK Partililerin yemeklerindeki değişmez mөнüydü: Mercimek çorbası, taskebabı, pilav, salata ve kemalpaşa tatlısı.

Benim yanımda Bülent Arınç oturuyordu. Dikkat ettim tabağında bir gram yemek, bir lokma ekmek bırakmıyordu. Bunun nedeni, sanırım muhafazakâr insanların inancına göre geride yemek ve ekmek bırakmanın günah oluşuydu. Ben de anımsarım, bizim soframızda da yiyeceğinden daha fazla yemek alıp bir kısmını tabakta bırakmak aile büyükleri tarafından hiç hoş karşılanmaz, müsriflik olarak değerlendirilirdi.

Bülent Arınç bu inancı milimi milimine uyguluyordu. Tayyip Bey ile Abdullah Bey'in tabaklarının durumunu saptayamadım ama eminim ki onlar da aynı inanca sahip oldukları için onların da tabaklarında yemek kalmamıştır diye düşündüm.

Sonunda yemek bitti ve masadan kalkıldı. Biz yemek için teşekkür ettik. Emin Çölaşan da yemeklerin çok güzel olduğunu söyledi, sonra Tayyip Bey'e dönüp bir sitemde bulundu:

“Çok teşekkür ederiz ama masada bir şey eksikti. İçki ikram etmediniz. Birer bardak şarap ikram edebilirdiniz.”

Tayyip Bey yine sakin ve yumuşak bir yanıt verdi:

“Bak Emin Bey, sen bizim misafirimizsin. ‘Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer’ derler. Onun için sen benim misafirim-sen benim ikramlarımla yetineceksin. Benim masamda içki olmaz. Ama biz senin masanda misafir olursak sen istediğin içkiyi içebilirsin. Ona ben karışmam. Ama ben içmem.”

Bu açıklama Emin'i pek tatmin etmemiştir. Ama hadi neyse der gibi bir tavır takındı ve konu kapandı.

İlerde Türkiye'yi tek adam rejimine götürecek Recep Tayyip Erdoğan ve arkadaşlarına veda ederek AK Parti Genel Merkezi'nden ayrıldık.

Erdoğan'la İlgili Yasak Nasıl Kalktı?

Türkiye'de aklınıza, hayalinize gelemeyecek gelişmeler olabiliyor. İşte “Muhtar bile seçilemez” denilen Erdoğan'la ilgili bütün yasaklar birbiri ardına kaldırıldı ve bu genç politikacının önü açıldı.

Anayasa Mahkemesi 19 Temmuz 2001'de Hasan Celal Güzel ile ilgili davada “Cezası erteleme kapsamı içinde olan birinin, cezasının sonuçlarının da ertelenmesi gerekir” yorumunu yaparak Erdoğan'ın parti kurucusu olabilmesinin yolunu açtı.

Daha sonra Anayasa Mahkemesi, 4454 sayılı Basın ve Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesine Dair Kanun ile getirilen ceza erteleme olanağını iptal etti.

22 Kasım 2002'de yeniden düzenlenen yasa mitinglerde yapılan

konuşmalar nedeniyle verilen cezaları da erteleme kapsamına aldı. (Hasan Celal Güzel davası kararı çıktı)

Hürriyet bu haberi 20 Temmuz 2001’de “Erdoğan’ın önü açıldı, Erbakan’a kötü haber” manşetiyle verdi.

225

Erdoğan bu kararlar üzerine 14 Ağustos 2001’de AK Parti’nin kurucusu oldu ve ardından genel başkan seçildi.

Ancak Yüksek Seçim Kurulu, Erdoğan’ın 3 Kasım 2002 seçimlerine girmesini anayasanın 76, Türk Ceza Kanunu’nun 312. maddelerini gerekçe göstererek reddetti.

Erdoğan seçimlere giremedi ve milletvekili olamadı.

Erdoğan’ın milletvekili olabilmesinin tek yolu vardı o da anayasada değişiklik yapılmasıydı.

Bunun için AK Parti’nin meclisteki sandalye sayısı anayasada değişiklik yapmaya yetmiyordu. AK Parti, anayasa değişikliği için mutlaka CHP ile anlaşmak zorundaydı.

Erdoğan, Baykal’la yaptığı uzun görüşmede anayasa değişikliği için anlaştı. Artık her şey hallolmuştu. Baykal, “Madem demokrasi var ve biz bu ülkeyi demokrasi ile yöneteceğiz o nedenle sizin milletvekili olmanız için her türlü desteği veririz. Bundan endişeniz olmasın” dedi.

Baykal’ın attığı can simidi Erdoğan’ın önündeki bütün engellerin ortadan kalkmasını sağlıyordu. Bunun üzerine AK Parti hemen kolları sıvadı ve anayasanın 76. maddesinin yeniden düzenlenerek Erdoğan’ın yasağının kaldırılmasını sağlayan değişikliği hazırladı.

Anayasa değişikliği AK Parti ve CHP’nin oylarıyla 13 Aralık 2002’de meclisten geçti. Ancak bu değişiklik Çankaya’dan döndü. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer değişikliği veto etti. CHP ikinci kez destek verince Sezer değişikliği onaylamak zorunda kaldı.

Böylece anayasanın 76, Milletvekili Seçimi Kanunu’nun 11. Maddesi değiştirilerek Erdoğan’ın milletvekili adayı olabilmesinin önündeki hukuki engel kaldırılmış oldu.

Siirt ilinden milletvekili olan bir AK Partili istifa ettirilerek yerine Erdoğan aday gösterildi. 9 Mart 2003 yılında Siirt’te yapılan

ara seçimde Erdoğan milletvekili olarak seçildi. Seçimden 6 gün sonra da 15 Mart 2003'te Erdoğan başbakanlık görevini Abdullah Gül'den devraldı.

Daha sonra Erdoğan hızlı bir şekilde tutum değiştirerek politikada kafasına koyduklarını uygulamaya başladı.

Zaman zaman Erdoğan'ın önünü açması nedeniyle CHP Genel Başkanı Baykal ağır eleştirilerle karşı karşıya kaldı. Ancak verdiği karardan hiçbir zaman pişman olmadığını söyledi ve "Ben demokrasinin gereklerini yerine getirdim. Hepsi bu. Yine aynı durumla karşılaşsam aynı kararı alırım. Bundan kimsenin kuşkusu olmasın" dedi.

Sokakta Kalan Senfoni Orkestrası

Atatürk Kültür Merkezi 2008’de kapandıktan sonra bu merkezdeki bütün sanat etkinlikleri durduruldu.

İstanbul Devlet Opera ve Balesi ile İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası da ortada kaldı. Ayrıca İstanbul gibi dünyaca ünlü megapol opera binasından yoksundu artık.

Opera ve bale, Kadıköy Belediyesi’nin gayretleriyle restore edilerek yeniden bir sanat merkezi haline getirilen Süreyya Operası’na sığındı. Fransız tiyatrolarından esinlenerek yaptırılan, daha sonra sinema ve tekstil imalathanesi olarak kullanılan bu nefis bina büyük çabalardan sonra restore edildi ve eski güzelliğine kavuştu.

Ancak Süreyya Operası, özellikle perde arkası küçük olduğu için büyük opera ve bale oyunlarının sergilenmesine uygun değil. Bu nedenle de Süreyya’da ancak küçük operalar ve baleler oynatabiliyor. Dekor değişimindeki zorluklar nedeniyle büyük prodüksiyonlar sahnelenemiyor.

Ancak İstanbul’da opera ve bale sergilenecek başka salon olmadığı için yine de Süreyya can kurtarıyor. Süreyya’da ayrıca Kadıköy Belediyesi tarafından da çeşitli konser dinletileri yapılabiliyor.

Süreyya iyi kötü opera ve baleyi kurtarmıştı. Ama İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası, konserlerini sürdürecektir bir salon bulamıyordu. Orkestra çaresiz her hafta bir başka salonda konser veriyordu. İSDO göçebe bir orkestraya dönmüştü. Bu dağınıklık nedeniyle orkestranın dinleyicisi de dağılmaya başlamıştı.

Ben de sürekli dinleyicisi olduğum halde orkestranın konserlerini düzenli izleyemiyordum. Sanatçı arkadaşlar göçebelikten bıkmışlardı. Kültür Bakanlığı ise onlara bir yol göstermiyor,

sponsor bulmalarını öneriyordu. Cemal Reşit Rey Salonu'nu İstanbul Büyükşehir Belediyesi "Boş günümüz yok" diyerek vermemişti.

Göçebelikten bıkan orkestra sanatçılarının morali bozulmuştu. Herkes bu işin böyle gitmeyeceğini biliyordu. Orkestrada tanıdığım arkadaşlar sonunda benden yardım etmemi istediler. Ben gazeteciydim ama müziksever bir insanım. Bu nedenle yardım etmeye söz verdim ve kolları sıvadım.

Önce Kadıköy Belediye Başkanı Selami Öztürk'ü aradım ve durumu anlattım, "Siz Caddebostan Kültür Merkezi'ni ayda iki gün İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'na ayırabilir misiniz? Ancak bugünün mutlaka cuma olması gerekiyor. Çünkü İDSO yıllardan beri konserlerini cuma günleri veriyor. Sanat için bu yardımı yapabilir misiniz?" diye sordum.

Selami Öztürk, "Kültür müdürü ile konuşmam gerekir. Çünkü salonların doluluk oranlarını bilmiyorum. Ama elimden geleni yapacağım merak etmeyin. Sonucu size en kısa zamanda bildiririm" dedi.

Hemen ertesi gün de telefon ederek CKM'nin ayda iki gün İstanbul Devlet Senfoni'ye ayrılması için görevlilere talimat verdiğini, orkestra sorumlularının Kadıköy Belediyesi Kültür Müdürü ile ilişki kurmalarını istedi.

Selami Öztürk'e bu kararıyla sanata büyük katkılar yaptığını söyledim ve sanatseverler ve orkestra adına kendisine teşekkür ettim. Durumu hemen orkestradaki arkadaşlara bildirdim:

"Hemen Kadıköy Belediyesi Kültür Müdürü ile görüşün ve işi bağlayın."

"Hemen ilişki kurarız, merak etmeyin" dediler ve aynı gün iş bağlandı.

Sıkıntının yarısı atlatılmıştı. Ancak ayda iki gün konser verilecek bir salon daha bulmak gerekiyordu.

Caddebostan Kültür Merkezi yer ve semt olarak çok iyiydi. Kadıköy'de ciddi sayıda konser dinleyicisi vardı. Nitekim İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nın konserleri ilk günden itibaren büyük ilgi gördü. Her konserde salon tıklım tıklım doluyordu.

CKM kesinleşince hemen Beşiktaş Belediye Başkanı İsmail Ünal'ı aradım ve durumu kendisine anlattım. Başkan İsmail Ünal'ın önce pek aklı yatmadı ve salonun parti etkinliklerine ve konferanslara ayrıldığını söyledi. Baktım telefonda kendisini ikna etmek zor olacak onun için fazla ısrar etmedim.

Bir iki gün sonra bir yerde İsmail Ünal ile karşılaştık. Kendisini bir köşeye çektim ve gazetecilikte öğrendiğim bütün ikna yöntemlerini kullanmaya başladım:

“Bak başkan, sen bu salonu ayda iki kez cuma günleri İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'na verirsen sanata yaptığın katkılar nedeniyle büyük bir saygınlık kazanırsın. Düşün, koca İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası konserlerini Beşiktaş'ta verecek. Senin ve Beşiktaş Belediyesi için bundan büyük prestij olur mu? Sen sanatsever, sanata sahip çıkan bir belediye başkanı olarak büyük sempati toplarsın. Beşiktaş halkı da seninle gurur duyar. Bu senin ayağına gelen büyük bir fırsattır. Bunu kaçırmamanı öneririm.”

İsmail Ünal zeki bir insan. Benim söylediklerim de gerçeklerdi. Bunu hemen kavradı ama yine de hemen olur demedi.

Ben de daha fazla ısrar etmedim ve şöyle dedim:

“Başkan sen benim dediklerimi düşün. Danışmanlarına, hatırla aklına güvendiğin arkadaşlarına, seçmenine danış. O zaman bu işin sana ne kadar büyük bir saygınlık kazandıracağını göreceksin.”

“Tamam, düşüneceğim ve size haber vereceğim.”

Birkaç gün sonra İsmail Ünal telefon etti ve salonu ayda iki gün İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'na ayırdıklarını söyledi.

Böylece İDSO, Kadıköy ve Beşiktaş Belediye başkanlarının sayesinde sokakta kalmaktan kurtulmuştu. Orkestra yöneticilerine durumu bildirdim. Çok sevindiler. Konserler Caddebostan'da ve Beşiktaş'ta verilmeye başlandı. Kısa süre içinde dağılan dinleyiciler de toparlandı ve Beşiktaş Fulya'daki salon da dolmaya başladı.

Aradan birkaç ay geçtikten sonra Fulya'daki salonda bir tören düzenlendi. Orkestranın bazı sanatçılarına plaket verildi. Tö-

rene Beşiktaş Belediye Başkanı İsmail Ünal da katıldı ve plaketleri verdi. Başkan törende yaptığı konuşmada İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nın konserinin bir bölümünü Beşiktaş'ta vermesinden büyük gurur duyduğunu belirtti ve şöyle dedi:

“Benim ve belediyemin sanata yaptığı katkılardan dolayı büyük bir saygınlık kazandığını görmek bizi çok mutlu etti. Beşiktaşlı hemşehrilerim beni gördükleri her yerde yolumu kesip İDSO'nun konserleri için Fulya salonunu vermem nedeniyle teşekkür ediyorlar. Bu beni çok mutlu etti. Bu salon artık sizindir. Sizlere tekrar tekrar teşekkür ederim. Her türlü gereksiminiz için görevli arkadaşlarımız sizlere yardıma hazırdırlar.”

Bu konuşma beni de çok mutlu etmişti. Başkanın ikna etmek için epeyce uğraşmıştım ama söylediklerimin gerçek olduğunu İsmail Ünal da görmüş, bundan çok mutluluk duyduğunu açıklamıştı. Gerçekten de Fulya'nın İDSO'ya verilmesi, önemli bir sanat etkinliğinin Beşiktaş'ta yapılması bu semtte yaşayanlar için de bir gurur kaynağıydı.

Selami Öztürk ile İsmail Ünal, Kadıköy ve Beşiktaş belediye başkanları olarak Kültür Bakanlığı'nın kendi orkestrasına yapmadığını yapmışlardı. Bu hareket İstanbul'daki bütün belediyelere örnek olmalıdır.

Sanatın yayılması için belediyelere günümüz Türkiye'sinde büyük görevler düşüyor. Çünkü belediyeler bu konuda güçlü olanaklara sahipler. Dünyanın büyük küçük bütün kentlerinde belediyelerin sanata ciddi katkılarda bulunduklarına çok tanık olduk.

Bu gelenek hem Kadıköy'de hem de Beşiktaş'ta yerel seçimlerde Selami Öztürk ile İsmail Ünal'ın yerine yeni başkanlar seçilmesine karşın sürdü. Göreve gelen başkanlar da sanat etkinliklerine sahip çıktılar, hatta katkılarını daha da genişlettiler. Bu, sanat adına sevindirici bir olaydır. Sanata önem vermeyen toplumların uygarlık savaşında geride kaldığı bir gerçektir. Türkiye bu kısırdöngüden kurtulmalıdır. Bugün Türkiye'deki iktidar ne yazık ki özellikle sanatın belli dallarına çok sempatik bakmamaktadır. Özellikle opera ve balenin gelişmesi için Kültür Bakanlığı'nda yeterli bir heyecan olmadığı kesindir.

Oysa son yıllarda Türkiye’de sanatta geriye gidiş olduğu bir gerçektir. Uygar bir ülke olabilmemiz için sanatın her dalının hareketlendirilmesi ve halka ulaşmasının sağlanması gerekmektedir. Türkiye için bu çok önemlidir, hatta yaşamsaldır. Uygar ülkelerde devletler sanatın üstüne titrerler.

**YAKIN DÖNEMDEN
İLGİNÇ PORTRERLER**

Organ Naklini Türkiye’de Başlatan Prof. Mehmet Haberal

1975 yılında Amerika’da iki yıl üst ihtisas çalışmalarını başarıyla tamamlayan ve cerrahi ihtisası yaptığı Hacettepe Üniversitesi’ne dönen genç akademisyen, büyük, çok büyük umutlar içindeydi.

Amacı, Amerika’da öğrendiği ve uzmanlık sertifikalarını aldığı yanık tedavisi ve organ naklini Türkiye’de uygulamaktı. Ama görev başladıktan sonra Türkiye’de genç bilimadamlarının önündeki kapıları kimsenin açmaya yanaşmadığına tanık oldu.

Ama yılmadı, her kapıyı çaldı. Giriştiği mücadeleyi bıkmadan usanmadan sürdürüyordu.

Hacettepe Üniversitesi’nde bu büyük mücadeleyi veren genç doktorun adı Mehmet Haberal’dı.

Cerrahi servisindeki hoca ve arkadaşlarını ikna ederek Yanık Tedavi ve Organ Nakli ünitelerini kurdu. Kısa zaman sonra Hacettepe Üniversitesi’nin kurucusu ve rektörü Prof. Dr. İhsan Doğramacı’nın desteğiyle yanık merkezini devreye soktu. Haberal’ın böylece ilk ideali gerçekleşmiş oldu. Ama organ nakli ameliyatlarına başlamak konusunda üniversiteyi bir türlü ikna edemiyordu. Bunun üzüntüsü her geçen gün onu bunaltıyordu. Çünkü ülkesinde tedavi edilebilecek kronik böbrek ve karaciğer rahatsızlıkları yüzünden pek çok insan genç yaşında hayata veda ediyordu.

Genç doktor kendisine güveniyordu. Amerika’da organ nakli konusunda çok sayıda başarılı ameliyatlar yapmış ve hocalarından büyük övgüler almıştı. Hatta Amerika’da kalması için yapılan teklifleri hiç düşünmeden geri çevirmişti. O ülkesine dönmek ve öğrendiklerini Türkiye’de uygulayarak umutsuz insanları yaşama döndürmek istiyordu.

Ne var ki, Türkiye’de umduğunu bulamadı. Onu can kulağıyla dinleyenler bile bu genç cerraha yardımcı olmak için bir girişimde bulunmuyorlardı.

Böbrek nakli ile ilgili programın zaman yitirilmeden başlatılması gerektiğine kimseyi ikna edemiyordu. O sıkıntılı günleri Mehmet Haberal şöyle anlatıyor:

“Düşüncelerimi genel cerrahi bölüm başkanı ve diğer üyelere de ayrıntılı bir şekilde anlattım. Bana destek olacaklarını söylediler ama kendi bölümümün onayının tek başına yeterli olmadığını anladım. Diğer bölümlerdeki üyeleri ve organ nakli ile bağlantılı bölümlerde çalışanları da ikna etmem gerekiyordu. Bu nedenle üniversite içindeki hemen her kapıyı çaldım. Onları organ nakli alanında bir programa şiddetle ihtiyaç olduğuna ikna edebilmek için Denver’deki çalışmalarımın yer aldığı ayrıntılı bir sunum hazırladım. Konuştuğum herkes ‘Amerika’da yaptıkların çok önemli ama bunu yaparak göstereceksin’ dedi.”

Genç doktorun bu çabaları da ne yazık ki bir sonuç getirmedi. Sonunda üniversitenin Nüfus Etütleri Enstitüsü Müdürü Profesör Dr. Mithat Çoruh’u ziyarete gitti. Profesör Çoruh’a üniversitedeki durumu anlattı.

Çoruh, onu Hacettepe Üniversitesi Kurucusu ve Başkanı Profesör Dr. İhsan Doğramacı’ya götürdü. Doğramacı yeniliklere son derece açık ve onları destekleyen bir bilim insanıydı.

Mithat Çoruh, İhsan Doğramacı’ya “Efendim siz Hacettepe’de transplantasyon yapılmasını çok istiyorsunuz. Bunun için de Amerika’ya doktor da gönderdiniz. Mehmet, Amerika’da bu işin uzmanlığını yaptı ve çok başarılı ameliyatlar gerçekleştirdi” dedi.

Doğramacı, Haberal’ı dikkatle dinledi. Karşısındaki genç akademisyenin Amerika’da yaptığı çalışmalar ve elde ettiği başarılar Doğramacı’yı etkiledi:

“Sen bana bir süre ver. Bu işi kaç ayda gerçekleştirebilirsin?”

“Bana olanak sağlarsanız, Türkiye’de ilk organ naklini iki ay içinde yaparım.”

Genç doktorun inancı ve kararlılığı Doğramacı’yı heyecanlandırdı:

“Bak, sen bırak iki ayı, 6 ay içinde bu böbrek naklini gerçekleştir ben seni alınından öpeyim. Ancak şunu unutma; püplüce (reklam) yok. Bu senin doçentliğine mal olur” dedi. Haberal hiç düşünmeden “Efendim ben doçentliği değil, Türkiye’de transplantasyon yapılmasını istiyorum” yanıtını verdi.

Haberal’ın bu sözleri üzerine Doğramacı düğümü çözecek radikal bir karar verdi:

“Seni pediatrik nefroloji konsültanı olarak görevlendiriyorum. Çalışmalarına hemen başla. Ne gerekiyorsa bana söyle.”

Bu basit atama çok önemliydi. Doğramacı’nın Haberal’a bu görevi vermesi sorunların yarı yarıya çözülmesi demekti.

Doğramacı cebinden çek defterini çıkardı, 50 Sterlin yazarak imzaladı ve Haberal’a verdi:

“Ameliyat için gerekli ilaçları Avrupa’dan getirt.”

Haberal hemen kolları sıvayarak hazırlıklara başladı. Oluşturduğu cerrahi ekip ile ilk olarak köpekler üzerinde deneysel böbrek nakilleri yapmaya başladı, çünkü ekipte ondan başka hiç kimsenin organ nakli konusunda bilgisi yoktu. Kısa zamanda ekibini hayvanlar üzerinde yaptırdığı nakillerle yetiştirdi. Nakiller son derece başarılı bir şekilde tamamlandı.

Artık ameliyat için her şey hazırды.

Çocuk nefrolojisi, Haberal’a çok önemli bir bilgi verdi:

“Bizim transplantasyon bekleyen bir hastamız var.”

Acilen böbrek nakli yapılması gereken hasta 12 yaşındaki Bahattar Çalışkan adında bir çocuktü. Umutla ameliyatı bekliyordu.

Haberal bu haberi duyunca nefrolojiden bir doktor olarak hasta çocuğun evine gitti. Doktor, Haberal’ı aileye tanıştırdıktan sonra “Doktor Mehmet Bey çocuğunuza böbrek nakli yapacak” dedi.

Bu sözler üzerine hasta çocuk ile annesi heyecanlandılar. Haberal anneye “Ben bu ameliyatı yaparım. Siz oğlunuza böbrek vermeye hazır mısınız?” diye sordu.

Gözyaşlarını tutamayan anne Mürvet Çalışkan hiç tereddüt etmeden “Ben böbreğimi vermeye hazırım. Size inanıyorum” dedi.

Haberal bu çocukla organ nakline başlamaya karar verdi ve ameliyat tarihi olarak 3 Kasım 1975 gününü belirledi ve o gün ameliyat başarıyla gerçekleştirildi.

238

Türkiye’de Bahtiyar Çalışkan’a yapılan ameliyat ilk transplantasyon olduğu için herkes çok heyecanlanmıştı. Anabilim Dalı Başkanı Prof. Yılmaz Saraç ile Prof. Nevzat Bilgin, Haberal’a asiste etti.

Cerrahi Servisi’nin hocası Prof. Hüsnü Göksel ise heyecandan ameliyathanenin önündeki koridorda gidip geliyordu.

Ameliyat çok olumlu geçmişti ama ya sonrası? Haberal anlatıyor:

“İlginçtir ki, organ nakli yapılan hastayı yatırabilecek oda yoktu. Cerrahi servisinde depo olarak kullanılan bir oda vardı. O odayı iki yatak koyarak koğuş haline getirdim ve organ nakli hastasını buraya yatırdım. İkinci yatakta da ben yattım, çünkü personelden hiç kimsenin hastanın bakımını yapabilecek düzeyde bir eğitimi yoktu, bu nedenle çocuğun ameliyat sonrası bakımını ben üstlenmek zorunda kaldım.”

Türkiye’de ilk organ nakli yapılan Bahtiyar Çalışkan kısa zamanda iyileşti ve sağlıklı bir yaşam sürdürmeye başladı. Ameliyatın başarılı olması Türkiye’de organ nakli ameliyatlarının önünü açtı. Bu sayede yeni organ nakli üniteleri açılabilirdi.

Ameliyatın başarıyla yapılması ve Bahtiyar Çalışkan’ın yaşama dönmesi bütün Türkiye’de yankı uyandırdı. Üniversitenin Başkanı Doğramacı da bu başarıdan çok mutlu olmuştu. Haberal ile hastanenin zemin katında karşılaşınca “Gel seni alnından öpeceğim” dedi ve öptü. Sonra da bu genç bilim insanının önündeki bütün kapıları açtı.

Türkiye’de Mehmet Haberal’ın önünü açarak organ nakli yapılmasına ön ayak olan Prof. Dr. İhsan Doğramacı bu büyük hizmetini yıllar sonra şöyle değerlendirdi:

“En büyük hizmetiniz nedir, sorusuna cevabım: Mehmet Haberal’ın yetişmesi ve önünün açılmasına olan katkımdır diyebilirim.”

Medyaolayı manşetlerde verdi. Bu nedenle Türkiye’de ilk organ

nakli ameliyatını gerçekleştiren Haberal'ın adı bütün Türkiye'de yankılandı.

O günlerde organ nakli için Almanya'ya giden bir hastaya ve yakınlarına bir adam "Almanya'ya niye gidiyorsunuz? Haberal burada bu ameliyatı yapıyor. Ankara'ya Hacettepe'ye gidin" demiş ve hasta Haberal'a gelmiş.

Mehmet Haberal Bir Köy Çocuğuydu

Yılmadan, usanmadan mücadele vererek bu başarıları kazanan Mehmet Haberal bugün dünyaca ünlü transplantasyon uzmanı olarak uluslararası bilim insanları arasına girdi. Bugün Türkiye'de binlerce insanı yeniden yaşama döndüren ve on binlerce insanın kurtulmasına öncülük yapan Haberal, 29 Ekim 1944 yılında Rize'nin Pazar ilçesi Subaşı Köyü'nde dünyaya geldi. Subaşı, Karadeniz'in yemyeşil doğasının içinde küçük bir dağ köyüydü. Köyde okul yoktu. Mehmet, ailesini zorladı ve teyzelerinin evinin misafir odasını okul haline getirtti. Birinci ve ikinci sınıfı burada okudu.

Köy halkının el ele vererek yaptığı, küçük Mehmet'in de taşıdığı Subaşı köy okulu kısa zamanda tamamlandı ve Haberal üçüncü ve dördüncü sınıfları yapımına katkıda bulunduğu bu okulda okudu. Köyünde elektrik olmadığı için derslerine evdeki ocakta yakılan odunların alevlerinin ışığında çalışıyordu. Sınıfının en çalışkan çocuğuydu. Son derece zekiydi.

1954 yılında koşulların zorlaması nedeniyle Haberal ailesi Zonguldak'a göç etti. Baba Haberal, Zonguldak'ta bir fırın açtı ve ekmek yapmaya başladı. Yaşar Ali Haberal çok hayırsever bir insandı. Fakir fukaraya ekmek verir, para almazdı. Yaşar Ali Bey'in titizliği sayesinde fırın Zonguldak'ta en iyi ekmeği çıkarıyordu. Bu nedenle müşterisi çoktu, yapılan ekmekler kısa zamanda tükeniyordu. Mehmet Haberal da zaman buldukça fırına gidiyor ve babasına yardım ediyordu.

Mehmet, 5'inci sınıfı Zonguldak Gazi İlkokulu'nda okuyarak mezun oldu. Ortaokul ve lise öğrenimini de Mehmet Çelikel Lisesi'nde tamamladı.

Daha liseyi bitirmeden kararını vermişti. Doktor olacaktı. Sınavları başarıyla verdi ve liseden çok iyi derece ile mezun oldu. Diplomasını alır almaz Ankara Tıp Fakültesi'ne kaydını yaptırdı. Ankara'da Vehbi Koç Öğrenci Yurdu'nda kalmaya başladı. Deli gibi çalışıyor, ders kitaplarındaki bilgileri yutarcasına öğreniyordu. Bütün sınıfları hiçbir gecikme olmadan geçti ve 1967 yılında Ankara Tıp Fakültesi'ni bitirerek doktor oldu.

Hiç zaman yitirmeden cerrahi ihtisası yapmak üzere Hacettepe Üniversitesi'ne başvurdu. Çok çalışkan ve başarılı bir öğrenci olduğu için başvurusu kabul edildi ve Hacettepe Üniversitesi'nde cerrahi ihtisasına başladı.

Hocaları, Mehmet Haberal'ın çok yetenekli bir asistan olduğunu hemen fark ettiler. Genç doktor cerrahi uzmanlığını 1971 yılında tamamladı.

Hocaları, bu yetenekli doktoru kaçırmak istemedi ve Mehmet Haberal'ı Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görevlendirdi. Çok titiz ve dikkatli bir doktordu. Hastalarını muayene ederken bütün vücudu elden geçiriyor ve hastanın şikâyetlerinin nedenini belirliyordu.

Ameliyatlarda da son derece titizdi. Tıp kurallarına harfiyen uyuyor ve gereken müdahaleleri anında yapıyordu. Bu arada organ nakli ile ilgili olarak hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalara da katılıyordu. Haberal o günleri şöyle anlatıyor:

“Organ nakli ile ilgili yaptığım çalışmalara ek olarak, yanık tedavisi ile de yakından ilgilenmeye başladım. Bu heyecan verici ve gelişen iki konu hakkında daha fazla şeyler öğrenebilmek umuduyla Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çeşitli üniversitelere başvurmaya karar verdim. Bu konuda başarılı nakillerin yapıldığı üniversitelerin hepsine mektup gönderdim. Birkaç aylık meraklı bekleyiş sonunda; Galveston, Texas'taki Shriners Yanık Enstitüsü ve John Sealy Hastanesi'ne üst ihtisas yapmak üzere kabul edildim.

3 Şubat 1973'te Amerika'ya giderek, Prof. Dr. Duane Larson ve Prof. Dr. Mario Dubokowsky ile birlikte çalışmaya başladım. Bu süre içinde klinik yanık tedavisi ve rehabilitasyonu konusunda ve deneysel çalışmalar ile ilgili pek çok şey öğrendim.”

Haberal, Amerika'da saniyesini bile boş geçirmek istemiyordu. Yanık tedavisini öğrendikten sonra organ nakli üst lisansı yapabileceği üniversite aramaya başladı. Bu konu onun en büyük tutkusuydu. Organ nakli ameliyatları Türkiye'de yapılamıyordu. Bu, Haberal'ın canını sıkıyordu. Her yıl yüzlerce insan bu yüzden yaşama veda etmek zorunda kalıyordu. Türkiye bir an önce organ nakli programlarına başlamalıydı. Ama Türkiye'de bunu yapacak kimse yoktu.

O nedenle organ nakli konusunda daha fazla şeyler öğrenmek istiyordu. Amerika'daki pek çok organ nakli merkezine mektuplar gönderdi. Heyecanla bu üniversitelerden birinden onay bekliyordu. Bu mektuplardan birini de Colorado Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden Prof. Dr. Thomas Starzl'a göndermişti. Prof. Starzl çok ünlü bir doktordu. Dünyada ilk klinik karaciğer naklini gerçekleştiren bilim insanıydı.

Çok geçmeden Denver Colorado Üniversitesi'nden Prof. Dr. Starzl imzalı bir mektup geldi. Başvurusunun kabul edildiğini ancak yeterli kaynakları olmadığı için maaş veremeyeceklerini bildiriyordu. Haberal buna rağmen görevi kabul etti ve 1 Ocak 1974'te Denver'de organ nakli çalışmalarına başladı. Kısa süre sonra Prof. Dr. Starzl, Haberal'a mütevazı bir maaş verirdi.

1975 yılında organ nakli çalışmalarını başarıyla tamamladı, sertifikasını aldı. Hocası Prof. Dr. Thomas Starzl ısrarla Amerika'da kalmasını istedi. Haberal kararlı bir şekilde ülkesine döneceğini söyledi ve öneriyi kabul etmedi. Arkadaşları "Ne yapacaksın Türkiye'de, apandisit ile fitik ameliyatı yapmakla geçecek ömrün" dedi. Bu söylemleri dinlemedi ve büyük hayallerle ülkesine döndü.

Haberal'ın Türkiye'de zorlukları aşarak başardığı ilk böbrek nakli ameliyatı sonrasındaki gelişmelere dönelim. Haberal bu zorlu dönemi şöyle anlatıyor:

"Bir sonraki hedefimiz, Türkiye'de ilk kez kadavradan böbrek naklini gerçekleştirmektir. Bunun için böbrek bulmamız gerekiyordu. Ölenlerin böbrekleri ziyan oluyordu. Uluslararası Eurotransplant Vakfı tarafından temin edilen organla, 10 Ekim 1978 tarihinde bunu başardık.

Hollanda'dan gelen bu böbreğin Türkiye'ye gelişi bir maceradır. Bana telefonda 'Böbreği Lufthansa ile yollayabiliriz' dediler. Ancak araştırınca Lufthansa'nın İstanbul'a gece yarısı ineceğini öğrendik. İstanbul'dan Ankara'ya son uçuş saat 11.00'deydi. Bunu öğrenir öğrenmez ilk uçağa atlayıp İstanbul'a gittim. Ne pahasına olursa olsun böbreği alıp gelecektim. THY yetkilileriyle görüştüm ve durumu onlara anlattım. Bu böbreğin bir can kurtaracağını söyledim.

THY yetkilileri büyük bir duyarlılıkla 'Siz merak etmeyin, biz Ankara uçağını Lufthansa gelinceye kadar bekletiriz' dediler ve dediklerini de yaptılar. Lufthansa indikten sonra böbreği alan Haberal koşu koşu Ankara uçağına bindi ve organı yetiştirerek ameliyatı yaptı.

O dönemde böbrekler 12 saat saklanabiliyordu. Bu da kısa bir zamandı ve uzak bir ülkede bulunan böbrek kullanılamıyordu. Oysa bize Hollanda'dan gönderilen böbrek 24 saat saklanmıştı. Biz bunu öğrendikten sonra 24 saatlik böbrekleri de kullanmaya başladık ve böbrek bulmak biraz daha kolaylaştı. Ancak daha sonra yaptığımız araştırmalarda böbreklerin artı 4 derecede tutulması koşuluyla 100-110 saate kadar saklanabileceğini belirledik. Zaman bu kadar uzayınca böbrek bulmak iyice kolaylaştı."

Bu arada Haberal, Güneydoğu Organ Temin Etme Vakfı ile işbirliği amacıyla ilişki kurdu ve bu vakıf kadavradan alınan böbrek göndermeye başladı. Bu sayede böbrek nakli ameliyatları hızlandı, bu da yüzlerce insanın yeniden yaşama dönmesi demekti.

Yasa Çıkarılıyor

Organ nakli ameliyatlarının daha çoğalması ve bütün ülkeye yayılması için bir yasa çıkarılması gerekiyordu. Dindar insanlar organları bağışlamak konusunda zaman zaman kararsız kalıyorlardı. Organ bağışının dine aykırı olmadığını topluma anlatmak ve insanları buna inandırmak zorunluluğu vardı. Haberal bu zorlu işin altından nasıl kalktığını şöyle anlatıyor:

"Bir gün kalktım, Diyanet İşleri Başkanı Tayyar Altıkulaç'a gittim. Altıkulaç'a organ naklinin önemini anlattım, binlerce insanın

yaşamının kurtarılması için organ naklinin geliştirilmesi gerektiğini, insanların organ bağışlarının dine aykırı olmadığına ikna edilmesinin çok önemli olduğunu söyledim, örnekler verdim. Altıkulaç organ naklinin önemini bildiğini ve bunun dinen bir sakıncası olmadığını, bu konuda bir açıklama yapmaya da hazır olduğunu söyledi.

Hemen bir televizyon programı yapması için TRT'deki arkadaşlardan rica ettim. Onlar da buna hazırlardı. Diyanet İşleri Başkanı Altıkulaç televizyona çıkıp 'Hasta insanlara organ nakli yapılarak hayatlarının kurtarılmasında dinen bir engel yoktur' dedi. Diyanet görevlilerine bu konuda bütün müftüleri ikna etmeleri talimatı verdi. Kısa zamanda müftüler de organ naklinin yapılmasına dinen bir engel olmadığı yolunda açıklamalar yaptılar.

Bütün ülkede hava değişmeye başladı. İnsanlar organ bağışlamanın dinen bir sakıncası olmadığını en yetkili ağızlardan dinleyince bu işin önemini anladılar.”

Bu olaylardan hemen sonra Haberal'a Yalova'dan ilginç bir telefon geldi. Telefon eden yaşlı bir kadındı. Haberal'a “Ben sizi televizyonda izliyorum. Organ naklinin ne kadar önemli olduğunu anladım. Onun için ben de organlarımı bağışlamaya karar verdim” dedi. Bu telefon Haberal'ı çok etkiledi.

Yıl 1978...

Ülkedeki bu hava Haberal'ı umutlandırdı, doğru meclise giderek bazı milletvekilleriyle konuştu ve onlardan organ nakli için bir önerge vermelerini istedi. 14 milletvekilinin imzaladığı önerge meclise verildi. Yeni bir mücadele başlamıştı. Bunu Haberal'dan dinleyelim:

“Bir gün Prof. Hüsnü Göksel ile Demirel'e gittik. Durumu anlattık, bir yasa çıkarılmasının zorunlu olduğunu söyledik. Demirel dinledi ve hemen telefona sarılıp parti yöneticilerine 'Organ nakli yasası 45 gün içinde meclise gidecek' talimatını verdi. Meclis komisyonunda kusursuz bir yasa hazırlandı ve meclisten geçti. Senato'ya geldi, oradan da geçti. 3 Haziran 1979'da bu çok önemli yasa çıktı.”

Yasa çıkmıştı ama kazalarda ölenlerin organları yakınları “olur” vermeden alınamıyordu. Yakınlarını bulmak, onlardan olur almak zaman istiyordu. Bu da organların kullanılmasını engelliyordu.

Haberal anlatıyor:

“27 Temmuz 1979’da Eskişehir yolunda bir motosiklet kazası olmuştu ve genç bir çocuk ölmüştü. Organlarını almak için acılı babayı ikna etmek o koşullarda çok zordu. Babaya diyalizdeki hastaları gösterdim. Onların neler çektiklerini anlattım. Bütün bu insanların organ beklediklerini söyledim. Baba çok etkilendi ve bana ‘Ne yapacaksanız yapın ama oğlumu bana verin’ dedi. Yaşamını yitirmiş çocuktan aldığımız böbreği acil durumda olan bir hastaya naklettik böylece kadavradan ilk yerli nakil yapılmış oldu.

1980 darbesi olmuştu.

Kazalarda ve ölümlerde yakınları olmayanların organları alınamıyordu. Bu çok önemliydi, binlerce hasta organ nakli beklerken ölümlerin organları çürüyüp gidiyordu. Buna bir çare bulunması gerekiyordu. Biz ölenlerin naaşını paramparça ederek almıyorduk bu organları. Canlı hastayı ameliyat eder gibi ameliyat ediyor, organlarını aldıktan sonra da naaşı eski haline getiriyor-duk.

Buna bir çare bulmak gerekiyordu. Tek çare de Konsey’e gidip durumu anlatmaktı. Gittik, anlattık ama Evren Paşa sinirlendi ‘Ölenden organlarını mı alacaksınız’ diye sertçe karşı çıktı. Ben sakin bir şekilde Paşa’ya arkasındaki Atatürk’ün fotoğrafını göstere-rek ‘Eğer Atatürk bugün yaşasaydı ona da karaciğer nakli yapacaktım ve ömrünün uzamasını sağlayacaktım’ dedim.

Evren Paşa birden sakinleşti, ‘Ha öyle mi? O zaman bir hafta sonra gelin’ dedi. Bir hafta sonra gittim yasa hazırды. İşimiz çok kolaylaştı.”

Haberal ve ekibi sürekli hazır vaziyette bekliyordu. Çünkü böbrek nakli için yüzlerce hasta yaşam umuduyla sıradaydı. Bu hız içinde Haberal ekibi 8 Aralık 1988’de büyük bir adım daha attı.

Türkiye’de, Ortadoğu’da ve Kuzey Afrika’da ilk kadavradan karaciğer naklini başarıyla gerçekleştirdi. Karaciğer nakli ameliyatının başarılı olması hastaların büyük umudu oldu. Kısa zamanda karaciğer nakli de hızla gelişti ve yaygınlaştı.

Haberal 1990 yılında Türkiye’de, bölgede ve Avrupa’da ilk kez çocuklarda canlıdan kısmi karaciğer naklini gerçekleştirdi. 24 Nisan 1990’da bu kez erişkinlerde ilk canlıdan kısmi karaciğer nakli ameliyatı yaparak büyük bir adım attı. Bu adım tüm dünyaya örnek oldu ve karaciğer nakli ameliyatları çok yaygınlaştı.

Haberal ve ekibi dur durak bilmiyor sürekli büyük adımlar atıyordu. 1992 yılında cerrahi tarihinde dünyada ilk kez aynı canlı vericiden aynı anda karaciğer ve böbrek nakli ameliyatı başarıyla yapıldı. Bu ameliyat dünyada da büyük yankı uyandırdı ve organ naklinin sınırlarının genişletilmesini sağladı. Ayrıca cerrahi bilimine yepyeni bir boyut getirdi. Haberal’ın bu insanüstü gayreti ve başarıları onun dünyadaki ününü de arttırdı.

Başkent Üniversitesi Kuruluyor

Mehmet Haberal, yoğun çalışmaları içinde 1993 yılında olağanüstü bir girişim başlattı; Başkent Üniversitesi’ni kurma kararı aldı. Üniversitenin kurulmasına olanak sağlayan kanun hükmündeki kararname 13 Ocak 1994 tarihli *Resmî Gazete*’de yayımlandı ve Başkent Üniversitesi resmen kurulmuş oldu.

Haberal, zaman yitirmek istemiyor bu yüzden de hızlı hareket ediyordu. Bugün yeşillikler içinde modern binalardan oluşan Başkent Hastanesi Yerleşkesi’nin inşaatı 1994-1995 yılında başladı. Üzerinde bir tek ağacın bulunmadığı Ankara’nın hemen yakınındaki Bağlıca Köyü çevresindeki tepeleri üniversite yeri için seçen Haberal ilk iş olarak zemin düzenleme çalışmalarını başlattı. Kısa sürede yerleşkenin yapılarının temeli atıldı ve üniversite hızlı bir şekilde bitirildi.

Haberal inşaat sahasına gittiği zaman her şeyi unutuyor ve bir inşaat işçisi gibi çalışıyordu. Tuğla taşıyor, belirlenen yerlere ağaç fidanları dikeyordu. Onun bizzat çalışması tüm işçileri etkiledi ve

inşaatlar kısa zamanda tamamlandı. Bugün Başkent Üniversitesi 4 buçuk milyon ağaçtan oluşan büyük bir orman içinde yer alan harika bir yerleşke konumundadır.

246

Üniversite bugün 10 hastanesi, 11 diyaliz merkezi, 2 kolej ve 11 bin öğrencisi ile Türkiye'nin önemli bilim kurumları arasına girdi. Haberal Vakfı ise kurulduğundan bu yana binlerce öğrenciye karşılıksız burs sağladı ve hâlâ sağlamaktadır.

Mehmet Haberal bütün dünyada hem akademik çalışmaları hem yaptığı kritik ameliyatlara bir bilim insanı olarak büyük bir saygınlık kazandı. Dünyanın en önemli tıp kuruluşlarının neredeyse hepsine üye olan Haberal, çoğunun da başkanlığını yaptı. Prof. Dr. Haberal 4 Temmuz 2018 yılında Dünya Organ Nakli Derneği'nin Madrid'de düzenlenen 27. Uluslararası Kongresi'nde gerçekleşen faaliyet toplantısı sonrasında Dünya Organ Nakli Derneği'nin de başkanlığını devraldı.

2017 yılında da İngiltere Kraliyet Tıp Derneği, onursal üyeliklerin en üst kademesi olan "Distinguished Fellowship" ödülünü yedi yıl süren titiz bir araştırma sonucunda Prof. Dr. Mehmet Haberal'a verdi. Böylece Haberal, bu köklü ve tarihi derneğin üyesi oldu. 212 yıllık geçmişe sahip İngiltere Kraliyet Tıp Derneği ilk kez bir bilim insanına bu çok önemli ödülü verdi. Dernek Başkanı Babuial Sethia "Biz bu ayrıcalıklı ödülün sahibini değerlendirirken mesleki başarıları ve ülkesine hizmetinin yanı sıra tüm insanlığa hizmetini de göz önünde bulundurduk. Prof. Mehmet Haberal da insanlığa hizmet eden bir bilim insanıdır" dedi.

Organ naklinin Türkiye'deki inanılmaz gelişmesinde ve ameliyatlara başarısında Haberal'ın çok önemli bir rolü vardır. Haberal'a bugüne değin dünya tıp kuruluşları ve çok sayıda ülke yüzlerce ödül verdi. Bu ödüller Haberal'ın Başkent Hastanesi'nde adeta bir müze haline gelen ofisinin duvarlarını tamamen doldurmuştur.

Haberal'ın uluslararası mesleki başarı kazanmasının en önemli nedeni; bitmez tükenmez enerjisi, titizliği, mesleğine bağlılığı, bilimsel çalışmaları ve yayınları, hastalarına saygısı ve Allah'ın ona verdiği sonsuz yetenektir.

Bugün binlerce insan onun yaptığı ameliyatlara yaşamlarını mutlu bir şekilde sürdürmektedir.

Cezaevinde Yatmak 4 Yıl 4 Ayını Yedi

Türkiye’de 2007’de başlayan insan avı orduyu, bilim kurumlarını, bilim insanlarını, gazetecileri ve aydınları hedef aldı. Başlangıçta ne olduğu anlaşılmadı. Her gün Türk Silahlı Kuvvetleri’ne yönelik operasyonlar düzenleniyor, bilim insanları, gazeteciler ve aydınlar hiçbir gerekçe gösterilmeden evlerinden alınıyordu. Binlerce insan önce sorgulanıyor, sonra savcıların tutuklama talebi ile mahkemeye gönderiliyor ve büyük çoğunluğu da tutuklanarak cezaevine kapatılıyordu.

Kısa bir süre sonra bu insan avının Fethullah Gülen cemaatinin polise, yargıya yerleştirdiği müritleri tarafından yapıldığı anlaşıldı. İnsanlar, kurumlar, sivil toplum örgütleri “Durun ne yapıyorsunuz” demeye zaman bulamadan cezaevleri doldu. Yeni tutuklamalar için hızla cezaevleri yapılmaya başladı.

İşin ilginç yanı FETÖ’cü savcı, yargıç ve polislerin yürüttüğü nedeni belli olmayan bu insan avına iktidar müdahale etmiyordu. Bu insan avının nedeni, niçini, FETÖ’cülerin darbe girişiminden sonra net olarak anlaşıldı.

İktidar, FETÖ’nün gerçek amacını anlayınca ülkeyi ele geçirmeye kalkan bu vatan hainlerinin üzerine gitti. Bu kez ülkede bir FETÖ’cü avı başladı ve görüldü ki bu örgüt devletin kılcal damarlarına kadar sızmıştı ve çok önemli mevkileri ele geçirmişti. Özellikle de yargı ve polis tamamen bu çok tehlikeli örgüt tarafından yönetilir olmuştu. Türk Silahlı Kuvvetleri’nde ise bazı kritik görevlere örgüt kendisine bağlı subayları getirmişti.

Darbe girişiminin başarılı olamamasının tek nedeni ise Türk Silahlı Kuvvetleri’ndeki Atatürk’e bağlı subayların darbeye katılmayarak FETÖ’yü engellemesiydi. Eğer Türk Silahlı Kuvvetleri Atatürk ilkelerine bağlı olmasaydı Türkiye’de ikinci bir İran faciası yaşanacağı kesindi.

İktidar, FETÖ’nün ne bela olduğunu anlayana kadar yürütü-

len insan avında cezaevine atılan masum Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları, bilim insanları, gazeteciler ve aydınlar arasında Prof. Dr. Mehmet Haberal da vardı. Haberal, 13 Nisan 2009 tarihinde gözaltına alındı; 4 günlük gözaltı süresinin bitiminden sonra savcılığa götürüldü. Savcının sorgusunu tamamlamasından sonra tutuklama talebiyle mahkemeye sevk edildi. Mahkemece 17 Nisan 2009 tarihinde Prof. Dr. Haberal hakkında tutuklama kararı verildi.

Tutuklamadan sonra Metris Cezaevi'ne gönderildi ancak orada kalp spazmı geçirince Cerrahpaşa Hastanesi'ne kaldırıldı. Tutukluluk süresinin 2 yılını hastanede geçirdi.

Haberal'ın hastanede kalması FETÖ'cülerini rahatsız ediyordu. 11 Mart 2011'de "Cezaevinde yatabilir" raporu hazırlatıldı ve hastaneye yapılan baskınla Haberal FETÖ'cü polisler tarafından alınarak Silivri Cezaevi'ne götürüldü. 2 yıl 4 ay da Silivri'de yattı.

Dünyaca ünlü bilim insanı ne ile suçlandığını bile öğrenemeden tam dört yıl, dört ay cezaevinde çile doldurdu. Hemen her duruşmada savcı ve yargıçlara "Suçum ne?" diye sordu. Ancak FETÖ'nün savcı ve yargıçları bu soru karşısında heykel gibi duruyorlar ve bir yanıt vermiyorlardı. Aslında verecek bir yanıtları da yoktu. Çünkü Haberal'a yönelik uydurma suçlamaların bir tekine bile kanıt bulunamamıştı.

Tam dört yıl dört ay ameliyat yapamadı. Elleri durdu. Bu hiçbir cerrahın dayanabileceği bir olay değildi. Ama Haberal'ın esas üzüntüsü onun hünerli ellerinden hayat bulmak için umutla bekleyen binlerce insana bir şey yapamamaktı. Durumu acil olan hastalarını hiç unutamıyor, onları sağlıklarına kavuşturamamak onun yüreğini sıplatıyordu.

Haberal gibi, öteki Ergenekon sanıklarına yöneltilen hayali suçlamalar hakkında da hiçbir kanıt bulunamadı.

Yargılamayı FETÖ'cü savcı ve yargıçlardan oluşan İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi yapıyordu. FETÖ'cülerin kurdurduğu bu özel mahkemeler hukuk normlarını yok sayıyor, hiçbir savunmayı dikkate almıyor, suçlamalarla ilgili kanıt ve delil olup olmama-

sını hiç ama hiç önemsemedi. FETÖ'cü mahkemelerin savcı ve yargıçları topladıkları insanların suçlu veya suçsuz olduğuna al-dırmadan cezalandırmak üzere örgüt tarafından görevlendirilmiş-lerdi.

FETÖ'cü mahkeme 5 Ağustos 2013 tarihinde aldığı karar-la Haberal'a cebir ve şiddetle hükümetin görev yapmasını engel-lemeye teşebbüs suçundan 12 yıl 6 ay hapis cezası verdi. Ancak Haberal'ın tutukluluk hali cezanın infazına denk geldiği için tahli-ye edildi ve özgürlüğüne kavuştu.

Ergenekon ve Balyoz sanıkları hakkında da uzun tutukluluk süresine bağlı hak ihlali gerekçesiyle tahliyeler yapılmaya başlan-dı.

2013 yılında FETÖ'cülerle iktidar arasında soğuk rüzgârlar es-meye başladı. 17-25 Aralık tarihlerinde FETÖ'cüler tarafından Baş-bakan Erdoğan'ın Çamlica'daki evinde arama yapılmak istenmesi üzerine kıyametler koptu.

2016 yılı 15 Temmuz gecesi FETÖ'cülerin yapmaya kalktıkla-rı darbe girişiminden sonra ise iktidar FETÖ'cülerin gerçek yüzü-nü ve devlete el koyma niyetini anladı ve bu kez ülkede FETÖ'cü avı başlatıldı. FETÖ'cülerin büyük kısmı yurtdışına kaçtı. Bunla-rın arasında binlerce insanı perişan eden FETÖ'cü savcı ve yargıç-lar da vardı.

Binlerce insanın yaşamını altüst eden bu vicdandan yoksun savcı ve yargıçların Haberal'a yönelttikleri saçma sapan, mantık dı-şı suçlamalardan bazıları şunlardı:

“Cumhuriyet Mitingleri'ni Kanal B'de yayımlatmak.

Başkent Üniversitesi öğrencilerini Cumhuriyet Mitingleri'ne yönlendirmek.

Ergenekon Terör Örgütü'nün amaçlarına uygun hareket etmek.

Yürütme ve yasama organlarını devirmeye teşebbüs eylemleri-ne katılmak.

Ergenekon Terör Örgütü tarafından yürütülen çalışmalarda ak-tif rol almak.

Mevcut hükümeti devirerek yerine örgüt amaçları doğrultu-sunda yeni bir hükümet kurma arayışı içinde olmak.”

Cezaevinde Bile Boş Durmadı

250

Cezaevinde yatmasına karşın katılamayacağını bile bile 2010 tarihinde Dünya Yanık Derneği'nin kuruluşunun 50. yıldönümü ve 15. uluslararası genel kongresinin İstanbul'da yapılmasını organize etti.

28 ülkeden 68 bilim insanının üye olduğu uluslararası Dünya Tıp, Tıbbi Araştırma, Teknik ve Etik Bilimler Akademisi'ni kurdu. 4 Ekim 2010 tarihinde Amerikan Cerrahlar Koleji'nin Washington'da düzenlenen toplantısında "Şeref Üyeliği" unvanı ile ödüllendirilerek bu onura sahip olan ilk Türk cerrah unvanını kazandı.

Bu ödülден sonra 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel Haberal'a şu mektubu gönderdi:

"Sayın Prof. Dr. Mehmet Haberal

14 Ekim 2010, Ankara

Amerikan Cerrahlar Birliği'nin bu yılki toplantısında, Onursal Üyeliğe seçilmiş olmanızdan dolayı sizi gönülden kutluyorum.

Dünyaca tanınmış değerli bir bilimadamı ve büyük bir hekim olarak, başarılarınızın takdir ve övgüyle karşılanmasından onur duyuyoruz. Milletimize ve insanlığa yapmış olduğunuz hizmetlerin başarıyla devam edeceğinden eminim.

Maruz kaldığınız haksızlıklar karşısında gösterdiğiniz vekar ve metanetten, gurur duyuyoruz.

Her şeyin geçeceğine ve pek yakında size kavuşacağımıza inanıyorum.

Sevgiler ve saygılar
Süleyman Demirel"

Haberal İçin Üzülen AK Partililer

Haberal'ın hapisteyken çile çekmesine bazı Adalet ve Kalkınma Partili bakan ve milletvekilleri de isyan ediyor ama parti yönetimi üzerinde bir etki yaratamıyorlardı. Haberal, Erdoğan hükümetle-

rinde çeşitli bakanlıklarda bulunan Mehmet Ali Şahin'in eşine de organ nakli ameliyatı yapmış ve iyileştirerek hayata dönmesini sağlamıştı. Bakanın eşi her gün ağlayarak kocasına Haberal'ın cezaevinden çıkarılması için yalvarıyordu:

"Bu adam bana hayat verdi, beni ölümden kurtardı. Ama siz onu hapse attınız. Bu beni çok üzüyor. Haberal'a yapılan günahtır. Bunun hesabını Allah size sorar."

Şahin de Haberal için üzülüyor ama elinden bir şey gelmeyeceğini biliyordu. Eşini teselli ediyordu:

"Biraz sabret yakında serbest kalır. Sen onun için Allah'a dua et. Senin ve öteki hastalarının duaları Haberal'ı bir gün kurtarır. Benim yapabileceğim bir şey olsa bir saniye bile düşünmeyeceğimi bilirsin. Sabırla bekleyeceğiz, başka çaremiz yok."

Meclis Başkanlığı yapmış ve çeşitli bakanlıklarda bulunmuş olan Köksal Toptan da arkadaşlarına şöyle dert yaniyordu:

"Ne yapacağımı bilmiyorum. İnanın çaresiz kaldım. Yönetimdeki arkadaşlara anlattım. Bu adamın hepimize iyilik ettiğini bizim ise onu içeri attığımızı söyledim. 'Arkadaşlar inanın içim yanıyor. Bu adam suçsuz yere cezaevinde boşu boşuna yatıyor. Dünyaca saygınlığı ve değeri olan bir bilim insanını demir parmaklıklar arasında çürütüyoruz. Onun hünerli ellerinden yeniden can isteyen yüzlerce hasta yıllardan beri onun dışarı çıkmasını bekliyor. Gelin, buna bir çözüm bulalım' dedim. Bunları defalarca söyledim. Ama anlatamadım."

İktidar partisinin yöneticileri de biliyorlardı ki cezaevine kapatılan insanların büyük çoğunluğu suçsuzdu ve boşu boşuna yatıyorlardı. Ama nedense kimse yapılan hukuk ihlallerine engel olmuyordu. Ta ki FETÖ darbe yapmaya kalktı o zaman Hanya'yı Konya'yı anladılar. Ama iş işten geçmişti; binlerce insan işinden gücünden olmuş, hapis yatmış, çocukları büyük sıkıntıya düşmüş, aileler dağılmıştı. Bu haksız ve onursuz hapisliği hazmedemeyenlerin kimi intihar etmiş, kimi de üzüntüden hastalanıp ölmüştü.

Ülke bir felaket yaşamış, binlerce insan, aileleriyle birlikte perişan olmuştu.

Haberal'ın İsyanı

252

Haberal, Silivri'ye kapatıldığı ilk gün akşam yemeği getirildiğinde hücrenin kapısındaki kapak açıldı ve tepsi içeri itildikten sonra kapak kapatıldı. Haberal bu uygulamaya isyan etti ve bunun insan haklarına aykırı olduğunu söyleyerek gardiyanları çağırdı ve onlara şöyle dedi:

“Burada insanlar yatıyor. Hayvanlara yemek verir gibi kapıda ki küçük kapaktan tepsiler içeri itilmez. Ben bunu kesinlikle reddediyorum. Kapıyı açacaksınız ve yemekleri masaya koyacaksınız. Aksi takdirde bu yemekleri kabul etmeyeceğiz. Bunu hapis-hane müdürüne de söyleyiniz. Burada yatanlar mahkûm olabilir ama hepsi de insandır. Onlara insan gibi davranmak zorundasınız. Köpeklerin önüne yiyecek atar gibi yemek getirmeyin.”

Haberal aslında cezaevi yöneticilerine, mahkûmlara ve tutuklulara insan hakları kurallarına uygun şekilde muamele etmek zorunda olduklarını anımsatıyordu.

Bu çıkış sayesinde ertesi gün durum düzeltildi ve yemekler getirildiği zaman hücrenin kapısı açılıyor ve tepsiler masanın üzerine bırakılıyordu.

Haberal cezaevinde hiçbir suçu olmadan yatmasına ve hastalarından uzak kalmasına isyanını ise kendisini cezaevinde ziyaret eden Basın Konseyi Başkanı Pınar Türeñç'e cezaevinde gökyüzünü ancak pencerelerdeki demir petekler arasından görebildiğini söylüyor ve “Gökyüzüm 80 petek” diye haykırıyordu.

Yargıtay, Haberal'ın Mahkûmiyet Kararını Bozdu

Balyoz ve Ergenekon yargılamalarını yürüten FETÖ'cülerin kurduğu Özel Yetkili Mahkemeler 2012 yılında kapatıldı. Ancak süren davalar kesin bir hükümle sonuçlandırıluncaya kadar yargılamaların bu mahkemelerde devam etmesi için yasaya bir madde kondu. Buna göre süren davalar hakkında görevsizlik kararı verilemedi.

2014 yılında ise Özel Yetkili Mahkemeler tamamen kapatıldı.

Haberal'a FETÖ'cülerin mahkemesinin verdiği 12 yıl 6 ay ha-

pis cezası Yargıtay'a gönderildi. Yargıtay, 21 Nisan 2016 yılında FETÖ'cü mahkemenin aldığı hapis cezası kararını Ergenekon Terör Örgütü'nün varlığına ilişkin somut delil ortaya konulamadığı gerekçesiyle esastan bozdu.

Ayrıca yerel mahkemenin oluşumunda, soruşturma, yargılama, delil toplama aşamalarının adil yargılama ilkesine aykırı olduğunu tespit etti. Hukuka aykırı dinlemeleri, gizli tanık beyanlarını, ara-maların hukuka aykırı yapılmasını usulden bozma sebepleri arasında kabul etti.

Yargıtay'ın bu bozma kararından sonra yeniden yargılamayı yürüten İstanbul 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nin ilk duruşmasında savcı Yargıtay'ın bozma kararına uyulmasını talep etti. Mahkeme de savcının talebini oybirliğiyle kabul etti. Yargılamanın 30 Kasım 2018 tarihli duruşmasında savcının esas hakkındaki mütalaasında ileri sürdüğü kanaat aynen şöyle:

“Sayın Mehmet Haberal'ın iş ve sosyal hayatı gereği diğer sanıklarla irtibat halinde olmasının suç delili olarak kabul edilemeyeceği, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 116, 127 ve 134. maddeleri gereği yapılan arama-elkoyma-inceleme işlemlerinin hukuka aykırı olduğu, bu işlemler neticesinde elde edilen dijital materyallerden ele geçen suç delillerine hukuken itibar edilmeyeceği, iddiaya konu olan örgütün varlığının ispat edilemediği, Adli Tıp Kurumu'ndan alınan rapor doğrultusunda Bülent Ecevit'e yanlış tedavi uygulandığının kabulünün bilimsellikten uzak olduğu, neticeten sanığın, üzerine atılı suçları işlediğine yönelik her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediğinden beraatına karar verilmesi talep ve mütalaa edilmiştir.”

Mahkeme son savunmaları aldı ve duruşma için gün verdi: 16 Mayıs 2019. Ancak bir sanığın avukatı olmadığı için karar ertelendi. 1 Temmuz 2019 günlü duruşmada diğerleri gibi Haberal hakkında da beraat kararı verildi.

Yukardaki kanaat bölümü de Haberal'ın cezaevinde 4 yıl 4 ay boşu boşuna yatırıldığının yargı tarafından tescil edilen belgesidir.

Şimdi Haberal “Benim ziyan olan 4 yıl 4 ayımın hesabını kim verecek?” diye sormakta haksız mıdır?

Bütün bu haksızlıklara karşın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuruda bulunup bulunmayacağını soran dost ve arkadaşlarına Haberal kararlı bir sesle şu yanıtı veriyor:

254

“Benim kesinlikle böyle bir şey yapmam söz konusu olamaz. Ben vatanımı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne şikâyet edemem. Böyle bir şey aklımdan bile geçmez.”

İki Dev Üniversite Yaratan Bilim İnsanı: İhsan Doğramacı

Tarih 9 Aralık 2005...

Müzikseverler için çok önemli bir ödül törenine katılmak üzere Pınar Türenç'le birlikte Ankara'ya geldik. Ankara'nın kışı İstanbul'a benzemez. O nedenle en kalın paltolarımızı giymiştik.

Ödül töreni Milli Eğitim Bakanlığı Şûra Salonu'nda yapılıyordu. Salona girdik, bize ayrılan yere oturduk.

Sevda-Cenap And Müzik Vakfı'nın 2005 Yılı Onur Ödülü Altın Madalyası Prof. Dr. İhsan Doğramacı'ya verilecekti.

Doğramacı, ödülün kendisine verileceği bildirildiğinde Sevdacenap Ant Müzik Vakfı yönetim kurulu üyelerine sormuş:

“Ben müzik adamı değilim ki... Bu ödülü niye bana veriyorsunuz?”

Kendisine “Yaşamınız boyunca müziğe ve müzik eğitimine büyük katkılarda bulunduğunuz için ödüle layık görüldünüz” yanıtı verilmiş.

Doğramacı, Türkiye'ye iki dev üniversite kazandıran dünyaca ünlü bilim insanıdır. Hacettepe ve Bilkent Üniversitesi'ni kurduğu zaman ilk iş olarak müzik eğitimini ele almış ve her iki üniversitede de senfoni orkestraları kurulmasını sağlamıştı.

Doğramacı'nın müziğe bu kadar önem vermesi Atatürk'e bağlanabilir. Çünkü Atatürk, cumhuriyeti kurduktan sonra ilk iş olarak filoloji ve müziğe el atmış. Bir toplumun uygarlığa ulaşması için en önemli dalın filoloji ve çoksesli müzik olduğuna inanmış. Bu nedenle de toplumların tarihsel dillerini öğrenmesini ve çoksesli müzik eğitiminin yapılmasını önemsemiş. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ni kurmuş ve filoloji eğitimini başlatmış. Aynı zaman di-

limi içinde daha sonra konservatuvara dönüşecek Musiki Muallim Mektebi'ni kurmuş.

Doğramacı, Atatürk'ün izinden giderek her iki üniversitede de müzik eğitimini önemsemiş.

Prof. İhsan Doğramacı yurtiçinde olduğu kadar dünyada da tanınan ve takdir edilen bir bilim insanıdır. Dünyanın en ünlü 25 üniversitesi Doğramacı'ya fahri doktorluk unvanı vermiştir. Aldığı ödüller ise sayısızdır.

Ödül töreninin başlamasına 10 dakika kala salon tıklım tıklım dolmuştu. Biraz sonra Doğramacı ayaklarındaki rahatsızlık nedeniyle yürüyemediği için tekerlekli arabayla salona getirildi ve kendisine ayrılan koltuğa iki kişinin yardımıyla oturtuldu. Salonda bulunanlar kendisini kutlamak için çevresini sardılar. Güler yüzle ödül törenini izlemek için gelen konuklara teşekkür ederek tek tek ellerini sıktı.

Ben İhsan Bey gelmeden önce dağıtılan özgeçmişini okudum ve kendisinin İstanbul Tıp Fakültesi 1938 mezunu olduğunu öğrendim. Babam Niyazi Türeñç de İstanbul Tıp Fakültesi 1938 mezunuydu. Bu durumda Doğramacı ile sınıf arkadaşı oldukları kesindi. Oysa babam bana böyle bir şey anlatmamıştı. Hiç şaşırmadım çünkü rahmetli kendisini hiçbir zaman övecek konulara girmezdi. Son derece alçakgönüllü bir insandı.

Doğramacı ile babamın sınıf arkadaşı olmasından büyük mutluluk duydum. Gece benim için daha duygu dolu bir havaya büründü. Hocayı kutlamak ve kendisine sınıf arkadaşı Niyazi Türeñç'in oğlu olduğumu söylemek istedim ama törenden önce ve sonra çevresini saran kalabalıktan yakınına sokulma olanağı bulamadım.

Doğramacı yürüyemediği için sahneye çağırılmadı, ödülü oturduğu koltukta kendisine takdim edildi. Hoca ödülü aldıktan sonra yaptığı kısa konuşmada yaşamı boyunca çok ödül aldığını ama bu ödülün çok büyük ve anlamlı olduğunu, o nedenle ayrı bir mutluluk duyduğunu söyledi.

Ödül sunumundan sonra Doğramacı'nın kurdurduğu Bilkent Senfoni Orkestrası nefis bir konser verdi. Solist ünlü piyanist Gülşin Onay'dı.

Gülsin Onay, Franz List'in 1 Numaralı Piyoano Konçertosu'nu çaldı.

Konukları selamlayan ünlü piyanist alkuşlar dinmediğı için yeniden sahneye geldi ve bu kez Doğramacı'nın "Benim ölümümün 40. gününde Chopin'in Polonez Op. 53 eserini çal" diye vasiyet ettiği parçayı çaldı.

Dinleyiciler duygu dolu bir havada bu nefis eseri dinlediler.

Ankara'dan döndükten sonra oturup tören gecesini yazdım. Yazımda Doğramacı'nın yaşam özetini okurken babamın sınıf arkadaşı olduğunu öğrendiğim için gecenin benim açımdan çok daha duygulu bir havada geçtiğini, çok istememe rağmen çevresindeki kalabalığı aşamadığım için babamla sınıf arkadaşı olduklarını söyleyip kendisini kutlayamadığıma üzüldüğümü özellikle vurguladım ve özür diledim.

Ertesi gün Doğramacı aradı:

"Tufan Bey, siz Karacabeyli Niyazi'nin mi oğlusunuz?"

"Evet, babam Karacabey doğumludur."

"1930'larda soyadları yeni verildiğı için biz soyadlarını pek kullanmaz, birbirimizi doğum yerlerimizle tanırdık. Niyazi benim çok yakın arkadaşım ve dostumdu. Babanız yaşıyor mu?"

Babamı 2000 yılında kaybettığımızı söyledim.

"Ya... Çok üzüldüm. Allah rahmet eylesin, nur içinde yatsın. Sizinle tanışmak isterim. Ankara'ya gelince beni mutlaka arayın."

Teşekkür ettim ve Ankara'ya gelince kendisini arayacağımı söyledim. "Sizinle bir araya gelmekten büyük mutluluk duyacağım" dedim.

Doğramacı zengin bir ailenin çocuğı olduğu için tıp fakültesinden mezun olduktan sonra Avrupa'ya, Amerika'ya gidip uzmanlık eğimini dünyanın en iyi üniversitelerinde tamamlamış, Türkiye'ye döndükten sonra Ankara'da akademisyen olmuş ve önce doçentlik, sonra da profesörlük unvanını alarak çok önemli ve başarılı görevlerde bulunmuş.

Babam ise ailenin geçimine katkıda bulunmak zorunda olduğu için Anadolu'da görev kabul etmiş ve Siverek'e giderek o yıllarda özellikle Güneydoğı Anadolu vilayetlerinde yaygın bir has-

talık olan ve müdahale edilmemesi durumunda insanların kör olmasına yol açan trahom hastalığıyla mücadelede görev almış. 1945'te İstanbul'a ihtisasa gelmiş, Şişli Etfal Hastanesi'nde genel cerrahi ihtisası aldıktan sonra uzun yıllar Anadolu illerinde görev yapmış. 1966 yılında İstanbul'a atanmış. Taksim'deki İlk Yardım Hastanesi'nde görev yapmış ve 1979 yılında da emekli olmuştur.

Doğramacı ile babamın okuldan mezun olduktan sonra bir araya geldiklerini sanmıyorum.

Aradan 68 yıl geçmesine rağmen Doğramacı'nın babamı "Karacabeyli Niyazi" diye anımsaması olağanüstü bir olaydı. Çünkü o sırada Doğramacı 89 yaşındaydı.

Doğramacı'nın Zarif Jesti

Hocayla telefon konuşmamızdan bir ay kadar sonra Bilkent Üniversitesi'nden bir koli geldi. Merakla açtım, içinden beni çok duygulandıran paha biçilmez bir armağan çıktı.

Şık ve zarif bir çerçeveye babamın tıp fakültesi yıllığından alınmış olduğunu sandığım büyütülmüş bir fotoğrafı yerleştirilmişti. Fotoğraf büyük olasılıkla 1938 yılında çektirilmiş olmalıydı. Babamın 24-25 yaşlarındaki görünümü. Bana aileden kalan albümlerde böyle bir fotoğrafını görmemiştım. Çok etkilendim ve fotoğrafa uzun uzun baktım. Babam o yaşında da benim tanıdığım olgun, temiz yüzlü babamdı. Koliden bir de mektup çıktı. Doğramacı mektubunda şunları yazmıştı:

"Yeni yılın sizin için sağlık ve mutluluk dolu geçmesini diliyorum, tüm sevdiklerinizle birlikte.

Yeni yıl armağanı olarak size sınıf arkadaşım ve dostum Karacabeyli Niyazi'nin resmini yolluyorum.

İlk fırsatta sizinle buluşmak ümidiyle saygı, sevgi ve en iyi dileklerimi sunuyorum."

Mektubu okuduktan sonra daha da duygulandım. Böylesine içten ve zarif jestle yaşamımda ilk kez karşılaşıyordum. Çok etkilendim ve kendi kendime şöyle düşündüm:

“Bir insan durup dururken, boşuna İhsan Doğramacı olmuyor.”

Doğramacı’yı telefonla aradım, armağanlarının beni çok mutlu ettiğini belirttim ve çok duygulandığımı söyleyerek teşekkür ettim. Konuşmamız en kısa zamanda görüşmek dileklerimizi karşılıklı olarak belirterek son buldu.

Aradan bir ay geçti geçmedi, çok sevdiğim meslek büyüğüm, dostum Mete Akyol aradı:

“Doğramacı, Başkent Üniversitesi’nin Kızılcahamam’daki Patalya Uygulama Otel’inde küre alındı. Mehmet Haberal’la birlikte senin de gelmeni istiyorlar. İşlerinin ne kadar yoğun olduğunu biliyorum ama ne yap yap iki üç gününü ayarla ve Pınar’la birlikte buraya gelin. Doğramacı sizi dört gözle bekliyor. Haberin olsun.”

Ertesi gün Pınar ile Kızılcahamam’a gittik. Doğramacı Başkent Üniversitesi’ne bağlı termal otel olan Patalya’da eşiyile birlikte küre alınmıştı. Her şeyleriyle Başkent Üniversitesi’nin Kurucusu ve Onursal Başkanı olan Prof. Mehmet Haberal ilgileniyordu. Doğramacı ile karşılaştık, baba dostu sıcaklığıyla beni kucakladı. Uzun uzun sohbet ettik. Babamla ilgili anılarını anlattı. Anlatılarından babamı çok sevdiğini bir kez daha anladım:

“Daha önce de belirttiğim gibi baban çok sevdiğim ve saydığım bir arkadaşımdı. Çok çalışkan, örnek bir öğrenciydi. Onunla çok güzel günlerimiz geçti.”

Sanırım babam da Doğramacı’yı seviyordu. Çünkü yıllarca aynı sırada oturmuşlar. Mezuniyetten sonra bir daha birbirlerini görme fırsatı olmamış.

Doğramacı uzun sohbetlerimizde Türkiye için kafasındaki iki büyük planı anlattı. Hayretler içinde kaldım. Sanırım o sırada 90 yaşının üzerindeydi. Planlardan biri Doğu’da yaşayan ve eğitim göremeyen yoksul çocuklar için Doğu ve Güneydoğu kentlerinde kolejler açma ve o bölgenin akıllı ve zeki çocuklarını seçerek bu okullarda kaliteli eğitim vererek yetiştirmektir. Amacı bu okulları geliştirmektir. Bu çocuklardan çok başarılı olanları da Avrupa’da ya da Amerika’daki önemli üniversitelere göndermektir. Amacını şöyle açıkladı:

“Bu proje benim düşündüğüm gibi uygulanırsa on yıl içinde bölgede binlerce iyi eğitilmiş çocuk yetişmiş olacaktır. Okulların sayısı arttıkça bu çocukların sayısı da artacaktır. Bunların önemli bir bölümü kendi doğup büyüdüğü bölgelerinde kendileri gibi yoksul çocuklara hamilik yapacaktır.”

Proje gerçekten çok önemliydi ama bunun yürüyebilmesi için genç Doğramacılar da bulunmalıydı. Hocaya göre böyle bir eğitim projesi titizlikle uygulanırsa Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun “Makûs talihi” değişmeye başlayacaktı.

İkinci projesi ise İstanbul’un kuzeybatısında, aşağı yukarı bugün havaalanının yapıldığı bölgede yeni ve modern bir kent kurmaktı. Dikey değil yatay yapılaşma ile üniversiteler, finans kuruluşları, oteller yapılacak, bölge Türkiye’nin “silikon vadisi” olacaktı. Bu yapılaşma kesinlikle ormanlara zarar vermeden gerçekleşecekti.

Doğramacı bu projelerin bütün detaylarını düşünmüştü. Ama Doğramacı’dan sonra bu projeler gerçekleşmedi. Doğramacı, bu projeleri, Başbakan Erdoğan’a da anlattığını söyledi. Eğer ömrü yetseydi eminim ki bu projeler kesinlikle gerçekleşirdi. Doğramacı yaratıcı bir insandı ve ufkü inanılmaz kadar genişti. Bugün Türkiye’nin en iyi doktorları onun kurduğu Hacettepe Tıp Fakültesi kökenlidir. Ama her başarılı insan gibi Doğramacı’nın da sevenleri çok olmasına karşın onu sevmeyen de çoktu.

Üniversite Hocaları Doğramacı’ya Karşıydı

Üniversite yöneticileri ve öğretim üyeleri Doğramacı’yı Kenan Evren’in adamı olarak görüyor, bu nedenle ona büyük öfke duyuyorlardı ve onu üniversitelerin özgürlüklerini kısıtlamakla suçuyorlardı.

İstanbul’da bir söyleşide Doğramacı, YÖK Başkanı olarak üniversiteler konusunda neler yapmak istediğini anlatıyordu. Ona göre üniversitelerin özerkliği olmazdı ama buna karşın bilimsel özgürlükler sınırsız olurdu. Doğramacı bu görüşünün nedenlerini uzun uzun anlattı ve kendisine dönük eleştirilerin haksız olduğunu iddia etti.

1980 darbesinden sonra alınan sıkı önlemlerde üniversitelerde çatışmalar ve gerginlikler sona ermişti. Üniversite hocaları çatışmaların bitirilmesinden mutluydular ama üniversitelere yapılan baskılara karşı büyük bir tepki içindeydiler. Baskıların derhal kaldırılması gerektiğini söylüyorlar, baskı altında bilimsel çalışmaların yürütülemediğini, bu nedenle de düşünce üretilemediğini ileri sürüyorlardı. Doğramacı bu eleştirilerin bazısını haklı buluyor ama bazılarını da kabul etmiyordu.

Toplantıyı izleyenlerden biri de Doğramacı'ya en ağır eleştirileri yapan İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Kemal Alemdaroğlu'ydü.

Söyleşide sıra sorulara gelince Kemal Alemdaroğlu söz aldı ve Doğramacı'ya sert eleştirilerde bulundu ve üniversitelerin ağır baskılara uğradığını söyledi. Alemdaroğlu, Doğramacı'yı bu baskıların sorumlusu olmakla da suçladı. Doğramacı eleştirilere yanıt verdi ama salondaki çoğunluk İstanbul Üniversitesi Rektörü gibi düşündüğü için dinleyenleri ikna etmekte zorlandı. Toplantı, Doğramacı için çok zor geçti. Ancak Doğramacı bu ağır hava içinde bile nezaketini bozmayarak konuşmasını tamamladı.

Dinleyenleri selamladıktan sonra yerinden kalktı ve salondan çıkarken Kemal Alemdaroğlu'nun önünde durdu:

“Bu akşam da bütün zehirlerini saçtın. Rahatladın mı bari?”

Kemal Alemdaroğlu hemen ayağa kalktı ve saygıyla yanıt verdi:

“Aman Hocam estağfurullah, sizi asla üzmem istemedim ama yapmam gereken eleştirileri dile getirmek zorundaydım. Lütfen kusura bakmayın.”

“Yok, yok, eleştiri yapmak en doğal hakkın. Hadi hoşça kal.”

Doğramacı bu sözlerinden sonra salonu terk etti.

Doğramacı, Alemdaroğlu'nu Şaşırtıyor

Doğramacı salondan ayrıldıktan sonra Alemdaroğlu arkadaşlarına “Biliyorum hocayı çok üzdüm. Ama söylemem gerekenleri söyledim. Askerler üniversitelerdeki olayları önlemek için çok sıkı önlemler aldılar. Ama olaylar bittikten sonra da baskılar aynen

sürdürüldü. Doğramacı Hoca'nın bunları önlemesi gerekir. Ama o, askerlerle ilişkileri bozulsun istemedi" dedi.

262 Aradan yıllar geçti. Türkiye giderek normal rejime döndü. 1999'da ülke büyük bir felaketle karşı karşıya kaldı. İzmit Körfezi'nde Gölcük'ün açıklarında fay kırıldı ve 7.4 büyüklüğünde bir deprem ortalığı altüst etti. Sakarya, Kocaeli, Yalova, Bursa, Eskişehir, İstanbul, Tekirdağ, Düzce ve Bolu depremden etkilendi. Binlerce bina yıkıldı. 17 bin insan yaşamını yitirdi.

Türkiye bu büyük felaketin altından kalkmak için çabalıyordu. Hükümet, evsiz barksız kalanlara konteynir evler yapıyor ve insanları oralara yerleştiriyordu. Özellikle Sakarya ile Kocaeli'nde evleri yıkılan insanlara ülkenin her yanından halkın topladığı yardımlar anında ulaştırılıyordu. Türkiye aslında bu büyük depremin izlerini devletin ve halkın gayretleriyle iki, üç yıl içinde tamamen silmeyi başardı.

İstanbul Üniversitesi'nin Beyazıt'taki tarihi merkez binası da depremde hasar görmüştü. Uzmanların yaptığı incelemeden sonra merkez binaya ciddi bir onarım gerektiği ortaya çıktı. Ama üniversitenin böyle bir parası yoktu. Devletin bu koşullarda üniversiteye ödenek ayırması zordu. Rektör Kemal Alemdaroğlu ne yapacağını kara kara düşünüyordu. Sonunda onarım parası toplamak için bir kampanya açılmasına karar verildi. Kampanya ilan edildi ve tarihi merkez binanın kurtarılması için ciddi bir onarım gerektiği açıklandı, halkın, kurumların bu kampanyaya destek vermesi dileğinde bulunuldu.

Açıklamanın ertesi günü İstanbul Üniversitesi Rektörü ile yöneticilerini şaşırtan ilginç bir olay yaşandı. Bu ilginç olayı Kemal Alemdaroğlu anlatıyor:

"Beni kampanyanın ertesi günü hiç beklemediğim birisi aradı. Telefonu açtığımda karşımda Doğramacı'yı buldum. Çok şaşırdım. Bana 'Kemal geçmiş olsun, o güzelim binanın kurtulması için ben de yardımda bulunmak istiyorum. Bana banka numarasını gönderirsen oraya hemen para yatırtacağım. Eğer kampanyadan umduğunuz parayı toplayamazsanız beni ara, ben de burada bazı yerleri harekete geçireyim. Hiç üzülme, mutlaka gerekli parayı bulu-

ruz' dedi. Ben de kendisine teşekkür ettim 'Hocam, inanın bu hareketiniz beni çok mahcup etti. İstanbul Üniversitesi sizin gösterdiğiniz bu yakınlığı hiç unutmayacak' dedim. 'Orası benim de okuduğum üniversite, o nedenle bana da büyük görev düşüyor. Dediğim gibi paranız yetmezse bana bildirin, ben buradan takviye yaparım. Üzülmeyin bu günler geçer' diye beni teselli etti. Ben tekrar teşekkür ettim ve telefonu karşılıklı kapattık.

Ertesi gün banka hesaplarında Doğramacı tarafından yatırılan parayı görünce şaşkınlığım daha da arttı. Hocanın yaptığı yardım düşündüğümüzün çok çok üstündeydi."

Evet Doğramacı böyle bir insandı. O sanki sorunları çözmek için yaratılmıştı. Bu yeteneği sayesinde binlerce bilim insanı yetişmesinin yollarını açtı. Onun kurduğu iki dev üniversite yanında yetiştirdiği öğrencileri de yeni yeni dev üniversiteler kurdular ve bilim dünyasına çok büyük katkılarda bulundular ve hâlâ da bulunuyorlar.

Fazıl Say'ın Vize Sıkıntısı

Sanırım on yıl önceydi. Fazıl Say bir firmanın sponsorluğunda Anadolu'nun çeşitli illerinde konserler veriyordu. Bunlardan Sivas'taki konsere ben de katıldım. Sivas konserini seçmemin nedeni vardı. Fazıl Say, Sivas'tan önce Âşık Veysel'in köyüne gidecek, ünlü halk ozanının mezarını ziyaret edip onun başında çalacaktı.

Bu olayı ne pahasına olursa olsun izlemek istedim. Sivas'a uçakla gittik. Bizi Âşık Veysel'in köyüne götürecek otobüse bindik. Fazıl Say'la yan yana oturuyorduk. Fazıl'ın elinde bir tomar pasaport gördüm. Dayanamayıp sordum:

“Nedir bu kadar pasaport?”

“Eski pasaportlarımı süresi dolsa da atamıyorum çünkü vizelerim var. O vizelerin daha süresi olduğu için onları kullanıyorum.”

“Sen dünyanın beş kıtasında yılda yüzden fazla konser veriyorsun. Bizim gibi her ülke için vize mi alıyorsun? Devlet sana bir kırmızı pasaport vermedi mi?”

Fazıl hafifçe güldü:

“Hayır vermediler. Aslında bana birçok ülke bu vizelerle uğraşmamam için pasaport vermeyi önerdi ama ben bunu kabul etmedim. Ben bir Türk sanatçısıyım. Dünyayı ay yıldızlı pasaportla gezmek istiyorum. Yabancı bir ülkenin pasaportunu taşımak istemiyorum. Bunu kendime yediremiyorum. Ancak vize almak işi de çok zor oluyor. Çünkü zamanının büyük bölümünü konsolosluklarda geçirmek zorunda kalıyorum. Allah'tan yabancılar sanatçı olduğumu ve ülkelerine konser vermek amacıyla gittiğimi bildikleri için büyük kolaylık gösteriyorlar. Yoksa bu kadar konsere yetişmem olanaksız olur.”

“Peki, Dışişleri Bakanlığı’na bu durumu anlatmadın mı? Sen Türkiye’yi dünyada temsil eden bir sanatçısın. Sen bütün dünyanın tanıdığı ve milyonlarca hayranı olan bir Türk sanatçısısın. Yani Türkiye’nin tanıtımını dünyayı dolaşarak yapıyorsun. Devletin sana bir elçilik unvanı ve kırmızı pasaport vermesi gerekir. Böylece birçok ülkeye vize almadan gidebilirsin. Vize için kapı kapı dolaşmak kolay değil.”

“Evet ama ne yazık ki bunu anlatacak bir yetkili bile bulamadık. O nedenle bir tomar pasaportla dolaşmak zorunda kalıyorum. Gittiğim ülkelerde görevliler elimde bu kadar pasaportu görünce şaşırıp kalıyorlar.”

“İnanılmaz bir olay. Dünyanın en iyi piyanistlerinden biri olmana karşın devletin sana bu kadar ilgisiz davranması akıl ve mantık dışı.”

Fazıl Say, beş kıtada milyonlarca hayranı olan ve virtüozluğunun yanında yorumculuğu ve besteciliği ile bütün dünyanın beğenisini kazanan bir sanatçı. Bu genç sanatçıya çektilen çileye bakın. Fazıl Say’ın tek suçu, yabancı ülkelerin verdiği pasaportu geri çevirecek kadar onurlu bir insan olması. O kendisinin Türk olduğunu ve ay yıldızlı pasaportla dolaştığını dünyaya göstermek istiyor. Kendisinin Türk sanatçısı olarak alkışlanmasını istiyor. Bunun gururunu yaşamak ona büyük bir mutluluk veriyor.

Yazık! İnatla değerlerimizin kıymetini anlamamak için direniyoruz.

Bu durum çok ama çok ağırıma gitti. İstanbul’a dönünce bunu önüme gelen herkese anlatmaya karar verdim.

Neyse... Otobüsümüz tek tük ağaçların olduğu, çalı çırpılarla dolu uçsuz bucaksız topraklardan geçerek bizi Âşık Veysel’in köyüne görürdü. Ozanın mezarı köyüne hâkim bir tepedeydi. Oflaya pufllaya tepeye tırmanıp mezarın başına geldik. Duamızı ettik. Fazıl, mezarın başına oturmuş bir heykel gibi duruyordu. Kimse onu rahatsız etmek istemiyordu. Belli ki Âşık Veysel ile ruhi bir kucaklaşma ve bütünleşme içindeydi.

Âşık Veysel’in Kara Toprak türküsünü almış, özünü değiştirmeden geliştirmiş ve dünyaca ünlü bir ağıta dönüştürmüştü. Dün-

yanın pek çok ülkesinde verdiği konserlerinde bis yaptığı zaman mutlaka bu nefis yapıtını çalıyor ve çılgınca alkışlanıyordu.

Geziyi düzenleyen firma Fazıl'ın mezar başında konser verebilmesi için Yamaha piyanoyu çoktan getirmiş ve uygun bir yere yerleştirmişti. Fazıl, Âşık Veysel'in mezarının başında yarım saat oturduktan sonra kalktı ve piyanosunun başına geçti. Veysel'in yapıtlarından oluşan bir seri besteyi kendi yorumlarıyla çaldı. Bütün köy de konseri dinlemek için mezar başında toplanmıştı.

Fazıl çalarken dikkat ettim, hiç kendinde değildi. Sanki Âşık Veysel karşısında oturuyordu. Ona büyük bir heyecanla çalıyor-du. Zaman zaman da bir şeyler anlatıyor, onunla bütünleşiyor-du. Hepimiz aynı duygular içine sürüklenmiştik. Kolay kolay yaşamayacak bir olaydı bu özel konser. Konser bittikten sonra Âşık Veysel'e veda ederek otobüse bindik ve Sivas'a doğru yola çıktık. Hava kararmaya başlamıştı. Doğru otele gittik, sonra yemeğe indik ve Âşık Veysel için bol bol kadeh kaldırdık. Sivas konseri ertesi gündü. Geç saatlere kadar sohbet ettikten sonra odalarımıza çekildik ve deliksiz bir uykuya daldık.

Sivas'taki konser büyük ilgi gördü. Klasik müzik dinlemeyenler bile Fazıl Say adını biliyorlardı ve dünyaca ünlü bu genç sanatçıyı tanımak ve dinlemek için konser salonunu tıklım tıklım doldurdular. Büyük bir heyecanla konserde çalınan parçaları dinlediler. Fazıl Say, parçaları çalmadan önce dinleyicilere bilgiler veriyor ve yapıtların öykülerini ve bestecilerini anlatıyordu. Konsere gelenler Fazıl Say'ın bu kısa ve öz, eğitici anlatımlarından çok etkileniyordu. Salondaki manzara hepimizi çok mutlu etmişti. Keşke daha sonraki yıllarda da Anadolu illerinde bu tip seri konserler sürdürülebilseydi. Ama olmadı.

İstanbul'a döndükten sonra bu pasaport işini ele aldım. Önce çevremdeki insanlara anlattım. Türkiye'yi yönetenlerin sanata ne kadar uzak olduğunu kanıtlayan Fazıl Say'ın pasaport sorununu devlet görevlilerine de her fırsatta duyurdum. Bir gün hızımı alamadım ve o sırada Adalet Bakanı olan Cemil Çiçek'i aradım. Hal hatırdan sonra aramızda şu konuşma geçti: "Sayın Bakan, Fazıl Say dünya çapında bir müzisyen. Dünyanın en büyük illerinde, en ün-

l  orkestralarla yılda yüzden fazla konser veriyor. Türk sanatçısı olarak be  kıtada milyonlarca hayranı olan bir virt oz, yorumcu ve besteci.”

“Biliyorum Sayın Türenç, kendisini çok da takdir ediyorum. Keşke yüz tane Fazıl Say’ımız olsa.”

“Aynen katılıyorum. Ama biliyor musunuz bu çocuğun konserlerine yeti ebilmek için canı çıkıyor. Çünkü vizelerle u ra mak zorunda kalıyor.”

Cemil  i ek  a ırıyor:

“Ne demek vize? Fazıl Say’a neden kırmızı pasaport verilmiş?”

“İ te sıkıntı da bu Sayın Bakan. Bu  ocu a dünyada pek çok ülke pasaport vermek için birbirleriyle yarı  ediyor ama o bunların hepsini reddediyor. ‘Ben Türk’ m sadece ay yıldıztı pasaportla do a ırım’ diyor.”

“ a ılacak şey. Fazıl Say’dan daha m kemmел bir elçi bulmamız olanaksız. Ona hemen bir kırmızı pasaport verilmesi gerekir.”

“Ben de sizi bunun için rahatsız ettim. Siz durumu Dı ı leri Bakanı’na iletirseniz bu i  olur. Bu  ocuk vizeler için çırpınıp durmaktan da kurtulur.”

“Hiç merak etmeyin, ben bu i le ilgilenece im. Dı ı leri Bakanımızla da konu aca ım.”

Bu konuşma geçti gitti ve altından hiçbir sonuç çıkmadı. Ama ben Cemil Bey’in bu durumu ilgili kişilere duyurdu una inanıyorum. Ama ne yazık ki bir gelişme olmadı. Belli ki bugün Türkiye’yi yönetenler sanattan ve sanatçılardan pek hazzetmiyorlar. Ben bugüne kadar CHP’den AKP’ye geçen ve Kültür Bakanı yapılan Ertuğrul Günay dışında bir tek bakanın bir sanat etkinliğine katıldığını görmedim. Ertuğrul Günay da bir dönem sonra AKP’den dışlandı.

Düşünüyorum da me er cumhuriyetin ilk yıllarında sanata verilen önem ne kadar de erliymi . Cumhuriyet h k metlerinin o yoksulluğun içinde bile sanata önem verdiklerini çeşitli kaynaklardan  ğrendik. O dönemde Anadolu’daki çok sayıda liseye kuyruklu piyanolar gönderildiğini de biliyoruz. Atatürk’ün

emriyle Musiki Muallim Mektebi açıldı sonra bu okul bugüne kadar binlerce sanatçı yetiştiren konservatuvara dönüştürüldü. Senfoni orkestraları kuruldu. Opera, bale ve tiyatrolar perdelelerini açtılar.

Bir de bugüne bakın. Fazıl Say'ın çektiği çileyi düşünün.

Sanatçılar, sanat kurumları dirseklenip duruyor. Bilmiyorlar ki sanatı önemsemeden, sanata gerekli desteği vermeden Türkiye'nin uygar dünyayla bütünleşmesi hayalden başka bir şey değildir.

Birdenbire İktidarın Havası Değişti

24 Ağustos 2019 günü Fazıl Say'ın uzun zamandır hasta olan annesi Ayşe Güngür Say Bodrum'da tedavi edildiği hastanede yaşamını yitirdi.

Fazıl Say büyük üzüntü içindeydi. Annesinin ölüm haberini cep telefonundan dostlarına duyurdu.

Cenaze töreni 25 Ağustos'ta yapıldı ve rahmetli Ayşe Güngür Say Bodrum'da toprağa verildi.

Cenaze töreninden iki saat sonra Fazıl Say'ın telefonu çaldı. Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nden arıyorlardı. Telefondaki ses:

“Sayın Fazıl Say ile görüşmek istiyoruz.”

Fazıl Say şaşırdı:

“Evet benim. Buyurun.”

“Sayın Cumhurbaşkanımız sizinle konuşmak istiyor. Kendilerini bağlıyorum.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan üzgün bir sesle taziye-de bulundu:

“Fazıl Bey başınız sağ olsun. Allah sabır versin. Annenize Allah'tan rahmet diliyorum. Bizim yapabileceğimiz bir şey var mı?”

“Telefonunuza ve yakın ilginize çok teşekkür ederim.”

Recep Tayyip Erdoğan'ın telefondaki sesi çok samimi, çok sahipleniciydi. Bu kişi Fazıl Say'ı yıllarca dışlayan Recep Tayyip Erdoğan'dı.

Fazıl Say şaşkınlığını çabuk attı ve Cumhurbaşkanı'na “Beni düşündüğünüz için de çok teşekkür ederim” dedi.

Fazıl Say'a yıllardan beri duyulan öfkenin dağıldığı bu telefonla anlaşılıyordu. Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan sonra Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Kültür Bakanı Mehmet Ersoy, Opera Genel Müdürü Murat Karahan aradı, onlar da başsağlığı dileklerini bildirdiler.

Ne kadar ilginç, Fazıl Say'ın adını bile işitmekten hoşlanmayan, Türkiye'de verdiği konserleri engellemeye çalışan iktidar şimdi Fazıl Say'ı sahipleniyordu.

Şimdi düşünüyorum da Fazıl Say konser verecek salon bulmakta büyük zorluklarla karşı karşıya kalmıştı. Devlete ait olan bütün salonlar ona kapalıydı. Son seçimlerden bir hafta önce İstanbul'da Açık hava Tiyatrosu'nda vereceği konser Kültür Bakanlığı tarafından iptal edilmişti.

Geçen yıllarda Fazıl Say çeşitli bahanelerle suçlanarak yargılanmış, hapis cezasına çarptırılmış, cezası 5 yıl aynı suçu işlememek koşuluyla ertelenmişti. Bu olay dünyada hayret ve şaşkınlıkla karşılanmıştı. Yurtdışına gidenler şöyle bir soruya muhatap oluyorlardı:

“Siz çağunuzun Mozart'ını hapse mi atacaksınız? Gerçekten bunu yapacak mısınız?”

Evet, Fazıl Say dünyada hem yorumcu hem de besteci olarak bir deha olarak kabul ediliyordu. Yılda dünyanın beş kıtasında yüzün üzerinde konser veriyor, konserlerinin biletleri aylarca önce bitiyordu. Fazıl'ın Avrupa'nın en büyük salonlarında, en ünlü orkestralarla verdiği ve salonların tıklım tıklım dolduğu konserleri Türk olarak izleyenler büyük bir gurur duyuyorlardı. Konser sonunda Avrupalıların Fazıl'ı çılgınca ayakta alkışlamaları Türklerin gözlemini yaşıyordu.

Yaptığı besteler dünyanın en iyi orkestraları tarafından seslendiriliyordu. Dünyanın hemen hemen bütün prestijli ödülleri alan, böyle bir sanatçıyı yetiştiren Türkiye onu başının üzerinde taşıması gerekirken hapse atılmakla karşı karşıya bırakmıştı.

İşte böylesine kötü olan bir ilişki Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın taziye telefonu ile yumuşadı.

Fazıl Say'ın 18 Ocak 2019 günü Truva Sonatı ve İzmir Süiti Ankara Prömiyer'i konserinin biletleri 3 ay önce tamamen bitmişti.

Fazıl Say, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı telefonla arayarak Ankara'da vereceği konsere davet etti. Cumhurbaşkanı fevkalade bir durum olmazsa mutlaka geleceğini söyledi.

Konserden üç dört gün önce Cumhurbaşkanlığı'ndan gelen haber konseri düzenleyenleri telaşa düşürdü. Çünkü Cumhurbaşkanı konsere bakanlarıyla birlikte geliyordu. Hatta Ankara'da bulunan Amerikalı Senatör Lindsey Graham da Erdoğan tarafından konsere davet edilince büyük sevinçle kabul etti. Salon dolu olmasına rağmen ilk iki sıra tamamen boşaltıldı.

Konser günü tıklım tıklım dolan salona en son Cumhurbaşkanı, eşi ve davetliler girdi ve kendilerine ayrılan yere oturtuldular. Aralarında Genelkurmay Başkanı Yaşar Güler de bulunuyordu.

Fazıl, sahneye geldi ve salonu selamladıktan sonra piyanosunun başına oturdu. Konser, Âşık Veysel'in Kara Toprak türküsünün Fazıl Say tarafından bestelenen versiyonu ile başladı. Arkadan Truva Sonatı geldi. Sonat bitiminde salondaki bütün izleyiciler ayağa kalkıp sanatçıyı coşkuyla alkışlamaya başladılar. Cumhurbaşkanı ve beraberindeki konuklar da ayağa kalkıp alkışlara katıldılar.

Aradan sonra Fazıl Say, İzmir Süiti'ni çalmaya başlamadan önce dinleyicilere bestesi hakkında bilgi verdi:

"Bu süiti Brahms, Chopin ve Rahmaninof'un İzmir Marşı olarak adlandırılan 'İzmir'in Dağlarında Çiçekler Açar' türküsünü kendi müziksel üsluplarıyla nasıl çalacaklarını hayal ederek yazdım."

Bu açıklamadan sonra piyanosunun başına oturdu ve süiti çalmaya başladı. Körfez dalgalarıyla başlayan süit, caz zeybekle tamamlandığında salon büyük alkış fırtınasıyla ayaklandı ve alkışlar dakikalarca sürdü. Fazıl Say salonu selamladıktan sonra içeri girdi ama alkışlar bir türlü dinmedi ve Fazıl, tekrar sahneye geldi. İzleyicileri selamladı sonra da konuşmaya başladı:

"Ankaralı hemşehrilerim, umarım sonatımı beğenmişsinizdir. Herkese teşekkür ederim. Şimdi sizlere sakın bir parça çalarak konseri bitirmek istiyorum. Kızımın doğumunda yaptığım Kumru isimli parça. Ona sevgiler yollayarak çalıyorum."

Konser yine yoğun alkışlarla sona erdi. Cumhurbaşkanı yerinden kalkarak sahneye çıktı ve elini sıkarak Fazıl Say'ı kutlayarak şöyle dedi:

“Sevgili Fazıl, gerçekten bizlere bu prömiyeri çok farklı takdim ettin. Tabii Çanakkale eyvallah, İzmir eyvallah ama şimdi Ankara, İstanbul lazım. Ankara'yı külliye'deki operada yapalım. Diğerini de İstanbul'da Harbiye Merkez'de yapalım. O da güzel bir sunumla İstanbulluları da Ankaralıları da bir araya getirir.

Arkadaşlarım bana bir sürpriz yaptılar. Tabii Âşık Veysel olunca aramışlar taramışlar ‘Benim Sadık Yarım Kara Topraktır’ bunun plağını bulmuşlar. Şimdi ben de bu plağı sevgili Fazıl'a takdim ediyorum.”

Cumhurbaşkanı'nın Fazıl'a armağan ettiği plak Âşık Veysel'in “Benim Sadık Yarım Kara Topraktır” türküsünün yıllar önce kayda alınmış taş plağıydı.

Salon boşalırken Cumhurbaşkanı ile eşi Emine Erdoğan sahne arkasına geçerek kuliste Fazıl Say ile 10 dakika görüştüler. Erdoğan Fazıl'ın elini ellerinin arasına alarak bir kez daha kutladı.

Bu olay bazı eleştirilere neden oldu ama çabuk bitti. Fazıl Say'ın devlet tarafından desteklenmesi Türkiye'nin yararınadır. Fazıl Say dünyada tanınan, beş kıtada konserleri hayranlıkla izlenen ve milyonlarca hayranı olan bir sanatçıdır ve Türkiye'nin en kıymetli figürüdür. Türkiye'nin Fazıl Say'ı sahiplenmesi ve bu figürü iyi kullanması gerekir. Fazıl Say, Tanrı'nın kendisine bahsettiği yetenekleri ile çok daha güzel eserler yaratacaktır.

Bu arada dilerim ki devlet, Fazıl'ı yabancı ülkelere giderken vize almak derdinden de kurtarır. Böylece sanatçının performansı çok daha güçlü olur. Hem devlet hem de toplum Fazıl gibi bir dehanın değerini iyi bilmeli ve ona sahip çıkmalıdır.

Türkiye’de Opera Sanatçısı Olmanın Talihsizliği

Türkiye’nin yetiştirdiği en iyi baritonlardan biri olan Mete Uğur’un hep yanlış bir ülkede doğduğunu düşünmüş, bunun için de hep üzölmüşümdür. Türk operasının “Nova”sı olan Mete Uğur’u toprağa verdiğimiz o acı günde de hep bunu düşündüm.

Mete, opera költürünün gelişmediğı, bu nedenle sadece belli bir kesim tarafından izlenen bir sanat dalı olduğı için sanatçısına da çok az değeri verilen bir ölkede sanatını eksiksiz yerine getirmek için didindi durdu. Yıllarca opera sanatçısı olmanın sıkıntılarını çekti ama hiçbir zaman bu yüzden pişmanlık duymadı.

Dünyanın tam 35 başkentinde çeşitli operaları seslendirerek Türk opera sanatını temsil etti. Pek çoğumuz fark etmedi ama o yurtdışında hep gururumuz oldu.

Mükemmeliyetçiydi. Çünkü opera ancak mükemmeliyetçilikle kusursuz icra edilebilirdi. Mete bunu yapardı, yapmayanlara da çok kızardı, onları acımasızca eleştirirdi. Mete Uğur’u uzun uzun anlatmaya gerek yok. Onunla aynı sahneyi paylaşan bütün arkadaşlarının ona saygı duyduğuna çok kez tanık oldum. Bütün baritonları kışkandıracak kadar usta bir operacıydı. Ancak bu değerli operacının sesini kaydetmek için önlem almayan bir Kültür Bakanlığı’na sahipseniz neyi kime anlatacaksınız?

Turistler Bile Onu Tanıyordu

Mete Uğur’un sanat dolu renkli yaşamından bazı ilginç anıları aktarmak istiyorum:

Bir gün Bodrum’da deniz kenarında kumlara uzanmış güneş-

leniyorduk. Plaj kalabalıktı. Bir ara yanımıza çekinerek Bulgar olduğunu sonradan öğrendiğimiz bir karı-koca sokuldu. Önce selam verdiler sonra da Mete'ye sordular:

“Siz baritonsunuz değil mi?”

“Evet.”

“Biz sizi Sofya’da seyretmiştik. Nabucco’da. Harikaydınız. Sizi hayran olduk.”

Mete teşekkür etti ve bir süre konuştular. Sonra Bulgar karı-koca izin isteyerek yerlerine döndüler.

Mete Uğur duygulanmıştı.

“Bak! Bu plajda bunca insan var. Ama benim insanlarım beni tanımıyor, iki Bulgar tanıyor. Bunun ne acı bir şey olduğunu bilemezsin. Operacıların kaderi işte budur. Biz yıllarca Müslüman mahallesinde salyangoz satmaya çalıştık.”

Eskiden, çok eskiden yabancı devlet adamları Ankara’ya geldiklerinde opera veya klasik müzik konserlerine götürülürlerdi.

Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle Ankara’ya geldiğinde de onuruna Rigoletto sergilendi.

De Gaulle, temsilden sonra başroldeki Suna Korat ile Mete Uğur’u locasına davet ederek kutladı ve onlara şu iltifatta bulundu:

“Ben şanslı bir adamım. O kadar yorgundum ki yatağa gitmek istiyordum. Ama sizleri seyredince anladım ki bir kez daha burada oturup oyunu baştan sona zevkle izleyebilirim.”

Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle’ün opera sanatçılarına gösterdiği saygı ve verdiği önem yettiği kültürden kaynaklanmaktadır. Keşke bugünkü Türkiye de bu kültür düzeyine ulaşabilse.

Neyse...

Bir gün Atatürk Kültür Merkezi’ndeki bir opera gösterisinden çıkarken bir süre duvardaki devlet sanatçılarının fotoğraflarına taktım kaldım.

Baktıkça her biri ile ilgili bir sürü anı geldi gözlerimin önüne.

Dikkatimi çekti. Mete Uğur’un fotoğrafını göremedim.

Hemen ertesi gün yazdığım yazıda bu haksızlığı dile getirdim.

Devlet sanatçısı unvanı verdiğimiz bir sanatçının fotoğrafını yerine asmayı bile ihmal eden Kültür Bakanlığı'nı eleştirdim.

"Ülke olarak sanatın ve sanatçının üzerine titremeliyiz. Unutmayalım, ülkelerin uygarlık düzeyi sanata ve sanatçılara verdiği değerle ölçülür" diye yazdım.

(Benim bu yazımdan sonra Mete Uğur'un fotoğrafı o duvara asıldı.)

Mete Uğur, Nabucco operasının temsilinden sonra AKM kafeteryasında arkadaşlarına mütevazı bir kokteyl vermişti.

Arkadaşları da ona operaya katkılarından dolayı bir plaket sundu.

Operaya yıllarını vermiş olan Mete Uğur çok kısa konuştu ve genç sanatçı arkadaşlarına şu anlamlı sözleri söyledi:

"Bu güzel ve eşsiz yıllar çok çabuk geçiyor. Bu nedenle önünüzdeki yılların değerini iyi bilin."

Vefasız bir toplumuz. Nedense ruhlarımız değerbilirlikle değil, kıskançlıklarla dolu.

O nedenle seyrek de olsa yapılan vefa gösterileri ister istemez insanı etkiliyor.

Mete Uğur emekli olduktan sonra Mimar Sinan Üniversitesi Konservatuvarı'nda yapılan mütevazı törenle kendisine anlamlı bir ödül verildi. (Bunun dışında Mete Uğur için hiçbir tören yapılmadı.)

Mete Uğur'un opera tutkusu taa çocukluk yıllarında başlamıştı. İlk öğretmenini de annesi olmuştu.

Liseyi bitirdikten sonra şan ve müzik eğitimine Muhsin Ertuğrul tarafından açılan İstanbul Devlet Operası Stüdyosu'nda başlamıştı.

Yıl 1960...

Mete Uğur o sırada Malatya'da yedek subay... Bir akşam radyodan İstanbul Şehir Operası'nın açıldığını duymuş. Aynı akşam annesi arayıp kendisini şan ve müzik eğitiminden tanıyan ve beğenen ünlü opera direktörü Aydın Gün'ün görüşmek istediğini bildirmiş. Mete Uğur uçarak İstanbul'a gelmiş, büyük bir heyecanla

elleri ayakları titreyerek Aydın Gün'ün huzuruna çıkmış. Operada rol verilmesini istemiş.

Aydın Gün, heyecan içindeki bu genci dinlemiş ve kendisine birkaç gün içinde sonucu bildireceğini söylemiş.

275

Üç gün sonra Türk opera ve balesine büyük emekleri geçen Aydın Gün, Mete'yi çağırarak sezona Madame Butterfly ile girileceğini ve provalarının yakında başlayacağını söylemiş ve yepyeni bir partiyonu genç operacıya vererek inanılmayacak kararını açıklamış:

“Galada Cio Cio San'yi Leyla Gencer, Sharpless'i de sen oynayacaksın.”

Aydın Gün gibi deneyimli bir opera direktörünün Madame Butterfly'ın başrolünü genç bir operacıya vermesi görülmemiş bir olay. Üstelik bu genç operacının ilk oyununda Leyla Gencer gibi dünyanın en ünlü sopranolarından birinin karşısına çıkarılması ancak Aydın Gün gibi bir ustanın cesaret edebileceği bir olay.

Mete Uğur, Aydın Gün'ün Leyla Gencer'in karşısına kendisini koyması üzerine büyük bir heyecana kapılıyor, eli ayağı titriyor. Çünkü Leyla Gencer, Milano'da operanın kâbesi sayılan La Scala'da başroller oynayan dünyaca ünlü bir sopranoymuş ve İstanbul'daki galaya Aydın Gün'ün hatırı için katılıyordu.

Mete Uğur ise o sırada 23 yaşında ilk temsilini oynamaya hazırlanan bir yetenek. Madame Butterfly onun sanat yaşamının yazgısını belirleyecek.

Mete, Aydın Gün'ün odasından çıkar çıkmaz sevincinden ne yapacağını şaşıyor ve şöyle dua ediyor:

“Tanrım, ne olur bana yardım et. Leyla Gencer'le oynayacağım. İnanılır gibi değil. Ne olur beni mahcup etme.”

Mete öyle bir hızla çalışmaya başlıyor ki, Madame Butterfly'ın başrolü Sharpless'i bir hafta içinde yutuyor.

Provalar başlar başlamaz Aydın Gün bu genci seçip başrolü vermekle ne kadar doğru yaptığını görüyor ve Türk operasının büyük bir bariton kazandığına inanıyor.

Opera başlıyor. Mete Uğur, Leyla Gencer'in karşısında genç bir sanatçıdan beklenmeyecek düzeyde mükemmel bir performans sergiliyor.

Leyla Gencer'in ustalığı, genç sanatçıyı rahatlatıyor ve onu başarıya götürüyor.

Perde indikten sonra defalarca açılıp kapanıyor ve Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nun salonunu dolduran operaseverler sanatçıları dakikalarca alkışlıyorlar.

Mete Uğur o gün kuliste yaşadıklarını şöyle anlatıyor:

"Terimi bile silmeden Leyla Abla'nın odasına koştum. 'Sizin gibi büyük bir sanatçıyla oynamaktan büyük gurur duydum ve çok mutlu oldum. Bu benim için büyük, çok büyük bir onurdur. Size çok teşekkür ederim' dedim.

Leyla Abla güldü ve hiç unutamadığım şu iltifatı yaptı:

'Yaşın çok genç. Buna rağmen çok iyi bir performans gösterdin. Geleceğin çok parlak olacak. Türk operası senin gibi büyük bir bariton kazandı. Durmadan çalış, başarını ancak bu şekilde sürdürebilirsin. Yolun açık olsun. Seni izleyeceğim.'

Sonra İtalya'ya döndü. Daha sonra ben İtalya'ya Scala'ya bursla gittim ve orada iki yıl kaldım. Leyla Abla ile sık sık görüştük. Onu birçok operanın başrolünde izledim ve büyük gurur duydum. Çok büyük bir sanatçıydı.

Düşünün dünyaca ünlü bir soprano 23 yaşında genç bir sanatçıyla oynamayı kabul etmeyebilirdi. Ama o bunu yapmadı ve benimle oynamayı kabul etti. Bu gerçekten büyük bir onur oldu benim için."

Ben, Mete Uğur'un Leyla Gencer'i yitirdiğimiz gün bunları anlatırken ilk kez ağladığımı gördüm.

Aytmatov, Mete Uğur'u Evine Davet Ediyor

Cengiz Aytmatov'un kalem ve anlatım gücü, milyonlarca insanı etkilemiş, kitapları onu ölümsüzler arasına sokmuştu. Yalnız Kırgız değil, Rus edebiyatının da temel direklerinden biriydi ünlü yazar ve düşünür.

Türk operasının yetiştirdiği en ünlü baritonlardan biri olan Devlet Sanatçısı Mete Uğur, Aytmatov'un öldüğü gün aradı. Çok üzgündü.

Ünlü yazarla ilgili bir anısını anlattı. 1972’de Mete Uğur, Kırgızistan’a davet edilmişti. Önce Rigoletto’yu, ardından da Traviata’yı oynadı. Kırgız operasının yöneticileri ünlü baritondan Aida’yı da oynamasını rica ettiler.

Mete Uğur, Kırgızistan’da kalışını uzattı ve Aida’yı da oynadı.

Oyundan sonra Kırgız operasının yönetici ve sanatçıları odasına gelerek Mete Uğur’u içtenlikle kutladılar.

Opera yöneticisi, “Bu gece harikaydınız. Sizi, onurunuza verilen bir davete götürmek istiyoruz. Lütfen kabul ediniz” dediler.

Mete Uğur sordu: “Davet sahibi kim?”

Yönetici, “Sürpriz. Gidince göreceksiniz ve inanın çok mutlu olacaksınız” diye yanıtladı.

Mete Uğur davetin sahibinin kim olduğunu ancak eve girince öğrendi ve çok şaşırdı. Davet sahibi dünyaca ünlü yazar Cengiz Aytmatov’dur. Aytmatov, Türk sanatçıyı kapıda karşıladı ve sarılıp öptü.

“Bu gece sizi izledim. Hayran oldum. Onun için sizi evime davet ettim. Davetimi kabul edip geldiğiniz için size teşekkür ederim.”

Gerisini Mete Uğur şöyle anlatıyor:

“Aytmatov temsilden sonra opera yöneticisine ‘Mete Uğur’u mutlaka evimde ağırlamak istiyorum. Onu getirirseniz çok mutlu olurum’ demiş. Bu davranışı beni çok mutlu etti. Bizi öyle güzel ağırladı ki, balerin olan karısı harika Kırgız yemekleri yapmıştı.”

Uzun uzun sohbet ettiler ve Türkiye’den konuştular. Aytmatov, Mete Uğur’dan bir şey istedi:

“Bak özüm, Türkiye’ye dönünce Türkân Şoray’a benim selamlarımı iletirsen çok sevinirim. O benim romanımdan yapılan filmde oynamıştı. Ona teşekkür ettiğimi söyle.”

Gece geç saatlere kadar Türkiye’den kilometrelerce uzaklarda hasret gidermişler. Sonra veda saati gelip çatmış.

Aytmatov masanın üzerinde duran ve bütün konukların çok beğendiği Kırgız işi el oyması değerli tahta kâseyi alıp Mete Uğur’a uzatmış, “Benden sana bir anı olsun. Gördükçe beni hatırlarsın” demiş.

Mete Uğur, Aytmatov'un hediye ettiği o kâseyi büyük bir gururla alıp Türkiye'ye getirmiş ve evinin başköşesine koymuş.

Aytmatov gibi dünyaca ünlü efsane bir yazarın bir Türk opera sanatçısına gösterdiği saygıyı Türkiye ölçülerine göre değerlendirmek oldukça zor.

Çünkü Türkiye'de böyle değerbilirlikler pek yaşanmaz.

Türk operasına ömrünü adanmış, temel direklerinden biri olmuş bir sanatçıdır Mete Uğur.

O ömrünü adadığı operadan ayrıldıktan sonra Kültür Bakanlığı tarafından kendisine ne bir veda gecesi yapıldı, ne de plaket verildi.

Ne yazık ki, bizim ülkemizde sanata ve sanatçıya değer verilmez.

Ama Aytmatov gibi dünyada efsane olmuş bir yazar, Mete Uğur onuruna evinde davet verir, ona evinin başköşesindeki en değerli eşyayı armağan eder.

Türkiye'de zaten pek yok ama dünyada da Aytmatov gibi değer bilen bilgelerin nesli hızla tükeniyor.

BİTİRİRKEN...

Babîâlî'nin Dikenleri

Bir gün gazetede çalışırken sesinden genç olduğu anlaşılan bir bayan telefonla aradı. Daha doğrusu bir arkadaşıyla birlikte kitap yazmak istediklerini söyledi ve benimle de bir söyleşi yapmak için kendilerine zaman ayırmamı rica etti.

“Kitabınızın konusu hakkında biraz bilgi alabilir miyim?” diye sordum.

Genç gazeteci arkadaşlar önce kendilerini tanıttılar: Özlem Kılıç-Kübra Demir. Amaçlarının Babîâlî'deki farklı siyasi görüşlerde ve farklı kurumlarda yer almış olan medya mensuplarıyla söyleşiler yaparak öykülerini, diğer meslektaşlarına bakış açılarını ve geleceğe dair öngörülerini bir kitap haline getirmeyi düşündüklerini anladım. Bir başka anlatımla bu kişileri Babîâlî'nin dikenleri olarak tanımlıyorlardı.

Kabul ettim ve kendilerine randevu verdim.

Randevu günü geldiler. Sormak istedikleri soruları hazırlamışlar. Hepsini yanıtladım. Sonra gittiler. Kısa bir süre içinde hazırlıklarını tamamladılar ve *Bab-ı Âlî'nin Dikenleri* adını verdikleri kitaplarını 2012 yılında çıkardılar.

2012, Babîâlî'de zorlukların başladığı yıldır. Bu zorluklar giderek de ağırlaştı ve gazetecilerin özgürlükleri daraltıldı. Benimle yapılan söyleşiyi bir kez daha gözler önüne sermenin büyük yararı olacağına inanıyorum:

“Soru: *Hürriyet*'te yazarları müdürlüğü görevini yerine getirirken bir taraftan da köşe yazmak sizin için ne ifade ediyordu?

– Köşe yazarı olmak bizim meslekte ayrıcalıklı bir şey. Eskiden köşe yazarlığı daha değerliydi. Artık sayıca çoklar ve bunların da çok çeşidi var. Siyaset yazanı var, magazin yazanı var, ıvır zıvır ya-

zanlar var. Siyasi nitelikli gazetelerde ağırlıklı olan siyasi nitelikte köşe yazarları ve köşe yazılarıdır. Eski deyişle makalelerdir. Makale bir fikri ortaya koyan, o fikri savunan, detaylarını anlatan ve okuyucusunu bilgilendiren hatta yönlendiren yazılardır. Ama birçoğu artık bu tanıma uymuyor. Örneğin; ‘Bu sabah kalktım, arkadaşım-la görüştük şunu konuştuk’ diye yazanlar var. Bunlar bana göre köşe yazısı değildir. Bu bakımdan benim için çok önemli. Bir görevi yerine getiriyorsunuz. ‘Ben kendi işime bakarım, kendime göre yaşarım’ diyemezsiniz; eğer ülkeniz, toplumunuz ve insanlık için sorumluluk duyuyorsanız...

Soru: Yazılarınız kalktığında ilk günleriniz nasıl geçti?

– Yazılarımı kesmek durumunda kalınca bir 15-20 gün çok yadırgadım hayatımı. Günlük yaşamınız öyle endeksleniyor ki yazıya... Yazarken her gördüğünüze, her yaşadığınıza, her tanık olduğunuza ‘Köşede nasıl şekillendiririm, topluma nasıl mesaj verebilirim’ diye bakıyorsunuz ve o şekilde yaşıyorsunuz. Yazı olmayınca bu durumdan soyutlanıyorsunuz, ‘bana ne’ deme noktasına geliyorsunuz. Bu da çok rahatsız edici...

Bir boşluk hissettim ama öyle bunalıma girecek, yerlerde sürünecek bir durum benim için söz konusu değil. Zaten kendini abartan, vazgeçilmez olduğunu düşünen tiplerden değilim. Herkesin bir değeri var. Ve ben Babıâli’de çok şeyler gördüm. Bugün yıldız olanların bir gün sonra yok olduğunu gördüm. Dünya böyle bir dünya ve hiç kimse kendisinin vazgeçilmez olduğunu sanmamalıdır.

Benim için dürüstlük, ilke sahibi olmak ve çizgisini kırmamak çok önemli. Bizim gazetecilerin duayeni Sedat Simavi’nin bir lafı vardır. “Kalemine efendi kal. Eğer bir gün satmak zorunda kalırsan kır ama satma” der. Bu bizim, gazetecilerin anayasasıdır. İşte gazetecilerin sahip olması gereken çizgi bu.

Soru: Yazılarınızın kalkma sürecinde neler oldu, bu süreç nasıl gelindi?

– Ben iktidarın uyguladığı politikalara muhalefet eden bir yazarım... Çok uzun zaman öncesinden sinyalleri alıyordum. Mesela, AK Parti’den beni şikâyet ediyorlardı. “Bu çok muhalefet yapıyor, bizim aleyhimize çok yazıyor, rahatsız” gibi... Bana da yönetim

katından “Senin hakkında şikâyetler var” diye söyleniyordu. Yazılar kesildikten sonra internete yöneldim. Twitter’den tweet’ler atıyorum, oralardan aynı şekilde devam ediyorum muhalefete. Günümüzde artık elektronik iletişim sistemleri o kadar ilerledi ki, onların gazetelerde yazmalarını engelleseniz bile topluma seslerini duyurmalarını engelleyemiyorsunuz.

Soru: Şikâyet edildiğiniz yönündeki söylemler Aydın Doğan’dan ya da Enis Berberoğlu’ndan mı geliyordu?

– Herkesten geliyordu. Ama hiçbir zaman ‘yazma’ denilmedi. Bunu söylerken de kızarak, öfkelenerek veya engellemek amacıyla söylemiyorlardı. “Senden şikâyet ediyorlar, haberin olsun” gibilerden söylüyorlardı. Ben de aldırımıyordum doğrusu, şunu biliyordum ki patronaj bana yazma izni verdiği sürece ben yazarım. “Aman bu izin kaldırılmasın ben de biraz yumuşak yazayım” diye hiç düşünmedim. Böyle düşünseydim kendime karşı haksızlık etmiş olurum. Bana bir gün ‘yazma’ derlerse, “Tamam, olur” derim. Öyle de oldu nitekim.

Soru: Size yazılarınızın kalkacağı nasıl anlatıldı?

– Bana ‘Yazma’ denilmedi. Ama şu dendi: “Çok zor durumdayız. Senin yazılarınla ilgili çok rahatsızlık var, bizi zorluyorlar, baskı yapıyorlar.” Çok şiddetli baskı yapıyorlardı gerçekten de. O zaman ben de dedim ki “Yazı yazmam benim için önemli, okur için de önemli ama *Hürriyet* en önemlisi. Benim yazdıklarım *Hürriyet*’e zarar veriyorsa ben yazmayayım.” Ve o gün yazı yazmadım.

Soru: Bu konu ile ilgili özel bir görüşme yapıldı mı?

– Hayır, dostane bir konuşmaydı. Benim Aydın Bey (Doğan) ve Enis Berberoğlu ile de diğer arkadaşlarla da ilişkilerim iyidir. Onlar bana rahatsızlıklarını söylediler. Ben onların ne kadar baskı ve sıkıntı içinde olduklarını bildiğim için “Bu müesseseye, bu insanlara bu kadar zarar vermeye hakkım yok” dedim.

Soru: Yazılarınızın kesildiği tarihte *Hürriyet*’te 4 yazarın yazıları haftada bir güne indirildi. Bu durum basında ‘*Hürriyet*’te tırpan’ başlıklarıyla yer aldı. O süreçte neler oldu?

– Bu baskıları azaltmak için, tepki gösterilen yazarların yazılarını biraz daha az yazdıralım ki hiç değilse “Bak işte az yazdırıyoruz,

yapacak bir şey yok filan...” demek istendi. Çünkü toptan kaldırmayı istemiyor yönetim. Ama ben onu kabul etmedim.

Soru: Size haftada bir gün teklifiyle mi gelindi?

284

– Yani... “Bana haftada bir yaz” denildi. Ben de “Hayır, ya tam yazarım ya da hiç yazmam” dedim. Eğer kabul etseydim kendimi affetmezdim. Haftada bir yazıya razı olup “Hadi yazayım ne olacak” diyemezdim. Bu, benim ilkelerime aykırıydı. Nitekim ben sesimi duyuruyorum. Sosyal medyaya yazdığım yazıları diğer siteler de alıp yayımlıyor.

Soru: Yazılarınızın kalktığı tarihten 17 gün sonra blog’unuzu açtınız. Bu, bir tepki miydi?

– Tepki olarak değil, bir birey olarak kendi sorumluluğumu ve yükümlülüğümü nasıl yerine getireceğimi düşündüm. Bir blog açtırdım ve hemen bana birçok siteden “Yazınızı alalım mı” diye soruldu. Bu yazılar zaten okunsun diye yazılıyor. Herkes benim blog’uma girmek zorunda kalmasın. Twitter’da paylaşıyorum. İnsanlar da Twitter’dan mail yoluyla paylaşıyor. Tam tespit edemiyoruz ama tahminen 40-50 bin okura ulaşıyor yazılarım.

Soru: Bu sizi tatmin ediyor mu?

– Bir gazetecinin en önemli işlevi gördüğü yanlışları dürüstçe dile getirmek olmalıdır. Ama bazı insanlar menfaat için bunu yapmıyor, çıkarları var oradan, çeşitli yerlerden besleniyorlar. O zaman bir gazetecinin yapması gereken ‘Yanlışları dile getirme görevini’ yerine getirmiyorlar... Getirenlerin de yalnız bu dönemde değil her dönemde başı belaya girmiştir. Mesela Demokrat Parti zamanında yazarların, gazetecilerin hiçbir güvencesi olmadığı için Başbakan (Menderes) kızdığı zaman “Atın bunu içeri” diyordu. İçeri de atılıyordu. Gazeteciler de içeri girip çıkıyorlardı. Ama yaşadığımız bu dönemde, bu durum çok daha kurumsal hale getirildi. Yargı sanki daha özgür bir basına izin veriliyormuş gibi görünse de bunun tersi işlemler yapılmaya başlandı. Muhalif bir yazarı susturmak için onun ‘Terör örgütü tertibi’ olduğu ileri sürüldü ve o şekilde gözaltına alındı. Aylardan, yıllardan beridir bu uydurma yaftalamalarla arkadaşlarımız hapiste yatıyorlar. Yüze yakın gazeteci içeride. İktidar diyor ki “Bunlar gazeteci değil, terörist.” Çünkü tertibe

sokup attılar içeri. Başka türlü atamazlar, neyle suçlayacaklar? Veya atsalar da bu kadar uzun süre yatıramazlar. Amaç yatırmak, yatırdığınız zaman izole etmiş oluyorsunuz, muhalefet yapma özgürlüğünü ortadan kaldırıyorsunuz.

Soru: Başlangıçta “Bir süre yazı yazmayıp, sadece işin mutfağında olacağım. Bunun altında başka bir neden aranmasın” demiştiniz. Sonradan açıklamalarımızda da değişiklik oldu ve iktidar baskısıyla yazılarınızın sona erdiğini açıkladınız...

– Patronlarla hatta Enis Berberoğlu ile konuşurken şunu söyledim “Hiç önemli değil, gazete engelledi, sansür yaptı” gibi olmasın diye: “Ben ara verdim, ben yazmıyorum” derim. Önemli değil. Çünkü benim titizliğim gazeteye zarar gelmemesiydi. İktidar baskıyı bana yapmıyor ki, gazeteye yapıyor. Benim bağlılığım yok ama işadamlarının bağlılığı var.

Soru: Sizinle aynı dönemde yazılarının sayısı azaltılan yazarlarla görüşmeleriniz oldu mu?

– Oldu. Ama onlar benim gibi bakmadılar, çok önemsemediler. Onlar “Ne yapalım haftada bir gün yazarız” dediler. Onlar da biliyorlar neden böyle olduğunu. Bu müesseseye çok büyük zulümler yapıldı. Bu firmaya 5 milyar vergi borcu çıkarıldı. Ama firmanın değeri 5 milyar değil.

Soru: Hiç “Keşke biraz daha yumuşak yazsaydın” tepkisi aldınız mı?

– Bir yere gitsem “Yazılarınızdan mahrum kaldık” diyorlar. Ama “Yumuşak yazsaydın” diyen hiç olmadı. Olsaydı da kabul etmezdim.

Soru: “AK Parti iktidarı gitmediği sürece yazamam” gibi bir düşünceniz var mı?

– Ne olacağı belli değil. Siyaset bugünü yaşar, yarını yaşayamaz. Bugün onlar iktidarda ben yazamam. Yarını bilemeyiz ama bugüne bakarsak Türkiye’de pek değişim görünmüyor.

Soru: Bu süreçte sosyal medyayı kullanarak devam etmeyi düşünüyor musunuz?

– Evet devam edeceğim. Eğer gazete onu engellerse o zaman işimden ayrılmak zorunda kalırım. Derlerse ki “Gazetede çalışan-

ların sosyal medyayı kullanması yasak” o zaman ciddi şekilde istifayı düşünürüm. Çünkü bu, benim sesimin tamamen kısılması olur. Gazetede yazmamayı da aşar, özgürlüklerin yok olmasıdır. Bunu yapamam.

Soru: İşsiz kalmayı, yaşanacak sıkıntıları da düşünüyor musunuz bu noktada?

– İlkelerinizi sürdürmek istiyorsanız her şeyi göze almalısınız.

Soru: Her şeyi göze alır mısınız?

– İlkelerim uğruna her şeyi göze alabilirim. İşsiz de kalabilirsiniz. Bugünkü şartlarınızdan daha kötü şartlarda yaşamak zorunda da kalabilirsiniz. Ama bunlara katlanmak zorundasınız. İlkelerinizi sürdüremezseniz, piyasada olduğu gibi zikzaklar çizersiniz.

Soru: Baskı ortamından ve hapse atılan gazetecilerden bahsettiniz. Bahsettikleriniz konusunda tedirginlik duyuyor musunuz?

– Bunlar başıma gelebilir. Eğer bir yolda yürümek kararındaysanız onun bedelini de ödemeniz gerekir. Ben bedeli neyse ödemeye hazırım. Eğer hazır değilseniz, hazır olmaktan korkuyorsanız siz çizginizi kırarsınız.

Soru: TRT ile ilgili bir yazınız vardı. Sürecin gelişmesinde bu yazının etkisi nedir sizce?

– 2003’ten itibaren yazdığım yazılar arasında çok dehşetengiz olanlar var. Şimdi yazılarımı tarıyorum. Bugünden geçmişe bakarak yorum da yaparak bir kitap yazma düşüncem var. Ama zaman da yetmiyor. Amacım yaratılan ortamı somut olarak anlatmak. O kadar enteresan şeyler yazmışım ki bugün hepsi olmuş. “Üniversiteleri ele geçirip, kendi adamlarını koyup medreselere çevirecekler” demişim, aynen öyle olmuş.

Soru: Bir yazınızda önceki siyasilerle ilgili “Bugünden gerilere baktığımda o insanları kırmış olabileceğimi düşünerek üzüliyorum. Ama Başbakan Erdoğan ile ilgili yazdıklarım için üzüleceğimi sanmıyorum” demiştiniz...

– Erdoğan demokrat değil, otokrat. Ben bunu 6-7 yıldır yazıyorum. Bu yüzden de AKP’lilerden ağır küfürler işitiyorum. Mail’ler yolluyorlar falan filan... Ama bugün ben haklı çıktım. İşte Silivri,

basın özgürlüğü yok. Bunun örneği bizleriz. Bütün medya ele geçirildi.

Soru: Tansu Çiller, Süleyman Demirel ya da diğer siyasiler hakkında hiç kıldığınızı düşündüğünüz yazılarınız oldu mu?

287

– Tansu Çiller ile ilgili çok şey yazdık ama Tansu Hanım bu noktaya getirmedi toplumu, getirmeye teşebbüs bile etmedi. Süleyman Demirel de öyle, Bülent Ecevit de... Onlar bugün yapılan yöntemleri uygulamadılar. Onlar hiçbir zaman “Şu gazeteciyi at, yazı yazdırma” diye patronlara baskı yapmadılar.

Bugüne kadar da hakkımda açılmış hiçbir hakaret davası yoktur. Bir savcı bir yazımda mahkemeyi etki altına aldığım iddiasıyla dava açtı. Savcıya ifade vermeye gittiğimde dedim ki “Dava açacaksan yanlış açıyorsun. Sami Selçuk’un, Sabih Kanadoğlu’nun, Bülent Arınç’ın bazı konuşmalarını (milletvekilleri neden hâlâ içinde tutuyorlar dedikleri sözleri) açın okuyun. Bu kişiler mahkemeyi etki altına almış olmuyor mu?” Savcının bana yanıtı şöyle oldu: “Haklısınız ama... İşte Tufan Bey.”

Soru: ‘Ama işte’den sonrası nedir?

– “Talimat aldım” demek istiyor. Ve davayı açtı.

Üç Gazetenin Yazgısı

Meslek yaşamımda 3 gazetede çalıştım.

Gazeteci olarak doğduğum, büyüdüğüm gazete *Milliyet*'e geldim. 24 yaşındaydım. *Milliyet*'ten ayrılıp *Güneş* gazetesine geçtim. 40 yaşına basmıştım. *Güneş*'te 18 ay kadar çalıştım ve istifa edip *Hürriyet*'e geçtim. Yıl 1988'di. 30 yıl da *Hürriyet*'te çalıştıktan sonra gazetecilikten ayrıldım.

Benim için çok önemli bir karar alınıştı; bundan sonra gazetelerde çalışmayacaktım. Bu kararımı yapılan önerilere karşın değiştirmedim ve kafama koyduğum işi yapmaya başladım: Artık kitap yazıyorum.

Fiilen gazetecilik yaptığınız zaman kitap yazma olanağınız zorlaşıyor. Çünkü gazeteciliğin günlük mesaisi 24 saattir. Türkiye'de günlük iş yaşamı uygar ülkelerde olduğu gibi normal bir yol izlemediği için hiç tatil yapamadığımız yıllar da oldu.

Çalıştığım 3 gazetenin üçü de bugün çizgisini istemeyerek de olsa değiştirmek zorunda kaldı. Şimdi siz okurlarıma bu dramatik değişimi anlatmak istiyorum.

Beni *Milliyet*'e alan, gazetenin Genel Yayın Müdürü Abdi İpekçi'ydi. Onun onayıyla istihbarat servisinde, yani günlük haberleri izleyen bölümde göreve başladım. İstihbarat servisi şefi Faruk Demirtaş çok sert bir insandı. Ama tam bir kara gün dostuydu. Sıkıntı içinde olan herkese yardım ederdi.

Gazeteye ilk geldiğim gün yardımcısı Cahit Üzen'i çağırdı ve beni ona teslim etti.

Cahit Üzen "Siz benimle gelin" dedi ve beni alıp Tarabya Otelindeki belediyelerle ilgili bir toplantıya götürdü.

Yolda giderken "Biz toplantıyı izleyeceğiz ve konuşmaları not

edeceğiz. Sonra gazeteye gelip haberi yazacağız. Sen de tutabildiğin kadar not tut. Sağa sola dikkat et. İlginç bir durum görürsen beni de uyar” dedi.

Toplantıya bazı bakanlar ve belediye başkanları katılıyordu. İlk konuşmayı İçişleri Bakanı olarak Haldun Menteşeoğlu yaptı ve toplantıyı açtı. Söz isteyen belediye başkanları da kürsüye gelerek karşılaştıkları sorunları anlattılar.

Toplantı biter bitmez Cahit Ağabey bana “Hadi hemen gazeteye dönelim ve haberi bir an önce yazıp yazışlerine verelim” dedi.

Bizi getiren otomobil bekliyordu hemen atladık ve gazeteye hareket ettik. Gazeteye gelince (o yıllarda İstanbul’da trafik bugünkü gibi yoğun değildi) Cahit Ağabey hemen daktilonun başına oturdu ve haberi yazmaya başladı. Ben de not defterimi açtım onun yanına oturdum. Bana zaman zaman sorduklarına notlarıma bakarak yanıt verdim. Haber bittikten sonra kâğıtları daktilodan çıkardı ve okudu. Bazı yerleri düzelterek Faruk Demirtaş’a götürüp verdi. Bir süre konuştular sonra Cahit Ağabey geldi ve bana “Hadi yemeğe çıkalım” dedi.

Yemekte “Aferin çok güzel notlar tutmuşsun. Toplantı sırasında benim göremediğim bazı ayrıntılar konusunda beni uyarman da haberin zenginleşmesine neden oldu. Faruk Ağabey’e de senin çok dikkatli olduğunu, güzel not tuttuğunu söyledim” dedi. Utandım, Cahit Ağabey’e teşekkür bile edemedim.

İşte gazeteciliğe Tarabya Otel’indeki toplantıyı izleyerek başlamış oldum.

Çalıştığım 3 gazeteden çöküşünü ilk gördüğüm *Güneş* oldu. Anlatmaya onunla başlayalım.

1986 yılının kasım ayında *Milliyet*’ten ayrılmış *Güneş*’e transfer olmuştuk. Hava soğuktu ve yağmur yağıyordu. *Güneş*’e ilk kez Orhan Duru ile birlikte gittik.

Tümer Argın da bizimle beraber *Milliyet*’ten ayrılp *Güneş*’e geçmişti. Gazeteyi üçümüz yapacaktık. Çünkü mutfakı üçümüz biliyorduk.

Güneş’e gidince orada çalışan arkadaşlarla tanıştıktan sonra sistemin nasıl işlediğini sorduk. Hemen hemen sistem diye bir şey

kalmamıştı. Her servis kendi başına haber yapıyor ve sayfasını dolduruyordu. Gazete, birbirlerinden haberi olmayan servisler tarafından yapılıyordu. Bu da birtakım tekrarlarla neden oluyordu. Bir sayfada çıkan haber bir başka servis tarafından başka sayfada da kullanılıyordu. Çalışan arkadaşların bunda suçları yoktu çünkü gazetenin düzensizlik nedeniyle bozulan haber akımı, bölüşümü ortadan kalkmıştı.

Yazışleri pozisyonunda olan Altan Aşar'a gazetenin bu dağınıklığının nedenini sordum. Şu yanıtı verdi:

"Haklısın, Genel Yayın Müdürü ayrıldı, yardımcıları da arkasından gitti, burası başsız kaldı. Telekslerden gelen haberi hangi servis alırsa onun elinde kalıyor. Bir an önce bu işi düzeltmek gerekir. Görüyorum ki siz de bunun farkındasınız. Bir an önce disiplini ve uyumu sağlamak zorunlu."

Hemen Orhan Duru'ya "Aman Orhan sen hiç zaman yitirmeden haber merkezini kur ve haberleri denetim altına al. Bütün haberler senin önüne gelsin. Servislere sen dağıttır" dedim.

Duru çok deneyimli bir gazeteci olduğu için kısa zamanda haber merkezini kurdu ve haber dağılımını disipline etti.

Tümer Argın, sayfa koodinatörüydü. Bütün sekreterleri topladı ve nasıl hareket edeceklerini, yaptıkları sayfaların kendi denetiminden geçmeden kesinlikle mürettiphaneye inmeyeceği talimatını verdi.

Ben de hemen bir yazışleri masası oluşturdum. Altan Aşar'ı ve editörleri topladım. Çalışmaya başladık. Gelen haberleri okuyup başlıklayarak mürettiphaneye yollamaya başladık. Kısa zamanda işler düzene girdi. Gazete yavaş yavaş kendine geldi.

Günlük işler bittikten sonra Tümer Argın ve Orhan Duru ile oturup gazetenin birinci sayfa ile iç sayfaların yeni mizanpajını belirliyorduk. Tümer hiç zaman yitirmeden onlar üzerinde çalışmaya başladı.

Üç gün sonra içeriği dolgun, sayfaları birbirine uyumlu, ciddi haberleri ile yepyeni bir *Güneş* doğdu.

Yeni Güneş'i patron Mehmet Ali Yılmaz başta olmak üzere herkes çok beğendi. Oysa biz daha iyi ve okura güven veren bir gaze-

te yapmak istiyorduk. Bunun için daha zengin haber trafiği yaratmak gerekiyordu.

Orhan Duru, Ankara'yı harekete geçirdi; İstanbul'daki deneyimli muhabirleri de zaman zaman Anadolu'daki ilginç olayları izlemek için çeşitli illere yolluyorduk. Oralardan haber ve röportajlar geliyordu. Bu konuda Tanju Cılızoğlu inanılmaz enerjisiyle gazeteye büyük katkılarda bulunuyordu. Öteki muhbir arkadaşlar da özel haberler çıkarmak için didiniyorlardı.

İşler giderek düzeliyordu. Ama biz daha nitelikli ve okunur bir gazete yapmak istiyorduk. Çetin Altan, Hasan Pulur, Refik Erduran, Kamran Gürün ve İsmail Cem gibi ünlü yazarlar vardı gazetede. Onların köşelerinin dışında da bazı yazılar yazmaları için girişimde bulundum. Örneğin Çetin Altan çocukluk anılarını anlatan bir dizi yazdı. Refik Erduran ise Nâzım Hikmet'in yurtdışına kaçmasını organize etmişti. Uzun uğraşlardan sonra Refik Ağabey'i yıllarca sır olarak kalan bu olayı baştan sona yazması gerektiğine ikna ettim. Bu yazılar okurlardan büyük ilgi gördü.

Bütün bu uğraşlara karşın gazetenin tirajı istediğimiz oranda artmıyordu. Bunun da nedenini biliyorduk ama bu sorunu bir türlü aşamıyorduk. Tirajın artmamasının nedeni yeterince muhalefet yapamamamızdan kaynaklanıyordu. Okurlar Turgut Özal yönetiminin eleştirilmesini istiyorlardı. Ama Genel Yönetmen Mehmet Barlas buna engel oluyordu. Ayrıca yazdığı başyazılarda sürekli iktidarı destekliyor, hiçbir şekilde eleştiri yapmıyordu.

Bu da gazetenin iktidar yanlısı olduğu havasını yaratıyordu. Bu konuda Orhan Duru ve Tümer Argın'la birlikte Mehmet Barlas'ı çok uyardık ama bir sonuç alamadık.

İşler tatsızlaşmaya başlamıştı. Aşağıda saatlerce kafa patlatarak yaptığımız gazete bir türlü tiraj patlaması yapamıyordu. Durumu Genel Müdür Yekta Okur'a da çok söyledik o da bize hak veriyordu ama Mehmet'e etki edemiyordu.

Bir gün beni Mehmet Ali Bey çağırdı. Odasına çıktım hoşbeşten sonra bana aynen şunları söyledi:

"Bizim gazete gerektiği kadar muhalefet yapamıyor. Biliyorum siz de bundan rahatsızsınız. Şimdi ben sana talimat veriyorum.

Korkmadan muhalefet yapın. İnsan içine çıkacak yüzüm kalmadı. Herkes benim gazetem için ‘Turgut Özal’ın gazetesi’ diyor. Yapmanız gerektiği zaman mutlaka muhalefet yapın.”

Ben Mehmet Ali Yılmaz’ı uyardım:

“Biz arkadaşlarla Mehmet’i çok uyardık ama dinletemedik. Bir de siz konuşursanız çok iyi olur.”

“Benim Mehmet’e söyleyecek bir sözüm yok. Ben söyleyeceğimi sana söyledim. Benden sana yetki, istediğin gibi muhalefet yap.”

İş yine havada kaldı. Mehmet Barlas’ın iktidar partisiyle çok yoğun ilişkisi vardı. Ayrıca Turgut Özal’a inanıyordu. Ona karşı muhalefet yapmayı yanlış buluyordu.

İktidarın yaptığı iyi işler de vardı. Biz de onu onaylıyorduk ama çok da yanlış politikalar izleniyordu. Halk ciddi şekilde geçim sıkıntısı içindeydi. Bunları dile getirmek gerekiyordu.

Mehmet Ali Bey’in uyarısından sonra halkın günlük yaşamıyla ilgili sıkıntıları birinci sayfada büyüterek veriyorduk.

Mehmet Ali Bey bir gün bizim servise geldi ve bana “Tamam, işte benim istediğim gazete bu. Devam edin” dedi.

Patronun bu tutumu, Mehmet Barlas ile aramızın daha da açılmasına neden oluyordu. Kafalarımız bir türlü uyuşmuyordu. İlerleyen günlerde tatsızlıklar arttı. Benim artık *Güneş*’te kalmamın anlamı yoktu. İstifa ettim ve bir daha da gazeteye uğramadım. Bir süre dinlendim. Sonra da *Hürriyet*’in başında olan Çetin Emeç telefonla aradı:

“Tufan yarın saat 14.00 gibi gel konuşalım.”

Hürriyet’e gittim. Çetin Emeç’le *Milliyet*’te çok yakın çalışmıştık. Birbirimizi iyi tanıyorduk. Çetin Bey sözü dolaştırmadan “Sana ihtiyacımız var. Bize gel” dedi. Ben de bu öneriyi doğrusunu söylemek gerekirse sevinçle kabul ettim. *Hürriyet* Babıâli’nin amiral gemisiydi.

İki gün sonra da işe başladım.

Böylece *Güneş* macerası sona ermiş, *Hürriyet* macerası başlamıştı.

Ben gazeteciliği bıraktıktan sonra bu üç gazetenin de çizgisi değişti. Bugün *Hürriyet*, *Milliyet* ve *Güneş* gazeteleri iktidarın yanında yer alıyor. Yani muhalefet yapamıyorlar. Bu duruma getirilen gazetelerde en büyük sıkıntıyı gazeteciler çeker. Gazeteciliğin gerektirdiği özgürlük olmadan gazete yapmak bir işkencedir. İstediginiz haberi kullanamamak, okurun ilgisini çekecek başlıkları atamamak, gerçekleri okura ulaştıramamak, iktidarın istediği gazeteyi yapmak çok onur kırıcıdır. Özellikle genç gazeteciler bu işkenceye katlanmak zorunda kalırlar çünkü Babîâlî’de çalışacak gazete sayısı 3’ü 4’ü geçmez. Binlerce gazeteci arkadaşımızın boş boş oturması da hepimizin içini yakan bir gerçektir.

İşte benim çalıştığım, gecemi gündüzümü esirgmeden emek verdiğim üç gazete bugün iktidarın denetimi altında yayın yapıyor. Bu süreci anlatmaya *Güneş*’ten başlayalım.

1988 yılının nisan ayında ben *Güneş*’ten istifa ettikten sonra bir ay içinde *Güneş* gazetesinin patronu Mehmet Ali Yılmaz, Mehmet Barlas ile Yekta Okur’a birer mektup göndererek işlerine son verildiğini bildirdi. Bu yöntem Babîâlî’de çok az kullanılan bir yoldu ve hiç de şık değildi. Ama anladığım kadarıyla Mehmet Ali Yılmaz, Mehmet ve Yekta ile yüz yüze gelmemek için bu yöntemi uygulattı.

Ankara Temsilcisi Sencer Güneşsoy gazetenin başına getirildi ama o da uzun sürmedi ve iki üç ay sonra Mehmet Ali Yılmaz *Güneş*’i Asil Nadir’e sattı. Asil Nadir başka gazeteleri de aldı ve Türk medyasında bir rüzgâr estirdi. Ancak 1992 yılında İngiltere’deki şirketleri parasal sorunlarla karşı karşıya kalınca Asil Nadir’in başı derde girdi.

Türkiye’deki malları ve gazeteleri sahipsiz kaldı ve onun bunun elinde tarumar oldu. Bu arada *Güneş* gazetesi de kapatıldı.

1996 yılında *Güneş*’i Çukurova şirketi satın aldı ve bir yıl sonra gazete yeniden yayımlanmaya başladı. AKP’nin iktidar döneminde Çukurova’nın ticari durumu bozuldu ve *Güneş*’i Erdoğan’a yakın olan Ethem Sancak satın aldı. Gençliğinde sıkı solcu olan Ethem Sancak o işleri bırakıp ticarete başlayınca kısa zamanda varlıklı bir iş insanı oldu. AKP iktidara geldikten sonra bu partiye yanaştı ve Recep Tayyip Erdoğan’ın yakın arkadaşı oluverdi. Hatta

Recep Tayyip Erdoğan'a âşık olduğunu bile açıkladı. Ethem Sancak AKP'ye yaklaşıncı işleri daha da büyüdü ve dev bir sanayici oldu. Medya ile uğraşacak zamanı kalmadığı için *Güneş*'i Erdoğan'ın çok yakını olan Hasan Yeşildag'a sattı.

Hasan Yeşildag'a geçtikten sonra *Güneş* tamamen iktidarın organı haline geldi. Bugün de aynı şekilde yayınlarını sürdürüyor.

Benim ve arkadaşlarımın iyi, güven veren bir gazete olması için gece gündüz çalıştığımız ve çok ilkeli habercilik yaptığımız *Güneş*'i bugün elime bile alamıyorum. Yalan ve iftiralarla dolu bir kâğıt parçası olan *Güneş* benim için yıllar önce yaşamını sonlandırmış bir gazetedir.

Şimdi başa dönelim ve benim ilk çalıştığım gazete *Milliyet*'e gelim. Abdi İpekçi 1979 yılında kallesçe öldürüldükten kısa bir süre sonra Aydın Doğan *Milliyet*'iERCÜMENT KARACAN'dan satın aldı. *Milliyet*'in yeni patronu,ERCÜMENT KARACAN gibi gazeteci bir aileden gelmiyordu. Holding sahibi, başarılı, piyasada güven duyulan bir iş insanıydı. Holdinglerin Babiâli'ye girmesi Aydın Doğan'la başladı. Aydın Bey kısa zamanda gazeteciliği önce benimsedi sonra öğrendi. O nedenle Abdi İpekçi *Milliyet*'ini aynen sürdürmeyi başardı. Okurun tepkisi giderek azaldı ve gazete eski güvenirlilik düzeyine yükseldi. Abdi Bey'den sonra *Milliyet* çöker kanısı da kamuoyunda silindi.

Aydın Bey çok akıllı bir insandı. Gazete patronu olmak istiyordu ve bunun gereklerini de yerine getiriyordu. Patronluk koltuğuna oturduktan sonra hemen hiçbir şeye karışmadı. Gazetecileri tamamen özgür bıraktı ve onlara saygılı davrandı. Bu da patronun gazeteciler tarafından sevilmesini sağladı. Yayına hiç karışmazdı. Uzun yıllar birlikte çalıştık bir gün bile yazışlarına "Şu haberi koyun, şunu koymayın" dediğini anımsamıyorum.

Aydın Bey'in en duyarlı olduğu konu ülkenin birliği, beraberliği ve bekasıydı. Onun dışında gazeteyi bir okur gibi okurdu. Parasal yönetimi çok iyi götürüyordu. Kısa zamanda gazetenin mali durumunu düzeltti.

O dönemin iktidarlarının da medyaya baskı yapma gibi bir

eğilim ve merakları yoktu. Bazen haksız eleştiriler, abartılı haberler olursa son derece kibar bir şekilde muhabirleri veya yöneticileri arayıp uyarırlardı. Ama hiçbir politikacı, patronu arayıp gazetecileri ve gazeteyi şikâyet etmezdi. Böyle bir gelenek yoktu. O yıllarda basın gerçekten özgürdü. İktidarların yaptığı her yanlış uygulama veya haksızlık gazetelerde sert eleştirilere uğradı. Politikacılar bu eleştirileri ciddi bir şekilde ele alırlar ve yanlışları en kısa zamanda düzeltirlerdi.

Askeri dönemler dışında yayın konusunda medyanın sıkıntısı olmazdı. Askeri dönemler de bir iki yıl içinde sona erer ve iktidar tekrar sivil yönetimlere geçerdi.

Normal dönemlerde keyifle gazetecilik yapıyorduk. Basın özgürlüğü demokratik bir ülke için temel direklerden biridir. Basını özgür olmayan ülkelerde demokrasinin işlemesi de olanaksızdır. Çünkü halk ülkede ne olup bittiğini öğrenemez duruma geldiği zaman özgürlükler sona ermiş demektir.

Milliyet'te çok güzel günler yaşadık. Onurlu bir yayıncılık yaptık. Turgut Özal'ın iktidar olduğu bir dönemdi. Zaman oldu iktidara karşı çok sert eleştirel haber ve yazılar çıktı *Milliyet*'te. Biliyoruz Turgut Özal bu eleştirilere çok kızıyordu ama demokrasiye inanan bir insan olarak sesini çıkarmıyordu. Hele hele müdahale etmeyi, elindeki gücü kullanarak gazeteleri cezalandırmayı ise aklından bile geçirmiyordu.

Özal'dan sonra gelen başbakanlar da aynı demokratik duyarlılık içindeydiler. Bütün sıkıntımız bu rahatlığın, huzurun içinde yüksek enflasyon nedeniyle aldığımız maaşlarla geçimimizi sürdürememektir. Gazetenin yaptığı zamlar enflasyonun hızına erişemiyordu. Ay sonunu getiremiyorduk.

İşte tam bu sıkıntıları yaşarken *Güneş* gazetesi hem bana hem de Pınar'a olağanüstü bir öneri getirdi. Düşündük taşındık. Borçlarımız vardı. Sonunda hiç istemeye istemeye *Milliyet*'ten ayrılmaya karar verdik. Gerçekten zor oldu. İkimiz de gözlerimizi *Milliyet*'te açmış, gazeteciliği orada öğrenmiştik. *Milliyet* bizim evimizdi. Yıllardan beri birlikte çalıştığımız arkadaşlarımızla geniş bir aile oluşturmuştuk.

Ama koşullar bizi zorladı. Çaresiz *Güneş* gazetesinin önerisini kabul ederek *Milliyet*'ten ayrıldık. Aydın Doğan gitmememiz için çok ısrar etti ama koşulları söylediğimiz de o da bize hak verdi. Kucaklaşarak birbirimize veda ettik.

Milliyet macerası böylece kapanmış oldu.

Şimdi gelelim *Hürriyet*'e...

1988 yılının nisan ayı... *Güneş*'ten ayrılmış evde oturuyorum. Telefon durmadan çalıyor. Dostlar, arkadaşlar arıyor. Herkes *Güneş*'ten ayrılmamın nedenini soruyor. Yönetimle anlaşılamadığım için ayrıldığımı söylüyorum.

Bu arada bazı öneriler geliyor ama ben bir süre dinlenmeyi ve bir iki seyahat yapmayı kafaya koymuştum. Öyle de yaptım. Bu arada bir de Naim Süleymanoğlu'nun Türkiye'ye kaçışını anlatan bir kitap yazdım.

Tatil, dinlenme kitap derken ağustos ayına geldik. Bir gün *Hürriyet*'ten teklif gelince hiç düşünmeden evet dedim ve işe başladım. Patron Erol Simavi'ydi ama ben Erol Bey ile hiç karşı karşıya gelmemiştim. Büyük bir gazeteydi *Hürriyet*. Şöyle bir örnek veririm *Hürriyet*'in büyüklüğü ve neden Babiâli'nin amiral gemisi olduğu anlaşılır. *Güneş*'te günlük 150 civarında haberle gazeteyi yapardık. *Milliyet*'te ise 250-300 haber gelirdi önümüze. *Hürriyet*'te ise her gün 1000'e yakın haber içinden seçerdik haberleri. Doğal olarak *Hürriyet* haber ve ilan bakımından zengin bir gazete olduğu için okur tarafından tercih ediliyordu. Tirajı yüksek olduğu için de etkinliği çarpıcıydı. Bu etkinlik zaman zaman bizi bile etkilerdi. *Hürriyet*'te çıkan haberler ülkenin gündemini oluştururdu. Bir de Babiâli'nin en yetenekli gazetecilerinin çoğunluğu *Hürriyet*'te çalışırdı. Gazetenin olanakları öteki gazetelerden çok daha iyiydi. Bütün bu koşullar *Hürriyet*'in kalitesini yükseltirdi.

Çok rahat ve keyifli bir gazete yapıyorduk. Çetin Emeç iyi bir gazeteciye. Gazete yapılırken yazışlarına iner ve bir editör gibi haber okur, başlık atardı. Dinamik gazete yapmak onun birinci işiydi. Manşetlere çok çarpıcı başlıklar bulurduk. Bir başlık için saatlerce kafa patlattığımızı anımsarım.

Gazete bitene kadar Çetin Bey çok gergin olurdu. Ama iyi bir gazete ortaya çıkınca keyfi yerine gelirdi.

Hürriyet'te çalışmak gerçekten çok güzeldi. Hemen hemen hiçbir sorunumuz yoktu. Yönetim gazetecilerin tüm isteklerini anında yerine getirirdi. 1988'de Anavatan Partisi (ANAP) iktidardaydı. Başbakan Turgut Özal reformcuydu. Türkiye'de alışık olmadığımız değişiklikler yaptı. Liberal ekonomiyi getirdi. İthalatı serbest bıraktı. Dükkânların, mağazaların satış saatlerini genişletti. Turizm teşviklerini arttırdı, büyük ve çarpıcı projeleri başlattı. Kısa zamanda çok güzel turistik oteller ve tatil köyleri yapıldı, Türkiye'ye gelen turist sayısı şaşırtıcı bir şekilde yükseldi. Özal, Türk Parasını Koruma Yasası'nı baştan aşağı değiştirdi. Döviz alım satımındaki sınırları kaldırdı.

Bu değişimler olumluydu. Ekonomi canlanmaya başlamıştı. Enflasyon giderek düşüyordu.

Bu sevindirici gelişmelerin yanında yapılan yanlışlar da vardı. Yolsuzluk söylentileri herkesin ağzındaydı. Özal'ın "Benim memurum işini bilir" sözü halk tarafından rüşvete yol verme olarak algılandı ve büyük tepkilere neden oldu.

ANAP iktidarından sonra DYP ve SHP koalisyonu da serbest pazar ekonomisini sürdürdü. Demokratik özgürlükler giderek arttı.

Bir gün bir kokteylde Aydın Doğan ile karşılaştık. Aydın Bey koluma girdi "Gel seninle bir köşeye çekilip rahat rahat konuşalım. Sana anlatacaklarım var" dedi. Salonda تنها bir yere çekildik, Aydın Bey anlatmaya başladı:

"Bak Tufan sizin gitmeniz bana çok pahalıya mal oldu. Sizin arkanızdan bütün gazete elemanlarının maaşlarını arttırdım. Ama doğrusunu söyleyeyim herkes mutlu oldu ve daha randımanlı çalışmaya başladı. Bu sizin sayenizde oldu.

Sana bir de itirafta bulunayım. *Güneş*'ten ayrıldığını duyduğumda hemen seni arayıp *Milliyet*'e dönmeni isteyecektim ama yazışlarında çalışan arkadaşlar 'Efendim Tufan gelirse buradaki dengeler bozulur ve tatsızlıklar çıkabilir' dediler. Ben de doğrusunu söylemek gerekirse bunu göze alamadım. Onun için seni çağırmadım. Aklına başka bir şey gelmesin."

Ben de Aydın Bey'e bir itirafta bulundum:

"Aydın Bey ben bunu biliyorum."

"Nereden biliyorsun?"

"Efendim benim *Milliyet*'e gelmemin dengeleri bozacağını söyleyen o arkadaşlar beni gece gündüz telefonla arayıp arayıp 'Neden gelmiyorsun, ne bekliyorsun, odan hazır. Hepimiz seni dört gözle bekliyoruz. Hemen gel işe başla' dediler."

"Yapma yahu, gerçekten öyle mi, vay canına."

"Efendim burası Babıâli. Burada böyle şeyler olur. Aldırmamak gerek. Ama ben size bir şey söyleyeyim; bakarsınız yollarımız bir gün yeniden kesişir."

"Bak samimiyetle söylüyorum, senin ve karının her zaman benim gazetelerimde çalışmasını arzu ederim."

1994 yılında Aydın Bey'e söylediklerim gerçekleşti. Aydın Bey *Hürriyet*'i satın aldı. Yollarımız yeniden birleşmişti. *Hürriyet*'i Aydın Bey'in satın alması gazetede herkesi mutlu etmişti. Erol Simavi'nin büyük bir titizlikle *Hürriyet*'e talip olan alıcılar arasından Aydın Bey'i seçmesi hem gazeteciler hem okurlar hem de ülke açısından çok önemliydi.

Nitekim Aydın Doğan deneyimli bir gazete patronu olarak *Hürriyet*'in önemini biliyor ve çizgisini değiştirmeyi hiç düşünmüyordu.

Yıllar geçiyordu. Herhangi bir sıkıntı yoktu. 2001 yılındaki seçimlerde beklenmedik bir sürpriz oldu. Recep Tayyip Erdoğan ve arkadaşlarının kurduğu Adalet ve Kalkınma Partisi sandıklardan birinci parti olarak çıktı. CHP dışındaki bütün partiler barajı aşamayıp parlamento dışında kaldılar. Böylece parlamento sadece iki parti girebilmiş oldu.

Adalet ve Kalkınma Partisi yüzde 34.42 oy almıştı ama buna rağmen öteki partilerin meclise girememesi sayesinde tek başına iktidar oldu. CHP tek muhalefet partisiydi. Cem Uzan'ın Genç Partisi yüzde 7,5 oy almayı başardı, bu da DYP ile MHP'nin parlamento dışında kalmasına neden olmuştu.

Sonuçta milyonlarca insanı endişelendiren yeni iktidar Tür-

kiye'yi yönetmeye başladı. 2007'ye kadar AKP temkinli gitti ama 2007'den sonra hava birden değişti. Gazetelere ve televizyonlara karşı iktidarın tutumu sertleşti ve giderek baskıya dönüştü.

Biz gazeteciler başımıza gelecekleri çok iyi biliyorduk. Çünkü bütün gün politika ile haşır neşirdik. Bizim görüşlerimize katılma-yan gazeteciler de vardı. Onlara göre AKP yepyeni bir Türkiye yaratacak, vesayetleri kaldıracaktı. Özellikle kendilerini liberal solcular olarak tanıtan bu arkadaşlar, AKP iktidarına büyük destek veriyorlardı.

2011 yılında yoğun baskılar altında kalan Aydın Doğan *Milliyet* ile *Vatan* gazetesini Demirören Grubu'na, Star TV'yi de Doğuş Grubu'na sattı.

Yapılan yorumlar arasında en akla yakın olanı şuydu: "Aydın Doğan *Hürriyet*, CNN Türk, Kanal D'yi kurtarmak için *Milliyet*, *Vatan* ve Star TV'den vazgeçmek zorunda kaldı." Bu yorumların ne kadar gerçek olduğunu belirlemek zor ama biz gazetede çalışanları da Aydın Doğan'ın satış için iktidarın baskısı altında olduğunu biliyorduk. Bütün gazeteler sıkıntı içindeydi. İktidara bağlı gazetelerin sayısı giderek artıyordu. "Yandaş Medya" olarak adlandırdığımız bu gazetelere her geçen gün bir gazete katılıyordu. Örneğin *Sabah* grubu iktidar tarafından sattırılarak yandaş medya ailesine katılmıştı.

Günler sıkıntılı geçiyordu. Özellikle iktidarı kızdıracak haberler kullanılamıyor, köşe yazarları çok dikkatli yazmak zorunda kalıyorlardı. *Hürriyet*'ten yazılarına ayar vermeyen yazarlar ayrılmak zorunda kaldılar. Televizyonlarda da aynı baskılar sürüyordu. Orada da iktidarı rahatsız eden programları yapan arkadaşların işlerine son veriliyordu. Kısa zamanda yazılı basın ve televizyonların büyük bölümü iktidar tarafından denetim altına alındı.

Basının tadı kaçmıştı. İktidarı eleştiren yazı ve haberler gazetelere girmiyordu.

Aydın Bey'le bir araya geldiğimizde büyük sıkıntı içinde olduğunu anlıyorduk. Patron hemen her ay bir cumartesi günü gazete-ye gelir genel yayın müdürü ve yazarları müdürleriyle yemek yerdi. Aydın Bey kuru fasulye ile bulgur pilavı yapılmasını isterdi. Ye-

mek sırasında daha çok Aydın Bey'in anılarını dinlerdik. Bazı günler çok neşeli, bazı günler de bize belli etmemeye çalışsa da üzgün ve hatta bıkkın olduğunu anlardık.

Bir gün dayanamadı ve patladı, gazetede çıkan haber ve köşe yazıları yüzünden başının dertte olduğunu anlattı. Belli ki iktidardan baskılar vardı. Ankara bazı haberleri beğenmediğini söylüyor, köşe yazarlarının iktidarı haksız yere eleştirdiğini, hatta hakaret ettiğini iddia ediyordu. Oysa böyle bir durum yoktu. Eleştiriler olabilirdi ama hakaret söz konusu değildi. Hiçbir muhabir, yazar hakaret içeren yazılar yazmazdı. Yazsalar da yazışleri, muhabirleri ve köşe yazarlarını hemen uyarırlar ve durum düzeltilirdi.

Ama belli ki iktidar *Hürriyet*'in yandaş gazeteler gibi iktidara övgüler yağdırmasını istiyordu. Bu da olanaksızdı. *Hürriyet* tarafsız bir gazeteydi ve gerçekleri yansıtmayı okurlarına karşı bir görev sayardı.

Anladığımız kadarıyla Aydın Bey'e yoğun bir şekilde baskı yapıyordu. O da öyle sıkılmıştı ki bir gün dayanamayıp "Burama geldi. Satın alacak birini bulsam satıp savıp medyadan çekileceğim" dedi.

Bu sözler gerçeği yansıtıyordu. Aydın Bey çok bunalmıştı yoksa böyle dert yanmazdı. Hepimizin canı sıkılmıştı. İtiraz ettik:

"Aman efendim Babîâli'nin amiral gemisi satılır mı hiç? Sırt sırta verip iktidarın baskılarına karşı koymamız gerek. *Hürriyet* iktidarın denetimine geçerse Türkiye'de basın özgürlüğü tamamen sona ermiş olur."

"Doğru söylüyorsunuz. Ben de aynı kanaatteyim ama koşullar tahmin edemeyeceğiniz kadar zor."

Bu sözler canımızı daha çok sıktı. Yemekten sonra Aydın Bey'i uğurladık. Son zamanlarda patronun sıkıntıları artıyordu. İktidar *Hürriyet*'i eninde sonunda denetimi altına alacaktı. Bu arada zaman zaman gazetenin satıldığına dair etrafta söylentiler dolaşıyor ama daha sonra Doğan Holding tarafından yalanlanıyordu.

Bu yalanlamalar bizi ikna edemiyordu. Çünkü yıllardan beri günlük ulusal gazetelerin çoğu iktidarın operasyonu ile el değiştirmişti. Bunların içinde en büyük gazete Sabah satılmış ve kısa zamanda iktidarın gazetesi haline gelmişti. Türkiye'de iki kitle gaze-

tesi vardı; biri *Hürriyet*, öteki de Sabah'tı. Kitle gazeteleri ülke ve medya için çok önemliydi. Çünkü kitle gazetelerinin okurları toplumun her kesiminden insanlardı. Değişik partilere oy veren insanlar kitle gazetesini okurlardı.

Sabah gazetesi yandaş gazetelerin arasına katılınca çok sayıda arkadaş işten atıldı. Gazetede bazı yazarlar da köşelerinden olmamak için hızla iktidara doğru viraj aldılar. Kısa zamanda Sabah bütün özelliklerini yitirdi ve tamamen iktidara övgülerle dolu bir gazete durumuna geldi. Doğal olarak *Sabah* okurlarının büyük bölümü gazetelerini bıraktı. Sabah'ın tirajı düştü ve eski etkinliği de kalmadı.

Yandaş gazetelerin tümünün gerçek satış rakamları açıklanmıyor ve şişiriliyor. Babiâli'de gazetelerin satış rakamlarını şişirmele-ri "Hormonlu satışlar" diye tanımlanıyor. Hormonlu satışlarla rakamların yüksek gösterilmesi birtakım kurumlara bedava gazete dağıtılarak ayarlanıyor. Bugün gazetelerin hemen hepsi bu yolu uyguluyorlar. Hormonlu satış yapmayan gazete sayısı 5'i, 6'yı geçmez. Gerçek rakamlar ise bilinmemektedir. Daha ilginç satış rakamları devlet tarafından da eskisi gibi açıklanmıyor. Bugün 250 bin sattığını iddia eden gazetelerin gerçek satışının yarısından çok daha az olduğu kesin olarak biliniyor.

Aydın Doğan 1979'da *Milliyet*'i satın alarak medyaya girmişti. 2018'e geldiğimizde gazete patronlarının duayeni olmuştu. Bundan da haklı olarak gurur duyuyordu. Biz bunları düşününce Aydın Doğan'ın *Hürriyet*'i, *Posta*'yı, CNN Türk'ü, Kanal D'yi, D Smart'ı satacağına ve medyadan çekileceğine inanmıyorduk. Ancak Aydın Bey'e yönelik baskıların arttığına da zaman zaman tanık oluyorduk.

Hürriyet'in satılması durumunda Türk medyasının çökeceğini biliyorduk. Ama iktidar mutlaka ve mutlaka *Hürriyet*'i ele geçirmek istiyordu. Bir gün Aydın Doğan köşe yazarlarının yazılarına dikkat edilmesini istedi:

"Bunların yüzünden bana çok baskı yapılıyor. Yıllardan beri ben iktidarın baskılarına göğüs gerdim. Bana 'Şu yazarı at, bu yazara yazdırma' diye yapılan telkinleri kabul etmiyor ve bu isteklere direniyordum ama artık benim de bunlara karşı koyacak gü-

cüm kalmadı. Köşe yazarları artık bana güvenmesinler, onları ko-
ruyamıyorum. Bundan sonra biraz da onlar bana yardımcı olsun.
Zor durumda olduğumu bilsinler ve yazıları ona göre ayarlasınlar.”

Zor günlerden geçiyorduk. Hiçbir patron iktidara karşı koya-
mıyordu. İnsanlar ağızlarını açamıyor, hiçbir haksızlığa tepki gös-
teremiyordu. Tepki göstermek, demokratik haklarını bile kullan-
mak yasak hale gelmişti. En masum yürüyüşler bile polisin çok
sert müdahaleleriyle dağıtılıyor, direnenler gözaltına alınıyor ve bir
kulp takılıp tutuklanıyor ve cezaevine atılıyordu. Bunların arala-
rında gazeteciler, aydınlar, bilim insanları da vardı. Cezaevine düşe-
nin ne zaman çıkacağı belli değildi. Çünkü iddianameler uzun süre
yazılmıyor ve davalar bir yıl, iki yıl sonra başlıyordu.

Sivil toplum örgütleri en ufak etkinlik bile yapamıyor, görüş bil-
dirmeye cesaret edemiyorlardı. Sendikaların hiçbir gücü kalmadı.
Üniversiteler Cumhurbaşkanı'nın atadığı rektörler sayesinde bilim
kurumları yerine susan, etliye sütlüye karışmayan, görüş açıklaya-
mayan kurumlar haline geldiler. Yargı bağımsızlığı ise tamamen yi-
tirildi.

Bütün bu gelişmeler sonunda dünya, Türkiye'yi demokrasinin
uygulanmadığı bir ülke olarak görmeye başladı. Dünya sıralamala-
rında hemen her dalda sonlarda yer alır olduk.

Hürriyet de Gidiyor

2018 yılına gelindiğinde sonunda korkulan oldu: *Hürriyet* de
satıldı. Aydın Bey artık dayanacak durumda olmadığı için medya-
dan çekilmeye karar vermiş; gazeteleri, televizyonların tümünü sat-
ma noktasına gelmişti.

Gazetenin satılmasını isteyen iktidar hemen bir alıcı buldu. De-
mirören ailesi ile Aydın Doğan pazarlık için masaya oturdular. Ay-
dın Doğan ile Erdoğan Demirören 4 kez oturup satışı görüştüler
ve sonunda anlaşmaya vardılar ve satışın gerçekleştiğini 22 Mart'ta
açıkladılar.

İki patron anlaştıktan sonra satış muameleleri başlatıldı ve uz-
manlar bütün ayrıntıları tek tek ele alarak işi bitirdiler.

9 Nisan 2018’de *Hürriyet* gazetesinde düzenlenen törende Aydın Doğan, *Hürriyet* grubunu, “Türk basınının amiral gemisini limana salimen getirdim. Demirören ailesine teslim ediyorum” diyerek Erdoğan Demirören’e devretti.

Böylece 39 yıl medya patronluğu yapan Aydın Doğan çalışanlarına veda ederek *Hürriyet*’ten ayrıldı.

Hürriyet, Demirören ailesine geçtikten sonra genel yönetmen ve yazar Fikret Bila ile köşe yazarı Mehmet Yılmaz, Deniz Zeyrek, Taha Akyol, Faruk Bildirici ve Uğur Gürses’in işlerine son verildi, öteki yazarlara dokunulmadı. Onlar da kendilerini duruma göre ayarladılar.

İlk günden itibaren *Hürriyet*’te hava yavaş yavaş değişmeye başladı. *Hürriyet*’in eleştiren yanı dikkatlice törpüldü. Çarpıcı manşetler yerine daha yumuşak konular büyütülmeye başlandı. İktidarla ilgili haberlere daha geniş yerler ayrılmaya başlandı. Muhalefetle ilgili haberler daha küçük verilir oldu.

Özetlersek, *Hürriyet* de iktidarın istediği hizaya girmek zorunda kaldı. Burada en zor durumda olan gazeteyi yapanlardır. Çok iyi biliyorum ki onlar özgürce gazetecilik yapamadıkları için büyük sıkıntı içindeler.

Bu değişim *Hürriyet*’in tirajının aynı *Sabah* gibi düşmesine neden oldu ve ben *Güneş* ve *Milliyet*’ten sonra bu acı tabloyu da yaşadım.

Çalıştığım, arkadaşlarla emek verdiğimiz, çok güzel günlerimizin geçtiği 3 gazetenin bugünkü durumlarını gördükçe içimizin yandığını itiraf etmeliyim.

Onların üçü de gözlerimizin önünde tarafsız, ilkeli, etik gazetecilikten sökülüp başka yönlere gitmek zorunda bırakıldılar. Böylece Türk basını, amiral gemisi başta olmak üzere iktidarın istediği çizgiye getirildi.

